ב"ה

הגדה של פסח

PESAH AGADASI

Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla

Pesah Agadası
ve
Pesah El Kitabı

Hazırlayan
MOŞE FARSİ

Yayın Yönetmeni
ESTER ASA

Türkiye Hahambaşılığı denetimi altında hazırlanmıştır

Birinci Baskı
Nisan 5763 Nisan 2003

İkinci Baskı
Nisan 5768 Nisan 2008

ISBN : 978 - 9944 - 994 - 23 - 1

Dizgi
Rekart Reklam Ltd. Şti.

Kapak Tasarım
Rubi Asa - Hayri Bali

Baskı
Ohan Matbaası San. ve Tic. Ltd. Şti.
Hadımköy Yolu Çakmaklı Mah. Sanayi 1 Bulvarı 4. Bölge 9. Cad. No: 143 Büyükçekmece - İstanbul
Tel: 0212-886 70 70 Faks: 0212-886 57 77

GÖZLEM

GÖZLEM GAZETECİLİK BASIN VE YAYIN A.Ş.
Atiye Sok. Polar Apt. 12/6 Teşvikiye - İstanbul
Tel: 0212 231 92 82 - 240 41 44 Faks: 0212 231 92 83
kitabevi@salom.com.tr www.gozlemkitap.com

ב"ה

BU KİTABIN OLUŞUMUNDA KATKIDA BULUNANLAR

Tora'yı öğrenme ve öğretme konusundaki eksikliği giderme amacıyla başlattığımız Tora çeviri projesiyle birlikte "**Pesah Agadası**" adlı bu kitabı hazırladık. Pesah hakkında önemli miktarda bilgi içeren bu kitabın, çeviri ve geniş açıklamaları ile topluma ışık tutacağına inanı- yoruz. Agada kitabının Seder sofranızı aydınlatmasını dileriz.

Eti & Viktor Rozanes

Şeli & Sabetay Toros

Meri & Jojo Yosef Kamhi

Ester & Albert Asa

Lolita & Adil Anjel

Lili & İzi Doenyas

Leyla & Simon Nahmiyas

Sibel & Yosi Kalaora

Beki & Elyo Rubin

Yıldız & Yusuf Danon Andiç

Luna & Murat Kohen Bildirici

Tora Grup

ב"ה

Türkiye Hahambaşılığı

הרבנות הראשית בתורקיה

Atalarımızın Mısır köleliğinden kurtuluşları dinsel/toplumsal tarihimizin en belirgin dönüm noktasıdır.
Bu nedenledir ki, yaklaşık 34 asır önce Tanrısal irade gereği yaşadığımız bu kurtuluş; aradan bunca zaman geçmiş olmasına karşın her yıl dönümünde aynı heyecan ve coşkuyla kutlana gelmektedir.
Dünyanın neresinde olursa olsun, içinde bulunulan koşullara bakılmaksızın ailece etrafında buluştuğumuz "**Pesah Sederi**" bu kutlamanın temel unsuru ,"Pesah Agadası" da bu kutlamanın ayrılmaz bir parçasıdır.

"**Pesah Agadası**" atalarımızın ve bizlerin Mısır çıkışını öyküleştirmekle kalmaz, bu olağanüstü olguyu nesilden nesile aktarma zorunluluğumuzu Toramız'daki "***Veigadta levinha*** / *Evlatlarına anlatacaksın*" buyruğunun yaşama geçirilmesinin en önemli aracı olarak da dinsel/toplumsal edebiyatımızda özgün bir yer tutar.

Elinizde tuttuğunuz bu "**Pesah Agadası**" sözü edilen buyruğun yerine getirilmesi bakımından özlü ve yetkin bir çalışmanın ürünü olarak gün yüzüne çıkmış bulunuyor.

Muhteşem Toramız'daki "***Veigadta Levinha***" buyruğunu bence en uygun biçimiyle algılayan bir grup gönüllü dindaşımızın hazırladığı bu örnek eser nesiller boyu yararlanılabilecek bir kaynak niteliğindedir.
Bu zorlu çalışmayı üstlenip başarıyla sonuçlandıran dindaşlarımızı yürekten kutluyor , kendilerini "***Yeşalem A. Paolehem***" dualarımla kutsuyorum.

Rav İsak HALEVA
Türkiye Hahambaşısı
İstanbul, 20.03.2003

ב"ה

BU KİTABIN BASIMINDA KATKIDA BULUNANLAR

Ani Ad.. E-loehem Aşer Otseti Ethem Me'erets Mitsrayim

Ben Tanrı'yım. Senin Tanrın. Seni Mısır'dan çıkaran. (Vayikra 19:37)

Tanrı'ya şükürler olsun. Büyüklerimiz ve zürriyetimiz için. Sevgili Anne ve Babalarımız

Çela Raşel & İsak Kalaora

Sara & B. Elia Zonana

Onurlarına

Sibel & Yosi Kalaora

ב"ה

BU KİTABIN BASIMINDA KATKIDA BULUNANLAR

"Tiferet Banim Avotam"

"Çocukların Güzelliği Anne Babalarıdır" (Mişle 17:6)

Sevgili Anne ve Babam
Matilda & Semih Sadioğlu

Sevgili Kardeşim
Shirley Lisa Sadioğlu

Sevgili Amcam
Rozi & Moris Sadioğlu ve Ailesi

Sevgili Kuzenim
Claudia & Vedat Sadioğlu ve Ailesi
Onuruna

Ve Sevgili Büyükanne ve Büyükbabalarımın
Av. Hayim & Liza Kızıldağ
Vitali & Raşel Sadioğlu
Anısına

Hayim Sadioğlu

ב"ה

BU KİTABIN BASIMINDA KATKIDA BULUNANLAR

"**Binu Şenot Dor Vador Şeal Aviha Veyagedha,**
Zekeneha Veyomeru Lah"

"*Nesilden nesile zamanı anla; Babana sor sana yol gösterecek; Ve büyüklerin sana söyleyecek*"
(Devarim 32:7)

Rahmetli Babamız
Salomon Şalom Eluaşvili
Anısına

Ve

Sevgili Annemiz
İvet Havva Eluaşvili

Ve Sevgili Anne Babamız
Rozet & İzet Keribar
Onuruna

Eli & Yasmin Eran & Ari
Eluaşvili

ב"ה

BU KİTABIN BASIMINDA KATKIDA BULUNANLAR

"Veigadta Levinha Bayom Au Lemor, Baavur Ze Asa AD... Li Betseti Mimitsrayim"

"O gün çocuğuna anlatacak, 'Mısır'dan çıkışım sırasında, Tanrı, benim için tüm mucizeleri işte bunun uğruna yaptı' diyeceksin" (Şemot 13:8).

Benliğimizi bize veren ve bugünlere getiren
Sevgili Babalarımız

Reful Kohen Bildirici

Beni Nahmiyas

anılarına

Ve

Sevgili Annelerimiz

Polin Kohen Bildirici

Alegre Nahmiyas

Ve ileride yaşatacak çocuklarımız onuruna

Luna & Murat Kohen Bildirici

İçindekiler

Önsöz **1**

Pesah'a Genel Bir Bakış **3**

Pesah Hazırlıkları **5**

Nisan Ayı İle İlgili Kurallar **5**
Birkat Ailanot - Ağaç Berahası **5**
Şabat Agadol **6**

Kaşer LePesah **6**

Hamets Nedir? **6**
Kaşer Lepesah Mutfak **7**
Yeni Kapkacak İçin Tevila **7**
Kapların Sıfırlanması **7**
1. Libun **7**
2. Agala **8**
3. İruy **8**
4. Yıkama **8**
Diğer Mutfak Eşyaları **8**

Kaşer LePesah Yiyecekler **10**

Pirinç Ve Kurubaklagiller **10**
İlaçlar Ve Temizlik Maddeleri **10**
Ne Yiyebiliriz? **10**

Evin Hamets'ten Arındırılması **11**

Bedikat Hamets - Hamets Kontrolu **11**
Bitul Hamets - Hamets İptali **12**
Biur Hamets - Hamets'in Yakılması **12**
Üzerinden Pesah Geçmiş Hamets **13**
Hamets Satışı **13**

Taanit Behorot - Behorlar Orucu **13**

Erev Pesah - Pesah Arifesi **14**
Iruve Tavşilin **14**
Erev Pesah Şabat'a Rastlıyorsa **15**

Seder **16**

Seder Hazırlıkları **16**
Hızlı Alışveriş Listesi **16**
Seder'deki Mitsvalar **17**
Matsa Şemura **17**

Mısır'dan Çıkış'i Anlatmak **18**

Agada Hakkında Kısa Bilgi **18**
Dört Bardak Şarap **19**
Yiyip İçerken Sola Doğru Kaykılmak - Asiba **19**

Seder Tepsisi **20**

Seder'in Programı **22**

Kadeş **23**
Urhats **26**
Karpas **27**
Yahats **28**
Magid **30**
Rohtsa **130**
Motsi - Matsa **131**
Maror **132**
Koreh **133**
Şulhan Oreh **134**
Tsafun **135**
Bareh **136**
Alel **146**
Nirtsa **163**

İki Geleneksel Şarkı **164**

Ken Supyense **164**
Un Kavretiko **165**

Sözlük **169**

Agada

Önsöz

Pesah Sederi, Yahudiler'in büyük çoğunluğu tarafından yerine getirilen bir ritüeldir. Dahası, diğer bayramlardan farklı olarak, Pesah için hazırlıklara haftalar öncesinden başlarız. Belki de bunun sebebi, masada birkaç nesil bir arada oturup, bizden öncekilerin yüzyıllar boyunca aksatmadan yaptıklarını bildiğimiz bir aktarma sürecinin parçası olmanın keyfini çıkarıyor olmamızdır.

Pesah Sederi, her ne kadar "*Anlatı*" anlamına gelen "**Agada**"nın çevresinde toplanmışsa da kısmen sessiz olan bir aktarma sürecidir. Birkaç yıl önce saygıdeğer Hahambaşımız Rabi Yitshak Haleva'nın yaptığı bir konuşmada söylediği bir cümle, Seder'in gücünü ve Yahudiler'in Seder'le bu denli bağlı olmasını açıklar nitelikteydi: "*Yahudi konuşmaz, sadece yapar ve çocuğu onu seyrederek ne yapacağını öğrenir*".

Seder gecesinde birçok hareketi sadece çocukların merakını uyandırmak için yaparız. Matsayı kırıp örtünün altına gizler, durup dururken sokak kapısını açar, tepsiyi masadan bir süre çıkarır sonra tekrar yerine koyarız... Tüm bunlar çocuğun ilgisini çekip soru sormasını sağlamak içindir. Bu şekilde bir fırsat yaratıp "*sesli*" anlatma sürecine gireriz.

Pesah Agadası'nı "*bir metin okuyup bitirme*" şeklinde bir görev olmaktan çıkarabilmek ve çocuklarımızı - ve kendimizi - konunun içine katabilmek için, öncelikle metni anlamamız gerekir. Bu açıdan **Tora Grubu**'nun desteğinde, bu kitabı hazırlamaya koyulduk.

Kitap her ne kadar temelde Agada'nın çevresinde oluştuysa da, onu, Pesah ve özellikle bayram hazırlıkları konusunda birçok genel bilgi içerecek şekilde hazırlamaya gayret ettik. Kitabın girişinde Pesah'tan önceki günlerde yapılan hazırlıklarla ilgili bilgileri bulabilirsiniz. Sadece bir kurallar dizisi vermek istemediğimiz için, bu kuralları, Pesah konulu birçok açıklama ve düşünce içeren yazılarla süsledik. Aynı şekilde Seder'i, sembolleri, Agada metnini mümkün olduğu kadar geniş ve açıklamalı bir şekilde sunmaya çalıştık. Her paragraf için İbranice, Latin harfleriyle okunuş ve Türkçe çevirinin ardından, paragraf içindeki belli başlı sözcük ya da ifadelerin geniş açıklamalarından oluşan bir bölümü, ardından da paragrafın konusuyla bağlantılı güncel ve pratik bakış açılarını bulabilirsiniz. Ayrıca yeri geldiğinde Seder sırasında nasıl davranıldığına dair rehber bilgiler ve kurallara yer verilmiştir.

Önemle belirtilmesi gereken nokta, bu kitabın tamamen bir derleme olduğudur. Kendimizden herhangi bir şey katmadan, birçok kaynaktan alıntılar yaparak bu kitabı ortaya çıkardık. Kullandığımız kaynaklar şunlardır:

- "***Hazon Ovadya***" - Rişon Letsiyon AGaon Rabi Ovadya Yosef
- "***El Gid Para El Pratikante***" - Rabi Nisim Behar
- "***Agada Şel Pesah***" - Rabi Eliyau Kitov
- "***Passover Survival Kit***" - Rabi Şimon Apisdorf [Aish Hatorah]
- "***Pesach Hagaddah - The Yosef Hayim Commentary***" - Rabi Tom Meyer [Aish Hatorah]
- "***Agada Şel Pesah***" - İş Matsliah
- "***The Complete Passover Seder Table Companion***" - Rabi Zalman Goldstein
- "***Agada Şel Pesah - Tehelet Mordehay***" - Rabi Mordehay Elon
- "***Agada Şel Pesah - Nahalat Asar***" - Rabi Şimşon Refael Hirsch
- "***Agada Şel Pesah - Ben İş Hay***" - Gaon Rabi Yosef Hayim
- "***Kiduş Kitabı***" - Bildirici Ailesi
- "***Haftanın Peraşası Pesah Broşürleri***" - Haftanın Peraşası Grubu
- ***Aish Hatorah web sayfası:*** www.aish.com
- ***Ohr Somayach web sayfası***: www.ohr.org.il.

Kitabın hazırlanmasında emeği geçen herkese;
kitabın sponsorluğunu yapan **Tora Grubu**'na;
çalışmanın fikir babalarından **Murat Bildirici**'ye;
temel tasarımı hazırlayan **İgal Asa**'ya;
tasarımı uygulayan **Yavuz Osman Yılmaz** ve **Tülay Yazan**'a;
sponsorlar arası koordinasyonu sağlayan **Albert Asa**'ya;
kitabın baskı çalışmalarında tecrübesine başvurduğumuz **Jojo Kamhi**'ye;
kaynak kitapları sağlamak için bize kütüphanelerini açan **Rabi Gavriel Kleinerman**, **Rabi Mendy Chitrik**, Rabanit **Rejin Haleva**, amcam **Şemuel Farsi**; ayrıca **Eli Mor** ve **Jojo Levi**, **Yosef Berkante** Seattle Sefarad Cemaati Onursal Hazanı **Yitshak Azuz**'a;
çalışmalarımda bana daima rahat bir ortam sağlayan, beni oğulları gibi gören sevgili halam ve eniştem **Mati-Jak Aşkenazi**'ye
çeviriye nezaret eden saygıdeğer Ravım, **Rabi Eliyau Koen**'e;
kitabı hukuki yönden kontrol eden **Av. Nedim Karako**'ya;
kitabın Yahudi kaynaklarına uygunluğunu kontrol eden, saygıdeğer Hahambaşımız, **Rabi Yitshak Haleva**'ya;
kitabı okuyucu gözüyle değerlendirip yerinde uyarılarda bulunan, ayrıca tüm çalışanlar arasındaki bağlantıyı sağlayan **Ester Asa**'ya;

Teşekkürü bir borç bilirim.

Pesah'ı ve özellikle Seder'i konu alan böyle bir kitabı hazırlama isteğimin temelinde, bu tecrübeyi, tabiri caizse "tüm ateşiyle" yaşamış olmak yatıyor olsa gerek. Bu açıdan, bana yaşamım boyunca Pesah'ı "Pesah gibi" yaşatmış olan **ailemi** sevgiyle kucaklıyorum. Ve elbette bana bereket dolu iyi ve sağlıklı bir yaşam bahşettiği için **Tanrı**'ya sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Bir Haham, Pesah gecesi masasına fakir bir kişiyi davet eder. Seder sırasında fakir adam yanlışlıkla önündeki şarap kadehine çarpar ve şarap dökülerek hem masa örtüsünü hem de önündeki Agada kitabını lekeler.

Adamcağızın, davetli olduğu yerde böyle bir durumla karşılaşmaktan duyduğu rahatsızlığı sezen Haham, adamı utandırmamak için hemen elini uzatır ve o da önündeki kadehi yanlışlıkla (!) devirir. Misafirine doğru göz kırparak "Sanki masa sallanıyor değil mi?" der ve gülümseyerek ekler: "Şarapla lekelenmemiş bir Agada kitabı, gözyaşlarıyla ıslanmamış bir dua kitabına benzer".

Bu hikaye bize bir fakire yardım etmenin ve onun utanmaması için gereken her şeyi yapmanın önemi konusunda önemli bir ders vermektedir. Fakat onun yanında "ayrılmaz ikili"yi de hatırlatmaktadır: Agada ve şarap lekeleri. Elinizdeki kitabın şarap lekeleriyle dolması dileğiyle;

Moşe Farsi

Pesah'a Genel Bir Bakış

Pesah'ın tarihçesi genel olarak iyi bilinir: Yahudiler Mısır'da Paro'nun köleleriydiler, Tanrı'nın görevlendirdiği Moşe Rabenu'nun önderliğinde mucizeler eşliğinde oradan çıktılar, Sinay dağında Tora'yı aldılar ve çölde geçen 40 yılın ardından Erets-Yisrael'e girdiler.

Yahudiler için "Mısır", haritadaki bir yerden fazlasını temsil eder. Mısır için kullanılan İbranice sözcük olan ***Mitsrayim***, "***Metsarim*** - *Sınırlamalar, Darlık ve sıkıntılar*" sözcüğüyle bağlantılıdır. Bu açıdan, Yahudiler için "Mısır'dan Çıkmak" ifadesi aynı zamanda insanın kendi kişisel potansiyeline ulaşmasını engelleyen sınırlamalarından kurtulmasını da simgeler.
İnsan ruhunun en derin özünde, bir Tanrısallık kıvılcımı vardır - dolayısıyla sonsuz ve sınırsızdır. Fakat ruh, "Mısır'da sürgünde"dir - sonsuz olmasına karşın, bu sonlu ve maddi dünyanın sınırlamalarının içine hapsolmuştur. Bir kişinin "Mısır"ı kendisini en çok bencil temel arzularda gösterirken, bir diğeri ise zekanın "mantık! mantık!" diye bağıran sınırları içine mahkum olabilir. Pesah, sınırlamalarımızın ötesine geçebileceğimiz ve yaşantımızın her yönündeki sonsuz manevi potansiyelimizin farkına varabileceğimiz bir zamandır.

Gerçek Özgürlük

Tanrı Moşe'ye Bene-Yisrael'i Mısır'dan çıkarmasını emrettiği zaman, ona bu çıkışın amacını da açık bir şekilde belirtmiştir: "*Halkı Mısır'dan çıkardığın zaman, bu dağ üzerinde Tanrı'ya ibadet edeceksiniz*" (Şemot 3:12). Başka bir deyişle, Sinay dağında Tora'nın alınışına kadar, özgürlüğe tam olarak kavuşulmamıştır.

Tanrı'nın Torası ve emirleri, gerçek özgürlüğe ulaşmanın anahtarıdır. Bu, sadece fiziksel kölelikten değil, aynı zamanda kendi sınırlayıcı inanç ve davranışlarımızdan da kurtulacağımız türde bir özgürlüktür. Tora bizlere, yaşamın bize sunduğu çeşitli tuzakları nasıl bertaraf edeceğimizi gösterir ve bu dünyayı tüm insanlık için nasıl bir barış, uyum ve mutluluk mekanı haline getireceğimizi öğretir.

Matsa ve Hamets

Pesah'ın bir diğer ismi "***Hag Amatsot*** - *Matsa Bayramı*"dır. Pesah'ın [Diaspora'da] ilk iki gecesinde Matsa yememiz ve evlerimizi bayram öncesinden, bayram boyunca geçerli olacak şekilde tüm hamur ve tahıl bazlı mayalı maddeden arındırmamız emredilmiştir. Bu önemli mitsva, özgürlüğün gerçek niteliği hakkında bizlere önemli bakış açıları sunmaktadır.

Mayalı yiyeceklerle (Hamets) Matsa arasındaki fark açıktır: Ekmek mayalanmış ve kabarmıştır; Matsa'nın ise kabarmasına fırsat tanınmamıştır.

Hahamlarımız, Hamets yiyeceklerin "kabarmış" doğalarının, kibir ve gurur huylarını simgelediğini belirtirler. Öte yandan yassı olan Matsa tevazuu temsil eder.

Tevazu, gerçek özgürlüğün başlangıcı ve manevi gelişimin temelidir. Sadece, kendi eksikliklerini kabullenmiş olup kendisini üstün bilgiye teslim eden bir kişi kendisini mevcut sınırlamalarından kurtararak özgürlüğe kavuşabilir. Pesah'ta Hamets'in kırıntısını bile bulundurmamız yasaktır; bu da kalbimizi her türlü kibir ve benmerkezcilikten arındırmamızın önemini simgeler. Matsalar'ı yiyerek tevazu özelliğini içimize alır ve özümseriz.

Kızıldeniz'in Yarılması

Pesah'ın yedinci gününde, Mısır'dan fiziksel kurtuluşumuzun tamamlanışını işa-retleyen olayı, Kızıldeniz'in yarılış mucizesini anarız. Mısır savaş arabalarının yakın takibi karşısında Bene-Yisrael Kızıl-deniz'e girmişler ve Tanrı denizi kuru toprak haline getirip, iki tarafta sudan duvarlar oluşturarak onların geçişine olanak tanımıştır. Deniz daha sonra, peşlerinden gelen Mısır ordusunun üzerine kapanmış ve Bene-Yisrael Mısırlılar'dan tama-men kurtulmuşlardır.

Hahamlarımız, Kızıldeniz'in yarılışının, bir ulus ola-rak maneviyata olan yolculuğumuzun bir başka önemli aşamasını temsil ettiğini belirtirler. Tıpkı denizin sularının bir örtü görevi görerek altında kalan her şeyi gizlemesi gibi, maddi dünya da, varlığını borçlu olduğu Tanrısal manevi kuvveti gizler. Denizin kuru toprağa dönüşmesi, evrenin Tanrı'dan ayrı olmadığı ve aksine, O'nun bir parçası olduğuna dair gizli gerçeğin gözler önüne serilişini simgeler.

Çoğunlukla, "Mısır'dan çıktıktan" - sınırlamalarımızın ötesine geçip maneviyatta bir üst düzeye ulaştıktan - sonra, kaba bir uyanışı tecrübe ederiz. Evet; belki Mısır'ı terk etmişizdir; fakat Mısır henüz bizi terk etmiş değildir; hala içimizde bir yerlerdedir. Zira hayatı maddiyatçı dünyanın bir türevi olarak görme eğilimimiz sür-mektedir. Bu açıdan, Tanrı'nın sabit mevcu- diye-tinin tam olarak farkında olana ve yaşantımızı "deniz yarılana" - kurtuluşumuz tamamlanana - kadar bu yönde etkilemeye çabalamamız gere-kir.

"Size Mucizeler Göstereceğim"

Peygamber Miha'nın dediği gibi, Tanrı bir deklarasyonda bulunmaktadır: "Gelecekte de, tıpkı Mısır'dan çıktığın günlerde olduğu gibi size mucizeler göstereceğim!". Mısır'dan Çıkış, gelecekte Maşiah'ın gelişiyle gerçekleşecek olan Son Kurtuluş'un bir prototipidir. O dönemde dünya üzerinden tüm acılar ve kölelik tamamen siline-cektir.

Hahamlarımız pasukta neden "Mısır'dan çıktığın ***günlerde*** olduğu gibi" dendiğini sorgularlar. Mısır'dan Çıkış ***tek bir günde*** gerçekleşmiş değil midir?

Cevap, kurtuluşun aslında sürekli bir süreç olmasında yatar. "Mısır"dan çıkışın ilk adımları sadece bir başlangıçtır. Hahamlarımız "Her nesil-de ve her bir günde, kişi kendisini Mısır'dan o gün çıkmaktaymış gibi görmelidir" derler. Pesah'ın tüm dersleri günlük hayatımıza uygulanmalıdır: Kendimizi kabalık ve kibirden arındırıp tevazuua sarılmamız, sanki Kızıldeniz yarılıyormuşçasına Tanrı bilincimizi derinleştirmemiz ve Sinay'da Tora'yı almış halka yaraşır bir şekilde davranışlarımızı olumlu yönde değiştirmeye gay-ret etmemiz gerekir. Tora ve mitsvalara doğru attığımız her adım, bizi Maşiah dönemine

Son Kurtuluş

Pesah'ın sekizinci günü, geleneksel olarak, Maşi-ah'ın gelişine yönelik ümitle bağdaştırılır. O gün okunan Aftara, Peygamber Yeşayau'nun, Maşiah dönemi ile ilgili ünlü keha-netlerini içerir: "*Kurt kuzuyla barınacak, leopar oğlakla uzanacak ... kimse ne kötülük yapacak ne de yıkacak ... çünkü yeryüzü, tıpkı suların denizi örttüğü gibi, Tanrı bilinciyle dolu olacak*".

Rambam, Maşiah'ın geleceğine dair inancı, Yahudilik'teki 13 inanç prensibinden biri olarak listeler. Yahudi kanunu üzerine yazdığı eserinde, Maşiah'ın bir Tora otoritesi olacağını ve Yahudi Ulusu'nu toplu halde Tora yaşantısına yönelteceğini kaydeder. Bu kişi sonunda Yeruşalayim'deki Bet-Amikdaş'ı tekrar inşa ede-cek, tüm sürgünleri Erets-Yisrael'e toplayacak ve insanlığı, açlık, savaş, kıskançlık ve çekişmenin olmayacağı yeni bir çağa sokacaktır.

Ümit İşaretleri

Günümüzün karmaşa dünyasında bir kişi "ani kurtuluş" kavramını kabul etmekte zorlanabilir. Fakat bu konuda cesaret kazanabilmek için Pesah'ın tarihçesini göz önünde bulundurmamız işe yarayacaktır. O dönemde de, dünyanın en acımasız ve en güçlü ulusunun - daha önce elinden tek bir köleyi bile kaçırmamış olan bir ulusun - elinde sefalet içinde kölelik sü-rerken, kurtuluş süratle gelmiş ve göz açıp kapayıncaya kadar özgürlüğümüze kavuşmuştuk.

Son dönemlerde, dindışı liderlerin bile "mucizevi" olarak nitelendirdiği akıl almaz olaylara tanık ol-duk: Komünizm'in yıkılışı, Körfez Savaşı'nda ger-çekleşen mucizeler, Yahudiler'in baskı altında oldukları yerlerden kurtularak Erets-Yisrael'de toplanışı. Bu gibi olaylar, Maşiah'ın yaklaştığına dair inancımızı güçlendirir niteliktedir.

Pesah'ın son günü, Maşiah konusundaki içten dualarımız için uygun bir gündür: "*Ben, Maşiah'ın gelişine tam bir inançla inanıyorum. Ve gecikiyor görünse bile, her halukarda, onun gelişini her gün bekleyeceğim*". Rambam'ın açıkladığı gibi, bu, tüm insan ırkı için bir barış ve bolluk dönemi, geçim derdinin ortadan kalkacağı bir zaman olacaktır. "***Bimera Beyamenu*** *- Hızla ve Günümüzde [Gerçekleşsin]" - Amen.*

PESAH HAZIRLIKLARI

Nisan Ayı İle İlgili Kurallar

1. Pesah bayramı ile ilgili kurallar çok fazla olduğu için, bu kuralları öğrenmeye bayramdan bir ay öncesinden başlamak iyidir. Siz de bayrama bir ay kala, günde 15 dakikanızı bu kuralları öğrenmeye, Pesah bayramı ile ilgili çeşitli kaynakları okumaya ve Seder gecesini daha anlamlı hale getirecek fikirler üretmeye ayırın.
2. Nisan ayı genel olarak Yahudiler için mutlu bir aydır. Mısır'dan Çıkış bu ayda gerçekleşmiş, ertesi yıl Mişkan, Nisan ayının başında hizmete açılmış ve bunu takip eden 12 gün boyunca her kabile başkanı Mişkan'a törenler eşliğinde hediyeler getirmişlerdir [Bu yüzden *Roş Hodeş*'ten itibaren her gün, bu olayı konu eden peraşadan bir bölüm okunur]. Bu bakımdan bu ayın tümü içinde özür duaları (*Tahanunim*) ve Tefilalar'daki buna bağlı parçalar okunmaz. Aynı şekilde bu ay boyunca oruç tutulmaz ve yas ifade eden davranışlarda bulunulmaz. Diğer yandan bir gelin ve damat, düğün günlerinde oruç tutma geleneğini uygulayabilirler. Zira düğün gününde gelin ve damadın tüm günahları affolur.

Birkat Ailanot - Ağaç Berahası

1. Nisan ayında en az iki meyve ağacının çiçek açtığını gören kişi şu berahayı söyler: "***Baruh Ata A-do-nay, E-lo-e-nu Meleh Aolam, Şelo Hiser Baolamo Davar, Uvara Vo Beriyot Tovot, Veilanot Tovim, Leanot Baen Bene Adam*** *- Dünyası'nda hiçbir şeyi eksik etmeyen ve onda, insanoğlunun yarar sağlaması için iyi canlılar ve iyi ağaçlar yaratan Sen, Tanrımız; Mübarek'sin*".
2. Bu beraha yılda sadece bir kez söylenebilir. Bu çok değerli bir beraha olduğu için bu fırsatı kullanmaya özen gösterilmelidir.
3. Normal şartlarda bu beraha şehir dışındaki ağaçlar için söylenirse de, buna imkan yoksa şehir içindeki ağaçlar görüldüğünde de söylenir.
4. Yenebilir türde meyve vermeyen ağaç için bu beraha söylenmez. Beraha için, aynı türde bile olsa iki farklı ağaç görülmüş olmalıdır.
5. Bu beraha kadın, erkek, çocuk herkes tarafından söylenir.

Şabat Agadol

Mısır'dan Çıkış, bir Perşembe sabahı gerçekleşmişti. Öncesindeki Şabat günü, yani Nisan ayının 10'unda, Bene-Yisrael'e her ailenin birer kuzu ya da oğlak almaları emredilmişti. Bu hayvanlar 14 Nisan akşam üstü Korban Pesah olarak kesilip, gecesine yenecekti. Mısırlılar Bene-Yisrael'e gelip bunu neden yaptıklarını sordukları zaman, Yahudiler onlara şu cevabı verirler: "Tanrı Mısır'ın tüm Behorları'nı öldürecek. Bu da o gece Tanrı için yapacağımız korbandır. Bu korbanların kanını alıp kapı pervazlarımıza süreceğiz ve bu beladan biz etkilenmeyeceğiz". Bunu duyan Mısırlı Behorlar, Paro'ya başvurarak, Bene-Yisrael'in bu olay gerçekleşmeden salıverilmelerini isterler. Fakat Paro bu başvuruyu reddedince Mısır'da bir iç savaş çıkar. Bu müca-delede birçok Mısırlı hayatını kaybeder. Kendi kendilerine bu denli ağır bir kayıp verdirdiklerini gören Mısırlılar, bu kez intikam için Bene-Yisrael'e saldırmak isterler.

Fakat Tanrı büyük Merhameti ile Yahudiler'i savunur ve Mısırlılar büyük rahatsızlık ve hastalıklarla kımıldayamaz hale gelirler. Tamamen güçten düşen Mısırlılar sonunda bu amaçlarından vazgeçerler ve bu şekilde Bene-Yisrael kurtulur. Bu sebeple söz konusu Şabat, o gün gerçekleşen "büyük" mucize sebebiyle "***Şabat Agadol*** *- Büyük [mucizenin gerçekleştiği] Şabat*" olarak adlandırılır.

Tüm cemaatlerde Yahudiler Şabat Agadol'da si-nagoglarda toplanıp cemaatin Hahamı'nın bayram hakkında anlatacaklarını dinlerler. Pesah Pazar gününe rastladığı zamanlarda Haham, Pesah ve kurallarını konu alan bu konuşmasını bir önceki Şabat günü yapar; bu sayede halk öğrendiklerini uygulamak için zamana sahip olacaktır. Bu durumda Pesah arifesine rastlayan Şabat gününde de, cemaatin Hahamı, Seder gecesiyle ilgili açıklamalarda bulunur. Bu günde insanların birbirlerini "**Şabat Agadol Mevorah**" sözleriyle selamlamaları güzel bir gelenektir.

KAŞER LEPESAH

Pesah bayramıyla ilgili belki de en önemli nokta, bu bayrama özel Kaşerut uygulamalarıdır. Kaşerut yıl içinde de başlı başına detaylı kurallarla dolu, beslenme hayatını belirli bir düzene oturtan bir olgu iken, Pesah'ta bu durum daha da karmaşık hale gelebilmektedir. Bu bölümde Pesah'la ilgili Kaşerut kuralları üzerinde hafif bir şekilde durulacaktır. Bu konulardaki detaylar için daima Hahamlar'a danışmak büyük önem taşımaktadır.

Hamets Nedir?

Tora'nın Mısır Çıkışı'ndan bahsettiği bölümde şu sözcükleri okuruz:

"*...Mısır'dan - köle evinden - çıktığınız bu günü hatırla ... Hamets yenmeyecektir ... Bu yedi gün boyunca matsa yenecektir. İyeliğinde hamets görülmemeli; [aynı şekilde] iyeliğinde - tüm sınırlarında - maya görülmemelidir...*" (Şemot 13:3-7).

Bu pasuklardan, Pesah kutlamasının merkezinde "*Matsa* yenmesi" ve "kesinlikle *Hamets* yenmemesi ve bulundurulmaması" yer almaktadır.

Hamets 'kabarmış' demek değildir. Bir maddenin
Hamets olması için şu özellik gerekir:

Beş tahıl maddesinden (buğday, arpa, yulaf, çavdar ve hahamlarımızın kusmin adını verdikleri düşük kaliteli bir buğday cinsi) herhangi biri ya da bunların herhangi bir türevi [örneğin un], su ile temasa geçmesinden itibaren hareketsiz olarak 18 dakika durduğu ve fırına verilmediği takdirde o madde *Hamets* olur. Pesah bayramı başlamadan önce, içinde *Hamets*'in kırıntısını bile barındıran herhangi bir yiyecek maddesini evlerimizden, işyerlerimizden, arabalarımızdan uzaklaştırmamız ve iyeliğimizden çıkarmamız gerekir. *Hamets* olduğu kesin olan yiyecek maddeleri arasında, ekmek, bisküvi, makarna, ayrıca bira ve viski gibi malt bazlı içecekler sayılabilir..

Kaşer LePesah Mutfak

Bir Yahudi evinde ideal olarak dört takım (etli; sütlü; Pesah için etli; Pesah için sütlü) kapkacak bulunmalıdır. Ancak böyle bir durum her evde bazı sebeplerden dolayı gerçekleşemeyebilir. Buna karşın bazı şartlar altında çözümler üretilebilir ve Pesah'ta, yıl içinde kullanılan kapkacak kullanılabilir. Fakat bunun için bazı işlemlerin yapılması ve şartların sağlanması gereklidir.

1. Cam hariç her türlü kapkacak, üzerine konan yemeklerin özelliklerini fiziksel olarak içinde barındırır. Bu sebeple etli, sütlü ya da Hamets özelliklere sahip olur. Metal, sert plastik ve tahta kaplarda bu özelliğin nötr hale getirilebilmesi fiziksel olarak mümkündür.
2. Sadece metal, taş, kemik veya tahta kaplar Kaşer LePesah hale getirilebilir. Ayrıca kaynar suya dayanıklı sert plastikler de sıfırlanabilir. Fakat sıcağa dayanıklı değilse Pesah'ta kullanıla kir.
3. Yıl içinde sıcak yiyecekler için kullanılmış seramik, toprak, porselen, melamin vs. kaplar, Kaşer LePesah hale getirilemez.
4. Camdan yapılmış her türlü kap, bardak [örneğin, Duralex, Pyrex, Arcopal, Arcoroc vs.] içine koyulan maddeleri özümsemez. Bu sebeple sadece iyice yıkandıktan sonra bile Pesah'ta sorunsuz olrak kullanılabilir.
5. Sene içinde kullanılan ve Pesah'ta kullanılmayacak olan mutfak takımları güzelce te- mizlendikten sonra, Pesah'ta hatayla kullanılma durumu ortaya çıkmaması için saklanır.
6. Pesah'ta kullanılabilmek için sıfırlanmayı gerektirmesine karşın, bu işlemden geçmeyen kaplar, Pesah içinde soğuk yiyecekler için bile kullanılamaz.
7. Burada belirtilen işlemlerin her biri Pesah arifesinden önce bitirilmelidir. Pesah'ta yenecek yemekler de, sadece Pesah'a uygun kaplarda pişirilmelidir.

Yeni Kapkacak İçin Tevila

Yahudi olmayan birinden metal ya da camdan yapılmış yeni yemek kapları satın alındığında, bunları kullanmadan önce "***Tevila*** *- [Mikve'ye] Daldırma İşlemi*" yapmak gerekir. Diğer maddelerden mamul kapkacak için bu işleme gerek yoktur. Bu işlem sadece Pesah için değil tüm yeni kapkacak için yapılır.

Tevila'nın geçerli olması için suyun tüm kabı kaplaması gerekir. Tevila işlemi bir kuyu veya akarsuda yapılabilir. Tevila yapılan havuzda o sırada [normalde gereken] 360kg. su yoksa bile "***Tevilat Kelim*** *- Kapların Daldırılması*" olarak bilinen bu mitsva yerine getirilmiş olur. Yine de en iyisi, Tevila'nın bir Mikve'de ya da denizde yapılmasıdır. Tevila'dan önce kaplar iyice temizlenmelidir. Şabat ve Yom Tov günleri Tevilat Kelim yapılmaz.

Kapkacak ve tencereler suyun içine daldırmadan hemen önce şu beraha söylenir: "***Baruh Ata A-do-nay... E-lo-e-nu Meleh Aolam, Aşer Kideşanu Bemitsvotav, Vetsivanu Al Tevilat Kelim*** *- Bizleri emirleriyle kutsayan ve bizlere kapları daldırma üzerine emir veren Evrenin Kralı, Sen, Tanrımız;*

Kapların Sıfırlanması

Yıl içinde yemekle bağlantılı olarak kullanılan eşyaların Pesah'a uygun hale getirilmesi için çeşitli yöntemler vardır. Her durum kendi içinde belirli bir yöntemi gerektirir ve her eşyanın sıfırlanma yöntemi, kullanış şekline bağlıdır. Şimdi bunları kısaca açıklayacağız. Her zaman

1.Libun: Anlamı"*Beyazlatma / Kor hale getirme*"dir. Genel kullanımı doğrudan ateş üzerinde olan eşyaların sıfırlanması için bu yöntem kullanılır. Örneğin, doğrudan ateşte yapılan şişler, bazen içlerine ekmek gibi Hamets maddeler katılarak kullanılmış olabildiğinden, Pesah'ta bu halleriyle kullanılamazlar. Sıfırlanmaları için ateşte akkor hale gelene ve kıvılcımlar çıkana kadar bekletilmelidirler.

Zira Hamets maddeyi içlerine çektilerse, bunun sebebi herhangi bir sıvı değil doğrudan ateş olduğundan, bundan arınmaları da yine ateşle gerçekleşir. Benzer şekilde, üzerinde ızgara yapılan teller, delikli metaller de Libun yoluyla sıfırlanır.

Her ne kadar fırın tepsileri ve kek pişirme kapları da Libun gerektirse de, günümüzde bu kaplar doğrudan kor hale getirici bir ateşte bozunuma uğrayacakları için, en iyisi bunları Pesah boyunca kapalı bir yere kaldırmak ve Pesah için bu amaç-

2.Agala: Anlamı"*Kusturma*"dır. Normalde yemekleri herhangi bir sıvı içinde pi-şirmekte kullanılan kaplar için bu yöntem uygulanır. Tencereler, kızartmada kullanılan tavalar, bunların kapakları, tutamakları Agala yöntemiyle sıfırlanır. Aynı şekilde gaz ocakları da Agala yapılır. Fakat üzerlerine bir şey [örneğin sac] konularak kullanılacaklarsa, gerek yoktur. Kalaylatmaya verilen tencerelere Agala yapılmasına gerek yoktur. Fakat berahasız olarak Tevila yapmak gerekir.

Her kabın kapağı vs. ile beraber Agala yapılması gerekir. Plastik tutamağı olan kapaklar Agala yapılamaz. Bıçakların Agala yapılmayıp, Pesah için yenilerinin satın alınması geleneği vardır. Düdüklü tencere, kapak lastiği de dahil olmak üzere Agala yapılmalıdır. Ancak en iyisi Pesah'a özel bir düdüklü tencere sahibi olmaktır.

Etli ve sütlü kaplar ayrı olarak Agala yapılmalıdır.

Agala yapılacak kaplar iyice temizlenir. Yiyecek artıklarının birikebileceği tüm parçalar iyice ayrılıp temizlenmiş olmalıdır. Bunun ardından 24 saat beklenir ve büyük bir kazanda su kaynatılır. Büyükçe bir demir parçası (örneğin büyük ve kalın bir çivi) ateşte kızdırılarak bu suyun içine atılır ve fokurdaması sağlanır. Daha sonra, Agala yapılacak kaplar, yemek takımları vs. bir maşa yar-dımıyla suyun içine bırakılır. Maşa gevşetilerek kısa bir süre bekletildikten sonra kap dışarı çıka-rılır ve böylece sıfırlanmış olur. Agala yapılan kapkacak daha sonra soğuk suyla yıkanır. Ama yıkanmamışsa bile Pesah'ta kullanmakta sakınca yoktur.

Agala yapılacak tencere büyükse ve kazana girmiyorsa o zaman tencere suyla doldurulup kaynatılır ve Agala, içine kor halinde demirler atılarak yapılır. Suyun bu sırada fokurdayarak taşması sağlanmalıdır.

3.İruy: Anlamı "*Dökmek*"tir. Bir nesnenin normalde Hamets ile teması, üzerine sıcak bir sıvının dökülmesiyle gerçekleşmişse, sıfırlanması da bu yöntemle gerçekleştirilir. Örneğin mermer mutfak tezgahı ve bulaşığın yıkandığı lavabonun Pesah'a hazır hale getirilmesi için üzerine kaynar su dökülür. Bu su, kaynatılmak için kullanılan kaptan direkt olarak dökülmelidir. Kaynar suyun mermeri bozacağını düşünen biri, isterse, Pesah için tezgahı Hamets için kullanılmamış bir alüminyum folyo ya da naylon örtüyle örtebilir ve bu yeterli olacaktır.

Şabat günleri yemeği ısıtmakta kullanılan elektrikli ısıtıcı (Plata) da İruy yöntemiyle Pesah'ta kullanılabilir hale gelir. Ayrıca Pesah boyunca üzerinin alüminyum folyo ile örtülmesi doğru bir yöntem olacaktır.

4.Yıkama: Yıl boyunca sa-dece soğuk yiyecek ve içecekler için kullanılmış kaplar - örneğin Kiduş bardağı, gümüş kaplar, hafif içecekler için kullanılan bardaklar vs. - hangi maddeden mamul olursa olsun, soğuk su ve deterjanla iyice temizlendikten sonra Pesah'ta kullanılabilir.

Diğer Mutfak Eşyaları

1. Fırın: Normal bir fırının içi iyice temizlendikten sonra 24 saat hiç kullanılmadan bekletilir. Sonra boş olarak en yüksek derecede yakılarak bir saat beklenir. Bundan sonra fırın Kaşer LePesah'tır. Bu, sadece fırının kendisi içindir. İçindeki tepsiler vs. için yukarıdaki işlemlerden uygun olanı yapılmalıdır.

2. Mikrodalga Fırın: Isıtma gereci olarak sadece dalgalar kullanan mikrodalga fırının içi öncelikle iyice temizlenir. Sonra yarım bardak suyun içine bir miktar temizlik maddesi koyularak bu bardak fırına yerleştirilir ve birkaç dakika suyun kaynaması beklenir. Bu şekilde fırının iç duvarları buharları emecektir. Bundan sonra mikrodalga fırın Pesah'ta ısıtma amacıyla kullanılabilir. Ancak fırın sık olarak yemek pişirme amacıyla kullanılıyor ve iç duvarlar elin değemeyeceği ısıya yükseliyorsa, ya da içeriye koyulan yiyecekler iyice kapatılmadan tamamen açık bir şekilde ısıtılıyorsa Pesah'ta hiç kullanmamak daha doğrudur [Yan bir bilgi olarak; sadece Pesah değil, normal günlerde de, mikrodalga fırınlar hem etli hem sütlü için kullanılamaz. Bunlardan biri tercih edilir. Örneğin fırının sadece etliler için kullanılmasına karar ve-rilmişse, o fırında sütlü bir yiyecek açık olarak ısıtılamaz. Fakat hiçbir açıklığa sahip olmayan ve mikrodalga fırına dayanıklı bir kabın içine yerleştirilerek ısıtılabilir].

3. Bulaşık makinesi: Öncelikle iyice temizlenmeli, ardından iç boş olarak, kaynar su ve uygun bulaşık deterjanı ile bir kez çalıştırılmalıdır. Bunun ardından Pesah'ta kullanılabilir.

4. Buzdolabı:
İyice temizlendikten sonra Pesah'ta kullanılabilir.

5. Masa örtüleri:
Sıcak yıkamadan sonra Pesah'ta kullanılabilir.

6. Mikser: Makinenin kendisinin, yemek artığı biriken parçaları söküldükten sonra sadece sıcak su ve deterjanla yıkanması yeterlidir. Fakat ona bağlı olarak kullanılan bıçaklar, taslar, kapaklar vs. her biri, yukarıdaki yöntemlerden uygun olan biriyle sıfırlanmalıdır.

7. Blender: Mikserle aynı şekilde yapılır. Eğer cam bölümü varsa, Sefaradlar'a göre sadece deterjanla yıkanması yeterlidir. Diğer bölümler de yukarıdaki işlemlerden uygun olanla sıfırlanır.

8. Kettle: Sadece su ısıtmak için kullanılmışsa sadece su ve deterjanla yıkanması yeterlidir. Başka şeyler için kullanılmışsa Agala yapılır.

9. Teflon tavalar: Eğer sadece yağla birlikte kullanılıyorsa, Agala yapılır. Fakat yağsız olarak kullanılıyorsa Pesah için sıfırlanamaz.

10. Yemek masası: Örtülü olarak kullanılıyorsa, iyice temizlendikten sonra üzeri temiz bir örtüyle örtülerek kullanılabilir. Örtüsüz kullanılacaksa, üzerine kaynar su dökülmelidir. Masanın buna dayanamayacağını düşünen biri, temizleme ve örtme yöntemini kullanır.

11. Kitaplar: Kitapların tek tek açılıp kırıntılara karşı silkelenmesine gerek yoktur. Fakat sıklıkla yemek masasında kullanılan kitaplar varsa - örneğin Birkat Amazon (yemek sonrası beraha) kitapları - iyice silkelenir.

12. Takma dişlerin: İyice temizlenmesi gerekir. Ayrıca, şart olmasa bile, üzerlerine kaynar su dökmek de iyidir.

13. Diş fırçaları: Soğuk suyla iyice yıkandıktan sonra Pesah'ta kullanılabilir. Fakat en iyisi Pesah için yeni diş fırçası almaktır.

Kaşer LePesah Yiyecekler

Hamets olmayan herhangi bir maddede, çok az da olsa Hamets karışımı varsa, bu karışım hiçbir tad değişikliğine neden olmasa bile, onu Pesah'ta kullanmak, bulundurmak veya bundan yarar sağlamak yasaktır. Bayram başlamadan önce böyle bir karışıklık hata sonucu gerçekleşmişse, o zaman bu konuda bir Haham'a danışılmalı ve öğretilene göre hareket edilmelidir.
Matsa'nın ıslatılarak yenmesinde herhangi bir sorun yoktur. Zira Kaşer LePesah bir şekilde piştikten sonra bir yiyeceğin Hamets olma ihtimali yoktur. Bu sebeple Matsa kırıklarından Bimuelolar, Matsa ununda kekler vs. yapılabilir.

Pirinç ve Kurubaklagiller

Pirinç, kurufasulye, mercimek vb. bazı yiyecek maddeleri, İstanbul dahil olmak üzere çeşitli cemaatlerde yenmez. Bu yiyeceklerin yukarıda yaptığımız "Hamets" tanımıyla ilgili olmadıkları açıktır. Fakat birçok Aşkenaz cemaati ve İstanbul cemaatinin de dahil olduğu bazı Sefarad cemaatleri, bu maddelerin yukarıda belirtilen beş tahıl maddesiyle karışmış olma ihtimallerinin yüksek olması sebebiyle kullanılmamalarını uygun görmüşlerdir. Bu tip yiyeceklerin kullanılmamasını öngören cemaatlere mensup kişilerin, böyle bir karışıklık ihtimalinin bulunmadığından emin olunduğu zaman bile, bu maddeleri Pesah içinde yememeleri gerekir. Buna karşın, Hamets maddelerden farklı olarak bunları evden ya da iyelikten çıkarmaya gerek yoktur; Pesah boyunca evde tutulabilirler.

İlaçlar ve Temizlik Maddeleri

1. Pesah'a uygunluğu kontrol edilmeden üretilmiş olan ilaçlar, içlerinde Hamets karışımı olma ihtimali varsa bile, (1) [Yaşam tehlikesi olmamasına rağmen] Hasta biri için kullanılacaksa ve (2) Güzel tada sahip değillerse Pesah'ta kullanılabilir. Fakat güzel tada sahip pastil, şurup gibi ilaçlar, içlerinde Hamets karışımı olmadığından kesin olarak emin olunmadığı takdirde, sadece yaşam tehlikesi içinde olan bir hasta için kullanılabilir.
2. Hastalık değil, sadece geçici bir başağrısı vs. söz konusuysa, Hamets karışımı içerme ihtimali olan bir ilaç Pesah'ta kullanılmamalıdır.
3. Hamets karışımı içerse bile, "bir köpeğin bile yemesine uygun olmayan" maddeler, örneğin sabun, deterjan gibi her türlü temizlik maddesi, [Pesah'ın Yom Tov olmayan günleri için] ayakkabı boyası, kozmetik ürünleri, parfüm ve esanslar Pesah'ta kullanılabilir ve bulundurulabilir.

Ne Yiyebiliriz?

Pesah'ta doğal olan her türlü yiyecek [yukarıda belirtilen tahıllardan biri ya da türevi olmamak ve Hamets özelliği taşımamak kaydıyla] yenebilir. İşlenmemiş et, balık, yumurta, her türlü sebze, meyve, [üretim yerlerinde sadece bu maddelerin üretiliyor olması ve kapalı ambalajda satılması kaydıyla] kahve, çay, şeker, yağ, tuz; ayrıca kabuklu işlenmemiş yemişler (kabuklu yer fıstığı ya da kabuklu fındık gibi) bunlar arasındadır (fakat kavrularak işlemden geçmiş çekirdek, fıstık vs. karışıklık ihtimali sebebiyle Pesah'ta yenmemelidir).

İşlenmiş her türlü yiyecek maddesi için kesin olarak "***Kaşer LePesah***" ibaresini arayın. Birçok işlenmiş yiyecek maddesi herhangi bir kontrol altında imal edilmediği için, her ne kadar Hamets özelliği taşıması beklenmiyorsa bile, "***Safek*** - *Şüphe*" sebebiyle yenmemelidir.

Yukarıda sayılan işlenmiş maddeler dışında, üzerinde "Kaşer LePesah" ibaresi olmayan hiçbir yiyecek maddesi, Pesah süresince ne yenmeli ne de bulundurulmalıdır. Bu, hiçbir şekilde Hamets olamayacak bir yiyecek maddesi bile olsa denetim altında yapılmadığı için Kaşer LePesah değildir. Hamets yeme riskini göze almak yerine bir haftalık fedakarlık yapmak tercih edilmelidir.

Kaşer LePesah Hakkında Son Bir Söz...

Pesah'a özel Kaşerut kuralları, yıl içinde Kaşerut kurallarına uyan bir kişi için bile karmaşık olabilir. Burada yazılı olan bilgilerle yetinmeyip, size en yakın Rabi'ye danışmanız tavsiye olunur. Pesah bayramının en uygun biçimde geçirilmesi, bu şekilde mümkün olacaktır.

Evin Hamets'ten Arındırılması

Pesah bayramı süresince evde Hamets madde bulundurulmaması için bayram öncesinde evler, arabalar vs. inceden inceye temizlenmelidir. Özellikle Pesah'tan önceki akşam "***Bedikat Hamets*** *- Hamets Kontrolü*" yapılmadan önce bu temiz-liğin sona ermiş olması gerekir.

Pesah'a aslında bir gece önce Bedikat Hamets ile başlanır. Tüm amaç evden Hamets'in çıkarılmasıdır. Hamets'ten kurtulmak istememizin sebebi nedir? Bu hareketle neyi hatırlarız? Hamets neyi simgeler?

Her şeyden önce bunun tarihi bir nedeni vardır: Bene-Yisrael, Mısır'dan çıkacağını ve kabaca ne zaman çıkacağını biliyordu. Bu sebeple her türlü hazırlığı yapmıştı. Eşyaları vs. her şeyleri toparlanmıştı. Hazırlamadıkları tek şey, taze olarak hazır olmasını istedikleri ekmeklerdi. Hamurlarını açtılar; fakat gerçekten de bu konuda hazırlıksız yakalanmışlardı. Mısırlılar Bene-Yisrael'i Mısır'ı terk etmeye zorladıkları zaman, olan ekmeklere oldu. Bene-Yisrael Mısır'dan mayalanmamış hamur çıkarmak zorunda kaldılar. Bu olayın anısına bir hafta boyunca evimizde Hamets bulundurmaz ve yemeyiz.

Sembolik olarak Hamets'in kabalık ve kibiri simgelediğini daha önce belirtmiştik. Farklı bir açıklama da Talmud tarafından verilmektedir: Hamets, *Yetser Ara*'yı (İnsanın Kötü Eğilimi) simgeler. Zira her ikisi de kendi kendisini besler. Hamets bir madde, bekledikçe şişer; Yetser Ara da kendisine uyuldukça güçlenir. Bu konuda birbirlerinin aksini simgeleyen iki kelime "Hamets" ve "Matsa"dır. Bu kelimelerin harf açılımı şöyledir:

HaMeTS = **H**et + **M**em + **TS**adik
MaTSA = **M**em + **TS**adik + **E**

Dikkat edilirse iki kelimede Mem ve TSadik harfleri ortak iken, ayrılığa sebep olan harfler ise

"Het"= ח ve "E"= ה dir. İbranice alfabesini tanıyan kişiler, bu iki harfin, "E"deki ufak boşluk haricinde şekil olarak aynı olduklarını bilir. Dolayısıyla Hamets ve Matsa arasında (hem felsefik hem de fiziksel olarak) çok küçük bir fark mevcuttur. Tıpkı "Kötü" ile "İyi" arasındaki ince çizgi gibi.

Bedikat Hamets sırasında güçlü bir ışık yerine mum ışığından ve bir tüy parçasından yararlanırız (tüy parçası şart değildir). Bu şekilde işe kendimizi daha çok veririz. Aynı şekilde kendimizi kontrol ettiğimiz, özeleştiri yaptığımız zaman inceden inceye araştırma yapmamız gereklidir. Bu ince araştırma sonucunda bir problem bulduğumuz zaman, bunu zorla değil, nezaketle gideririz. Tıpkı küçük Hamets parçalarının tüyle toplanması gibi.

"**Bedika** *- Kontrol / Araştırma*" sözcüğü Yahudi eğitiminin temelini oluşturur. Seder boyunca bu kavram devamlı olarak karşımıza çıkar. Yahudilik'te içtenlikle sorulduğu sürece "saçma soru" şeklinde bir kavram mevcut değildir. Dolayısıyla, Pesah'ın verdiği en önemli derslerden biri de, Yahudilik'in temellerinden bir tanesinin araştırma ve soruşturma olmasıdır.

Bedikat Hamets

1. Evin hanımının 18gr.dan küçük on adet ekmek parçasını evin çeşitli yerlerine yerleştirmesi ve bunların aranması gelenekselleşmiştir. Ancak bu parçalar kağıda sarılmalı ve etrafa Hamets yayılma olasılığı bertaraf edilmelidir. Diğer aile fertleri de "mum ışığında" bu parçaları toplarlar.
2. Bu işlemden önce ev sahibi şu berahayı [sadece İbranice olarak] söyler:
"***Baruh Ata A-do-nay E-lo-e-nu Meleh Aolam, Aşer Kideşanu Bemitsvotav, Vetsivanu Al Biur Hamets*** *- Bizleri emirleriyle kutsayan ve bizlere Hamets'i yok etmeyi emreden, Kainatın Kralı Sen, Tanrımız; Mübarek'sin*".
Kendisine yardımcı olacak kişiler varsa berahayı dinleyerek "Amen" cevabını verirler ve işe koyulurlar.
3. Beraha söylendikten sonra kontrole başlayana kadar konuşulmaz. Kontrol sırasında da sadece konuyla ilgili şeyler konuşulmalıdır. Ancak başka şeyler konuşulduysa bile dönüp beraha tekrarlanmaz.
4. Berahayı söylemeyi unutup kontrole başlayan biri, kontrol süresince berahayı söyleyebilir.
5. Tek beraha ile birden çok ev kontrol edilebilir. Bu sebeple evi bitirdikten sonra arabaya geçildiğinde ayrıca beraha söylenmez.
6. Bu işlemin mum ışığında yapılması önem taşır. Zira zayıf mum ışığında küçük Hamets parçaları daha rahat görülecektir. Aramada kullanılan mum, iki alevin birbirine değmeyeceği şekilde olmalıdır. Tek fitil tercih edilir. Küçük delikler ve çatlakları aydınlatmak için elektrikli küçük el fenerleri kullanılabilir.
7. Evin her yeri, her köşesi, [genelde Hamets girme olasılığının olmadığı] tuvalet ve banyo haricindeki her odası, balkon, [kendisine aitse] bahçe, özellikle mutfak, dolaplar ve buzdolabı kontrol edilmelidir. Elbiselerin ise yıkanmış olmaları yeterlidir. Kitapların arasını tek tek kontrol etmeye gerek yoktur.

Bitul Hamets

1. Hamets'in bir deklarasyonla "yok" ilan edilmesine Bitul Hamets denir. Bu amaçla, geceleyin arama bittikten sonra şu sözler hem Aramca hem de Türkçe söylenmelidir:

"***Kal Hamira Deika Birşuti, Dela Hazite Udla Biarte, Leeve Batel, Vehaşiv Keafra Deara*** -

"Sınırlarım içinde bulunan, görmediğim ve yok etmediğim her türlü hamets ve mayalı madde iptal olsun ve toprağın tozu gibi sayılsın".
Bunun Türkçe söylenmesi ve söyleyen tarafından anlaşılması önemlidir.

2. Bu deklarasyon yapıldıktan sonra evdeki bulunamamış Hamets maddeler bile yok sayılır. Bu andan itibaren toplanmış ekmek parçaları dışında eve Hamets girmemelidir.

Biur Hamets

1. Hamets'in aktif olarak yok edilmesi gerekir. Bu işlem Hamets'i kırıntılara ufalayıp rüzgara savurmak, denize atmak gibi şekillerde yapılabilirse de, genel uygulama, yakma şeklindedir.
2. Akşam toplanan ekmek parçaları kapalı bir kapta tutularak ertesi sabah "***Biur Hamets*** - *Hamets'in Yok edilmesi*" saatinden önce ev sınırları dışına çıkarılır ve [bazı geleneklere göre, Şemini Hag Aatseret gününden beri evin kapılarındaki mezuzalara takılı olan söğüt (Arava) dalları ile birlikte] tamamen yakılır. Biur Hamets saatini Hahamlar'dan ya da Hahambaşılık'ın çıkardığı cep takviminden öğrenebilirsiniz.
3. Yakma işleminin ardından şu cümle Aramca ve Türkçe okunur:

"***Kal Hamira Deika Birşuti, Di Hazite Udla Hazite, Deviarte Udla Biarte, Leeve Batel, Vehaşiv Keafra Deara*** - *Sınırlarım içinde bulunan, gördüğüm ya da görmediğim, yok ettiğim ya da etmediğim her türlü hamets ve mayalı madde iptal olsun ve toprağın tozu gibi sayılsın*".

4. Hem aramadan sonra hem de Hamets'in yakılışı sırasında yapılan deklarasyon, ev sahibi tarafından yapılmalıdır. Ancak onun yerine eşi, ya da tayin ettiği başka bir kişi de yapabilir. Bu durumda söz konusu elçi, "sınırlarım" yerine "Filan kişinin sınırları" demelidir.
5. Pesah'ı evinde geçirmeyecek olan biri, Biur Hamets ile ilgili yapması gereken asgari işleme dair bilgi almak için bir Haham'a başvurmalıdır.
6. Biur Hamets saatinden sonra Hamets ile her türlü ilişki kesilir. Hamets yemek de bu saatten önce bitirilmeli, dişler iyice fırçalanmalıdır. Hamets temizliğinde kullanılan süpürgeler vs. de yıkanmış olmalıdır.
7. Pesah bayramı içinde yolda Hamets - örneğin bir ekmek parçası - gören kişi, onu kaldırmamalıdır.
8. Pesah başladıktan sonra evde gözden kaçmış bir Hamets madde bulunursa, bu keşif bayramın ilk iki ya da son iki günü veya Şabat içinde gerçekleştiği takdirde, üzeri kapatılır ve Şabat ya da Yom Tov'un bitmesi beklenir. Sonra ev dışına çıkarılarak yakılır. Keşif Yom Tov'da gerçekleşmediyse Hamets hemen yakılır.

18. yüzyılda bir Rus köyü olan Berdiçev'de yaşamış olan Rabi Levi Yitshak'la ilgili oldukça güzel bir olay anlatılır.

Erev Pesah'tır ve Rabi Levi Yitshak öğrencilerini bir araya toplar. Onlara şöyle bir talimat verir: "Gidip Berdiçev'deki tüm Yahudi evlerini dolaşın ve bulabildiğiniz tüm Türk tütünlerini, tüm Avusturya ipeklerini ve tüm Hamets maddeleri bana getirin".

Öğrencileri "Ama Rabi" diye tepki gösterirler. "Hepimiz biliyoruz ki Rusya şu anda Türkler ve Avusturyalılar'la savaş halinde. Bahsettiğiniz maddelerin bulundurulması kesinlikle yasak! Düşman ülkelerden bunları getirenler çok ağır bir şekilde cezalandırılıyor!"

Fakat Rabi yine de ısrar eder ve öğrenciler köyde tütün, ipek ve Hamets aramaya koyulurlar. Akşama doğru Rabi Levi Yitshak'a dönerler ve elleri boş değildir. "Buyrun sayın Rabi" derler. "İstediğiniz gibi; birçok tütün ve ipek bulduk. Ama itiraf etmeliyiz ki tek kırıntı bile Hamets bulamadık".

Rabi Levi Yitshak gözlerini göklere kaldırır ve konuşur: "Ey Ulu Tanrım! Rus Çarı ordusunu sınırlara ve kasabalara yaymış durumda. Bir milyon silahlı asker, düşman ürünlerine karşı çıkarılan yasağı delenleri tutuklamaya hazır bekliyor. Diğer yandan Sen Tanrım; Tora'da, Pesah için evlerimizi Hamets'ten arındırmamızı söyleyen sadece dokuz tanecik sözcük yazdın. Halkın Yisrael ne kadar değerli gör! Her şeye rağmen, Mitsvaların'ı titizlikle yerine getiriyorlar!"

Üzerinden Pesah Geçmiş Hamets

Pesah günlerinde kendi iyeliğinde Hamets madde bulunduran kişi, Tora'nın "*evlerinizden mayayı ... tamamen ortadan kaldırmış olmalısınız*" (Şemot 12:15) emrini ihmal etmiş, ayrıca "*İyeliğinde hamets görülmemeli; [aynı şekilde] iyeliğinde - tüm sınırlarında - maya görülmemelidir*" (Şemot 13:7) yasağına karşı gelmiş olur.

Bu sebeple Hahamlarımız, Pesah bayramı içinde Yahudi iyeliğinde kalmış Hamets maddeleri yemeyi veya bunlardan yarar sağlamayı, Pesah sonrası için bile yasaklamışlardır. Bu bakımdan, Pesah sonrasındaki haftalar içinde Hamets yiyecekler yenmeden önce bunların Pesah'ta Yahudi iyeliğinde bulunmadığından emin olmak gerekir.

Önemli bir not...

Bazı evlerde Pesah çıkışında yemek üzere Pesah'ın son günü Hamets yiyeceklerin hazırlanması son derece yanlış bir uygulamadır. Bu uygulamada birden çok yasak ihlal edilmektedir ve bunlar arasında "***Bal Yerae Uval Yimatse*** *- [Pesah süresince Yahudi İyeliğinde, Hamets] Görülmemeli ve Bulunmamalıdır*" yasağı vardır. Pesah'ın sekiz günü tamamlanmadan, Hamets'e sahip olunmamalı, eve *Hamets* sokulmamalıdır. Ne de olsa "Pesah çıkışında mutlaka ekmek ya da başka bir Hamets madde yenmelidir" diye bir kural yoktur.

Hamets Satışı

Normal şartlarda, Pesah gelmeden önce evdeki Hamets maddelerin doğal olarak tüketilmiş olmasına gayret edilmelidir. Fakat bazı durumlarda bu mümkün olamayabilir ve Pesah gelmesine karşın evde Hamets kalmış olabilir. Bu gibi durumlarda ekonomik kayba uğramamak için, Hamets satılarak, Pesah bayramı süresince Yahudi olmayanların iyeliğine geçirilebilir.

Hamets'in satılması ile ilgili kurallar çok karmaşıktır. Bu nedenle bu tip satışlar mutlaka Hahambaşılık aracılığıyla yapılmalıdır. Bu amaçla, ne yapılacağını öğrenmek için en geç Pesah'tan iki gün öncesinden Hahamlar'a başvurmak gerekir. Zira bu satış Pesah arifesinde Biur Hamets saatinden sonra yapılamaz. Bu zamana kadar satılmamış Hametsler üzerinde Yahudi iyeliği otomatik olarak iptal olur ve bunlar bir daha kullanılamaz. Ev dışına çıkarılmalıdır.

Taanit Behorot

1. Bir kişinin ilk doğan çocuğu erkek ise, "*Behor*" ünvanına sahiptir. Mısırlılar'a verilen on tane belanın sonuncusu, Mısır'da insandan hayvana kadar tüm Behorlar'ın ölmesiydi. Bu bela sırasında Bene-Yisrael, Pesah korbanının kanını kapı kiriş ve pervazlarına sürmüş ve Tanrı bu evlerin üzerinden "atlamıştı". İbranice'de "***Pasah***" kelimesi "atladı" veya "merhamet etti" anlamındadır. Bayrama ismini veren olay da budur. Bu olayın anısına bir şükran belirtisi olarak Behorlar, Erev Pesah'ta (Pesah Arifesi'nde) oruç tutarlar.
2. İster babanın ister annenin ilk çocuğu olsun, Bar-Mitsva olmuş her Behor, Pesah'tan önceki gün oruç tutmakla yükümlüdür. İlk doğmuş bayanlar ise oruç tutmazlar.
3. Bir Behor rahatsızsa; sadece basit bir göz ağrısından muzdaripse bile bu oruçtan muaftır. Ayrıca, evliliğini takip eden ilk yedi gün içinde bir damat, sünnetin gerçekleştiği gün çocuğun babası, Sandak (Berit Mila sırasında bebeği tutan kişi) ya da Moel (sünneti yapan kişi) konumundaki kişiler de bu oruçtan muaftırlar.
4. Oruç, akşam yıldızların çıkış saatine kadar tutulur ve Pesah Kiduşu ile bozulur.
5. Behor olan küçük bir çocuk için [kendisi Behor değilse bile] babası oruç tutmalıdır. Baba da Behor ise çocuğun yerine orucu annesi tutabilir; fakat buna zorunlu değildir. Ancak anne bir kez oruç tuttuktan sonra, oğlu Bar-Mitsva olana kadar her yıl bu yükümlülüğü üstlenmiş sayılır [ve bundan vazgeçmek isterse Atarat Nedarim yapmalıdır].
6. Herhangi bir mitsva için yapılan yemekle bu oruç bozulabilir ve oruç, sonuna kadar tutulmuş sayılır. Örneğin bir Berit Mila (sünnet) töreninden sonra verilen yemekle oruç bozulabilir ve oruç tutulmuş sayılır. Bu tipteki başka bir örnek de Talmud'un herhangi bir bölümü bittiği zaman için geçerlidir. Bir kişi, Talmud'un bir bölümünü öğrenmeyi bitirdiğinde bunun şerefine bir "***Seudat Mitsva*** *- Mitsva Ziyafeti*" verilir. Bu yemek sırasında da oruç bozulabilir. Bu sebeple cemaatin Hahamları, belirli bir Talmud bölümünü öğrenerek, bu bölümü Taanit Behorot gününde bitirirler. Orada bulunan her Behor [ya da küçükse, onun yerine oruç tutan babası ya da annesi], son bölümü dinledikten sonra orucunu bozabilir ve orucu tamamen tutmuş sayılır. Fakat o sırada orada bulunmayan bir kişi, orucunu bozmak için akşam söylenecek olan Kiduş'u beklemek zorundadır.
7. Eğer Erev Pesah Şabat'a rastlıyorsa, Şabat günü oruç [Kipur haricinde] tutulmadığı için, o yıl Taanit Behorot Perşembe gününden tutulur. Eğer Erev Pesah Cuma gününe rastlıyorsa, oruç her yıl olduğu gibi o gün tutulur.

Erev Pesah - Pesah Arifesi

1. Her türlü temizlik, tıraş vb. işlerin öğleden önce tamamlanmasına gayret edilmelidir. Fakat bir kişi fırsat bulamadığı takdirde, bunları öğleden sonra da yapabilir.
2. Erev Pesah'ta Matsa yenmemelidir. Bunun sebebi akşam Seder sırasında Matsa'ya "*Şeeheyanu*" berahasının söylenecek olmasıdır. Bu yasak, Erev Pesah sabahı güneşin doğuşuyla başlar.
3. Erev Pesah'ta Matsa'dan ya da Matsa unundan yapılmış ve Matsa'nın şeklini taşımayan pişmiş yiyecekler (kek, bimuelo vb.) bir önceki gün pişirilmiş olması kaydıyla yenilebilir. Günbatımından iki saat öncesinden itibaren bu yiyecekler de yenmemelidir.
4. Erev Pesah'ta, akşam Seder sırasında iştahın kapanmaması için çok yemek yememek adettir.
5. Pesah bayramı onuruna güzel ve lezzetli yemekler hazırlamak için elden gelen yapılmalıdır. Tıpkı Şabat için olduğu gibi, bayramları da gereken şekilde karşılamak bir mitsvadır.
6. Pesah'ta çok yeşillik yediğimiz için, Erev Pesah'ta bunları yaprak yaprak çok dikkatli bir şekilde kontrol etmek gerekir. Zira bilindiği gibi yeşilliklerde çok böcek bulunur ve böcek yemek çok ciddi bir yasaktır.
7. Erev Pesah'ta şarap, Matsa ve sebze satın alma imkanı olmayan Yahudiler'i arayıp ihtiyaçlarını temin etmeye gayret etmek gerekir.
8. Erev Pesah'ta sinagoga gitmeden önce, evde masanın hazır ve iyice düzenlenmiş olması gerekir.
9. Pesah için et satın alındığında, "Bu et Pesah içindir" denmemelidir. Onun yerine "Bu et bayram içindir" denir.
10. Şabat günü yapılması yasak olan şeylerin yapılması Yom Tov'da da yasaktır. Fakat yemek amaçlı işler yapılabilir. Bu amaçla bir ateş yakılabilse de, bu, yoktan yaratılamaz. Yom Tov öncesinden yakılmış bir ateşten yararlanılarak başka bir ateş yakılabilir. Bu sebeple Pesah başlamadan önce uzun ömürlü birkaç mum ayarlanmalı ve bayram başlamadan biri yakılmalıdır. Bayram Şabat'a rastlamadıysa, o gün içinde bu ateşten yararlanılarak başka ateşler yakılabilecektir. Ancak Şabat'a rastladıysa bu ateşten hiçbir şekilde yararlanılamaz.
11. Eğer bayram Şabat'a rastlıyorsa, kandiller bayram başlamadan yakılır. İkinci gün Şabat ise aynı şekilde yani birinci gün daha bitmeden akşamleyin yakmak gerekir. Şabat değilse, Kiduş'tan önce yakılır. Bayram içinde yakılan kandillerin, önceden yanan bir ateşten yararlanılarak yakılması gerekir. Kandiller yakıldığında söylenecek dua:
Baruh Ata A-do-nay E-lo-e-nu Meleh Aolam, Aşer Kideşanu Bemitsvotav, Vetsivanu Leadlik Ner Şel (Şabat) ve Yom Tov.

İruve Tavşilin

Yom Tov'da yemek pişirmek her ne kadar mümkünse de, eğer Yom Tov'un bitiminde hemen Şabat başlayacaksa, o günden Şabat için yemek pişirilemez. Bunu mümkün kılmak için "*İruve Tavşilin - Yemek Karışımı*" adı verilen bir işlem yapılır. Burada, yapılmasına bayramdan önce başlanmış bir yemek hazırlama işleminin devam ettirilmesi söz konusudur. Böylece bayramda Şabat günü için hazırlık yapılmamış sayılır.

İruve Tavşilin şu şekilde yapılır: "Bayramdan önce" en az "*Kazayit*" miktarında (27gr.) bir parça pişmiş yemek ve ekmek kenara ayrılır [fakat söz konusu bayram Pesah olduğu için, ekmek değil iki bütün Matsa kullanılacaktır]. Ardından şunlar okunur:

"***Baruh Ata A-do-nay E-lo-e-nu Meleh Aolam, Aşer Kideşanu Bemitsvotav, Vetsivanu Al Mitsvat Eruv*** *- Bizleri emirleriyle kutsayan ve bizlere Eruv (karışım) emrini veren, Kainatın Kralı Sen, Tanrımız; Mübarek'sin*".

"***Beden Eruva Yee Şare Lana Laafuye, Ulvaşule, Ulatmone, Ultakone, Uladloke Şeraga, Ulmebad Kol Tsorkana Miyom Tov Leşabat*** *- Bu karışım ile, Şabat günü için her türlü gereksinimimizi Yom Tov'dan yapmamız, fırında ya da tencerede pişirmemiz, [sıcaklığın korunması için] üzerini örtmemiz, kandilleri hazırlayıp yakmamız mümkün olsun*".

Yom Tov'da Şabat için yemeği pişirdikten sonra bunlar yenebilir. Ama en iyisi bunu Şabat akşamı yemektir.

Erev Pesah Şabat'a Rastlıyorsa

Pesah'ın ilk günü Pazar'a rastlıyorsa, Erev Pesah'ın Şabat'a denk gelmesi bazı farklı uygulamalar gerektirir. Önce de belirtildiği üzere, Erev Pesah'ta, sabahın erken saatleri haricinde, ne Hamets şeyler, ne de [güneşin doğuşundan itibaren] Matsa yenebilir. Diğer yandan Şabat gününün kutsiyeti, bu gün içinde - akşam, sabah ve öğleden sonra olmak üzere - üç tane Seuda'nın (öğün) gerçekleştirilmesini gerektirir. Ve bir Seuda'yı "Seuda" yapan şey, ekmek yemektir. Oysa Erev Pesah Şabat'a rastlayınca, ekmek yemek sorun teşkil etmektedir. Dolayısıyla Hahamlarımız, bu Seudalar'ın Hamets açısından sorun yaratmamaları için bazı uygulamaları öngörmüşlerdir.

En geç Cuma sabahına kadar, mutfaklar Kaşer LePesah şekilde organize edildikten sonra, Şabat ve ayrıca bayramın ilk gününde yenecek yemekleri *Kaşer LePesah* olarak pişirmek gerekir. Alaha'ya göre Şabat akşamı ve Şabat sabahının erken saatlerinde hala Hamets yenebilmesine rağmen, burada kullanılacak Hamets kaplardan ve Hamets yemek artıklarından dolayı, en iyisi bu Seudalar için tamamen Pesah'a uygun yemekler pişirmektir.

Ayrıca, her ne kadar Şabat günü genelde en iyi yemek takımlarının kullanılması tercih edilmeliyse de, Pesah öncesinde çağımızın kolaylıklarından bir kez faydalanarak, tek kullanımlık plastik yemek takımlarını kullanmak tavsiye edilir. Böylece Şabat başlamadan, Hamets'le olan ilişki büyük ölçüde kesilecek ve Seudalar kafa rahatlığıyla gerçekleştirilebilecektir. Bundan sonra tek sorun, yemekte kullanılacak ekmek olacaktır.

Şabat gecesi yapılacak Seuda'da normal ekmek yerine, tercihan pide benzeri, kırıntı yapmayan ekmek türleri kullanılır. Bunların da iki adet ve tam olması gerekir; eğer çok yenmeyecekse küçük olmaları tercih edilir. Yemek yenirken özen gösterilmeli ve ekmek parçalarının örtü sınırlarının dışına çıkmamasına gayret edilmelidir. Yemek bittikten sonra, masa örtüsü dikkatlice çöpün içine silkelenir, ekmek artıkları 18gr. dan daha az ağırlıkta olacak küçük parçalara ayrılarak çöpe atılır. Yerler de etrafta Hamets kalma olasılığına karşı süpürge ya da fırçayla kuru olarak süpürülür. Tüm artıklar ve çöpler bir torbaya koyulur, apartman görevlisi çağrılarak kendisine teslim edilir ya da onun tarafından alınmak üzere kapı önüne bırakılır. Eğer normal yemek takımları kullanılmışsa [Şabat günü sünger kullanılamayacağından] plastik bulaşık teliyle yıkanıp kurulanır ve Pesah sebebiyle, kullanılmayacakları bir yere kaldırılır.

Şabat sabahı Hamets yemek için en son vakit erken bir saat olduğu için erken saatte dua edilip 2. Seuda'yı, *Biur Hamets* zamanında bitmiş olacak şekilde ekmekle gerçekleştirmek gerekir. Eğer bulunulan yerde erken saatte *Tefila* organize edilmemişse, Biur Hamets zamanında genel olarak Sinagog'da bulunulduğu için, Şabat'ın ikinci Seudası'nda ekmek kullanmak artık söz konusu değildir. Dolayısıyla sabah Seudası ve tabii öğleden sonraki Seuda (***Seuda Şelişit***) tamamen Kaşer LePesah kaplar ve yemeklerle gerçekleştirilir. Ancak bu günde normal Matsa da yenemeyece-ğinden, Seuda iki ekmek ya da iki normal Matsa ile gerçekleştirilemez. Bunun yerine, un ve [su yerine] meyve suyu, şarap, bal, yumurta vs. ile üretilmiş Matsalar (***Matsa Aşira***) ya da ***Bimuelos*** kullanılabilir. Ama bunlara Amotsi değil Mezonot berahası söylenir. Seuda Şelişit, gün batımından iki saat öncesine kadar yenmelidir.

Şabat gününün kutsiyetinden ötürü, gün bitmeden, Pesah gecesi hazırlıkları yapılamaz ve sofra kurulamaz. Şabat sona erdikten sonra erkekler sinagogda Arvit duasını okurlarken, ev hanımları "***Baruh Amavdil Ben Kodeş Lekodeş*** *- Kutsal ile kutsalı birbirinden ayıran [Tanrı] Mübarektir*" sözlerini söylerler ve sonra bayram sofrasını kurmaya başlarlar.

Pesah gecesi Seder'de kullanılacak olan Haroset, pişmiş yumurta, ateşte yakılmış kuzu kolu, kereviz yaprağı ve marulun Cuma gününden hazırlanmaları gerekir. Özellikle yeşilliklerin iyice yıkanıp böceklere karşı sıkı şekilde kontrol edilmesi ve bunun da Cuma gününden gerçekleştirilmesi önemlidir.

Bedikat Hamets, Perşembe'yi Cuma'ya bağlayan gece, güneşin batışından sonra mum ışığı ile yapılır. Ardından ilk *Kal Hamira* deklarasyonunda bulunulur. Toplanan ekmek parçaları Cuma sabahı saat 10:00 civarında yakılır. Fakat ikinci *Kal Hamira* deklarasyonu, Şabat sabahı Biur Hamets vaktinden önce yapılır.

Seder

Kısayollar her zaman insanın kolayına gelir. Zira hem zamandan, hem çabadan, hatta bazen de paradan tasarruf sağlar. Diğer yandan kısayollar oldukça yanıltıcı da olabilirler. Evet; trafiğin en tıkalı olduğu zamanda arka yoldan kaçmak ya da Shakespeare'nin tüm eserlerini her biri üçer sayfalık özetler halinde veren bir kitaptan yutmak (!) kulağa hoş gelebilir - fakat kısayolları hiçbir zaman özel hayatınızda kullanmayın. Ne eşinize, ne çocuklarınıza ve elbette ne de kendinize karşı.

Eğer aradığınız şey gerçekten kendinizi geliştirmek, daha derin ilişkiler, kişisel bütünlük içinde bir yaşam ise kısayollara yer yoktur. Sadece *Seder* - yani "Düzen" - gerçekten işe yarayacaktır. Derin yaşam, el çabuklukları diyarında yeşermez. Hiçbir çocuk, yetişkinliğe, gençliğe uğramadan adım atamaz; ve hiçbir yetişkin iç olgunluğa, düzenli ve cesur bir kişisel gelişim yolculuğuna çıkmadan ulaşamaz.

Kral Ziyafeti

Pesah'ın ilk iki gecesi evlerimizde Seder yaparız. Bu, coşkulu olduğu kadar ciddi de bir kutlamadır. En iyi yemek takımlarımız, masa örtülerimiz, Kaşer kırmızı şaraplarımızla kurduğumuz kral-lara yaraşır sofrada, 2448 [MÖ 1312] yılında gerçekleşmiş olan Mısır'dan Çıkış'ı tekrar yaşarız. Bir yandan da tüm dünyaya kesin barışı getirecek olan Son Kurtuluş'un gelişi için dua ederiz.

Atalarımızın İzinde

Seder'de herkes kendisini Mısır'dan çıkan sanki kendisiymiş gibi hissetmelidir. Atalarımız Avraam, Yitshak ve Yaakov'la başlarız, Bene-Yisrael'in sürgündeki acılarını, kölelik döneminin sıkıntılarını bir kez daha hatırlarız. Tanrı'nın, yaptıkları sebebiyle Paro ve Mısır halkına On Bela gönderdiği zamanı yaşar, atalarımız Mısır'dan çıkıp Kızıldeniz'in içinden geçtikleri zaman bir anlamda onlara katılırız. Tanrı'nın, suları, Bene-Yisrael'in geçmesine olanak tanımak için yararken ve sonrasında bir anda Mısır ordusunun üzerine ka- patırken Kendisi'ni açığa çıkaran kuvvetli Eli'ne tanık oluruz. Seder, işte tüm bunları bize sağlayan interaktif bir kutlamadır.

Seder Hazırlıkları

Hızlı Alışveriş Listesi

Ailemiz ve konuklarımız için zengin bir yemek hazırlamanın yanısıra, Seder'deki mitsva niteliğindeki uygulamaları yerine getirmek için gereken bazı malzemeleri unutmamak gerekir. Bunlar arasında (elbette) Matsa, Marul, Haroset vs. vardır. Aşa-ğıda da açıklanacağı üzere, bunların her biri, Seder sırasında özel bir öneme sahiptir. Bu sebeple, standart bayram yemeğine ek olarak; şu maddeleri Pesah öncesinden edinmek önem taşır:

Matsa:

Herkese yetecek kadar. Pesah gecesi "Matsa yeme" mitsvasını yerine getirmekte, sadece un ve su ile yapılmış Matsalar kullanılabilir. Diğer sıvılarla yoğrulmuş Matsalar ise mitsva için geçerli değildir. Pesah gecesinde, *Kazayit* adlı ölçü ön plandadır. Bu, 27gr. karşılığında bir ölçüdür. Seder'de Motsi-Matsa sırasında 2, Koreh sırasında 1 ve Afikomin olarak 1 Kazayit kadar Matsa yemek gerekir (istisnai durumlara, Seder sırasında verilen açıklamalarda değinilecektir). Makine işi normal bir Matsa, yaklaşık 30gr.dır. Hesap bunlar göz önünde tutularak yapılır. Mümkün olduğu kadar çok sayıda bütün ve hiç kırığı olmayan Matsa bulundurmaya özen gösterilir.

Şarap:

Bu gece kişi başına dört tam kadeh şarap içilmelidir. Şarap yerine Kaşer LePesah üzüm suyu kullanılabilir. Üzüm suyu evde hazırlanacaksa, bunun bayramdan önce Yahudiler tarafından yapılması ve sadece Yahudiler'ce dokunulması gerekir. Bu, üzüm suyu ve türevleriyle ilgili özel bir kuraldır.

Kereviz Yaprağı: Herkese küçük birer parça yeterlidir. Kereviz yaprağı bulunamamışsa, başka bir sebze kullanılabilir.

Yanmış bir kuzu bacağı: Pesah korbanının anısına Seder tepsisine yerleştirmek için Pesah'tan önce bir küçük kuzu bacağı alınmalı ve tamamen yakılmalıdır.

Bir yumurta: Tepsi için bir tane. Haşlanmış, katı ve kabuklu halde.

Marul: Seder'deki Maror bölümünde 1, Koreh bölümünde de 1 Kazayit olmak üzere, kişi başına 2 Kazayit miktarında marul bulundurulmalıdır. Marulun bayram öncesinden böceklere karşı çok sıkı bir şekilde kontrol edilmesi gerekir.

Haroset: Genel olarak siyah kuru üzüm ezmesi olarak yapılır. Bazıları ise bunu, elma, armut, ceviz, şarap, hurma vs. ile karışım olarak hazırlarlar. Seder tepsisinde bundan bir kase yeterlidir.

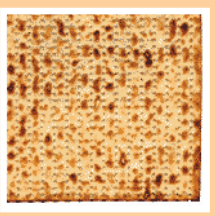
Seder'deki Mitsvalar

Pesah Sederi'ni sadece sembolik olarak kutlamakla yetinilmemelidir. Seder sırasında yapılan her bir fiziksel davranış, derin öneme sahiptir ve Seder'in gerçekten anlamlı ve manevi bir tecrübe halini alabilmesi için bunların, kuralın gerektirdiği şekilde yerine getirilmesine özen gösterilmelidir.

Seder'deki ana mitsvalar şunlardır:

1. Matsa yemek.
2. Mısır'dan Çıkış'ı anlatmak. Bu, Agada'nın okunuşu ve çevresinde oluşan sohbetlerle gerçekleştirilir.
3. Dört kadeh şarap veya üzüm suyu içmek.
4. Maror - acı otlar (Marul) - yemek.
5. Tanrı'ya övgüler içeren Alel duasını söylemek.

Matsa Şemura

Şemura sözcüğü "korunmuş; gözetilmiş" anlamındadır. Buna göre, buğday, hasat anından itibaren, suyla hiçbir şekilde temas etmemesi, nemli ortamda bulunmaması konusunda titizlikle kontrol altında tutulur. Matsalar bu buğdaylardan, Hahamlar'ın sıkı kontrolü altında üretilir. Seder gecesinde, hasat anından itibaren gözetilmiş, Matsa Şemura kullanmak en iyisidir. Fakat bulunamıyorsa, o zaman üretim aşamasında sıkı kontrol altında ve sadece su ve unla üretilmiş olan Matsalar da kullanılabilir.

Mısır'dan Çıkış'ı Anlatmak:

Gerçekte Seder'in en önemli bölümü budur. Mısır'da yaşananlar, mucizeler ve kurtuluşla ilgili olaylar anlatılır, tartışılır ve sorgulanır. Her ne kadar Agada'nın belirli bir metni ve gidişatı varsa da Yahudilik'le ilgili her konudan tutun, özgürlüğün ne anlama geldiğine kadar birçok konuyu tartışmaktan kendinizi alıkoymayın.

Peki ama; Mısır Çıkışı'nı anlatmak neden bu kadar önemlidir?

Hahamlarımız, insanoğlunun diğer tüm canlılardan en önemli farkının, "konuşma gücü" olduğuna dikkati çekerler. Nitekim, Tora'nın Aramca çevirisi, Tanrı'nın ilk insanın vücuduna "bir yaşam ruhu üflemesi"ni, "konuşma yeteneği" olarak açıklar. Konuşma, inşaat ve yapı konusunda bir araçtır. En basitinden; Tanrı evreni "On Söz" ile yaratmıştır (örneğin; Tanrı "ışık olsun" dedi).

Seder gecesinde, konuşma yeteneğimizi, gecenin en merkezi bölümü için kullanırız: Pesah olayını anlatmak. Kaldı ki, "***Pesah***" sözcüğü de "***Pe*** *- Ağız*" ve "***Sah*** *- Konuşmak*" kelimelerinin birleşimi olarak görülebilir. Başka bir deyişle, Pesah'ın merkezinde, "ağzın konuşması" vardır. Diğer yandan "***Paro***" sözcüğü "***Pe*** *- Ağız*" ve "***Ra*** *- Kötü*" kelimelerinin birleşiminden oluşur ve "kötü ağız" anlamına gelir. Zira konuşmak, inşa etme özelliğine sahip olduğu kadar, yıkıcı da olabilir. Nitekim dedikodu ve iftiralar, aileleri ya da toplumları parçalama etkisine sahiptir.

Pesah'ta, konuşma yeteneğimizi "insanlığı inşa etme" amacı için kullanırız. Zira Pesah olayları hakkında tartışmak, aile bireylerini ve farklı nesilleri birbirlerine kenetleyecek iletişimi, bağlantıyı ve teşviki sağlar. Bu sayede 3300 yılı aşkın süredir nesilden nesile aktarılarak canlılığını koruyan kollektif kimliğimiz, tıpkı bir meşale gibi çocuklarımıza güvenle aktarılabilir. Gecenin geç saatlerine kadar oturur, esaretten kurtuluşumuzu anlatırız; özgürlüğün neşesini hem tadar hem de paylaşırız.

Agada Hakkında Kısa Bilgi:

Pesah Agadası, Tanaim döneminde Erets-Yisrael'de oluşmaya başlamıştır ve Mişna'da (Pesahim 10) bahsi geçen ritüellere göre düzenlenmiştir. Anlaşıldığı kadarıyla II. Bet-Amikdaş döneminin sonlarında [MS 1. yy. ortalarında] bile halkın sabit bir Agada metni yoktu ve Tosefta'da açıklanan (Pesahim 10) Pesah gecesi Seder kutlamalarının temelini, Alel duasında söylenen Teilim parçaları oluşturuyordu.

Daha sonraları bile, Agada'nın şekli ve içeriği konusunda Talmud bilginleri arasında farklılıklar vardı. Ancak Geonim döneminde, (6. ve 7. yy.) Babil'deki büyük akademilerde, Agada bugün bildiğimiz formuna ulaşmaya başlamıştır. Bu dönemden sonra, Erets-Yisrael'deki form yavaş yavaş kaybolmuş ve Babil'de kabul edilen son Agada metni yaygın hale gelmiştir. Kahire'de bulunan Geniza'da Erets-Yisrael'e özgü Agadalar'dan örnekler bulunmuştur.

Agada'nın metni söz konusu olduğunda, birçok farklı cemaat arasında çok büyük farklılıklar yoktur. Her cemaat, kabul edilmiş metni kullanmış ve çok küçük farklılıklar ya da eklemeler yapmıştır. Temel işlevi "*O gün çocuğuna anlatacaksın*" (Şemot 13:8) emrini yerine getirmek olan Agada'nın içeriği daha çok insanları, Seder'e katılanları ve işlevi sebebiyle özellikle çocukları hedeflediği için, her cemaat kendi kullandığı dilde açıklamalar ve ilham verici notlar eklemiştir. Aynı zamanda kurallar ve gelenekler de popüler dil kullanılarak Agada metinlerine katılmıştır.

Agada evlerde gerçekleştirilen bir kutlamada kullanıldığından, kitaplarda şekiller, insan resimleri, Tora'dan bazı sahnelerin temsili görüntülerinin bulunmasına karşı çıkılmamıştır. Bu, dua kitaplarında resim bulunmasının insanın dua sırasındaki konsantrasyonunu olumsuz et-kilediğini söyleyerek bunu yasaklayan Rotenburg'lu Rabi Meir'in cemaati için bile doğrudur.

Dört Bardak Şarap:

Yahudi kültürü, kurallar dahilindeki eğlenceyi ve mutluluğu getiren her türlü hareketi cesaret-lendirir. Aşırıya kaçmadan şarap içmek, mutluluğun sembolü ve ateşleyicisidir. Fakat her türlü vesilede şarap içmek bir "seçenek" iken, Pesah'ta herkesin dört bardak şarap içmesi "emredilmiştir".

Bu konuda birçok sebep verilmiştir. İşte bunlardan dört tanesi:

a. Dört kadeh, Agada'da sözü edilen dört değişik karakterdeki çocuğu temsil eder.
b. Tanrı'nın Mısır'dan Çıkış'ı tanımlarken kullandığı dört ifadeyi simgeler: "*[1] Sizi Mısır'ın yükü altından çıkaracağım ve [2] sizi onların [köleleştirici] işlerinden serbest kılacağım. [3] Sizi [büyük bir] güç gösterisi ve sert yargılar eşliğinde özgürlüğe kavuşturacağım. [4] Sizi Kendim'e Halk olarak alacağım*" (Şemot 6:6-7).
c. Bene-Yisrael'in, her türlü asimilasyona rağmen Mısır'da terk etmedikleri dört özelliklerini sembolize eder:
   1. İsimlerini hiçbir zaman Mısır isimleriyle değiştirmediler.
   2. Dillerini değiştirmediler ve hep İbranice konuştular.
   3. Ahlak çöküntüsü yaşayan bir toplum içinde ahlaki değerlerini korudular.
   4. Giyiniş tarzlarını değiştirmediler.

d. Bene-Yisrael Mısır'da toplamda 210 yıl kalmışlardır. Bunun da sadece son 86 yılı ağır kölelik ve eziyetle geçmiştir. Çıkış sırasında ise Tora'da şöyle bir pasuk okuruz: "Bene-Yisrael'in, Mısır'da [da] oturdukları yaşantı [süresi] 430 yıldır" (Şemot 12:44). Agada'da da okuduğumuz üzere, Tanrı Avraam'a Mısır köleliğinden bahsetmiş ve 400 yıllık bir sürgünü bildirmiştir. Fakat Tanrı bu süreyi, yaşamı boyunca sürgün gibi yaşamış olan Yitshak'ın doğumundan başlatmıştır. Avraam'a verdiği bu bildiri ise, Yitshak'ın doğumundan tam 30 yıl önce vuku bulmuştur. Sonuç olarak pasukta bahsedilen 430 yıl, bu bildiriden itibaren sayılmaktadır ve bu süre içinde başka yerlerin yanında "Mısır'da da" yaşanmıştır.

Gerçekte Bene-Yisrael'in, Tanrı'nın Avraam'a bildirdiği 400 yıllık sürenin tümünü kölelikle geçirmesi gerekirdi. Yukarıdaki pasukta ise bunun bile üstüne çıkılmakta, Bene-Yisrael'in köleliğinin 430 yıl olması gerektiği ima edilmektedir. Oysa Tanrı onlara merhamet ederek hesabı farklı bir şekilde yapmış ve sadece son 86 yılda kölelik olmasını sağlamıştır.

430 sayısı, 86'nın tam beş katıdır. Bu durumda Tanrı, plandaki 5 tane 86 yıllık köleliğin, 4 tanesini Merhameti'yle iptal etmiştir. Biz de bunun şerefine dört bardak şarap içeriz. 86, aynı zamanda "Kos-Bardak" sözcüğünün de sayısal değeridir.

Yiyip İçerken Sola Doğru Kaykılmak

Şarap içerken ve Matsa yerken sol tarafa doğru hafifçe yaslanmak, geceye ait mitsvalardan biridir. O kadar ki; bazı noktalarda bunu yapmamak, yeme ya da içme hareketini tekrarlamayı bile gerektirir. Bu hareket artık köle olmadığımızı ve yemeklerimizi zenginlerin yaptığı gibi rahat bir şekilde yeme hakkına Pesah günü kavuştuğumuzu hatırlatır.

Maror ve kereviz yaprağını yerken bu hareket yapılmaz; zira bu ikisinin simgeledikleri arasında kölelik de vardır. Bu gecede, ekonomik durumu iyi olmayan kişilerin de yemek yerken uzanmaları özellikle gerekir. Sebep? Çünkü hali vakti yerinde olan kişilerin rahat davranmaları normaldir.

Fakat her türlü zorluğa rağmen Pesah Sederi'ni gerçekleştiren bir kişinin, zenginlik ve rahatlık ifade eden bu hareketi yapması, Talmud tarafından, ümidin en büyük simgesi olarak tanımlanır.

Çoğu zaman zenginlikle özgürlük bir tutulur. Bu fikrin ardında "Ne kadar zengin olursam o kadar bağımsız olurum" düşüncesi vardır. Seder gecesinde sol tarafına yaslanan fakir kişi, bu görüşü boşa çıkarmaktadır: Özgürlüğünüzü belirleyen, sahip olduklarınızın çokluğu değil, onlarla ne yaptığınızdır. Servetiniz ne kadar çok ya da az olursa olsun, eğer başkalarına yardım amacıyla ve anlamlı çabaların uğruna kullanılıyorsa, bir özgürlük aracı haline gelir. Ve aksine, eğer servet, insanın kendi eğilimlerine düşkünlüğünü besleyen oyuncaklardan oluşan geniş bir koleksiyon biriktirmekte kullanılıyorsa, o zaman elde edilen her yeni şey, özgürlüğü kısıtlayan yeni bir kelepçe çifti halini alacaktır.

Seder Tepsisi

Seder masasının ortasına büyük bir tepsi yerleştirilir. Bu tepsi herhangi bir şekilde ya da herhangi bir maddeden yapılmış olabilir. Birçok kişi bu tepsileri kendileri dizayn ederler.

Tarihin ilk interaktif kutlaması olan Pesah deneyimi, bizlere, akla durgunluk verecek miktarda obje ve imajdan oluşan bir dizi sunar. Bu dizinin elemanlarının her biri, tüm Seder tecrübesinin içinde yer alan potansiyelin bir nüansına yönelik düşünce ve duygularımızı şekillendirir. Seder tepsisindeki her bir öğe, Pesah, Yahudi olmak ve kendimiz hakkında daha derin bir anlayışa sahip olabilmemiz için dikkatimizi uyandırır.

Tepsi aşağıdaki şekilde düzenlenir:

Üç Bütün Matsa

Haşlanmış Yumurta — **Yanmış Kuzu Kolu (Zeroa)**

Marul (Maror)

Kereviz Yaprağı (Karpas) — **Haroset**

1. Üç Matsa: Tepsiye hiçbir kırığı olmayan üç bütün Matsa yerleştirilir. Yahudiler üç alt gruba ayrılırlar: *Koenler:* Bet-Amikdaş'taki günlük aktivitelerden sorumlu olan manevi liderler; *Leviler:* Koenler'e yardımcı olan ve halk içinde Tora öğrenimini yaygınlaştırmakla görevli öğretmenler; ve *Yisrael:* Yahudi Ulusu'nun büyük kısmını oluşturan geri kalan halk.

Tepsiye koyulan her Matsa parçası, bu gruplardan birini simgeler. Mesaj; farklılıklar içinde birliğin mümkün olduğu üzerinedir. Hepimizin farklı yetenekleri, fonksiyonu, uzmanlık alanı olmasına karşın, sonuç olarak hepimizin Yahudi Ulusu'nun ortak amaçları için birlik içinde olması büyük önem taşır.

2. Kuzu Kolu: Yanmış kol, Mısır'dan çıkılan gece ilki yapılan, ayrıca Bet-Amikdaş var olduğu sürece her yıl 14 Nisan günü öğleden sonra aksatılmadan yerine getirilen ve Seder gecesinde yenen Pesah Korbanı'nın anısınadır. Tüm ailelerin Pesah için Yeruşalayim'e gelmeleri ve Pesah korbanını burada yaptıkları Seder'de yemeleri bir yükümlülüktü.

Kuzular, sadık bir şekilde çobanlarının ardından giderler. Bene-Yisrael de böyledir. Başkaları, yaşamlarını yönlendirmek için insanlara, makinelere ve sosyal hareketlere güvenirken, Yahudiler tarihin her döneminde, her şeyin üzerinde Tanrı'yı takip etmeyi istemişlerdir.

Bazı cemaatlerde bunun yerine bitki tohumları koyulması gelenektir. Çünkü "*kol*" anlamındaki "***Zeroa***" ile "*tohum*" anlamındaki "***Zera***" aynı kökten gelir.

3. Haşlanmış Yumurta: Yumurta yaşam döngüsünü simgeler. Bir cenaze töreninin ardından verilen yemekte başrolü yumurtanın oynamasının sebebi de budur. Başka bir bakış açısıyla yumurta Bene-Yisrael'i simgeler. Tıpkı yumurtanın pişirildikçe sertleşmesi gibi, Bene-Yisrael de zor zamanlarda birbirlerine daha çok kenetlenirler.

Üçüncü ve en sağlam açıklama da, yumurtanın, ***Korban Hagiga***'nın anısına olduğu yönündedir. Korban Hagiga, Bet-Amikdaş zamanında yapılan, bayrama özel bir korbandı. Diğer iki bayram olan Sukot ve Şavuot'ta da yapılmasına karşın, Korban Hagiga'nın Pesah'ta farklı bir özelliği vardı.

Bu da, Pesah Korbanı'nın yenmesiyle sonuçlanan Seder'in ana yemeğini oluşturmasıydı. Bu korbanın anısına yumurtanın seçilmesinin sebebi, yumurtanın kolay bulunabilir ve kolay pişirilir bir yiyecek olmasıdır. Yumurta bu yönüyle tüm Yahudi bayramlarını simgeler. Zira sıkı hazırlıklar gerektiren bayramlar da, hem herkesin kolayca ulaşabileceği hem de algılanmak için ustalık gerektirmeyen birer gelişim potansiyeli içerir.

4. Maror: Genelde "acı otlar" anlamındadır ve Marul olarak belirlenmiştir. Bene-Yisrael'in Mısır'da çektiği acıların hatırasına masaya konulur. Marul yendiğinde ağza önce lezzetli gelir, fakat ardından hafif acı bir tad bırakır. Bu da Mısır'daki köleliğin öncesinde Bene-Yisrael'in Mısır'daki rahat yaşantısını hatırlatır.

Başka bir düzeyde, buradaki acılık, yaşamın tuzakları bizi gitmememiz gereken yönlere sürüklediğinde yaşadığımız iç savaşın getirdiği acılıktır.

5. Karpas: Kereviz yaprağı tuzlu suya ya da [Kaşer LePesah] sirkeye batırılarak yenir. Birçok otoriteye göre bunun tek amacı, bu garip harekete şahit olan çocukları soru sormaya yönlendirmektir. Zira bu, her gün yediğimiz yemeklerde yaptığımız olağan bir hareket değildir. Diğer yandan tuzlu su, gözyaşını simgelediğinden, acıyı simgeleyen Karpas daha derin bir anlam kazanmaktadır.

Eski dönemlerde en iyi ziyafet ve banketlerde iştah açıcı olarak sebze ikram edilirdi. Pesah gecesinde her Yahudi, aristokrat bir ailenin üyesidir. Tıpkı sarayında bulunan bir kral gibi, statü ve servet sahibidir. Seder tepsimizi, muhterem bir zenginlik simgesi olan Karpas'la süsleyerek, Yahudilik duygusunun, asalet duygusu ile paralel olduğunu ifade ederiz.

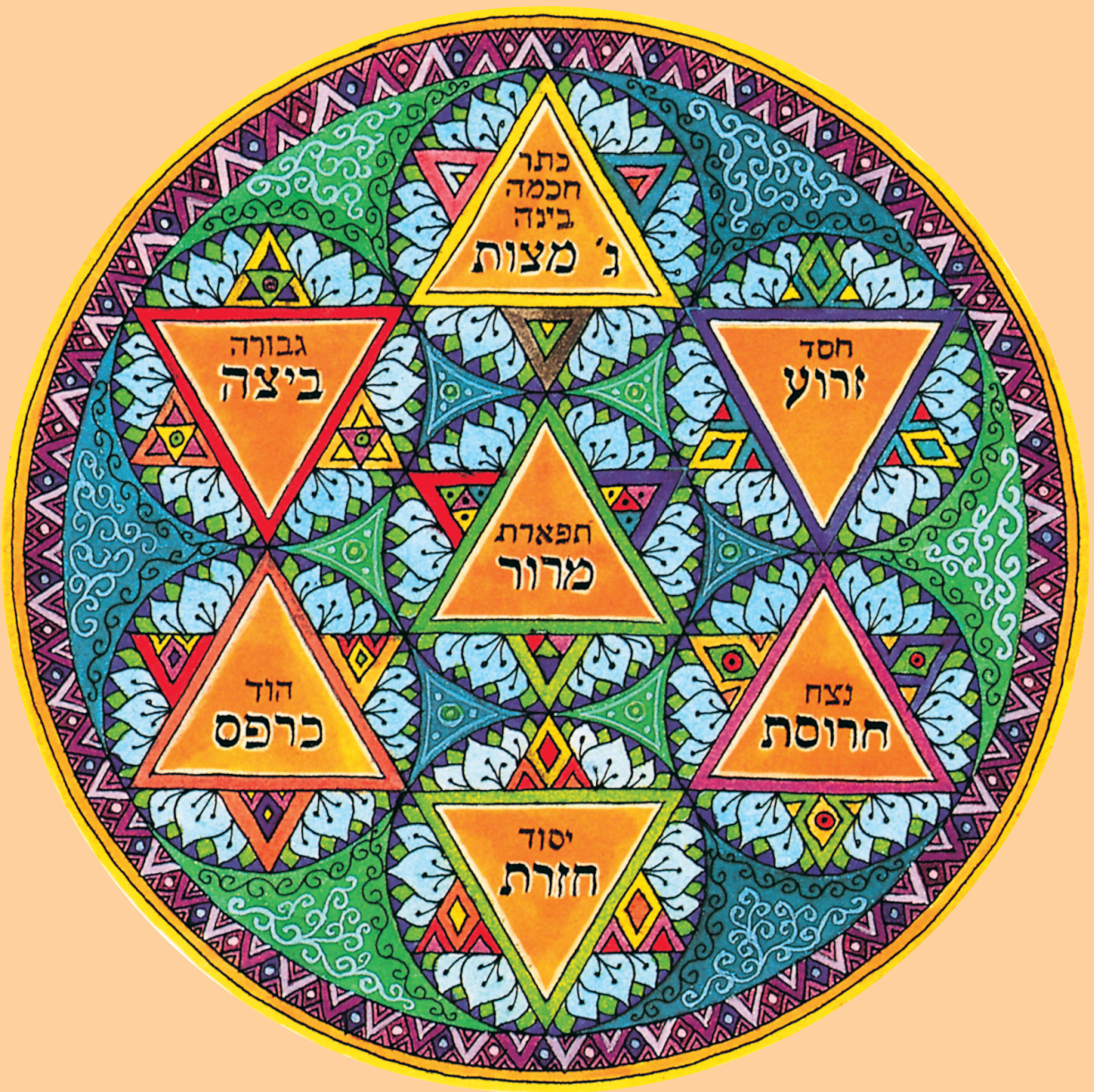
6. Haroset: Bu karışım tad olarak çok güzelse de, görüntü olarak çamuru andırır ve Bene-Yisrael'in kölelik sırasında harç ve tuğlalar içindeki ağır çalışma koşullarını hatırlatır. Aynı zamanda, o zor şartlarda bile Yahudi ailesinin bir arada tutulması için her türlü fedakarlığı gösteren annelerin, ruh hallerini temsil eder. Fiziksel olarak karamsar, duygusal olarak tatminkar...

7. Bazı kişiler tuzlu suyu ya da sirkeyi, tepsinin tam ortasına koyarlar. Bu, kölelik sırasında dökülen gözyaşlarının anısınadır. Çoğunlukla ise, tepsinin ortasında Maror bulunur ve tuzlu su ya da sirke tepsinin yanındadır.

Seder'in Programı

1. Kadeş - *Kiduş'un Okunması*
2. Urhats - *Ellerin Yıkanması*
3. Karpas - *Kereviz Yaprağı*
4. Yahats - *Matsa'nın Bölünmesi*
5. Magid - *Agada'nın Okunuşu*
6. Rohtsa - Netilat Yadayim - *Ellerin Yıkanması*
7. Motsi - "Amotsi" *Berahası*
8. Matsa - *Matsa'nın Yenmesi*
9. Maror - *Maror'un Yenmesi*
10. Koreh - *Sandviç*
11. Şulhan Oreh - *Bayram Yemeği*
12. Tsafun - *Afikomin'in Yenmesi*
13. Bareh - "Birkat Amazon - *Yemek Sonrası Beraha"*
14. Alel - *Alel'in okunması*
15. Nirtsa - *Seder'in sonu*

כתר
חכמה
בינה
ג' מצות
גבורה
ביצה
חסד
זרוע
חפארת
מרור
הוד
כרפס
נצח
חרוסת
יסוד
חזרת

KADEŞ קדש

Kadeş... Salyendo de arvit kuando s'eskurese,
inçiran los vazos de vino, i diran Kiduş
Karanlık basınca söylenen Arvit duasından çıktıktan sonra,
herkes şarap bardağını doldursun ve Kiduş okunsun.

Kutsama

Seder, bayramın kutsiyetini ilan eden Kiduş duasıyla başlamaktadır. Bu, bir bardak şarapla yapılır ve söz konusu bardak Seder gecesinde sol tarafa yaslanarak içilen dört bardak şarabın ilkidir. Kiduş'ta şarap kullanılmasının sebebi, bu içkinin özellikle neşe ve mutluluğu simgelemesidir.

- *Seder'in gerektirdiği dört bardak şarabın ilki Kiduş'la içilecektir. Küçük çocuklar için bile küçük birer bardak ayarlanmalıdır.*
- *Kiduş sırasında [ve Seder boyunca şaraba önem verildiği her zaman] Matsalar'ın üstü örtülü olmalıdır.*
- *Kiduş'u evin reisi ya da büyüğü okur ve diğerlerini "Hova'dan Çıkarmaya" yani yükümlülüklerini yerine getirmeye konsantre olur. Dinleyenler de Hova'dan çıkmaya konsantre olmalı, berahalarda "Ba ruh U Uvaruh Şemo" söylememeli; ama bitimlerinde "Amen" diye cevap vermelidirler.*
- *Kiduş'u söyleyen kişi kelimeleri yutuyorsa, diğerleri Kiduş'u onunla birlikte sessizce söylerler.*
- *Kiduş sırasında, engelleyici bir durumu olmayan herkes ayakta durur.*
- *Herkes kadehini iki elle alır ve sağ eline geçirir. Bunun ardından Seder'i yöneten kişi Kiduş'a başlar; diğerleri ellerinde kadehle dikkatli bir şekilde dinlerler.*
- *Kiduş'un sonundaki Şeeheyanu berahası söylenirken, Matsa ve Maror da akılda tutulmalıdır.*
- *Kiduş'tan kadınlar da sorumludur ve dolayısıyla orada okumayı bilen erkek olmadığı takdirde, bir kadın diğerlerinin yükümlülüğünü yerine getirebilir.*

Not: Yeşil renkle işaretlenmiş olan parantez içleri sadece Şabat ise okunur.

Şabat ise:

יוֹם הַשִּׁשִּׁי. וַיְכֻלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל־צְבָאָם: וַיְכַל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה. וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת־יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדֵּשׁ אֹתוֹ. כִּי בוֹ שָׁבַת מִכָּל־מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

Şabat değilse buradan başlanır:

סַבְרִי מָרָנָן בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל־עָם. וְרוֹמְמָנוּ מִכָּל־לָשׁוֹן. וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וַתִּתֶּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (שַׁבָּתוֹת לְמְנוּחָה וּ) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה. חַגִּים וּזְמַנִּים לְשָׂשׂוֹן. (אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה וְ) אֶת יוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה. וְאֶת יוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה. זְמַן חֵרוּתֵנוּ בְּאַהֲבָה מִקְרָא קֹדֶשׁ זֵכֶר לִיצִיאַת מִצְרָיִם. כִּי בָנוּ בָחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדַּשְׁתָּ מִכָּל־הָעַמִּים. (וְשַׁבָּתוֹת וְ) מוֹעֲדֵי קָדְשֶׁךָ (בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשָׂשׂוֹן הִנְחַלְתָּנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מְקַדֵּשׁ (הַשַּׁבָּת וְ) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמַנִּים:

Sıradaki bölüm, sadece Seder gecesi Şabat çıkışına (yani Cumartesi gecesine) rastlıyorsa okunur. Bayramdan önce yakılmış olan bir mumun ışığının tırnaklardaki yanısmasına ve avuç içindeki gölgesine bakılarak "Bore Meore Aeş" berahası söylenir:

כשחל יום טוב במוצאי שבת בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא מְאוֹרֵי הָאֵשׁ:
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחוֹל, וּבֵין אוֹר לְחֹשֶׁךְ, וּבֵין יִשְׂרָאֵל לָעַמִּים, וּבֵין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה, בֵּין קְדֻשַּׁת שַׁבָּת לִקְדֻשַּׁת יוֹם טוֹב הִבְדַּלְתָּ. וְאֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה קִדַּשְׁתָּ. וְהִבְדַּלְתָּ וְקִדַּשְׁתָּ אֶת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁתֶךָ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ: ע"כ

Şeeheyanu berahası her iki gece ve her durumda söylenir:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה:

[Şabat ise:
Yom Aşişi Vayhulu Aşamayim Veaarets Vehol Tsevaam. Vayhal, E-lo-im, Bayom Aşevii Melahto Aşer Asa. Vayişbot Bayom Aşevii Mikol Melahto Aşer Asa. Vayvareh E-lo-im Et Yom Aşevii Vaykadeş Oto, Ki Vo Şavat Mikol Melahto Aşer Bara E-lo-im Laasot]

Şabat değilse buradan başlanır:

Savri Maranan; [diğerleri: LeHayim!]

Baruh Ata A-do-nay E-lo-e-nu Meleh Aolam Bore Peri Agefen.

Baruh Ata A-do-nay E-lo-e-nu Meleh Aolam Aşer Bahar Banu Mikol Am, Veromemanu Mikol Laşon, Vekideşanu Bemitsvotav, Vatiten Lanu A-do-nay E-lo-e-nu Beaava [*Şabat ise:* Şabatot Limnuha U]Moadim Lesimha, Hagim Uzmanim Lesason, Et Yom [Aşabat Aze Ve]Et Yom Hag Amatsot Aze Veet Yom Tov Mikra Kodeş Aze. Zeman Herutenu [Beaava] Mikra Kodeş, Zeher Litsiat Mitsrayim. Ki Vanu Vaharta Veotanu Kidaşta Mikol Aamim [Şabatot U]Moade Kodşeha [Beaava Uvratson] Besimha Uvsason İnhaltanu. Baruh Ata A-do-nay Mekadeş [Aşabat Ve] Yisrael Veazemanim.

[Sıradaki bölüm, sadece Seder gecesi Şabat çıkışına (yani Cumartesi gecesine) rastlıyorsa okunur. Bayramdan önce yakılmış olan bir mumun ışığının tırnaklardaki yansımasına ve avuç içindeki gölgesine bakılarak "Bore Meore Aeş" berahası söylenir:

Baruh Ata A-do-nay E-lo-e-nu Meleh Aolam Bore Meore Aeş.

Baruh Ata A-do-nay E-lo-e-nu Meleh Aolam Amavdil Ben Kodeş Lehol, Uven Or Lehoşeh Uven Yisrael Laamim, Uven Yom Aşevii Leşeşet Yeme Amaase. Ben Keduşat Şabat Likduşat Yom Tov İvdalta, Veet Yom Aşevii Mişeşet Yeme Amaase İkdaşta. Veivdalta Veikdaşta Et Ameha Yisrael Bikduşateha. Baruh Ata A-do-nay, Amavdil Ben Kodeş Lekodeş].

Şeeheyanu berahası her iki gece ve her durumda söylenir:

Baruh Ata A-do-nay E-lo-e-nu Meleh Aolam, Şeeheyanu Vekiyemanu, Veigianu Lazeman Aze.

[Şabat ise:
Altıncı gün. Gökyüzü ve yeryüzü, ve onların tüm öğeleri tamamlandı. Tanrı, yedinci günle, yapmış olduğu işi tamamladı ve yedinci günde, yapmış olduğu tüm işini bıraktı. Tanrı yedinci günü mübarek kıldı ve onu kutsal ilan etti; çünkü Tanrı, yapmak üzere yaratmış olduğu tüm işini, bu günde bırakmıştı] (Bereşit 1:31-2:3).

İzninizle Üstadlar; [diğerleri: Hayata!]

Bağın meyvesini yaratan Evrenin Kralı, Sen, Tanrımız; Mübareksin.

Bizi tüm Tanrıtanımaz halklar arasına seçip, bütün söylemlerinde yücelterek buyruklarıyla bizi kutsal kılan Evrenin Kralı, Sen, Tanrımız; Mübareksin. Ey Tanrımız; bize sevgiyle [dinlenmek için Şabatlar'ı] sevinç için bayram günlerini, neşe için özel vakitleri; örneğin [Bu Şabat gününü ve] bu Matsa Bayramı gününü - kutsal ilan edilmiş bu günü - bağımsızlığımızı kutladığımız bu zamanı, Kutsal ilan edilen bu günü [sevgiyle] ve Mısır'dan Çıkış'ın hatırası olarak verdin. Zira Tora'yı bize vererek tüm halklar arasından bizi seçtin, bizi kutsadın, [Şabatlar'ı ve] kutsal bayramlarını, [sevgi ve istekle,] sevinç ve neşeyle miras olarak bize verdin. [Şabat'ı ve] Yisrael'i ve özel vakitleri kutsayan Sen; Mübareksin.

Ateşin ışığını yaratan Evrenin Kralı, Sen, Tanrımız; Mübareksin.

Kutsal olan ile olmayanı, ışıkla karanlığı, Yisrael ile diğer ulusları, yedinci günle altı iş gününü birbirlerinden ayıran Evrenin Kralı, Sen, Tanrımız; Mübareksin. Şabat'ın kutsiyetiyle bayramın kutsiyetini birbirinden ayırdın ve yedinci günü, altı çalışma gününden kutsal kıldın. Ayrıca Halkın Yisrael'i diğerlerinden ayırdın ve kutsadın. Kutsalla kutsalı, yani Şabat ve bayramı birbirinden ayıran Sen; Mübareksin.]

Bizi yaşatan, ayakta tutan ve bu zamana eriştiren Evrenin Kralı, Sen, Tanrımız; Mübareksin.

- *Kiduş bitiminde herkes - konuşmadan - yerine oturur ve sola doğru yaslanarak şarabını içer.*
- *Masa etrafındaki erkek-kadın herkes, bu yaslanma konusunda uyarılmalıdır. Sola yaslanmak özgür lüğün simgesidir ve gecenin gerektirdiği bir ritüeldir. Soluna yaslanmayan, sadece arkasına ya da sağına yaslanan bir kişi, yükümlülüğünü yerine getirmemiş sayılır, o yüzden kadehini doldurup bir kez daha içmelidir.*
- *Bardağın tümünü bitirmek en iyisidir. Ancak büyükse, en azından çoğunluğu içilmelidir. Kişi, içtiği miktarı bir kerede bitirmeye gayret etmelidir.*
- *Gün içinde oruç tutmuş bir kişi, çok açsa, bunu bastırmak için az miktarda meyve yiyebilir. Fakat midesini doldurmamalıdır. Zira Matsa ve Maror'u iştahla yemek gerekir.*

URHATS ורחץ

Urhats... Se lavaran las manos i non diran beraha, por ke non var a komer ayinda Matsa

Herkes elini yıkasın, fakat beraha söylemesin; çünkü henüz Matsa yemeyeceğiz

Agada ile ilgili yapılan açıklamalarda, Seder sırasında, masada bulunan çocukların dikkatini iyice çekmek için birçok garip hareketin yapıldığı söylenir. Urhats da bu kategoriye giren bir ritüeldir. Kısacası amaç çocuğunuza soru sordurmaktır: "Neden?!!"

Peki ya gerçekten sorarsa?! O zaman şu cevabı verebilirsiniz: Elbette ki bu gelenek rastgele ortaya çıkmamıştır. Bu hareket, Bet-Amikdaş zamanında uygulanan bir geleneğin hatırasına yapılmaktadır: Manevi temizlik kuralları, tıpkı ekmek ya da Matsa yemeden önce olduğu gibi, bir yiyeceği bir sıvıya batırıp yemeden önce ellerin ritüele uygun biçimde yıkanmasını gerektirir. Ve Seder'in sıradaki aşamasında kereviz yaprağı sirke ya da tuzlu suya batırılacaktır.

Otoriteler arasında Bet-Amikdaş döneminde geçerli olan bu kuralın günümüzde de geçerli olup olmadığı konusunda görüş ayrılığı vardır. Uygulama, bu gerekliliğin halen geçerli olduğu kabul edilerek yapılmaktadır. Fakat diğer görüş de göz önüne alınarak, boş yere beraha söyleme tehlikesini bertaraf etme amacıyla Netilat Yadayim berahası söylenmez [ekmek ve Matsa konusunda ise fikir birliği olduğundan, bunlar yenmeden önceki yıkamada beraha söylenir].

- *Evin reisinden başlayarak, masada bulunan herkes - berahasız olarak - Netilat Yadayim yapmalıdır.*
- *Genelde adet, su dolu bir kap ve akan suyun toplanacağı bir leğenin masaya getirilmesidir. Mutfaktaki lavaboda bir kapla yıkanmak da mümkün olmasına rağmen, en azından evin reisinin masada yapması iyidir.*
- *Netilat Yadayim'den önce, elde yüzük gibi engelleyici bir şey varsa çıkartılır. Yara sebebiyle çıkarılamayacak bandaj söz konusuysa bandaj dışında kalan yerler yıkanır.*
- *Netilat Yadayim şu şekilde yapılır: Su dolu bir kap sağ elle kaldırılıp sol ele geçirilir. Sağ eli tamamen ıslatacak şekilde iki kez su döküldükten sonra, iki kez de sol ele su dökülür. Daha sonra eller birbirlerine oğuşturularak kurulanır.*
- *Leğende biriken su masada tutulmaz ve lavaboya dökülür.*
- *Ellerin yıkanmasıyla, birazdan yenecek Karpas arasında, konu haricinde konuşmalar yaparak ya da başka bir şekilde ara vermemeye özen gösterilmelidir.*

KARPAS כרפס

- *Herkes bir parça kereviz yaprağı (Karpas) alır. Karpas, tuzlu suya ya da [Kaşer LePesah] sirkeye bandırılır ve yenmeden önce herkes birlikte "**Bore Peri Aadama**" berahasını [sadece İbranice olarak] söyler ve ara vermeden yer.*
- *Alınan kereviz yaprağının 18gr.'dan daha az miktarda olmasına dikkat edilmelidir. Zira bunun üstündeki bir miktar, yemeyi bitirdikten sonra ikinci bir beraha gerektirir.*
- *Seder'den önce kontrol edilmiş olmasına karşın, kereviz yaprağı ele alındığında bir kez daha böcek ihtimaline karşı gözden geçirilmelidir. Mümkünse dal kısmı tercih edilir; zira burada böcek pek bulunmaz.*
- *Beraha söylenirken, Seder'in devamında yenecek olan [ve normal şartlarda aynı berahayı gerekti ren] Maror da düşünülmelidir. Bu sayede Maror yeneceği zaman ayrıca beraha söylenmeyecektir.*
- *Berahayı Seder'i yöneten kişi söyler ve diğerlerini Hova'dan çıkarır. Berahayı söyleyenin dinleyenleri Hova'dan çıkarmaya, dinleyenlerin de bu berahayla Hova'dan çıkmaya konsantre olmaları gerekir. Dinleyenler "Amen" demelidirler. Seder'i yöneten kişi kelimeleri yutuyorsa, herkes kendi içinden söyler ve "Amen" demez.*
- *Karpas yenirken sola doğru yaslanma yükümlülüğü yoktur. Fakat isteyen yapabilir.*

***Karpas**... Tomaran la ojika de el apyo, i entinyiran en el vinagre...i antes de komerla diran:*
Herkes bir kereviz yaprağı alsın ve sirkeye bandırsın ... ve yemeden önce şöyle desin:
Toprağın meyvesini yaratan Evrenin Kralı, Sen, Tanrı'mız Aşem; Mübareksin.
Baruh Ata A-do-nay, E-lo-e-nu Meleh Aolam, Bore Peri Aadama

L'Apéritif

Burada, medeni insan olmanın farkını vurgulamaktayız. Çok aç olmamıza ve önümüz yiyecekle dolu olmasına rağmen, midemizi doldurmak yerine kereviz yaprağı ile yetiniyor ve yüzümüzü buruşturmayı tercih ediyoruz!

Her ne kadar Karpas herhangi bir sebze ile yapılabilse de, burada birçok kişi kereviz yaprağı kullanmayı tercih eder. Nitekim KaRPaS, tam olarak KeReViZ ile aynı sözcüktür. Birçok otorite, baharı ve tekrar gelişmeyi simgeleyen yeşil sebzeleri ve çoğunlukla yaprakları tavsiye eder. Tuzlu su [ya da bulunabiliyorsa Kaşer LePesah sirke], uzun kölelik yılları boyunca döktüğümüz gözyaşlarını hatırlamak içindir. Ancak tıpkı "Urhats" gibi, bu bölüm de daha çok çocukların ilgisini çekmek ve onlara "Ama neden??" dedirtmek içindir.

"*Karpas*" sözcüğünü analiz eder ve dört harfine ayırırsak, "verme" kapasitemizi nasıl geliştirebileceğimiz konusunda temel niteliğinde bir derse ulaşırız. KaRPaS sözcüğü, *Kaf, Reş, Pe* ve *Sameh* harfleriyle yazılır. İbranice'deki tüm harflerin birer anlamı vardır. Bu dört harfin anlamı da şöyledir:

- ***Kaf*** = Avuçiçi
- ***Reş*** = Yoksul (***Raş***)
- ***Pe*** = Ağız
- ***Sameh*** = Destek

"Karpas" sözcüğünün ilk harfi elin avucunu, ikincisi de yoksul bir kişiyi ifade eder. Bu iki harf/sözcük bir araya geldiğinde, ihtiyaç sahiplerine yönelik açık bir ele sahip olmamız gerektiği mesajını verir.

Peki ya bir kişinin imkanları sınırlıysa ve başkalarına bir şeyler verebilecek durumu yoksa? Bu tipteki bir durum için ise, "Karpas"ın ikinci yarısı rehberlik etmektedir. Pe harfi "ağız", son harf ise "destek" anlamındadır. Kısacası Karpas bize kuvvetli bir mesaj vermektedir: Evet, belki maddi olarak insanlara bir şeyler vermemize imkan bırakmayan bir durumda olabiliriz. Fakat sözlerimizle "her zaman" bir şeyler verebiliriz. Nezaket ve ilgi dolu sözler. Anlayış ve sempati içeren sözler. Herhangi bir sebepten dolayı yoksul duruma düşmüş bir kişiyi canlandıracak ve cesaretlendirecek sözler. İşte bu, maddi olarak yapacağımız yardımlardan çok daha büyük bir "destek" anlamına gelecektir.

Karpas sözcüğü tersten okunduğunda Sameh[60] harfi ve "***PaReH*** - *Direnç Kırıcı*" sözcüğü şeklinde ayrılabilir. Bene-Yisrael Mısır'dan "***Şişim Ribo*** - *Altmış Tane Onbin[=600.000]*" yetişkin erkekle çıkmıştır. Bunların hepsi Mısır'da "bedensel dirençlerini kırıcı işlerde" çalıştırılmışlardı [Pareh].

Karpas'ı tuzlu suya batırırız. Tuzlu suyun, Mısır'da dökülen gözyaşlarını hatırlattığını daha önce belirtmiştik. Yahudiler her ne kadar esaretin getirdiği gözyaşları içinde yüzer hale gelmişse de, "verme" özelliklerini yitirmemişlerdi. Kendi hallerine ah vah çekerek, durumlarını daha da kötüleştirmek yerine, "vericilik" özelliklerini bir bayrak gibi yükselterek, onurlarını korumayı başarmışlardı.

YAHATS יחץ

Yahats...Tomaran las tres matsot şemurot.
La d'en medyo partiran medya por medya.
La medya meteran entre las dos;
i la otra medya debaşo de los manteles, para Afikomin
Üç tane matsa alınsın. Ortadaki ikiye bölünsün. Bir parça diğer ikisinin arasına koyulsun. Diğeri de Afikomin olarak masa örtüsünün altına yerleştirilsin.

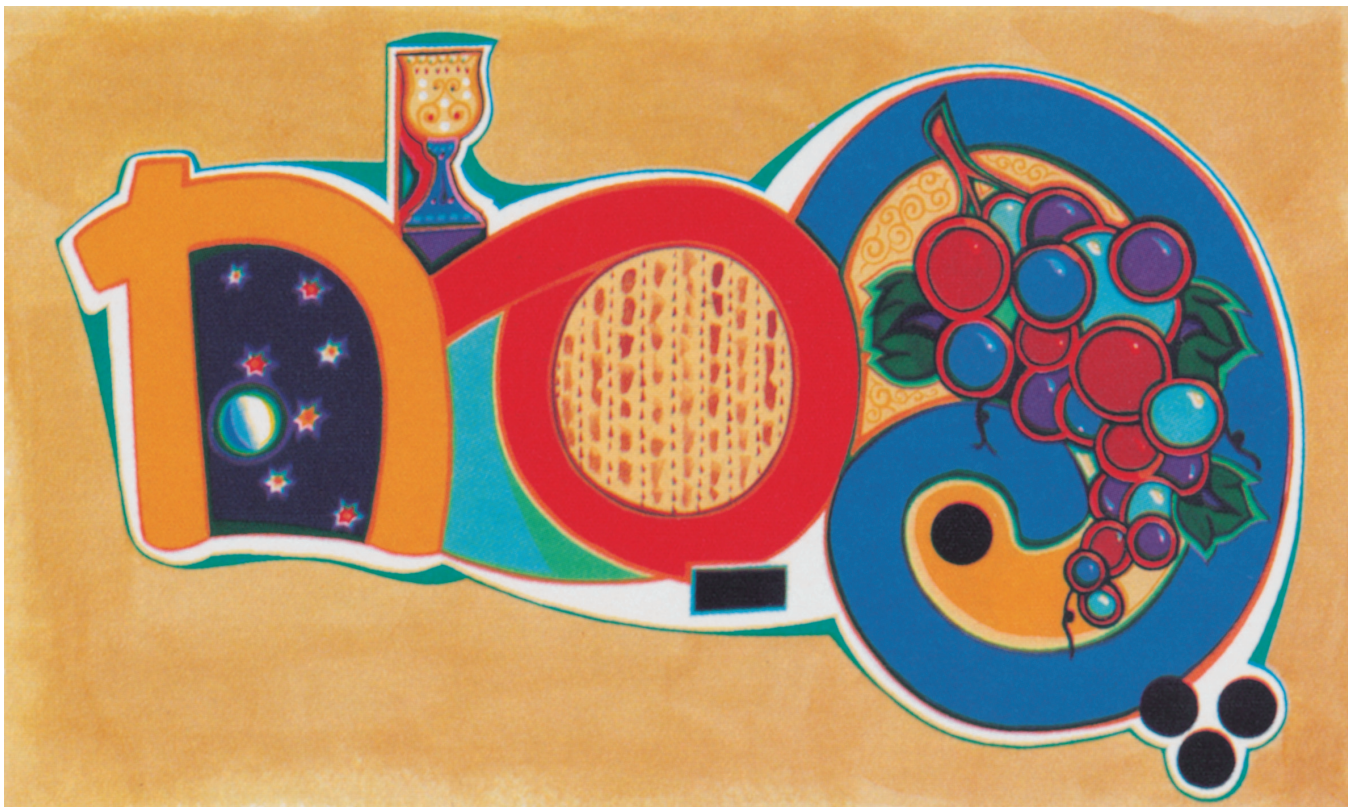
Burada, "fakir ekmeği" olarak tanımlanan Matsa'nın taşıdığı anlamı vurgulamaktayız. Fakir bir kişi hiçbir zaman bir sonraki yemeğinin nereden ve ne zaman geleceğini bilemez. Bu sebeple her zaman, ilerisi için bir parça yiyecek saklar. Matsa'nın ikiye bölünüşü aynı zamanda Kızıldeniz'in, Bene-Yisrael'in geçişine imkan vermek için ayrılmasını da hatırlatır.

Çok yaygın olan uygulamalardan bir tanesi Seder'i yöneten kişinin Afikomin parçasını masa örtüsü altına saklamasıdır.

Çocuklar bu parçayı Seder boyunca almaya çalışır ve bunu başarınca da geri vermek için bir hediye sözü ister. Babalar dikkat! Şüphesiz, çocukları uyanık tutmak için bundan daha etkili bir yol yoktur.

Bazı geleneklerde, Afikomin bir bez ya da havluya sarılır ve küçük bir çocuğun omzuna yerleştirilir. Bu da Mısır'dan Çıkış sırasında Bene-Yisrael'in bir önceki gece yedikleri Matsalar'ın artıklarını paketleyerek omuzlarına yerleştirmelerini anma amaçlıdır. Pasukta dendiği gibi: "Halk, hamurunu henüz mayalanmamışken - [ayrıca] artıklarını - giysilerine sarılı bir şekilde omuzlarının üstünde götürdü" (Şemot 12:34).

- *Üç tane bütün Matsa alınır. Ortadaki Matsa, elle, eşit olmayan iki parçaya ayrılır. Parçalardan küçük olanı diğer iki bütün Matsa'nın arasına yerleştirilir. Büyük olanı ise, yemeğin sonunda Afikomin olarak yenmek üzere masa örtüsünün altına koyulur.*
- *Matsa bıçakla ya da başka bir araçla değil, elle kırılmalıdır. Zira Matsa "fakir ekmeği"dir.*
- *Kabalistik bir geleneğe göre, Matsa "Dalet" ve "Vav" harflerinin şekillerinde kırılır. Vav şeklindeki, büyük olan parçadır ve Afikomin için saklanır. Dalet şeklindeki ise diğer iki tam Matsa'nın arasına yerleştirilir. Fakat elbette herkes Kabalistik geleneğe göre davranmak zorunda değildir.*
- *Üç Matsa'dan biri zaten kırıksa, ortaya yerleştirilmek üzere o seçilir.*
- *Sadece iki sağlam Matsa varsa bile, bunlardan biri Yahats için kırılır ve Agada'dan sonraki Amotsi tek Matsa ile yapılır.*
- *İleride Matsa, Koreh ve Afikomin bölümlerinde yenen Matsa'nın belirli bir asgari miktardan (27gr.) fazla olması gerekir. Yine de Yahats için aile başına bir üçlü yeterlidir. Matsa yendiğinde her bireye bu Matsalar'dan parçalar verilir ve kendileri başka bir Matsa'yla gereken miktarı tamamlarlar.*

MAGİD מגיד

Magid…. İnçiran los vazos de vino i diran la Agada
Şarap kadehleri doldurulsun ve Agada okunsun

- *Şarap bardakları ikinci kez doldurulur ama şarap içilmez.*
- *Agada'nın okunuşu sırasında evin reisinin – masada çocuk olmasa bile – "Çocuğuna anlatacaksın" mitsvasını yerine getirmeyi amaçlaması önemlidir.*
- *Agada'nın hep bir ağızdan söylenmesi güzel bir gelenektir, ancak okuyamayanlar dinlediği sürece zorunlu değildir. Ayrıca okunanların herkes tarafından anlaşılması önem taşır. Bu sebeple İbranice bölümlerin ardından tercümesini okumak doğru olacaktır. Ayrıca "Mısır'dan Çıkış" konulu her türlü sohbeti gece boyunca yapmak asıl amaç olmalıdır. Seder'in gerçek ideali, sadece Agada metninin okunması değil, metnin bu tip sohbetleri başlatmasıdır.*
- *Agada'nın okunuşu sırasında konuyla ilgili olmayan konuşmanın yapılmamasına özen gösterilmelidir.*
- *İlk paragraf okunmadan önce masadaki tepsinin ya da kırık matsanın elde tutulması, ayrıca "ihtiyacı olan herkesin gelebilmesi" için sokak kapısının açılması gelenektir.*

בִּבְהִילוּ יָצָאנוּ מִמִּצְרַיִם

הָא לַחְמָא עַנְיָא, דִּי אֲכָלוּ אַבְהָתָנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם. כָּל־דִּכְפִין יֵתֵי וְיֵכוֹל, כָּל־דְּצָרִיךְ יֵיתֵי וְיִפְסַח. הַשַּׁתָּא הָכָא, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. הַשַּׁתָּא הָכָא עַבְדֵי, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל בְּנֵי חוֹרִין:

Bivilu Yatsanu Mimitsrayim…
A Lahma Anya, Di Ahalu Avatana Beara Demitsrayim. Kal Dihpin Yete Veyehul. Kal Ditsrih Yete Veyifsah. Aşata Aha; Leşana Abaa Beara Deyisrael. Aşata Aha Avde; Leşana Abaa Beara Deyisrael Bene Horin.

Mısır'dan telaşla çıkmıştık…
Bu, atalarımızın Mısır Ülkesi'nde yedikleri fakir ekmeğidir. Aç olan herkes gelsin ve yesin. İhtiyacı olan herkes gelsin ve Pesah'ı kutlasın. Bu yıl buradayız. Gelecek yıl ise Erets-Yisrael'de olacağız. Bu yıl köleyiz. Gelecek yıl ise Erets-Yisrael'de özgür insanlar olacağız.

Agada'nın ilk paragrafı İbranice değil, Aramca'dır. Bunun sebebi, bir dönem Yahudileri'nin günlük yaşamda kullandıkları dilin Aramca oluşudur. Dolayısıyla amaç, okunanı anlamaktır. Buna karşılık, son cümle "Leşana Abaa…" kısmen İbranice'dir. Bu, sürgündeki bir halkın bağımsızlığına kavuşarak Erets-Yisrael'e gitmek isteyişini yansıtan bir cümle olduğundan, anlaşılan Agada'nın derleyicileri, yerel halkın bunu anlamasından ve Yahudiler'in başlarının derde girmesinden çekinmişlerdir. Fakat açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, "buradaki kölelik" ve "Erets-Yisrael'deki özgürlük" kavramları, yüzeysel anlamda ifade ettiklerinden farklı anlamlar da taşımaktadır.

Mısır'dan telaşla çıkmıştık

Tüm Seder'in merkezinde bu Çıkış olduğu için, Agada bu sözlerle açılmaktadır.

Atalarımızın Mısır'da yedikleri

Yaygın olarak "matsa"nın sadece Mısır'dan Çıkış'ın hemen ardından hamurun mayalanmamış olması sebebiyle yendiği düşünülür. Oysa Mısır'dan çıkmadan önce bile matsa iki şekilde gündemdeydi. Öncelikle matsa, sindirimi güç olduğu için, insanı tok tutan bir yiyecek maddesidir (Abudaram; Malbim). Bu sebeple Mısırlılar kölelerine yiyecek olarak matsa verirlerdi. İkinci olarak, Mısır'dan çıkmadan önceki gece, Tanrı'nın emri üzerine Bene-Yisrael, Pesah korbanının etini matsa ve acı otlarla yemişlerdi (Şemot 12:8).

Fakir ekmeğidir

Ya da "Eziyet Ekmeği"; "Fakirlik Ekmeği". Bu sözler, *Yahats* bölümünde matsayı neden ikiye bölüp masa örtüsü altına sakladığımızı açıklamaktadır. Kölelik zamanında atalarımız da böyle yaparlardı. Zira yarın ne yiyeceğinden emin olmayan bir kişi, elindeki yiyeceğin bir kısmını ayırıp saklar (Raşbam). Ayrıca normal ekmek gibi kabarmış olmayan matsa, durumu sebebiyle kalbi kırık, mütevazi olan fakir bir kişiyi simgeler.
"***Lahma Anya*** *– Fakir Ekmeği*" ifadesinin sayısal karşılığı (Lamed[30] + Het[8] + Mem[40] + Alef[1] + Ayin[70] +Nun[50] + Yud[10]+ Alef[1] =) **210**'dur. Bu, Bene-Yisrael'in Mısır'da geçirdikleri toplam yıl sayısıdır. Bu yılların, [Yaakov'un en son ölen oğlu Levi'nin vefatıyla başlayan] son 116'sında Bene-Yisrael Mısır'da "misafir"den, "yabancı"ya dönüşmüşler, [Moşe Rabenu'nun ablası Miryam'ın doğumuyla başlayan] son 86 yıl ise kölelik ve eziyetle geçmiştir. Fakat "misafir" konumundayken ve dolayısıyla rahatken bile, Bene-Yisrael sürgünde olduklarının bilincindeydiler. Ve 210 yıllık sürgünde yenen en iyi yemek bile, *Lahma Anya* [=210] statüsündedir (Rabi Hida).

Aç olan herkes gelsin

"Madem şimdi de sürgündeyiz; o zaman Mısır'dan çıkmanın bize ne yararı var?" deme. Çünkü Mısır sürgünü kesin ve belirlenmiş bir sürgündü. Fakat şimdiki sürgünün sonunu yakınlaştırmak bizim elimizde. Bunu da insanlararası ilişkilerimizi üst düzeyde tutarak gerçekleştirebiliriz. Bu yüzden; *aç olan herkes gelsin…* (Hatam Sofer). Yahudi olmayan fakirler de gelsin. Çünkü bizim için barış önemlidir (Yaavets). Mısır'dan çıktıkları sırada Bene-Yisrael de aynen böyle diyorlardı: "Kim açsa gelsin bize katılsın. Kölelikten yeni çıkmış olabiliriz; ancak *gelecek yıl Erets-Yisrael'de hür insanlar olacağız*" (Raşbam).

İhtiyacı olan herkes

İlk planda açlık giderilmiştir. Şimdi de karnı aç olmamasına karşın, Pesah Sederi'nin gerektirdiği matsa, dört bardaklık şarap, marul, haroset gibi malzemelere ihtiyacı olanlara seslenilmektedir. Dahası, bazı durumlarda bir kişi bizden yardım istediğinde, içimizden ister istemez o kişinin buna gerçekten uygun bir durumda olup olmadığını merak ederiz. Agada, Pesah Sederi söz konusu olduğunda bu gibi düşüncelere yer olmadığını ve karşımızdaki kişinin buna uygun olup olmadığına dair bir değerlendirme yapmadan, "herkesin" gelip Pesah'ı bizle kutlamak üzere çağrılması gerektiğini belirtmektedir. Böylelikle; bir kişinin uygun olup olmadığına bakmayan bizler, Tanrı'dan da, bizi, hak edip etmediğimize bakmadan kurtarmasını isteme hakkına sahip oluruz (Kol Yeuda).

Bu yıl buradayız… köleyiz

Bet-Amikdaş ayakta olmadığı sürece, biz Yahudiler tam olarak özgür sayılmayız. Dolayısıyla halen ideal konumumuzdan uzaktayız. Dahası, şu anda mitsvaları yaptığımız zaman bile, bunu birer "köle" gibi yapıyoruz; mitsvalara yönelik sevginin ışığı yüzümüzde okunmuyor. Fakat gelecek yıl mitsvaları "hür insanlar" gibi, bir oğulun babasına sevgiyle hizmet etmesi gibi yapacağız (Tiferet Şelomo).

Gelecek yıl Erets Yisrael'de hür insanlar olacağız

Bu sözleri, masamıza davet etmiş olduğumuz ihtiyaç sahibi kişileri rahatlatmak için söylüyoruz. Zira bu yıl her şey yolunda olmayabilir; fakat Tanrı'nın yardımıyla gelecek yıl Maşiah gelecek ve kimse bir başkasına muhtaç olmayacaktır.

Hahamlarımız "[Yahudiler geçmişte] Nisan ayında kurtarılmışlardı; gelecekte de Nisan ayında kurtarılacaklardır" demişlerdir (Talmud – Roş Aşana 11a). Fakat Mısır'dan Çıkış ne kadar süratli ve ani bir şekilde gerçekleşmişse, gelecekteki kurtuluş da o kadar basamaklar halinde ve yavaşça gerçekleşecektir.

Neden Matsa?

Seder'in daha en başında, Pesah'ın merkezi simgesinin matsa olduğunu görmekteyiz. "100 kişiye sorduk... Neden matsa?"... Bu araştırmada alınacak cevapların büyük bölümünde size; "Yahudiler Mısır'dan büyük bir telaşla çıktılar; ekmekleri kabarmaya vakit bulamadı. O yüzden matsa..." denecektir. Gerçekten de Tora, Mısırlılar'ın Bene-Yisrael'i büyük bir baskıyla kovduklarını belirtmektedir (Şemot 12:39). Fakat bu açıklamada bir sorun vardır. Madem bu kadar telaşla çıktılar, Mısır'daki atalarımız neden sabaha kadar Seder yaptılar? Ve bilin bakalım o gece Seder'de ne yediler? Matsa! Oh? Eğer bizim matsa yememizin sebebi, onların telaşıysa, onlar o gece – yani çıkmadan önce! – neden matsa yemişlerdi?!

İleride de göreceğimiz gibi, matsa çoktan bir simgeydi. Yahudiler'in ertesi gün telaşla çıkışı da bu simgenin bir devamıydı. Öncelikle matsanın neden Pesah'ın merkezi dersi olduğunu anlayalım. Matsa, bulabileceğiniz en temel "ekmek" cinsidir. Bir hamuru yoğururken 18 dakikadan fazla hareketsiz bırakırsanız, ya da o hamura maya eklerseniz, hamur mayalanmaya başlar – kabarır. Bu kabarma bir insanın kendi içindeki kabarıklığı simgeler. Buradan, özgürlüğün temelindeki kavramlardan birinin "egoyu geri çekmek" olduğunu öğrenmekteyiz. Bu elbette hiç egonuz olmaması gerektiği anlamına gelmemektedir. Ne de olsa yılın geri kalanında ekmek yeme hakkımız vardır! Fakat Pesah, temelimize geri dönebileceğimiz, tüm ekler ve fazlalıklar olmadığı zaman tam olarak ne istediğimizi anlayabileceğimiz bir zamandır.

Matsa bize kendimizi gerçekten kontrol etmemiz gerektiğini öğretir. Tüm lüksler bir yana bırakıldığında bizim hayattan "temel olarak" ne istediğimizi, ne beklediğimizi gösterir. Elbette bu, lüksün yanlış bir şey olduğu anlamına gelmez. Eğer iki güzel yeni arabaya ihtiyacınız olmadığını ve gerektiğinde eski arabayla idare edebileceğinizi biliyorsanız ve çocuklarınızın herhangi bir arabadan daha önemli olduğunun bilincindeyseniz – öyleyse iki güzel yeni araba sahibi olmanızda bir sorun yoktur. Zira her şey yerli yerindedir. Diğer yandan eğer arabalar sizin için "çok önemli" hale gelirse, o zaman çocuğunuz arabaya hafif bir çamur değdirdiğinde çılgına dönmeniz hiç sürpriz olmaz. Eğer ekler ve fazlalıkların hayatımızın "merkezinde" olmaları gerektiğine karar verirsek, onlar gözümüzü her şeye karşı karartmayı çok iyi becerirler. İşte böyle bir durumda egomuz yolumuzu keser ve biz, neyin gerçekten önemli olduğunu görmekten aciz duruma geliriz.

Pesah, tüm bunlardan bağımsız olabileceğimiz bir zamandır. **Matsanın mesajı, "temel önceliklerimize" geri dönmemizin gerekli olduğudur.** Neyin "gerçekten önemli" olduğuna odaklan! Bu sebeple Seder masasında yaptığımız ilk şey, yarım matsayı elimizde tutarak *"Bu, atalarımızın Mısır Ülkesi'nde yedikleri fakir ekmeğidir"* demektir. Matsa yemişlerdir; çünkü Mısır ülkesindeyseniz, o zaman hapistesinizdir. Ve buradan çıkabilmenin tek yolu, neyin gerçekten önemli olduğunu bilmektir. Peki çağımızda "bizim" hapishanemiz nedir? Egomuz, fiziksel ve maddi arzula- rımız. Bizi sürekli kapanına kısan, işte bunlardır.

Yahudi kanunu, Seder öncesindeki sabah, tüm hametsin yakılmasını gerektirir. Bazı kişiler, kendi karakterlerindeki boşlukları ve hatalarını bir kağıda yazıp, hametsle birlikte yakmayı adet edinmişlerdir. Fikir açıktır: **Pesah'ta bizim görevimiz, "her türlü" hametsten arınmak, bizi şişiren, kabartan egomuzdan sıyrılarak, kısıldığımız kapandan kaçabilmektir** (Rabi Tom Meyer).

Özgürlüğe Bir Bakış

Seder'i aç ve fakir kişilerin ihtiyaçlarına duyarlılık içeren sözlerle açmamız sadece bir nezaket gösterisi değildir. Bu, çok önemli bir mitsva olan Tsedaka ile bile ilgili değildir. Çünkü eğer konu Tsedaka olsaydı, fakirleri neden "fakir ekmeği"ne çağıralım ki? Onları doğrudan bayram yemeğine *(Şulhan Oreh)* davet etmemiz gerekirdi!

Bu noktada, fakirler konusunun, Pesah bayramında, diğer tüm bayramlardan daha belirgin olduğunu hatırlamamız gerekir. Halk, fakirleri sadece dört bardak şarap içebilmeleri değil, Pesah gecesinin özel kuralı olan "Krallar gibi uzanarak yemek yemeleri" konusunda da göz önünde bulundurmalıdır. Gerçekten; bu "uzanma"nın fakirler için anlamı nedir? Birçok fakirin, ertesi sabah güzel bir kahvaltı yapabilmeyi, Pesah gecesinde kırık sandalyelerinin üstünde yana kaykılarak bir şeyler yemeye tercih edeceği açıktır!

Hafets Hayim açıklar: Pesah gecesi fakirlerle ilgili özel kuralın temelinde de, gecenin merkezindeki özgürlük teması yatmaktadır. Kısacası **akranın özgür değilse, sen kendini özgür sayamazsın!** Zira özgürlük, ekonomik durumun değil, "kişiliğin" bir yansımasıdır. Bir yanda, masasında bir yabancı oturduğu zaman huzursuzlukla kıvranan şişkin bir zengin olabileceği gibi, diğer yanda elindeki tek şeyi "fakir ekmeği" olmasına karşın, hala mutlu olan ve bu sınırlı yiyeceğini bir başkasıyla yarı yarıya paylaşmayı bilen bir fakir olabilir.

Bu sebeple, birbirimizi, **birlikteliğin** özgürlük demek olduğu konusunda tam bu noktada – Tanrı'nın bizler için yaptığı mucizeleri anlatmadan hemen önce – eğitmemiz, özellikle anlamlıdır. Dahası, bunu "burada ve köleyken", yani henüz "Erets-Yisrael'de ve özgür" değilken bilmemiz önem taşır. Çünkü bazen ne yazık ki, özellikle "Erets-Yisrael'de ve özgürken"; insan kendi özel çitinin içine kapanıp, kendi ilgisiz özgürlüğünün "özgürlük" olduğu yanılgısına kapılabilmektedir (Tehelet Mordehay).

Köleyiz?

Bu yıl hepimiz **köleyiz. Gelecek yıl** ise **Erets-Yisrael'de hür insanlar** olacağız. "Nasıl yani?! Ben kendimi hiç de köle gibi hissetmiyorum? Üstelik artık Erets-Yisrael bizim için bir hayal değil! Birçok Yahudi orada yaşıyor?!"

Böyle mi dediniz? Size bir haber: Agada'yı yazan Rabiler de Erets-Yisrael'de yaşıyorlardı! Fakat onlar bile "gelecek yıl Erets-Yisrael'de" demeyi garipsemediler. Zira bu sözler coğrafik bir yeri değil, manevi bir ideali vurgulamayı amaçlamaktadır. Bu ideal, birlikte çalışan ve birbirini kollayan Yahudiler'in oluşturduğu bir ulustur.

"Bu yıl köleyiz" – o ideale biraz uzak kalmış durumdayız. Fakat eğer bunu düzeltme konusunda gerçekten çaba gösterirsek, o zaman gelecek yıl Pesah geldiğinde, hepimiz Erets-Yisrael'de ve özgür olabiliriz (Rabi Tom Meyer).

Geçmişten Geleceğe

"Ben acıktım... Tüm Agada'yı gerçekten okumamız gerekiyor mu?"

Agada'yı okumak, bir "uyku öncesi hikaye" okumaktan oldukça farklıdır. Agada'nın okunması, insanın içinde gömülü olan "Ben nereden geldim? Kökenim ne?" şeklindeki özleme hitap eder. Bugünümüz, sarsılmaz bir şekilde geçmişimize bağlıdır. Bunun bir sonucu olarak, kendi köklerimiz konusunda sadece rastgele ve sallantılı bilgilere sahip olmak, kendi iç yabancılaşmamıza katkıda bulunmaktan başka bir işe yaramayacaktır. Tarihi olmayan bir çocuk, yer ve amaç arayışı içinde olan bir çocuktur.

Pesah Sederi, en azından bizleri, kendi çocuklarımıza köklülük ve aidiyet, kimlik ve yön verme konusundaki sorumluluğumuzla yüzleştirmektedir. **Çocuklarımıza "Bu Agada – bu destan – *senin* destanındır" mesajını veririz. "Bu olaylar *senin* tarihindir. Ve bu ulus, *senin* ulusundur. Aynı şekilde, Agada'da verilen fikir ve düşünceleri ciddiye almak, *sana* düşmektedir. Bunlar *senin* mirasın, *senin* ailenin hazinesidir". Agada bize, biz de çocuklarımıza işte bunları söyleriz: "Bu senin geçmişin ve bugünündür. Ve geleceğinin temelidir"** (Rabi Şimon Apisdorf).

Pesah, sizin ve ailenizin, "Yahudi Kimliği" konusundaki duyarlılığınızı güçlendirecek yolları düşünmek için belki de en uygun zamandır. "Yahudi olma"yı daha anlamlı kılmayı sağlama konusunda sizin yapabileceğiniz neler vardır?

➢ *Ma Niştana paragrafı okunmadan önce ortadaki tepsi bazı cemaatlerde çocukların dikkat ve ilgisini çekmek için masadan uzaklaştırılır.*

Eski dönemlerde, Seder sırasında herkesin önünde birer küçük yer masası bulunurdu. Seder'in başlangıcında bu masaları kaldırıp kenara koyarlardı. Amaç çocukları şaşırtıp ilgilerini çekmek ve "Daha yeni oturmadık mı? Niye masayı kaldırıyorsunuz?" diye sormalarını sağlamaktı. Bugün de, Seder tepsisini masadan kaldırıp aynı etkiyi sağlamayı amaçlarız; bir yandan da paragrafın konu aldığı yarım matsayı elimizde tutarız (Atsaa LaSeder). Çocuk sormazsa, biz sorarız ve cevap veririz: "Tanrımız'ın, Mısır Çıkışı sırasında atalarımız için yaptığı mucizeleri anlatmadan, yemek yememiz uygun değildir" (El Gid Para El Pratikante).

Bazı cemaatlerde evin reisi Seder tepsisindeki Matsalar'ı bir peçeteye sarar ve sağ eline alıp sol omzuna koyar. Ardından şu pasuğu okur: "Mişarotam Tserurot Besimlotam Al Şihmam. Uvne Yisrael Asu Kidvar Moşe... - Halk... [yiyecek] artıklarını giyisilerine sarılı bir şekilde omuzlarının üstünde götürdü. Bene-Yisrael Moşe'nin söylediğine göre hareket etmişlerdi..." (Şemot 12:34-35).

Sonra ailenin diğer fertleri ile aralarında aşağıdaki diyalog geçer. Diyalog sırayla herkes için tekrarlanır. Son olarak çocuklar odadan çıkarlar, ellerine birer sopa alıp, omuzlarına Afikoman bohçası alarak kapıyı tıklatırlar.

- *Nereden geliyorsunuz?*
- *Mısır'dan.*
- *Nereye gidiyorsunuz?*
- *Yeruşalayim'e.*
- *Yanınızda ne var?*
- *Matsa ve Maror.*
- *Peki ne istiyorsunuz?*
- *Merak ediyoruz: Bu gece diğer gecelerden ne şekilde farklı?...*

Dolayısıyla bu paragrafı en küçük çocuğun okuması ve buradaki dört soruyu onun sorması gelenektir. Soru gelmediği takdirde, ailenin çocuğa bu soruları "sordurması"yoluna gidilir. Küçük çocuklarınızla bu küçük piyesi canlandırmak Seder'e renk katabilir.

➢ *Soruyu masadaki çocuklar sorar. Çocuk yoksa, eşi sorar. Tek başınaysa bile, kendi kendine sorar.*

מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל־הַלֵּילוֹת
שֶׁבְּכָל־הַלֵּילוֹת אֵין אֲנַחְנוּ מְטַבְּלִין אֲפִילוּ פַּעַם אַחַת.
וְהַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים שֶׁבְּכָל־הַלֵּילוֹת אֲנַחְנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ אוֹ מַצָּה.
וְהַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלּוֹ מַצָּה:
שֶׁבְּכָל־הַלֵּילוֹת אֲנַחְנוּ אוֹכְלִין שְׁאָר יְרָקוֹת. וְהַלַּיְלָה הַזֶּה מָרוֹר:
שֶׁבְּכָל־הַלֵּילוֹת אֲנַחְנוּ אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין בֵּין יוֹשְׁבִין וּבֵין מְסֻבִּין וְהַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלָּנוּ מְסֻבִּין:

Ma Niştana Alayla Aze Mikol Alelot
• Şebehol Alelot En Anu Metabelin Afilu Paam Ahat. Vealayla Aze Şete Peamim?
• Şebehol Alelot Anu Ohelin Hamets Umatsa. Vealayla Aze Kulo Matsa?
• Şebehol Alelot Anu Ohelin Şear Yerakot. Vealayla Aze Maror?
• Şebehol Alelot Anu Ohelin Veşotin Ben Yoşevin Uven Mesubin. Vealayla Aze Kulanu Mesubin?

Bu gece, diğer gecelerden ne şekilde farklı ki
• Her gece bir kez bile bandırmazken, bu gece iki kez bandırıyoruz?
• Her gece Hamets veya Matsa yerken, bu gece sadece Matsa yiyoruz?
• Her gece çeşit çeşit yeşillikler yerken, bu gece Maror yiyoruz?
• Her gece ister oturarak, ister yaslanarak yer ve içerken; bu gece hepimiz sola yaslanıyoruz?

Bu gece, diğer gecelerden ne şekilde farklı

Gecenin özelliği, her geceden farklı davranışlarda bulunmamızdır. Bu davranışlarda gerçekten soru sormayı gerektiren ise, bu farklı davranışların, birbirleriyle çelişkili görünmesidir. Dolayısıyla burada dört uygulamayla ilgili soruların dışında, bu uygulamalar arasındaki çelişki de başlı başına bir sorudur.

Her gece bir kez bile bandırmazken

Söz konusu "bandırma"dan kasıt, bir bitki alıp bir sıvıya bandırmaktır. Bu, eski zamanlarda zenginlerin ziyafetten önce iştah açmak üzere yaptıkları bir şeydi. Dolayısıyla söz konusu "bandırmak" bir zenginlik ve özgürlük ifadesidir. Buna karşın normal zamanlarda zenginler bile bir kez bandırırken, fakirlerin bir kez bile bandırması söz konusu değildi.

Bu gece iki kez bandırıyoruz?

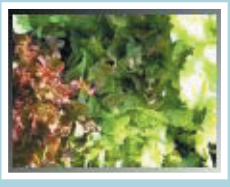
"Önce kereviz yaprağını sirke ya da tuzlu suya, daha sonra da marulu Haroset'e" bandırıyoruz. Soruyu çocuğun sorduğu düşünülürse bir sorun vardır: Bu noktaya kadar sadece ilk bandırış gerçekleşmiştir. Çocuk marulun Haroset'e bandırılmasına henüz tanık olmamıştır. O zaman ikinci bandırışı nereden bilmektedir? Tepsiden... Çocuğun dikkatini çekmekte kullanılan tepsi, marul ve Haroset'i içermektedir. Dolayısıyla bu bir tahmindir. Öte yandan, Talmud'a göre bu sorular, büyükler içindir de. Çocuk sormadığı takdirde soruları büyükler sorup onun ilgisini uyandırmaya çalışırlar [ve onlar ileride ikinci bandırışın yapılacağını bilmektedirler] (Raşbats). [Özgürlük/Zenginlik: 1 – Esaret/Fakirlik: 0].

Bu gece sadece Matsa yiyoruz

Her gece Hamets bir madde, özellikle de normal ekmek, ya da istersek Matsa yerken, bu gece sadece Matsa, yani fakir ekmeği yiyoruz. Bu, öncekinin aksine, fakirlik ve kölelik teması içeren bir uygulamadır. Üstelik özgürlüğümüzü kutladığımız bir gecede, esareti simgeleyen bir yiyecek yemenin nesi mantıklı? [Özgürlük/Zenginlik: 1 – Esaret/Fakirlik: 1].

Bu gece Maror yiyoruz

Her gece istediğimiz türde ve büyük olasılıkla lezzetli yeşillikler yerken bu gece – hem de bir kutlama gecesinde – özellikle acı yeşillikleri tercih etmemizin sebebi ne? Bu da olumsuz tema içeren bir uygulamadır [Özgürlük/Zenginlik: 1 – Esaret/Fakirlik: 2]

Bu gece hepimiz sola yaslanıyoruz

Yiyip-içme sırasında sol tarafa yaslanmak (***Eseva***), rahat, zengin kişinin keyfini gösteren bir harekettir. Dahası, özellikle şarap içerken ve Matsa yerken soluna yaslanmamış bir kişi, kuralın gerekliliğini yerine getirmemiş olur ve bir kez daha ve sola yaslanarak yemelidir. Bu da yaslanmanın gece için önemli bir uyugulama olduğunu gösteriyor [Özgürlük/Zenginlik: 2 – Esaret/Fakirlik: 2].

Bu paragrafta okuduğumuz dört soru Mişna'dandır (Pesahim 10:4). Fakat oradaki listede sola yaslanmakla ilgili olan soru yoktur. Zira Mişna döneminde insanlar yemeklerini her zaman yer sedirlerinde yediklerinden, yaslanmak onlar için yıl içinde de yaptıkları bir şeydi. Mişna'daki dördüncü soru, "her gece ister pişmiş, ister ızgara, ister haşlanmış et yerken, bu gece sadece ateşte çevrilerek pişirilmiş et yiyoruz" şeklindedir. Çünkü Mişna'da isimleri geçen Hahamlar'ın çoğunun döneminde Bet-Amikdaş vardı ve Pesah korbanı yeniyordu. Bu korbanın özelliği de, sadece bu şekilde pişirilebilmesiydi. Günümüzde Pesah korbanı olmadığından, bu soru yoktur (Vilna'lı Gaon).

Çocuklar

Magid'in kalan bölümü bu paragrafın cevaplanmasına yöneliktir. Bu gece soru sorma görevi bize de ait olduğuna göre, bu bölümün çocuklara söyletilmesinin ne gibi bir amacı olabilir? Sebebin bir bölümü, Mısır'daki kölelik ve ardından özgürlüğe kavuşmamız sırasında çocukların oynadığı kilit roldur. Paro, Bene-Yisrael'in daha fazla çoğalmalarını engellemek amacıyla çocukların öldürülmelerini emretmişti. Daha sonraları Moşe, Paro'dan halkın serbest bırakılmasını istediğinde Paro, çocukları anne-babaları ile salıvermeyi reddetmişti. Belki de çocuklarımıza bu denli göz di- kilmesi yüzünden, bizler de çocuklarımızın "bizim" çocuklarımız olarak kalmasına bu kadar önem vermekteyiz. Seder'in hedefinin bir sonraki nesil olması bu açıdan hiç sürpriz değildir. Dolayısıyla özellikle, bu paragrafta belirtilen farklılıkları vurgulayan soruların sorulması, çok önemlidir.

Sorular... Sorular...

Ortalama bir öğretmen, sınıfta "konsantrasyon" istediği zaman, ağzından şu sözler dökülür: "Evet arkadaşlar; şimdi sessizlik istiyorum. Soru sorulmasın". Fakat Agada hiç de aynı fikirde değildir: "*Bu gece özellikle bazı farklılıklar yaratılarak, çocukların bunu fark etmeleri ve soru sormaları teşvik edilmelidir*" (Rambam). Agada da bunu yapmaktadır. Bu paragrafta, masa başında bulunan herkesin, ve özellikle çocukların, gecenin ayrılmaz birer parçası olabilmeleri için bir tür kampanya ilanı söz konusudur. Bu gecenin sloganı: "çocuklar... soru sorun... ne kadar sorabilirseniz sorun"dur.

Paragrafın bizzat çocuklar tarafından okunması, hatta girişte bir tür diyalogla çocukların teatral olarak konuya ısındırılması da ne kadar isabetlidir! Gecenin teması eğitimdir. Eğitimin temeli de sorudur. Başka bir deyişle, eğer soru olmazsa, bu sadece eğitimde bir eksiklik değildir; eğer ben, çocuğuma soru sordurma konusunda özen göstermezsem, bu gecenin gerektirdiği mitsvayı yerine getirmem de mümkün olmaz! Bu da çıkışı anlatma mitsvasının ne kadar farklı bir değeri olduğunu göstermektedir. Mısır köleliği sırasında doğan çocukları öldürmekten, birkaç beladan sonra direnci kırılınca "Çölde ibadet etmeye siz gidin çocuklar kalsın" demekten hiç çekinmeyen Paro'ya önemli bir mesaj vermekteyiz: Senin önemsiz saydığın küçüklerimizin hayatımızdaki yerini gör! (Tehelet Mordehay).

Ebeveyne Hitap

İnsanın hayvandan farkını sorsak, *"İnsan soru sorar"* cevabı hiç de yanlış olmayacaktır. Bir bebeğin, dünyaya geldiği zaman ilk tepkisi, kuşkusuz "Bu ne?"dir. İnsanın ruhu, etrafında olup biteni anlamak ister ve "Bu ne?" sorusu – dudakları bunu telaffuz etmeyi öğrenmeden bile önce – bebeğin kalbinde sürekli canlıdır. Sadece gözlerindeki ifadeyi anlayabilsek, bakışındaki hayreti okuyabiliriz. Çocuğun tüm benliği, sadece ve sadece sorudur; dünya üzerindeki ilk yıllarındaki hızlı öğrenebilmesinin sebebi de, kafasında durmak bilmeden oluşan sorulardır.

Bil ki, çocuğun ağzı, sürekli soru soran benliğinin aracı haline geldiği anda, çocuğun sürekli soru soracaktır ve sürekli "Bu ne?" demekten yorulmayacaktır. Sen de **ona cevap vermekten hiçbir zaman yorulma.**

Bilgiye susamışlığı, onun benliğinin ne kadar sağlıklı olduğunu gösterir. Ve **onun açlığını ekmekle nasıl gideriyorsan, aynı şekilde ve aynı düzeydeki dikkat ve özenle, onun bilgiye olan susamışlığını da gider** – ona istediğini sağla. Biliyorsun; her gün çocuklarımıza yemeklerini vaktinde vermeye özen gösteririz. Öyleyse, soru soran benliklerini neden doyurmayalım? Neden öğrenmeyelim; neden çocuğumuzun dokunmak isteyecekleri şeyleri önce kendimiz tanımayalım? Çünkü ancak bu şekilde, çocukların sorularını doğru bir şekilde cevaplayarak onlara öğretebiliriz!

Sakın tüm bunların ebeveynlerin değil öğretmenlerin işi olduğunu öne sürerek, her şeyi çocuğun okul günlerine erteleme! Gel ve çocukların benliklerinin yeşerdiği okula birlikte girelim. Evlerindeyken sordukları sorulara ebeveynlerinden cevap alabilmiş olan mutlu çocukların, diğerlerinden farkını hemen göreceksin. O çocukların "Bu ne?" soruları hiçbir zaman boşa gitmemiş, babaları – ve özellikle anneleri, kendileriyle sohbet etmiş, bilgiye olan susamışlıklarını gidermişlerdir. Mutludurlar! Bu mutlu çocukların anneleri, asıl mutluluğu çocuklarıyla arkadaşlık etmelerinde bulmuşlar, zamanlarını, kendi çocuklarının öğretmenliğini yaparak "değer"lendirmişlerdir. Onların oğulları ve kızları, yetişkin birer erkek ve kadın olacakları zaman, onları süsleyecek başarıların okuldan kaynaklanacağını düşünme. Çünkü bunu, annelerinin arkadaşlığında edindikleri erken eğitime borçlu olacaklardır! Okula girdiğinde, çocuklarına ayırmak için yeterli vakti ya da onlarla ilgilenecek hali veya anlayışı olmayan ebeveynlerin çocuklarını da hemen ayırt edeceksin. Aslında onların benliği de kendi zamanlarında sorularla doluydu. Fakat cevap almaya layık görülmedikleri için, artık soru sormaktan da vazgeçtiler – ta ki çevrelerine ve olaylara tamamen duyarsız hale gelene kadar. Bu şekilde kendilerine farklı eğilimler de edindiler. Fakat bunlar, öğrenme arzusundan çok uzak şeylerdi. Böyleleri bir şeyi öğrenebilmek için yıllar yılı okula gidip gelirler; fakat ebeveynlerinin ihmali ile kaçan fırsata hiçbir zaman tekrar sahip olamayacaklardır.

Bu sebeple, **çocuğun sana soru sorduğu zaman, çok sorduğunda ya da sık sorduğunda, bu sana zor gelmesin.** Ona azarlayarak değil, yerinde cevaplar vermeyi bil. Yerinde cevaplar! Sakın onun gözlerini saçma hikayeler ve boş laflarla boyama. Sana senin bilmediğin, onun henüz anlayamayacağı, henüz bilmesi gerekmeyen ya da genelde bilinmeyen bir şey sorarsa bile, onun çocuksu ve sınırlı anlayışını doyurabilecek düzeyde cevaplar verebilmeye alış. Ona insanoğlunun her şeyi tam olarak bilemeyebileceğini de söyle. Çünkü bu da çok önemli bir bilgidir – her şeyi bilemeyeceğini bilmek! Fakat sakın onun benliğini boş şeylerle besleme; başkalarının da onun benliğini boş şeylerle beslemesine izin verme. Çocuğun sana yakın olsun. **Çocuğunun benliği için sağlıklı havanın bulunduğu yer – Yahudi baba ve Yahudi anne – senin bulunduğun yerdir.**

Diğer yandan; çocuklarımızın Yahudi eğitimi söz konusu olduğunda tüm bunlar daha da büyük önem kazanmaktadır. Yaşamımızı şekillendiren Tanrı'dır; ve bizlere, hayatımızı üzerlerine inşa ettiğimiz gerçekleri ve doğruları ileten O'dur. Fakat Tanrı bu gerçek ve doğruları sadece zekasal olarak kavrayıp dudaklarımızla kabul edeceğimiz birer teori olarak vermiş değildir. Algımıza kazıdığı tüm gerçekler ve hayatımızda varolmasını emrettiği tüm doğrular için aktif davranışlar belirlemiştir. Gerçekleri kavrayabilmemiz ve doğruları görebilmemiz için kalplerimizi aydınlatıp yenileyecek olanlar, işte bu davranışlardır. Zira söz konusu gerçek ve doğruların doğalarını, ancak bu hareketlerle gerçekten keşfedebiliriz. Bunlar bir kitapta öylesine yazılmış bir grup inanç prensibinden ibaret değildir. Aksine tüm varoluşumuzun, yaşamımızın ve yaptıklarımızın temelleridir. Ve Yisrael'in ruhu bir nesilden diğerine ancak ve ancak söz konusu aktif davranışlarla aktarılabilir. İşte – ebeveyn, çocuğunun gözleri önünde bunları bizzat yerine getirirken, çocuk yaklaşıp ona sormaktadır: "Bu ne?" Tam o sırada, tüm bunları sevinçle yerine getirmekte olan babasından cevap aldığı anda, o çocuk da tüm bu gerçek ve doğruların bir parçası haline gelecektir. Çünkü artık çocuk için bu mitsvalar, söz konusu gerçek ve doğrular için bir tanık halini alacaktır. Artık o çocuk da Yahudi kollektif benliğinin bir parçasıdır (Rabi Şimşon Refael Hirsch).

- *Tepsi masaya geri getirilir.*
- *Agada okunuşu boyunca matsanın üstü açık tutulur. Şarap kadehinin ele alındığı bölümlerde ise, önce matsa örtülür, kadeh bırakılınca yine açılır.*

עבדים

הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם, וַיּוֹצִיאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם,
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה. וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ
בָּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם עֲדַיִן אֲנַחְנוּ וּבָנֵינוּ
וּבְנֵי בָנֵינוּ מְשׁוּעְבָּדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם. וַאֲפִילוּ
כֻּלָּנוּ חֲכָמִים, כֻּלָּנוּ נְבוֹנִים כֻּלָּנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה, מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת
מִצְרָיִם, וְכָל הַמַּרְבֶּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח:

Avadim Ayinu Lefaro Bemitsrayim, Vayotsienu A-do-nay E-lo-e-nu Mişam Beyad Hazaka Uvizroa Netuya. Veilu Lo Otsi Akadoş Baruh U Et Avotenu Mimitsrayim, Adayin Anu Uvanenu, Uvne Vanenu, Meşuabadim Ayinu Lefaro Bemitsrayim. Vaafilu Kulanu Hahamim, Kulanu Nevonim, Kulanu Yodeim Et Atora, Mitsva Alenu Lesaper Bitsiyat Mitsrayim. Vehol Amarbe Lesaper Bitsiyat Mitsrayim, Are Ze Meşubah.

Mısır'da Paro'ya köleydik ve Tanrımız Aşem bizi oradan zor kullanarak ve büyük bir güç gösterisiyle çıkardı. Ve Kutsal-Ve-Mübarek-Olan Tanrı, atalarımızı Mısır'dan çıkarmış olmasaydı; biz, çocuklarımız ve torunlarımız, hala Mısır'da Paro'ya bağımlı köleler olacaktık. Bu yüzden, hepimiz bilge, hepimiz anlayış sahibi ve hepimiz Tora'yı bilen kişiler olsak bile, Mısır'dan Çıkış olayını anlatmak, üzerimize bir görevdir. Ve Mısır'dan Çıkış'ı anlatmayı çoğaltan her kişi, övgüye layıktır.

Mısır'da — Kölelerin kaçmasını olanaksız kılan zorlu bir ülkede.

Paro'ya — Sert ve acımasız bir hükümdar olan Mısır kralına / firavuna.

Köleydik ve Tanrımız Aşem bizi oradan çıkardı

Aynı gecenin başında köleler iken, sonunda özgürlüğümüze kavuştuk. Bu sebeple, bu gecenin temasında da bazı ritüeller esareti, bazıları da özgürlüğü temsil edecek şekildedir.

Bu çıkış sonrasında Paro'nun köleleri olmaktan çıkarak, Tanrı'nın kulları haline geldik. Tora'nın mitsvalarını yerine getirme yükümlülüğümüzün kaynağı budur. Bu, bir önceki paragraftaki, gecenin farkını sorgulayan soruya bir tür cevaptır: Bu da Tanrı'nın bir emri ve biz bu emirlerden sorumluyuz. Anlamasak bile (Maase Nisim).

Tanrı, atalarımızı çıkarmış olmasaydı, hala Paro'ya bağımlı köleler olacaktık

Bu yüzden "Tüm bunlar atalarımın başına gelmiş. Ben orada değildim; beni ilgilendirmiyor' deme". Paragrafın başında Tanrı'nın Mısır'dan sadece "atalarımızı" değil, "bizi" çıkardığını söylememizin sebebi budur.

[1] Paro bizi kendi isteğiyle serbest bırakmış olsaydı, özgürlüğümüz tam olmayacaktı. Zira her zaman Paro'ya şükran borcu hissedecektik ve bu bizi ezikliğe götürecekti. [2] Tanrı bize, isyan edip kurtulma gücü vermiş olsaydı, bu kez kurtuluşumuzu kendi gücümüze bağlayacaktık. Bu da "[kendi gücümüz bile olsa] Tanrı'dan başka bir güce güvenmek" fikrinden kaynaklanacaktı. Oysa bu, Paro'nun temsil ettiği bir dünya görüşüdür. [3] Mısır'dan hiçbir şekilde çıkmamış olsaydık, artık dönüşü olmayan bir asi- milasyonun kurbanı olacak ve bir ulus olarak adımız dünya sahnesinden silinecekti. Zira atalarımız da Mısır'dayken Mısırlılar'ın geleneklerini be- nimsemişlerdi, hatta aralarında putlara tapanlar bile vardı.

Bilge

İbranice ***Haham***. Tora bilgisine hakim. Ya da ileride bahsi geçen dört çocuk içinde Raşa değil de *Haham*.

Anlayış sahibi

İbranice ***Navon***. Mitsvaların anlamlarıyla işlevlerini kavramış, her şeyi bir üst nesilden öğrenmiş ve kendi zekasıyla kavrayabilecek konumda. *Navon*, *Haham*'dan daha üstündür. Zira bilgiyi işleme ve yeni bilgilere ulaşma yeteneğine sahiptir.

Mısır'dan Çıkış olayını anlatmak, üzerimize bir görevdir

"Hepimiz Mısır'dan Çıkış olayını zaten biliyoruz. Dahası, Çıkış'ın temel amacı Tora'yı almamızdı. Yani bu başlı başına bir amaç değil, bir araçtı. Öyleyse her yıl tekrar tekrar bundan bahsetmemize ne gerek var?" deme. Çünkü sadece bizim gibi basit kişiler değil, bilge, anlayış sahibi ya da Tora'yı yutmuş kişiler için bile, Mısır'dan Çıkış'ın anlatılması Tora'nın 613 emrinden birisidir (Raşbats; Abudaram).

Mısır'dan Çıkış'ı anlatmayı çoğaltan

Yani kendi mantığıyla daha da çok sonuç ve ders çıkarabilen; dahası bu geceyle yetinmeyip, bu olaydan yılın diğer zamanlarında bahseden herkes, övgüye layıktır (Sefat Emet). Bu sebeple Mısır'dan Çıkış'ın hatırlanması tek cümleyle de yapılabilen bir şey olmasına karşın, bu Seder'i yapıyor ve konuyu işleyen Agada'yı okuyoruz.

Daha ileride de göreceğimiz üzere Mısır'da Levi kabilesi kölelik yapmamıştır. Koenler de bu kabileye mensupturlar. Ayrıca Yahudiliği sonradan kabul etmiş kişiler (*Ger*) de elbette kölelikle doğrudan ilgili değildirler. Fakat Agada "herkes" diyerek, bu üç gruptaki kişilerin bile bu mitsvada pay sahibi olduklarını vurgulamaktadır.

Dillerin Özgürlüğü

"Mısır'dan Çıkış'ı anlatmak", sadece Çıkış sırasında meydana gelen olayları öğrenip her yıl aynı şeyleri tekrarlamak değildir. Amaç bu olayların üzerinden tekrar tekrar geçip, sürekli yeni bir şeyler keşfetmeye çalışmaktır. Bu olayın bu kadar önemli olmasının sebebi, onun Yahudi tarihi ve bilincinde bir temel oluşudur. Dolayısıyla konunun tekrar tekrar incelenmesi, bu olaya her keresinde değişik bir açıdan yaklaşarak biz ve bugün için anlamlı olacak sonuçlar türetmektir. Bunun temelinde ise, fikir teatisi vardır. Agada, işte bunu yapan kişinin, övgüye layık bir kişi olduğunu belirtmektedir.

Büyük Kabala ustası Rabi Şelomo Luria (Aari Zal), "Pesah" sözcüğünün buna gönderme yaptığını belirtir. Bu sözcük "**Pe** - *Ağız*" ve "**Sah** - *Konuşmak/Anlatmak*" kelimelerinin birleşimi olarak görülebilir. Bu açıdan, Seder gecesinde Mısır Çıkışı'dan bahsetme mitsvası o kadar büyüktür ki, dillerimiz bile bu sırada "özgürlüğe kavuşmaktadır". [İlk şarap kadehi de belki buna yardımcı olmaktadır!]

Asgari Müşterek

Hahamlarımız, Seder masası etrafında çok farklı karakterlerde insanların oturacaklarının bi- lincindeydiler. Bazı kişiler, masada bulunan bilgili, zengin, rütbeli ve Yahudi kültürü çok geniş insanların varlığı karşısında kendilerini yetersiz ve rahatsız hissedebilirler. Bu açıdan, Ma Niştana paragrafındaki sorulara cevap verme yolculuğuna başlamak için, herkesin eşitlendiği bir noktayı vurgulamak belki de en doğru yoldur. Zira o bilgili, zengin, rütbeli ve kültürlü kişilerin de, masadaki diğer normal insanların da ataları, "hepsi" Mısır'da Paro'nun kölesiydi. Bu sebeple, ne o önemli kişiler kendilerini diğerlerinden üstün, ne de basit insanlar kendilerini diğerlerinden düşük seviyede görecektir. "Biz, *he-pimiz*, Mısır'da Paro'nun kölеleriydik. Ve Tanrı oradan *hepimizi* çıkardı".

Gerçek Özgürlük

İbranice *"Paro"* sözcüğünün tam anlamı [**Lifroa** kökünden] "düzeni bozmak, ipini koparmak, yabana kaçmak" şeklindedir. Dolayısıyla Paro, kontrolden kurtulup, ruhu - maneviyatı - boğmak isteyen hayvansal dürtüyü simgeler.

Her insan özgür olmayı ister. Fakat "özgürlük" sadece hoşunuza giden politik lidere oy verebilmek anlamına gelmez. **Gerçek özgürlük, kişinin kendisini tanıması, kontrol edebilmesi ve tam olarak ne istediğini bilmesi demektir.** Ancak Agada buna hayati öneme sahip bir faktör eklemektedir: *"Ve Kutsal-Ve-Mübarek-Olan Tanrı, atalarımızı Mısır'dan çıkarmış olmasaydı..."* Başka bir deyişle bunu tek başına yapmanız mümkün değildir. Özgürlüğe ulaşabilmeniz için, size doğrudan yardım vagonlarını göndermesi gereken Biri vardır - Tanrı! Özgürlük yoluna çıkabilirsiniz ama sizi o yolda başarıya ulaştıracak olan Tanrı'dır. Aynı şekilde, Tanrı bizi de çıkarmış olmasaydı, halen "Paro"nun - hayvani dürtülerin - etkisi altında olacak, vücudumuzun esiri olup, fiziksel arzularımızın kölesi olarak kalacaktık.

Duyarlılık

Paragrafın sonunda söylenenler kafa karıştırıcıdır. Bir kişi bilge, anlayış sahibi ya da Tora'yı bilen biri bile olsa ne fark eder? Bir kişinin bunlardan biri olması onu Tora'nın herhangi bir mitsvasından muaf kılmayacağına göre, Mısır'dan Çıkış'ın anlatılması emri de elbette onun için de geçerlidir. Bunu ayrıca vurgulamaya ne gerek vardır? Belki de burada farklı bir mesaj söz konusudur.

Bu gecenin merkezinde, hissetmek, duyumsamak, anlatmak, araştırmak olduğu için, bu durum bilgili kişiler için bir tür sorun oluşturmaktadır. Zira bir konuda çok bilgili olan bir kişi için, onu tekrarlamak ve yeni şeyler keşfetmek çok zordur. Başka bir deyişle bazı zamanlarda, yeni bilgilere ulaşmayı engelleyen, bilginin ta kendisidir. Öyle ya; zaten bilen biri, artık soru sormaz. Konuyu anlamış biri için, öncelikle çocukların ilgisini çekmek için belirlenmiş ritüeller, anlamsız hale gelir. O, elinde bir baston, sırtında bohçayla odaya girme tiyatrosunu oynayacak kadar "toy" değildir... Agada ise tam bu noktaya değinmektedir: Bilgeysen, anlayış sahibiysen, Tora'da uzmansan bile - bu özelliklerini bir kenara bak ve tıpkı bir çocuk gibi merak et, soru sor, araştır - ve gerekiyorsa tiyatro oyna (Tehelet Mordehay).

Sürgünde Özgürlük

Mısır'dan çıkmış olmamıza karşın, tarihin ileri dönemlerinde başka sürgünler de yaşadık. II. Bet-Amikdaş'ın yıkılışının ardından çıktığımız sürgün hala devam etmektedir ve bir Bet-Amikdaş olmadığı sürece devam edecektir. Madem hala sürgündeyiz, nasıl olup da bir zamanlar kavuştuğumuz özgürlüğü "kutlayabili- yoruz"?

Fakir ve cahil bir kişiye bir gün talih güler ve adam bir anda zengin olur. Kendisine özel öğretmenler tutar ve bu sayede oldukça bilgili hale gelir. Fakat bir süre sonra zenginlik, geldiği gibi ani bir şekilde gider; adam tekrar fakirleşir. Buna rağmen, zamanında zengin olduğu o günü her yıl kutlamayı ihmal etmez. İnsanlar ona sorarlar: "Yine eski günlerindeki gibi fakirleştin. Neyi kutluyorsun ki?". Onlara cevap verir: "Evet; belki paramı kaybettim. Fakat bir dönemlik zenginliğim sayesinde edindiğim bilgi ve eğitimim aynı şekilde duruyor. Bu yüzden bir zamanlar zenginleştiğim tarihi kutlamamdan daha doğal bir şey olamaz".

Tekrar sürgünlere, pogromlara dönmüş olduğumuz zamanlarda bile, bir zamanlar Tanrı'nın bizi Mısır'dan çıkarmış oluşunu kutlayarak, bu çıkışın ertesinde aldığımız Tora'nın, onun sayesinde Tanrı'nın Halkı oluşumuzun hiçbir zaman eskimediğini kendimize hatırlatırız. Çünkü bu gerçek, sürgünde olduğumuz zamanlarda bile yok olmamıştır. Mısır'dan Çıkış'ın bize kazandırdığı manevi düzey, ebediyen bizimle olmaya devam edecektir. Bu sebeple, sürgün zamanında bile *"Mısır'dan Çıkış'ı anlatmayı çoğaltan kişi, övgüye layık"* olduğunu kanıtlayan bir davranış içindedir (Divre Şaul).

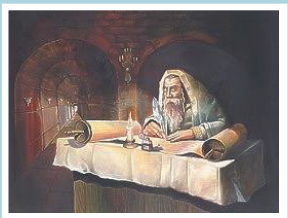
מ עָשָׂה בְּרִבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרִבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרִבִּי עֲקִיבָא וְרִבִּי טַרְפוֹן, שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בִּבְנֵי בְרַק, וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה, עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם: רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית:

Maase Berabi Eliezer, Verabi Yeoşua, Verabi Elazar Ben Azarya, Verabi Akiva, Verabi Tarfon, Şeayu Mesubin Bivne Berak, Veayu Mesaperim Bitsiyat Mitsrayim Kol Oto Alayla, Ad Şebau Talmideem Veameru Laem: Rabotenu İgiya Zeman Keriat Şema Şel Şahrit.

Rabi Eliezer, Rabi Yeoşua, Rabi Elazar Ben Azarya, Rabi Akiva ve Rabi Tarfon, Bene-Berak'ta yaslanmışlar, tüm gece boyunca Mısır Çıkışı'nı tartışıyorlardı. Ta ki öğrencileri gelip onlara "Öğretmenlerimiz; sabah Şeması'nı söyleme vakti geldi" diyene kadar.

Agada'nın aktardığı olay, II. Bet-Amikdaş'ın MS 68 yılında yıkılışıyla 132 yılında Bar Kohba isyanın başlaması arasındaki yıllardan birinde gerçekleşmiştir. Burada isimleri geçen Hahamlar, gençliklerinde II. Bet-Amikdaş'ın yıkılışına şahit olmuşlar ve Roma İmparatorluğu'nun bu dönemde Yahudiler'e çektirdiklerine de maruz kalmışlardır. O yıl Pesah kutlaması için, Rabi Akiva'nın şehri olan Bene-Berak'a gelmişlerdir. Diğer Hahamlar'dan Rabi Eliezer, Rabi Yeoşua ve Rabi Tarfon'un, geçmişte Rabi Akiva'nın öğretmenliğini yapmışlardır. Buna rağmen, onlar Rabi Akiva'ya gitmişlerdir.

Rabi...

Agada, bir önceki paragrafta söylediğine bir örnek vermektedir. Bu paragrafta bahsi geçen Hahamlar, birer ***Tana***'dır [öğretileri, Rabi Yeuda Anasi'nin Sözlü Tora'nın temel prensiplerini derleyerek oluşturduğu eseri *Mişna*'da (2. yy. sonları) kayıtlı olan Hahamlar'dır]. Kendileri, dönemlerinin en büyük insanlarıydılar ve buna karşın, sabaha kadar Mısır'dan Çıkış üzerinde verimli bir tartışma yapmışlardır. Onların düzeyinde bilgiye sahip olan kişiler bile, anlatacak, öğrenecek ve tartışacak bir şeyler bulabildiklerine göre, bizlerin de elbette gidecek çok yolu vardır. Ama önemli olan yolu tamamlamak değil, o yolda doğru yönde yürümek ve "ilerlemek"tir.

Bene-Berak'ta yaslanmışlar

Kurala göre bir öğrenci, öğretmeninin önünde yaslanamaz. Bu saygısızlık gibidir. Fakat eğer kendi evinde oturuyorsa, o zaman ev sahibi olduğundan buna hakkı vardır. Rabi Akiva da, kendi öğretmenlerinin önünde olmasına karşın, ev sahibi olduğu için yaslanmıştır.

Tüm gece boyunca

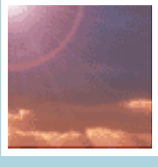
Gecenin ilk yarısında Seder'i ve gereken mitsvaları tamamlamışlar, ikinci yarısında da Çıkış'la ilgili tartışmalarına devam etmişlerdir. Bene-Yisrael de benzer şekilde, Mısır'dan çıktıkları gecenin ilk yarısında Pesah korbanı ile ilgili mitsvaları yerine getirmişler, ikinci yarısında da çıkışla meşgul olmuşlardır (Raşbam; Ritba; Zevah Pesah).

Ta ki öğrencileri gelene kadar

Kişi, kendisini, bayram günü uyuma zevkinden mahrum etme hakkına sahip değildir. Buna karşın, bahsi geçen Hahamlar, konuya o kadar dalmışlar ve mitsvaya yönelik sevgileri, heyecanları o denli yüksektir ki, gecenin geçtiğini fark edememişlerdir bile (Maaral).

Sabah Şeması'nı söyleme vakti

Sabah Şema'yı okuma vakti, tan yeri ağarıp, kişinin, arkadaşını yaklaşık iki metrelik bir uzaklıktan tanıyabileceği kadar ışık olduğu zamandan başlar ve gündüzün ilk dörtte birinde sona erer. Mısır'dan Çıkış'ı anlatma emrinin vakti ise gecedir ve sona ermiştir. Dolayısıyla Hahamların, artık onu bırakıp Şema söylemeleri gerekmektedir.

Sadece Bir Gece...

"İyi vakit geçirdiğinizde, zaman su gibi akıp gider". Çok kullanılan bir klişe olmanın yanında, bu cümle, psikologların gerçekten de araştırıp tasdik ettikleri bir gerçektir. Bir aktivite ne kadar anlamlı, heyecanlı ve ilginçse, vakit o kadar çabuk geçmiş gibi görünür. Aksi de doğrudur.

Bir an için şunu hayal edin: Hayatınız boyunca karşılaşmayı umacağınız en hayranlık uyandıran uzaylıyla buluştunuz ve ayrılmak üzeresiniz. Aranızda bir diyalog gerçekleşmiş ve siz, bu üstün zekaya sahip kişinin, yaşam ve evrenin tüm düzeyleri hakkında derinlemesine bilgiye sahip olduğunu keşfetmişsiniz. Uzaylı, ayrılma hediyesi olarak size bu bilgileri içeren bir kitap bırakıyor. Fakat bir özelliği var bu kitabın: Tam yirmi dört saat sonra puf! - ortadan kaybolacak. Şimdi kendinize sorun: Önünüzdeki yirmi dört saatin ne kadarını televizyon seyretmeye, uyumaya, yemek hazırlamaya ya da yemeye ayırmayı düşünürsünüz?

Agada budur. Yahudi mevcudiyeti, yaşam ve hepsinden çok özgürlükle ilgili birçok düzeyde mesaja sahip bir kitap. Ve sahip olduğunuz tüm zaman, sadece bir gece (Rabi Şimon Apisdorf). Paragraftaki Hahamlarımız işte bunun farkındaydılar.

Entellektüel...

Her yıl Pesah'ı kutluyoruz ve her yıl Agada'yı hem okuyor hem de tartışıyoruz. Bu durumda yetişkin çağa eriştiğimizde, Agada'yı detaylı bir şekilde öğrenmiş olmamız gerekir. Bu bizim gibi basit kişiler için doğruysa, yukarıda ismi geçen Rabiler için de elbette doğrudur. Onlar Mısır'dan Çıkış ile ilgili gerek yüzeysel, gerek derin, gerekse de mistik olsun, her türlü detayı mutlaka öğrenmiş olmalıdırlar. Öyleyse onları sabaha kadar ayakta tutan, zamanın farkına varamayacak hale getirip sabahı ettirecek kadar manalı olan şey nedir?

Agada bize bir ipucu vermektedir: Rabiler, Mısır Çıkışı'ndan bahsettikleri bu sohbet sırasında *"yaslanmışlardı"*. Bu, yukarıda da belirtilen, Pesah gecesine özgü mitsvalardan biri olan Eseva'dır. Bu mitsvanın amacı, özgürlük hissini daha pratik bir şekilde tatmaktır. Rabiler'le ilgili anlatılan, felsefi kavramlar ya da tarihi fikirler üzerine verilen basit bir üniversite-tarzı nutuk değil, çok önemli saydıkları bir tecrübenin parçası olma ve onu tekrar yaşama konusunda bir gayrettir.

Yahudilik'teki "entellektüel" kavramı tam olarak budur: **Gerçek entellektüel için, fikirler birer zeka oyunundan ibaret değildir, yaşam için birer araçtır.** Bilgelik ciddiye alınmalı ve "uygulanmalıdır". Fikirler, zihinsel bir dosyalama dolabına saklamak ve akşam partilerinde etraftakileri eğlendirmek için değildir. Fikirlerin amacı bizleri değiştirip, gelişmemize katkıda bulunmaktır. **Fikirler "gerçek"tir.**

Yeni bir fikir, yeni "realiteler" anlamına gelir. Gerçek bir entellektüel, yeni bir fikri anladığı zaman, eski yaşam tarzını yaşamaya devam edemez. Anladığı o yeni fikrin gerektirmelerini kendi yaşamına uygulamadığı sürece rahat edemez.

Bizlerin de Agada'yı, sadece ilginç bir tarih dersi ya da hoş bir ailevi toplanma vesilesi değil, "uygulanması gereken bir araç" olarak algılaması gerekir. Her kavramın, her olgunun, her fikrin, yaşamınızı değiştirme ve geliştirme konusunda potansiyeli mevcuttur. Her bir cümleye "Bu beni neden ilgilendiriyor; benim için neden hayati değere sahip?" düşüncesinin vereceği heyecanla bakmamız gerekir.

Bu bakış açısıyla, sadece Agada değil, yaşamın tümü bambaşka bir anlam kazanacaktır. Zira her gün yeni fikirlerle karşılaşırız. Entellektüel için, her bir diyalog, kendine has bir potansiyele ve hayata anlam katacak fikirlere gebedir. En basit görünen konu, bir kişinin hayatını tümüyle et-kileyebilecek çok derin bir yana sahip olabilir. Öğrenmeye gayret ettiğiniz ve dersler çıkarıp bunları uyguladığınız takdirde, yaşam muhteşem bir tecrübe halini alacaktır.

Seder'de - ve hayatın diğer sahnelerinde - **yeni bir fikir duyduğunuz, yeni bir bilgi edindiğiniz zaman, sadece "aha... bu ilginç" demenin ötesine geçin.** Eğer söz konusu fikir ya da bilgi "doğru" ise kendinize sorun: "Ben bunu kendi hayatıma nasıl uygularım?".... **ve uygulayın.**

Dinlemek

Şema Yisrael - Dinle Yisrael! Yahudiler olarak, Tanrı'nın varlığına dair bilgimiz "duyma" değil "görme" duyumuzun bir sonucudur. Ölümünden önce, Moşe Rabenu da halka böyle demiştir: *"Sadece Aşem'in Tanrı olduğu ve bir başkasının varolmadığı, sana gösterilerek bildirildi"* (Devarim 4:35). Fakat Tanrı bunu sadece bir dönemde - halkın inanç temelini attığı zaman yapmıştır. Mısır'dan Çıkan nesil, Tanrı'nın doğaya tamamen hakim olduğuna ve onun istediği gibi kullandığına, "görerek" şahit olmuştur. Kızıldeniz'in kendileri için yarıldığına, gökten kendileri için yiyecek yağdığına tüm bir halk, tüm bir yaşam boyunca şahit olmuştur - görerek. Fakat bundan sonra "görme" duyusu, yerini "duyma"ya, "dinleme"ye bırakmıştır. Bundan sonra Tanrı Yisrael'e "gör" değil, "Dinle Yisrael" diyecektir. Tanrı varlığını bir kez ve tartışmaya açık olmayacak şekilde gösterdikten sonra, gelecek nesillere aktarımla Yahudi inancının temeli atılmıştır. Tanrı ile ilgili inancımız, ne doğadan ne de tarihten "türettiğimiz", boş bir inanç değildir. Tarih bize Tanrı'nın varlığını "bilmemizi" sağlamaktadır. Bundan sonraki inancımız, Tanrı'nın zaten bildiğimiz varlığına değil, sözlerini tutacağına, yaptığı her şeyde adil davrandığına, tarihin belirli bir seyir izlemesini sağladığına ve bunu, bizim anlamadığımız Kendi'ne özgü yollarla gerçekleştirdiğine yöneliktir. Bu inanç, dinleyerek olabilir. Bu yüzden: *"Şema Yisrael!"* (Rabi Samson Raphael Hirsch).

אמר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת, עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא, שֶׁנֶּאֱמַר: לְמַעַן תִּזְכּוֹר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ, יְמֵי חַיֶּיךָ הַיָּמִים, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ הַלֵּילוֹת, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יְמֵי חַיֶּיךָ הָעוֹלָם הַזֶּה, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ:

Amar Rabi Elazar Ben Azarya, Are Ani Keven Şivim Şana Velo Zahiti Şeteamer Yetsiyat Mitsrayim Balelot Ad Şederaşa Ben Zoma. Şeneemar: "Lemaan Tizkor Et Yom Tseteha Meerets Mitsrayim Kol Yeme Hayeha". "Yeme Hayeha" - Ayamim, "Kol Yeme Hayeha" - Alelot. Vahahamim Omerim "Yeme Hayeha" - Aolam Aze. "Kol Yeme Hayeha" - Leavi Limot Amaşiah.

Rabi Elazar Ben Azarya şöyle dedi: "Yetmiş yaşında gösteren biri olmama karşın; Ben Zoma açıklayana kadar, Mısır'dan Çıkış'ın, geceleri de anılması gerektiğine dair kanıt bulmak bana nasip olmamıştı". Ben Zoma'nın kanıt olarak getirdiği pasukta şöyle denmektedir: "Mısır Ülkesi'nden çıktığın günü, hayatının bütün günleri hatırlaman için…" (Devarim 16:3). Ben Zoma'ya göre, pasukta "Hayatının günleri" denseydi, bu sadece gündüzleri ifade ederdi; "Hayatının bütün günleri" denerek geceler de katılmaktadır. Hahamlar ise şöyle derler: "Hayatının günleri" denseydi, bu sadece bu dünyayı ifade ederdi; "Hayatının bütün günleri" ifadesi Maşiah Dönemi'ni de dahil etmek içindir.

Rabi Elazar Ben Azarya

Dönemin "***Nasi*** - *Başkan*"ıydı. Bu, Mişna döneminde, Sanedrin'in ve dolayısıyla tüm toplumun başında bulunan Haham'a verilen isimdir. Rabi Elazar Ben Azarya, üstün Tora bilgisinin yanı sıra, Ezra Asofer'in soyuyla olan bağlantısı sebebiyle önemli bir aileye mensuptu. Ayrıca çok zengindi ve paraya ihtiyacı olmadığı için bu görevi layıkıyla yerine getirme açısından uygun bir kişiydi.

Yetmiş yaşında gösteren biri

Kendisinden önceki Nasi olan Raban Gamliel görevden alındıktan sonra, bu göreve Rabi Elazar Ben Azarya getirilmek istenir. Fakat bu görevin gerektirdiği bilgi düzeyine ulaşmış olmasına karşın, henüz 18 yaşında olduğu için görevi kabul etmek istemez. Gençliğinin, diğer büyük Hahamlar'ın yanında onu güç duruma düşürebilecek olması onu rahatsız eder. Otorite kurmakta güçlük çekeceğini hisseder. Bu konuyu eşine danışması gerektiğini belirtir. Eşi de onunla aynı endişeyi paylaşmaktadır: "Senin beyaz sakalın bile yok ki!" der. Fakat o gece bir mucize olur. Sakalında onsekiz adet beyaz sakal kümesi oluşur. Bu, onun bu göreve uygun olduğuna dair Tanrısal bir işaret olarak kabul edilir. Rabi Elazar Ben Azarya artık yetmiş yaşında birinin çehresine sahip olmuştur (Talmud - Berahot 28a). Ramban'a göre, Rabi Elazar Ben Azarya, Tora öğreniminde çok ileri boyutlara ulaştığı için, yüzünde yetmiş yaşındaki bir kişinin bilgeliği vardı. Üçüncü bir açıklama ise Kabala kökenlidir. Büyük Kabala ustası Ari Zal, Peygamber Şemuel'in ruhunun Rabi Elazar Ben Azarya'nın vücudunda reenkarne olduğunu belirtir. Şemuel 52 yaşında ölmüştü. Rabi Elazar Ben Azarya'nın 18 yaşıyla birlikte, toplam 70 yaşa ulaşılmaktadır.

Mısır'dan Çıkış'ın, geceleri de anılması

Tora, Mısır'dan Çıkış'ın her gün telaffuz yoluyla hatırlanmasını emreder. Bu mitsva, Şema'nın son paragrafındaki son cümlenin söylenmesiyle yerine getirilir. Şema'nın son paragrafı, aynı zamanda Tsitsit mitsvasını da içermektedir. Bu mitsvanın yerine getiriliş vakti gündüzdür. Geceleyin Tsitsit yükümlülüğü yoktur. Dolayısıyla Şema'nın son paragrafını geceleyin okumaya gerek olmayabilir. Ancak Rabi Elazar Ben Azarya, kendi hocalarından öğrenmiş olduğu bilgi doğrultusunda her gün Şema'nın son paragrafının "geceleri de" okunması gerektiğini, zira burada Mısır'dan Çıkış'tan da bahis olduğunu belirtmektedir ve ona göre, Mısır'dan Çıkış, sadece Pesah gecesinde değil, yılın diğer tüm geceleri de anılmayı gerektiren bir olaydır. Fakat Tora'da, bu bilgisini dayandırabileceği bir yer bulamamıştır. Ta ki;

Ben Zoma açıklayana kadar

Ben Zoma, kendi döneminin en önde gelen "***Darşan*** - *Tora'ya son derece hakim olup, pasuklardan sonuçlar çıkarabilen araştırmacı*"sıydı. Bir Haham herhangi bir konuda bir kural söylediği zaman, bu kuralı mutlaka kendisinden önceki bir kaynağa dayandırmalıdır. Yani kendi kafasından bir kural üretemez. Rabi Elazar Ben Azarya da, Mısır'dan Çıkış'ın geceleri de anlatılması konusundaki geleneksel bilgisini desteklemek için, Ben Zoma'nın açıklamasını kullanmaktadır.

Hayatının bütün günleri

Ben Zoma, Mısır'dan Çıkış'ın geceleri de anılması gerektiğini öne sü-rerken, diğer Hahamlar bu görüşte değildirler. Ben Zoma kendi görüşünü desteklemek için, "***Kol Yeme Hayeha*** - *Hayatının bütün günleri*" ifadesi üzerinde durmaktadır. Tora'da fazla ya da gereksiz hiçbir sözcük yoktur. Dolayısıyla fazla gibi görünen her sözcük, bir kuralı ima etme amaçlı olmalıdır. Bu ifadede de, sadece "Hayatının günleri" denmesi, Mısır'dan Çıkış'ın yaşam boyu aktif bir şekilde anılması gerektiğini anlamamıza yeterli olurdu. Ancak Tora, fazla görünen "***Kol***" sözcüğünü kullanmaktadır. Bu sözcük Türkçe'ye "*tüm*" ya da "*her*" olarak çevrilebilir. Ben Zoma, görüşüne destek olarak bu sözcüğü göstermektedir. Buna göre, "hayatının günleri" ifadesi, sadece "gündüzleri" ifade edebilirdi. Fakat Tora "***Kol*** - *Tüm*" sözcüğünü kullanarak "günlerin tümünü - yani gündüzleri ve geceleri" kurala katmaktadır. Diğer Hahamlar da "***Kol***" sözcüğünün fazla olduğuna ve gerçekten de bir şeyleri işaret ettiğine katılmaktadırlar. Fakat onlara göre "hayatının günleri" ifadesi bu dünyadaki günleri ifade edecekken, Tora "***Kol*** - *Her*" sözcüğüyle "hayattaki her bir günü - yani hem bu dünyadakileri hem de gelecek dünyadakileri" kurala dahil etmektedir.

Bu açıklama, Ben Zoma ve diğer Hahamlar'ın, kendi mevcut bilgileri doğrultusunda, Tora'nın bir pasuğuna getirdikleri açıklamayı ele almaktadır. Fakat "mevcut bilgileri"nin temelinde ne vardır?

Ben Zoma ve Diğer Hahamlar Arasındaki Görüş Ayrılığı

Analiz: Yirmeyau kitabındaki bir pasuk, Maşiah Dönemi ile ilgili olarak şöyle demektedir: *Bu yüzden; "işte günler yaklaşıyor" diyor Tanrı. "Bundan böyle 'Bene-Yisrael'i Mısır'dan çıkaran Tanrı' değil; 'Bene-Yisrael'i kuzey ülkesinden kurtaran Tanrı' denecek"* (Yirmeyau 16:14-15). Ben Zoma'nın ekolüne göre, bu pasuk, Maşiah Dönemi'nde Mısır Çıkışı'nın hükmünün kalkacağı ve dolayısıyla o zaman bu olayın anılmasına artık gerek olmayacağı şeklindedir (Mehilta; Bo 16). Diğer Hahamlar ise, bu olayın her zaman canlı kalacağı, söz konusu pasuğun ise, sadece Maşiah Dönemi'ndeki kurtuluşun Mısır Çıkışı'nı gölgede bırakacağından söz ettiği görüşün-dedirler. Ancak Mısır Çıkışı halen her şeyin temeli olmaya devam edeceğinden, anılmasına da devam edilmelidir.

Görüldüğü üzere, Ben Zoma'ya göre Maşiah Dönemi, dünyada büyük bir devrim anlamına gelmektedir. Diğer Hahamlar'a göre ise, Maşiah Dönemi, bizim dünyamızın, genel olarak aynı şartlar altında bir devamı niteliğinde olacak, tek fark olarak, Yahudiler sürgün ve yabancı kültürlerin boyunduruğu altından tamamen çıkarak Tanrı'ya rahatlıkla hizmet edebilecektir.

Görüşlerin ayrıldığı diğer nokta da gecelerdir. Diğer Hahamlar'a göre, Mısır'dan Çıkış'ın anılması, kurtuluş tecrübesinin bir ifadesidir. Dolayısıyla son kurtuluşun gerçekleşeceği Maşiah Dönemi buna uygun olmasına karşın, [karanlık olduğu için umutsuzluk, kölelik ve eziyeti simgeleyen] geceler buna uygun değildir. O yüzden Çıkış, geceleri anılmamalıdır. Ben Zoma ise, Çıkış'ın anılmasında, geçmiş bir kurtuluştan güç alıp, gelecekteki kurtuluşlar için ümitlenebilme teması olduğu görüşündedir. Bu açıdan, Maşiah dönemi son kurtuluş olacağından, bu konuda ayrıca bir ümide gerek yoktur. Fakat sürgünü ve umutsuzluğu simgeleyen geceler, elbette bu ümit için en uygun zamanlardır. Sonuç olarak, Mısır'dan Çıkış'ın özellikle bu dünyanın zorluklarına ışık tutmasının daha önemli olduğu ve Ben Zoma ile Hahamlar arasında görüş ayrılığına sebep olan pasuğun da "bizim dünyamız" için kullanılması gerektiği yönünde karar çıkmıştır. Dolayısıyla **Alaha, Ben Zoma'ya göre belirlenmiştir. Bu yüzden Şema'nın son paragrafı geceleri de okunur** (Atsaa Laseder).

Pratik Sonuç 1: Ben Zoma, pasuktan yola çıkarak, Mısır'dan Çıkış'a her sabah ve her akşam bir dakika ayırıp bunu düşünmemiz gerektiğini kanıtlamıştır. Neden? Çünkü her ne kadar, ilk ay olan Nisan'da kutladığımız Pesah, yıllık bayram döngüsünün başını işaretliyor ve bu başlangıcı çok doğru bir şekilde yapıyorsak [yani bizim özgürlüğümüzü kısıtlayan şeyin aslında kendi ego takıntımız olduğunu kavramamıza yardımcı oluyorsa] da; yılın gidişatı içinde bunu unutmamız işten bile değildir. Bu yüzden Tora şöyle demektedir: Bu denli önemli bir kavram söz konusu olduğunda, her gün, hem sabah hem de akşam buna yoğunlaşmak için bir dakika ayırmaya değer.

Öte yandan diğer Hahamlar gelip başka bir kavrama dikkatimizi çekmektedirler. Tora'nın bu sözleri, Maşiah Dönemi'ni de konuya katmaktadır. Başka bir deyişle Maşiah geldiği zaman, günümüzü etrafta boş oturup kahve içerek geçireceğimiz fikrine kapılmamalıyız. O zamanda bile gelişmeye ve kendi üzerimizde çalışmaya devam edeceğiz. Evet; Maşiah döneminde bu biraz daha kolay olacaktır; zira ego adlı canavar, etkisini biraz kaybedecektir. Herkes Tanrı bilincine ulaşacak, dünyaya peygamberlik geri gelecektir. Fakat **Maşiah geldiği zaman bile gelişmeye devam etmemiz gerekeceğini unutmamalıyız. Bu belki, kendimizi "şimdi" geliştirmenin ne kadar önemli olduğu hakkında bize bir fikir verebilir** (Rabi Tom Meyer).

Pratik Sonuç 2: Yaşam irili ufaklı engellerle doludur. Nereden geldikleri belli olmayan, beklenmedik engeller, kaba insanlar ya da tavırlar... Reddedilen bir başvuru, verilmeyen bir terfi, sevdiğiniz biriyle anlamsız bir hırgür... Elbette bunların hiçbiri felaket değildir; fakat bir araya toplandıklarında, yaşamımızın *geceleri* haline gelebilirler.

Ben Zoma, bu gibi durumlarla geceleri bile nasıl başa çıkılabileceği ve başlı başına özgürlük hakkında bir ipucu vermektedir: *"Hatırlaman için"*. **Hayatının zaferlerini hatırla. Sana daha yüksek bir bilinç düzeyi sağlayan o zirve konumundaki anları hatırla. Ve her şeyi doğru görüş açısı içinde tutmanın önemini hatırla.** Bu küçük engeller, sadece "küçük" engellerdir... Trajedi değildirler. Dahası, birçok sorun, aslında kılık değiştirmiş birer fırsattır. Bunu unutma ve birkaç karanlık gecenin, yaşamının güzelliklerini gölgede bırakmasına izin verme.

Ben Zoma önemli bir mesaj vermektedir: **Özgürlüğünü *geceleri* bile hatırla. Mısır'dan çıkışın sırasında ayağın bir yere çarparsa, durup ahlayıp puflama - koşmaya devam et** (Rabi Şimon Apisdorf).

ב רוּךְ הַמָּקוֹם, בָּרוּךְ הוּא, בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. בָּרוּךְ הוּא. כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָנִים דִּבְּרָה תּוֹרָה: אֶחָד חָכָם, וְאֶחָד רָשָׁע, וְאֶחָד תָּם, וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל:

Baruh Amakom
Baruh U
Baruh Şenatan Tora Leamo Yisrael
Baruh U

Keneged Arbaa Banim Dibera Tora: Ehad Haham; Veehad Raşa; Veehad Tam; Veehad Şeeno Yodea Lişol.

Tanrı Mübarek'tir;
O Mübarektir.
Yisrael'e Tora'yı Veren Tanrı, Mübarektir;
O Mübarektir.

Tora, dört tip çocuğa hitap etmiştir: Biri Bilge, biri Asi, biri Basit/Saf ve biri Sormayı Bilmeyen.

Tanrı

Makom		Aşem		
Mem	40	Yud	10	10 x 10 = 100
Kuf	100	E	5	5 x 5 = 25
Vav	6	Vav	6	6 x 6 = 36
Mem	40	E	5	5 x 5 = 25
Toplam:	186	Kareler toplamı:		186

Burada "Tanrı" için kullanılan İsim ***Makom***'dur. Bu sözcüğün tam anlamı "yer / mekan" şeklindedir. Tanrı'nın bu İsim'le anılmasının bir sebebi, O'nun istisnasız her yerde mevcut oluşudur. ***Makom*** İsmi'nde ayrıca ilginç bir durum söz konusudur: Bu İsmin sayısal değeri, Tanrı'nın Dört-Harfli-İsmi'nin harflerinin sayısal değerlerinin kareleri toplamına eşittir.

Bu paragrafı anlamanın başka bir yolu da, Tora'nın verilişiyle kurulabilecek bağlantıdır. Buna göre ***Makom*** sözcüğü, normal anlamıyla "yer" olarak algılanırsa, paragraf şu şekilde de anlaşılabilir: Tora'nın verildiği "yer" (Sinay dağı); Tora'yı veren Tanrı; verdiği Tora ve verdiği halk olan Bene-Yisrael; her biri mübarektir.

Tora dört tip çocuğa hitap etmiştir

Tora metninin dört yerinde, bir çocukla babası arasında Mısır'dan Çıkış'ı konu alan olası konuşmalara yer verilmektedir:

- "*İleride çocuğun sana 'Tanrımız Aşem'in size emretmiş olduğu bu tanıklıklar, kanunlar ve kurallar nedir?' diye sorduğu zaman..."(Devarim 6:20).*
- *"Çocuklarınız size 'Bu ibadetin size ne yararı var?' diyeceklerdir"* (Şemot 12:26).
- *"İleride çocuğun sana 'Bu ne?' diye sorduğunda..."* (Şemot 13:14).
- *"O gün çocuğuna anlatacak, 'Mısır'dan çıkışım sırasında, Tanrı, benim için [tüm mucizeleri] işte bunun uğruna yaptı' diyeceksin"* (Şemot 13:8).

Yüzeysel bir bakışla, bu pasukların hepsinin konusu ortaktır: Mısır Çıkışı (iki ve üçüncü sorularda da genel bağlam Mısır Çıkışı'dır). Dolayısıyla sadece birine yer vermek yeterli olurdu. Fakat Tora dört farklı söylem kullanarak, bir ulusun tamamen homojen olmadığını ve yeni nesildeki çocukların farklı karakterlere sahip olacağını öğretmektedir. Sıradaki paragraflar, bu tipleri inceleyecektir.

Çocuk

Mısır'daki zulmün ve Yahudilere eziyet kararlarının çoğunda, hedef çocuklardı. Mısırlılar öncelikle Bene-Yisrael'i çok sıkıştırarak, düzgün bir aile hayatı sürmelerini engellemeyi denemişlerdi. Bu şekilde onların çoğalmalarının önüne geçeceklerdi. Fakat özellikle kadınların fedakarlığı ve inisiyatifi ellerine almalarıyla bu yolda başarılı olamadılar; Bene-Yisrael çoğalmaya devam etti. İkinci aşamada Paro, İbrani ebelere doğmakta olan çocuklara bakmalarını, erkekse öldürmelerini emretmişti. Gizlice verilen bu emre ebeler uymayınca, Paro bu kez açık bir emirle, doğan tüm erkek çocukların nehre atılarak öldürülmelerini emretti. Bunun dışında Midraş'ın anlattığı akıl almaz vahşeti de gözden kaçırmamak gerekir. Bene-Yisrael'in yetiştiremediği günlük tuğla kotaları, bebeklerin Mısırlılar tarafından öldürülerek tuğlaların yerine koyulmalarıyla tamamlanıyordu. Cüzzam hastalığına yakalanan Paro'nun iyileşme reçetesi ise, küçük çocukların taze kanlarında banyo yapmaktı.

Bu sebeplerden dolayı Tora tüm bayramlar ve tüm mitsvaların üzerinde en çok Seder gecesinde çocukların dikkatini çekmeyi, onları eğitmeyi ve Yahudilik'in bir parçası olarak kalmalarını garantilemeyi amaçlamaktadır.

Dört Çocuk

Bu paragrafta tam dört kez "*Mübarek*" sözcüğü geçmektedir. Bunların her biri, paragrafta sözü geçen dört çocuktan birine denk gelir.

Tanrı'nın "***Makom*** *- Yer / Mekan*" olarak tanımlanması, O'nu anlama konusunda çok derin bir aşamadır. Tanrı'dan "Mekan" şeklinde bahsederek, gerçekte Tanrı'nın dünyada var olmadığını, aksine "dünyanın Tanrı'da var olduğunu" belirtmekteyiz. Zira "Tanrı dünyadadır" dediğimiz anda, Tanrı'yı, örneğin bir sinagog, dağ tepesi ya da güzel bir konçerto gibi "fiziksel bir mekanla" sınırlamış oluruz. Diğer yandan "dünya Tanrı'dadır" dersek, O'nun tüm evreni, Kendi Maneviyatı ile ayakta tuttuğunu, var ettiğini belirtmiş oluruz.

Bu derin düşünce, "**Haham** *- Bilge*" oğula uygundur. Haham, Tanrı'nın her zaman tam olarak orada olduğunun bilincindedir. Her şey bir anlamda Tanrı'nın omuzları üstündedir ve her şeyi kutsiyetle bezeyen O'dur.

"***Raşa*** *- Asi*" oğul ise sadece *"O Mübarek'tir"* demektedir. Bu oğul, Tanrı'dan "üçüncü tekil şahıs" kullanmak suretiyle bahsetmektedir. Kendisini dışarıda tutmakta, Yahudilik'e soğuk bir mesafeden bakmayı tercih etmektedir.

"***Tam*** *- Basit/Saf*", Tanrı'nın Bene-Yisrael'e Tora'yı verişinden bahsetmektedir. Tanrı'nın sonsuz Gücü'nü, Yahudi tarihi ve büyük olaylar çerçevesinde hissetmiştir. Tıpkı Yeruşalayim'deki ***"Kotel Amaaravi*** *- Batı [Ağlama] Duvarı"na geldiğinde "burada kendimi bir başka hissediyorum"* diyen biri gibidir. Fazla bilgili değildir; ama ilgilidir.

Sonra da dördüncü oğul - ***"Şeeno Yodea Lişol"*** devam eder: *"O Mübarektir"*. *"Soru sormayı bile bilmeyen"* bu oğul, Raşa ile aynı tanımı kullanmaktadır. Belki isyankar değildir.... Ama kayıtsızdır. İlgisizdir. Bu açıdan Raşa'ya yakındır (Rabi Tom Meyer).

Yaşam Kılavuzu

Agada'nın bu paragrafı açıkça Tanrı'yı ima etmesine karşın, doğrudan "Tanrı" sözcüğünü kullanmamakta, ya *Makom* takma ismini ya da *"O"* zamirini tercih etmektedir. Tanrı'nın İsmi'nin bir bakıma ikinci planda tutulmasının amacı, bu paragrafta başka bir noktayı öne çıkarmaktır. Agada burada özellikle Tanrı'nın "Tora'yı Yisrael'e verdiğini" vurgulamaktadır. İbranice'de *"**Natan** - Verdi"* ile *"**Matana** - Hediye"* sözcükleri aynı kökten türemişlerdir. Şunu düşünün: Çocuğunuza vermeyi isteyeceğiniz en büyük hediye ne olurdu? Zenginlik mi? Sevgi mi? Bilgelik mi?

Tora bir tarih kitabı değildir. Bir kanun, etik ya da felsefe kitabı da değildir. İbranice **Tora** sözcüğü "talimat" anlamındadır ve bu isim, Tora'nın tam olarak ne olduğunu açıklamaktadır. Sevgi ve arkadaşlık için, evlilik ve ebeveynlik için, kişisel özgürlükler için, maneviyat için, evrensel değerler ve insani anlayış için, insanın kendisini tanıması, Yahudiliği'nin farkında oluşu ve sahip olduğu potansiyele ulaşması - tüm bunlarla ilgili talimat; Tora'dır. Tora işte tam bu sebeple *"**Torat Hayim** - Yaşam Talimatı"* olarak tanımlanır.

Çocuğunuza sağlıklı bilgelik ve olgunlukla geliştirilmiş bir öğüt verme şansınız olsaydı, bunu yapmaz mıydınız? Tanrı da tam olarak bunu yapmıştır. Tüm bilgelik ondadır ve onu "Tora" halinde çocuklarına vermiştir (Rabi Şimon Apisdorf).

Herkes İçin Tora

Tüm eğitim alanlarında, belirli bir basamaksal düzen söz konusudur. Başlangıç düzeyi, orta ve ileri düzeyler. Başlangıç düzeyindeki birinin, ileri düzeydekilerin okuduğu kitapları anlaması düşünülemez bile. Ancak Tora için bu söz konusu değildir. Aynı kitaptan az bilen de çok bilen de okuyup kendisine yönelik bir şeyler çıkarabilir. Bu da Tora'nın en önemli özelliklerinden birisidir. Agada bu sebeple, Tora'nın, düzeylerinden bağımsız olarak, dört karakterdeki çocuğa da hitap ettiğini vurgulamaktadır (Brisk'li Rabi Hayim).

"Biri"

Agada burada bariz bir şekilde fazladan sözcükler sarfetmektedir. Bize sadece "Dört oğul şunlardır: Haham vs." diyebilirken, her oğuldan önce *"**Ehad** - Biri"* sözcüğünü kullanmaya özen göstermektedir. Bu da her çocuğun kendi içinde "biri" olduğunu vurgulama amaçlıdır. Kral Şelomo *"Her çocuğu kendisine uygun yolla eğitmelisin"* demiştir. Bu, her çocuğun özel ve eşsiz özelliklere sahip olduğu, dolayısıyla her birine, kendisine uygun şekilde hitap edilmesi gerektiği anlamına gelmektedir. Çocuklarımız bizlerin basit birer kopyası değildirler. "Nasıl çocuk yetiştirmeli?" konulu bir kitabın bir sayfasından fırlamış da değillerdir. Her çocuk için bir şey kesinlikle doğrudur: Onun sahip olduğu özel potansiyel bir başkasında kesinlikle yoktur. Ve bu potansiyeli besleyip parlatmak biz anne-babaların görevidir.

Çocuğunuzdaki eşsiz noktayı keşfetme görevi size düşer. Bunu bulun, tanımlayın, besleyin, takdir edin, övün, sevin ve en önemlisi, ona hitap edin. Seder gecesi: Çocuklarınıza yoğunlaşmak için bundan daha uygun bir zaman yoktur (Rabi Şimon Apisdorf).

Birde Dört

Ehad sözcüğünün sayısal karşılığı (Alef[1] + Het[8] + Dalet[4] =) 13'tür. Bu paragrafta tam dört kez kullanılan sözcük, dolayısıyla (4 x 13 =) 52 sayısına ulaşmaktadır ki, bu "***Ben** - Oğul / Çocuk*" sözcüğünün sayısal karşılığıdır (Bet[2] + Nun[50] = 52). Agada önemli bir mesaj vermektedir: Bazı durumlarda dört tip çocuk farklı vücutlarda olmak zorunda değildir. "Tek bir çocuk" bile, çeşitli zamanlarda bu dört karakterden her birini gösterebilir (Tehelet Mordehay). Onun sonuçta hangi etikete sahip olacağı ise, içindeki bu mücadelede hangi karakterin baskın geleceğine göre belirlenecektir. Her durumda bizim için en önemli olan nokta, dört farklı karakterdeki çocuğun da, Pesah gecesi masada tek bir çatı altında bulunmasıdır.

חכם

מָה הוּא אוֹמֵר: מָה הָעֵדֹת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם? אַף אַתָּה אֱמוֹר לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח: אֵין מַפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֲפִיקוֹמָן:

Haham Ma U Omer: Ma Aedot Veahukim Veamişpatim, Aşer Tsiva A-do-nay E-lo-e-nu Ethem?
Af Ata Emor Lo Keilhot Apesah: En Maftirin Ahar Apesah Afikomin.

Bilge çocuk ne der? "Tanrımız Aşem'in size emretmiş olduğu bu tanıklıklar, kanunlar ve kurallar nedir?".
Sen de ona Pesah uygulamalarından bahset: Pesah korbanından sonra Afikomin yenmez.

Haham'ın sorusu: "İleride çocuğun sana 'Tanrımız Aşem'in size emretmiş olduğu bu tanıklıklar, kanunlar ve kurallar nedir?' diye sorduğu zaman..." (Devarim 6:20).

Tanıklıklar

İbranice ***Edot***. Bunlar, belirli bir şey ya da olayın canlı tutulması amacını taşıyan mitsvalardır. Bir kişi bu tipteki bir mitsvayı yerine getirdiği zaman, mitsvanın temelindeki şey ya da olayın gerçek olduğuna dair bir "tanıklık" yapmakta olduğundan bu isim verilir. Örneğin Şabat, Tanrı'nın evreni yoktan yarattığına dair tanıklık öğesi içerir. Pesah gecesiyle ilgili olan kurallar içinde de "matsa", atalarımız Mısır'dan çıktığında hamurlarının mayalanmaya vakit bulamamasının, "maror" (acı otlar) da kölelik sırasında çekilen acıların anısınadır.

Kanunlar

İbranice ***Hukim***. Bunlar, nedenlerini insan mantığının açıklayamadığı türdeki mitsvalardır. Elbette Tanrısal bir mantık vardır; ama bizim bunu anlamamız mümkün değildir. Bir kral emir verdiği zaman, emri alan kişi sebepleri sorgulamadan bunu yerine getirmesi gerektiğini bilir. Bu tip mitsvalar da aynı şekilde, sebepleri anlaşılmasa da, sırf Krallar Kralı Tanrı tarafından verildiği için yerine getirilirler. Böyle mitsvalara örnek olarak Kaşerut kuralları verilebilir. Pesah kuralları içinde, Pesah korbanının "kemiklerinin kırılmadan yenmesi"ne dair gereklilik (Şemot 12:46), bir ***Hok***'tur.

Kurallar

İbranice ***Mişpatim***. Tam anlamıyla "yargılar" demektir. Bunlar, insan mantığının açıklamakta güçlük çekmeyeceği türdeki kurallardır. Örneğin hırsızlık yasağı, herkesin anlayacağı türde bir mitsvadır. Pesah kuralları içinde, Pesah korbanının "sünnetsiz biri tarafından yenmesini yasaklayan" kural, bir ***Mişpat***'tır. Zira Bene-Yisrael'in Mısır'dan çıkabilmesi için yerine getirmesi gereken iki mitsva, Pesah korbanı ve sünnetti (Berit Mila). Sünnetin eksikliği, Mısır'dan çıkışı imkansız kılacaktı.

Tanrımız Aşem'in size emretmiş olduğu

Bir sonraki paragrafta, Asi çocuk "ikinci tekil şahsa yönelik konuştuğu için" eleştirilmektedir. Oysa burada Bilge çocuğun da benzer bir şekilde "size" dediğini görmekteyiz. İkisi arasındaki fark, Bilge çocuğun ayrıca "Tanrımız" vurgusunu yapmasıdır. Bu şekilde belirli bir merkezde (Tanrı) birleşen bir topluluğun parçası olduğunu kabul etmektedir. "Size" demesinin sebebi ise, onun hala bir çocuk olduğu için henüz mitsvalardan sorumlu hale gelmemiş olmasıdır. Büyüklerini görüp, tüm bu kuralları neden yerine getirdiklerini merak etmektedir.

Sen de ona Pesah uygulamalarından bahset

Bilge çocuğun sorusu iki farklı şekilde anlaşılabilir. [a] Genel olarak tanıklık, kanun ve kuralları yerine getirmemizi gerektiren kaynak nedir? [b] Özellikle Pesah'la ilgili olan tanıklık, kanun ve kurallar nelerdir? Agada'nın cevabı ikinci şekle yöneliktir. Başka bir deyişle çocuğun sorusu, genel bir soru değil, özellikle Pesah'la ilgilidir. Bu sebeple cevabı da Pesah'ın uygulamaları üzerine vermektedir.

Afikomin

Bu sözcük Aramca "***Apiku Mine Metika*** - *Tatlı Yiyecekler Çıkarın [=Getirin]*" ifadesinin kısaltmasıdır. Genel olarak, ana yemekten sonra ağzın tatlı kalmasını sağlama amaçlı meyve ya da tatlıları ifade eder.

Pesah korbanından sonra Afikomin yenmez

Bet-Amikdaş döneminde, Pesah gecesi iki tane korbanın eti yenirdi. Bunların biri, Pesah'tan başka Şavuot ve Sukot'ta da yapılan "***Korban Hagiga*** - *Bayram Korbanı*", diğeri de sadece Pesah'a özgü bir korban olan "***Korban Pesah*** - *Pesah Korbanı*"dır. Pesah gecesi, bu korbanlardan, önce Korban Hagiga, sonra Korban Pesah yenmelidir. Bilge çocuğu şaşırtan şeylerden biri de budur. Madem bu gece Pesah, o zaman öncelik Pesah korbanına verilmelidir. Neden Bayram korbanı önce yenmektedir? Agada, bu soruya cevap verirken, Pesah korbanı ile ilgili temel bir kuralı aktarmaktadır: Pesah korbanından sonra Afikomin bile yenmez. O yüzden yenecek her şeyin, Pesah korbanından önce bitirilmesi gerekir.

Pesah'la ilgili sayısız kural olmasına karşın, Bilge çocuğa cevap için neden özellikle bu seçilmiştir? Bu kural, Pesah'la ilgili tüm kanunların en son bölümünü başlatmaktadır. Başka bir deyişle, bu kurala gelene kadar, diğer tüm kuralların öğrenilmiş olması gerekir. Kısacası Agada'nın söylediği şudur: "Ona Pesah uygulamalarından bahset ve [en son kurala olan] 'Pesah korbanından sonra ayrıca Afikomin yenmez' [kuralına kadar gel]". Zira Bilge çocuk, detaylı sorusuyla ilgisini ve öğrenme konusundaki isteğini göstermektedir. Bize düşen de bu isteği ye-rine getirmektir.

Tada Varma Sanatı

Dünyanın herhangi bir yerine yapılan bir turistik gezi, yanınızda orasıyla ilgili kalıcı bir şey getirmediğiniz takdirde anlamlı olur mu? Resim yok, film yok, bir hatıra eşyası yok, bir posta kartı ya da başka bir şey... Sadece gidip görmek gezmek, ama hiçbir şeysiz gelmek... Değer miydi?

Belki de yaşadığımız her şeyi bir şekilde, bir resim ya da filmle kayıtlara geçirme konusundaki hevesimiz, önemli miktarda şeyden fedakarlık anlamına geliyordur. Örneğin bir fotoğraf makinesi ya da kameranın arkasındaki yerimizi aldığımız anda, çektiğimiz sahne ile hiçbir ilişkimiz kalmamakta olduğunu fark ediyor muyuz acaba? Çektiğimiz resmin bir parçası olmadığımızı?

Afikomin'le ilgili kural, yani "bir şey bittiği zaman, bitmiştir" kuralı, bir şeyin tadına varma konusundaki kayıp manevi sanata gönderme yapmaktadır. Bu sanat, bir tecrübenin ayrılmaz bir parçası olmamızı sağlayan bir duyumsama tekniğidir.

Yahudilik'teki "tada varma" sanatı, duyularımıza ince ayar yapmayı ve bu sayede, yaşadıklarımızı görsel, işitsel ve onlara eşlik eden diğer tüm duygularla tamamen özümsememizi gerektirir. Bu özümseme hem düşünce ve fikirlerde, hem de iç dürtüler ve onların kaynaklarında gerçekleşmelidir. Dansı ve neşeyi deneyimlemek. Müziği, gözyaşlarını, sevgiyi ve içimizde yarattıkları yakınlık duygusunu hissetmek. Her gün ve her an, bilinçli bir şekilde yaşamı kutlamak ve attığımız her deneyimsel adımın bütünlüğünü sağlamak.

Seder'in bitiminde, Yahudi kanunu, Afikomin'den sonra başka bir şey yemememizi emretmektedir. Bu, bir "tada varma" gecesidir: Fikirler, duygular ve görüntüler. Anne-babaların öğrettiği, çocukların öğrendiği ve hep birlikte gelişim sağladığımız bir gecedir bu. Bunun sizin bir parçası olmasına izin verin. Bu özgürlük gecesinin tadına varın. Bunu yaptıysanız, işte o zaman masadan ayrılabilirsiniz. Hatıralarla değil, fotoğraflarla değil - ama farklı bir insan olarak. Farklı bir Yahudi olarak. Ve bunu hiçbir zaman unutmayacağınızdan emin olabilirsiniz (Rabi Şimon Apisdorf).

רשע

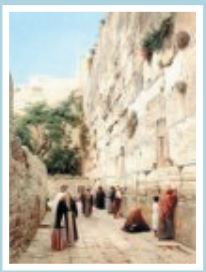
מַה הוּא אוֹמֵר: מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם? לָכֶם וְלֹא לוֹ. וּלְפִי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכְּלָל כָּפַר בָּעִקָּר. אַף אַתָּה הַקְהֵה אֶת שִׁנָּיו וֶאֱמוֹר לוֹ: בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם. לִי וְלֹא לוֹ. וְאִלּוּ הָיָה שָׁם לֹא הָיָה נִגְאָל:

Raşa Ma U Omer: Ma Aavoda Azot Lahem?
"Lahem" - Velo Lo.
Ulfi Şeotsi Et Atsmo Min Akelal, Kafar Baikar. Af Ata Ake Et Şinav, Veemor Lo: Baavur Ze Asa A-do-nay Li Betseti Mimitsrayim.
"Li" - Velo Lo. Veilu Aya Şam, Lo Aya Nigal.

Asi çocuk ne der? "Bu ibadetin size ne yararı var?" "Size" diyor. Yani ona değil!
Kendisini toplumun dışına çıkardığı için inancımızın temelini inkar etmiştir. Sen de onun dişini körelt ve ona şöyle söyle: "Mısır'dan çıkışım sırasında, Tanrı, benim için tüm mucizeleri işte bunun uğruna yaptı" (Şemot 13:8).
"Benim için" diyeceksin. Yani onun için değil! Çünkü eğer orada olsaydı kurtarılmayacaktı.

Raşa'nın Sorusu: *"Çocuklarınız size 'Bu ibadetin size ne yararı var?' diyeceklerdir" (Şemot 12:26).*

Bu ibadetin size ne yararı var?

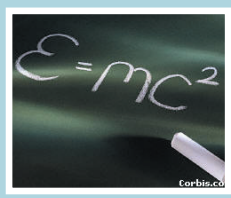

Çocuğun asiliği, sorusundaki iğneleyici ifadeyle kendisini göstermektedir. Raşa, sorusunda özellikle "*size*" diyerek sanki bu emirler kendisini bağlamıyormuş gibi bir tavır takınmakta, kendini toplumdan ayırarak, onların kutlamalarına katılmamaktadır. Raşa ile ilgili belki de çok önemli bir ayrıntıyı, Tora'nın metninde görmekteyiz. Dahası sorusunda Tanrı'dan hiç bahsetmemekte, sanki bu uygulamayı birileri uydurmuş gibi bir tavır takınmaktadır *(Şibolet Aleket)*. Üstelik burada bir soru bile yoktur; nitekim Raşa'nın bunu sorduğu değil "söylediği" vurgulanmaktadır: "*Bu ibadetin size ne yararı var?*' ***diyeceklerdir***". Kısacası onun fikri bellidir; amacı bir şeyler öğrenmek değil, sadece alay etmek ve Tanrı'nın emirlerinin bağlayıcı olmadığını öne sürmektir *(Hukat Apesah)*. Haham ve Tam ise içtenlikle "sormaktadırlar".

İnancımızın temelini inkar etmiştir

Zira mitsvaların yararını inkar eden, mitsvaları Veren'i de inkar etmiş demektir (Mahzor Vitri).

Dişini körelt

Asi çocuk keskin dillidir. Bu tavrını yüzüne vururcasına bir cevap verilecektir. Belki o zaman hatasını anlayacaktır.

"Dişi köreltmek" aynı zamanda bir kişiyi yemekle imrendirip ona bu yemeği vermeme yönünde bir deyimdir. Raşa, Pesah korbanına bakıp şöyle demektedir: "Nedir tüm bu yaptığınız? Bir hayvan alıp korban diye kesiyor, pişiriyorsunuz. Tanrı için tüm bunların önemli olduğunu mu sanıyorsunuz? Bunlar boş formalite. Hayatınızı küçük detayların peşinde geçiriyorsunuz. Benim ise kalbim temiz; bu gibi uygulamalara ihtiyacım yok!". Fakat Pesah korbanı yapılıp ateş üzerinde çevrildiği ve kokusu Raşa'nın da burnuna ulaştığı zaman, ona bir lokma bile verilmeyecektir. Zira Tora'nın temellerini inkar eden ve böylece Göklerdeki Babası'na yabancılaşan bir kişinin, Pesah korbanında payı yoktur (Şemot 12:43).

Sadece dişleri - yani ağzı - kötü. O yüzden sadece onları körelt. Çocuğun kendisi ise ileride mutlaka doğru yolu bulacaktır. Çünkü kalbi, ağzı gibi değildir.

Benim için

Raşa kendisini toplumun dışına çıkardığı için, kendisine verilen cevap da buna uygun olarak verilmektedir. "*Benim için*; ama senin için *değil*! Çünkü, öne sürmekte olduğun görüşü ortaya atan ilk kişi sen değilsin. Senin gibi düşünenler Mısır'da bile vardı. Ve işte tam olarak bu düşüncelerinden dolayı, Mısır'dan kurtarılmayı hak etmediler". Kurtuluşa inanmadıkları ve Mısır toplumuna tam olarak asimile oldukları için kurtarılmayı hak etmeyen büyük miktarda Yahudi, dokuzuncu bela olan karanlık sırasında ölmüştür.

İşte bunun uğruna

Raşa'ya verilen cevap, bir anlamda onun iddialarını çürütme amacındadır: "Sen tüm bunların birer formalite olduğunu öne sürüyorsun ama, bilmen gerekir ki, Tanrı beni Mısır'dan tüm bu formaliteleri yerine getirmem - Matsa ve Maror yemem, Pesah'ın diğer kurallarına uygun davranmam - için çıkardı".

Dönüşüm

Agada Raşa'nın "*dişini köreltmemizi/çıkarmamızı*" öğütlemektedir. Burada kullanılan kelime "***Şinav*** *- [Onun] Dişi*"dir. Başka bir bakış açısıyla, ***Şinav*** kelimesi aynı zamanda (Raşa sözcüğünün) Şin'i şeklinde de anlaşılabilir. Yani "***Raşa***" (*Reş* + *Şin* + *Ayin*) kelimesindeki "Şin" harfinin çıkarılması öğütlenmektedir. Bu yapıldığında karşımıza çıkan kelime "***Rea (Reş + Ayin)*** *- Dost*"tur. Diğer bir deyişle Agada, Raşa'ya saldırmak bir yana, onunla arkadaş olmamızı istemektedir. Bu şekilde Raşa'yı Tora'ya yaklaştırmak mümkündür.

Fakat her şey bununla da bitmemektedir. Bir kez daha tekrarlayacak olursak, Agada'nın istediği "Raşa'dan Şinav'ı çıkarmamız"dır. Bu kelimelerin sayısal değerlerine bir göz atalım:

Raşa = (Reş[200] + Şin[300] + Ayin[70] =) 570

Şinav = (Şin[300] + Nun[50] + Yud[10] + Vav[6] =) 366

Raşa'dan Şinav'ı çıkarttığımızda; 570 - 366 = 204 kalır. Öte yandan,
Tsadik = (Tsadik[90] + Dalet[4] +Yud[10] + Kuf[100] =) 204 !

Agada bize muhteşem bir mesaj vermektedir. ***Raşa***'dan ***Şinav***'ı [=*Şini*'ni] çıkartırsanız ve onunla bir yandan arkadaş olup, bir yandan da fikirlerinin ne kadar yüzeysel ve yersiz olduğunu ona gösterirseniz, o zaman onun içindeki olumsuz yön yok olacak ve Raşa, bir Tsadik'e dönüşecektir.

Rabi Menahem Mendel Schneerson "sağ elle yaklaştırıp sol elle itmek" diye bir deyim kullanırdı. Hatalı davranışlar içinde olanların bu hatalarını yok saymamak ve "itelemek" gerekir. Gerekirse, Agada'daki gibi bir yöntemle, doğrudan bir cevap vermek yerine, bu tavrının sonuçları konusunda uyarı niteliğinde genel bir ifade kullanılmalı, konunun önemi sebebiyle bazı şeylerin hoş görülemeyeceğine dair kararlılığımız vurgulanmalıdır.

Fakat bu itiş bile, [güçsüzlüğü simgeleyen] sol elle yapılmalı, gerçek bir sevgi ve dostlukla davranılmalıdır. Öte yandan, her durumda onu kuvvetli sağ elimizle kendimize yaklaştırmamız büyük önem taşır.

תם מַה הוּא אוֹמֵר: מַה־זֹּאת? וְאָמַרְתָּ אֵלָיו, בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

Tam Ma U Omer: Ma Zot?
Veamarta Elav: Behozek Yad, Otsianu A-do-nay Mimitsrayim Mibet Avadim.

Saf çocuk ne der? "Bu ne?"
Sen de ona şöyle söyle: "Tanrı bizi Mısır'dan - köle evinden - zor kullanarak çıkardı".

Tam'ın Sorusu: *"İleride çocuğun sana 'Bu ne?' diye sorduğunda..." (Şemot 13:14).*

Zor kullanarak

Bu ifadenin tam çevirisi "*El kuvvetiyle*" ya da "*Kuvvetli bir Elle*" şeklindedir. Bu elbette figüratif bir kullanımdır. Tanrı'nın fiziksel herhangi bir yönü yoktur; fakat Tora sıklıkla insan dili kullanır.

Tanrı'nın "zor kullanarak" çıkarması iki farklı şekilde anlaşılabilir. Birincisi ilk bakışta açıktır: Tanrı Mısırlılar'a karşı belalar yoluyla zor kullanmıştır ve onları Bene-Yisrael'i serbest bırakmaya zorlamıştır. Ancak ifadenin alternatif bir anlamı olabilir: Tanrı'nın Mısırlılar'ın başına getirdiği belalar sebebiyle, artık Bene-Yisrael'in Mısır'da kalmasına bir an bile tahammülleri kalmayan Mısırlılar, Bene-Yisrael'e karşı zor kullanarak, onları büyük bir baskıyla kovmuşlardır (Şemot 12:39). Başka bir deyişle Tanrı, Bene-Yisrael'in kurtuluşunu bile düşmanlarının aracılığıyla yapmıştır. Bunun önemli sonuçları vardır. Bene-Yisrael Mısır'dan rahatça çıkmış olsalardı, bunu milli bir zafer olarak görme hatasına düşüp, Tanrı'nın bu olaylardaki rolünü göz ardı edebilirlerdi. Fakat bu mümkün olmamıştır. Bene-Yisrael'in özgürlüğe kavuşmaları bile kendi kontrolleri dışında gerçekleşmiştir. Ekmeklerinin mayalanmaya fırsat bulamamasının açık sebebi budur. Bu da bize Matsa'nın hatırlattığı bir başka konuyu göstermektedir: Köleliğiniz elinizde değildi; kurtuluşunuz da iradeniz dışında gerçekleşti. Bu sebeple zafer sarhoşluğuna kapılmayın (Rabi Samson Raphael Hirsch).

Devamlılık Sırrı

Tam, şu soruyu sormaktadır: "Nasıl olmuş da, böylesine şiddet ve savaş dolu bir dünyada, bir millet olarak varlığımızı nesiller boyunca devam ettirebilmişiz? Tüm çektiklerimiz karşısında nasıl oluyor da bir araya gelip sevinçli bir kutlama yapabiliyoruz?" Bu çocuğa kısa, ama onun için çok anlam ifade eden bir cevap veririz: "*Tanrı bizi Kuvvetli bir Elle Mısır'dan çıkardı.*" Zira bu tipteki bir soru karşısında entellektüel bir mantık yürütmemiz söz konusu değildir. Dünyanın dört bir yanına dağılmış bir ulusun yok olmadan tarih sahnesinde tutunabilmesi, sadece ve sadece "Kuvvetli Bir El" sayesinde gerçekleşebilir. "*Tam*" hiçbir ümit vaad etmeyen bir dünyada, devamlılığı sorgulamaktadır. Ona verilecek en iyi cevap, "Kuvvetli El"in tarihi ve olacakları yönlendirdiğidir. Bu, onun için en tatmin edici cevap olacaktır.

Basit Olabilmek

"Bu ne?"... Basit bir çocuktan gelen basit bir soru.

*"Yaakov çadırlarda oturan basit (**Tam**) biriydi"* (Bereşit 25:27). Tora, Atamız Yaakov'dan "basit biri" olarak söz etmektedir. Diğer yandan, geleneklerimiz, Yaakov'un oturduğu söylenen "çadırların", birer bilgelik çadırı olduğunu öğretir. Yahudi bilinci içinde, Yaakov, kendisini tüm kalbiyle Tora'nın derin bilgeliğine adayan kişiyi simgeler. Gariptir - bir yandan "basit"tir; diğer yandan en olağanüstü bilgedir.

Çocuğunuz size "bir metal neden mıknatısa yapışır?" gibi basit bir soru sorduğu zaman ne söyleyeceksiniz? Ya da şöyle bir soruya ne dersiniz: "Yazın neden kar yağmıyor?". Çocuklarımızın gözünde ulaşılmaz ve son derece bilgili olan bizler, çoğunlukla bu "hoş" sorular karşısında saklanacak yer aramaya başlarız. "Ben birazdan geliyorum" deriz can havliyle. Birden aklımıza, etmemiz gereken çok acil bir telefon gelir! "Bu arada televizyonu açıp belgesel kanalını seyretmeye ne dersin?"

Çocuklarımıza verecek çok fazla cevabımız olmamasının sebebini aslında biliyoruz. Çünkü içimizden onların çok yakında yapmasını dilediğimiz şeyi biz çoktan yapmışızdır - soru sormaktan vazgeçmek. Ne büyük trajedi. Gençliğimizin getirdiği ilgiyi, basitliğimizi, saflığımızı, masumiyetimizi, entellektüel anlamda üst düzeyde olma uğruna kaybetmişiz!

Yaakov, Hahamlarımız tarafından doğruluğun simgesi olarak tanımlanır. Yaakov bir yandan askeri bir strateji uzmanı, bir yandan da insanların kişiliklerini okuyabilen bir bilgeydi. Bir lider, bir idealist, bir bilgelik kulesi - ve buna rağmen hala "basit biri".

Kafanızı ve herhangi bir hedefe yönelik isteğinizi toparlarsanız, siz de doktora sahibi olabilirsiniz. Fakat çocuklarınızın en zorlu sorularını cevaplayabilecek misiniz? "Gökyüzü neden mavi?" değil; ama "Sevginin gerçek olduğunu nasıl anlayabilirim?" - ya da "İnsanlar ağlarken neden gözyaşı dökerler" değil; ama "Yalan söylemek kimseye zarar vermediği zamanlarda bile yanlış mıdır?" gibi çetrefilli sorulara?

Tora'nın tüm bilgeliğinin Yaakov tarafından öğrenilebilmesinin temelinde, onun en iyi ve en zeki olması değil, onun "bu kadar basit olabilmesi" yatar. Kendisine bahşedilmiş tüm zekasına karşın, hayatın basit şeyleri karşısında hayret edebilmeyi, ya da sorulara cevap arama konusundaki gösterişsiz çabasını terk etmiş olsaydı, emin olun, Yaakov da belki akıllı biri olurdu - ama bilge olamazdı. Albert Einstein'in söylediği gibi:

"Yaşamda tecrübe edebileceğimiz en güzel şey, gizemli olandır... Bu duyguyu kendisine yabancı gören, herhangi bir şey için durup merak edemeyen, onun karşısında şaşkın bir huşu duymayan kişi, ancak bir ölü kadar iyidir - çünkü gözleri artık kapanmıştır"

Ne dersiniz; belki de "Bu ne?", pek de basit bir soru değildir... (Rabi Şimon Apisdorf).

ו שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל, אַתְּ פְּתַח לוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם.

Veşeeno Yodea Lişol, At Petah Lo. Şeneemar: "Veigadta Levinha Bayom Au Lemor; Baavur Ze, Asa A-do-nay Li Betseti Mimitsrayim".

Sormayı Bilmeyen çocuğa konuyu sen aç. Tora'da söylendiği gibi: "O gün çocuğuna anlatacak, 'Mısır'dan çıkışım sırasında, Tanrı, benim için tüm mucizeleri işte bunun uğruna yaptı' diyeceksin" (Şemot 13:8)

Şeeno Yodea Lişol'un Sorusu: *Yok!*

Tora "O gün çocuğuna anlatacak, 'Mısır'dan çıkışım sırasında, Tanrı, benim için [tüm mucizeleri] işte bunun uğruna yaptı' diyeceksin" (Şemot 13:8) derken, soru gelmeden yapılan bir açıklamadan bahsetmektedir.

Sormayı bilmeyen

Bu çocuğun soru sormamasının sebebi, hiçbir şey bilmemesi değildir. Zira öyle olsaydı sadece "bilmeyen" olarak adlandırılırdı. Dolayısıyla çocuk bir şeyler bilmektedir. Fakat ya ilgisiz olduğu için sormamaktadır - ve bir bakıma Raşa'nın yolundan ilerlemektedir; ya da kafasını soru sormaya yöneltememektedir. Her iki durumda da iş büyüklere düştüğünden - "konuyu sen aç".

Hahamlarımız, bu çocuğun Raşa'dan bile kötü durumda olduğunu belirtirler. Zira Raşa'nın tüm derdi, üzerinden sorumluluk atmaya çalışmaktır. Bu da onun bir sorumluluğu gerçekten hissettiğini göstermektedir. Oysa Sormayı Bilmeyen çocuk herhangi bir şeyi "seçme" konumunda bile değildir.

Kişi bilmediği seçenekleri seçemez. Bilgisiz olduğu konularda yorum yapamaz; soru soramaz. Bu da, eğitim göz önüne alındığında en olmaması gereken durumdur. Özellikle Yahudi eğitiminde soru sormadan ilerlemek neredeyse imkansızdır. Ancak, bu durumdaki kişiler bile eğitim açısından ihmal edilmemeli ve "vazgeçilebilir" olarak nitelendirilmemelidir. Böyle bir kişi karşısında önceliği almak ve nezaketle olayları, kuralları, kültürü, onun anlayabileceği dilde anlatmak gerekir. Agada tecrübesinden kimse alıkonulamaz.

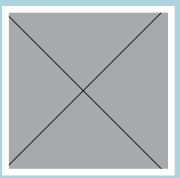
Sen aç

İbranice ***At Petah***. Sen için kullanılan sözcük ***At***'tır. İbranice'de bu, bir bayana yönelik söylenen "sen" sözcüğüdür. Erkek için ise ***Ata*** kullanılır. Fakat "aç" için kullanılan sözcük ***Petah*** ise bir erkeğe hitap etmektedir. Bayana hitap etseydi ***Pithi*** denmesi gerekirdi. Dolayısıyla, çocuğun eğitiminde anne ve babaya ortak bir görev düşmektedir. Bu görevlerini iş bölümüyle yerine getirirler. Baba, daha çok bilgi ve mantık üzerine eğitim verirken, anne, kendi güçlü yanı olan duygu konularındaki eğitimi sağlar. Soru sormayı bilmeyen çocukta anneye yönelik kullanımın öncelikli oluşun dan (***At)***, bu hassas çocuğun eğitiminde önceliğin duygusallıkta olduğunu görmekteyiz (Rabi Leib Gorbitz).

At sözcüğü, alfabenin ilk harfi olan Alef ve son harfi Tav ile yazılır. ***Petah*** sözcüğü de aynı zamanda "açıklık" ifade eder. Başka bir deyişle, Sormayı Bilmeyen çocuğun önünde tüm bilgi kapıları "Alef'ten Tav'a kadar açılmalıdır" (Sanz'lı Rabi Hayim).

Çocuğuna anlatacaksın

Çocuklarınla küçüklüklerinde konuşmayı ihmal etmemelisin. Çünkü küçükken verilen eğitim her zaman kalıcıdır ve bu eğitimi sağlam bir şekilde verdiğin, çocuğunu Tora ve Tanrı inancı yönünde eğittiğin takdirde, ileride seni üzecek davranışlarda bulunmayacağından emin olabilirsin.

Dört Çocuk ve Dört Nesil

Rabi Yitshak Schneerson Dört Çocuğu çağdaş Yahudi toplumuna benzetir. "Haham", kültürün, aktarmanın, bilginin, kısacası Yahudilik'le ilgili her şeyin sembolü olan büyükbabayı simgeler. Her türlü zorluğa rağmen benliğini, kimliğini ve kültürünü korumayı başarabilmiş ve onu oğluna aktarmıştır.

Ancak oğlu kendisiyle aynı fikirde değildir. Çağdaş görüşün etkisi altında, ulusal değerlere bu kadar önem vermenin Yahudilik için gereksiz ve zararlı olduğunu, bunun yerine diğer topluluklarla birleşerek asimile olmanın gerekliliğini savunur. Aslında görünüşte o da "asimilasyona karşı"dır. Fakat kendi değerlerini terk etmenin ve başka toplumların değerlerini benimsemenin bir "asimilasyon" değil, sadece "entegrasyon" olduğunu iddia etmektedir. Oysa bu, asimilas-yonun - başkalarına "benzeme"nin ta kendisidir. "Raşa" kategorisi işte bu oğulu simgeler.

"Tam", böyle bir babanın oğludur. Bir yanda her şeyiyle Yahudiliğe bağlı olan büyükbabasını ilgiyle izlemekteyken, diğer yanda Yahudiliğin ve Yahudi kimliğinin yararsız hatta zararlı olduğunu iddia eden babası karşısında şaşkınlığa düşmüştür. Hangisini takip edeceğini bilemez. Babası gibi eğitilmemiştir. Kalbi büyükbabasından yana olmasına karşın, babasının yolu ona bir yerde cazip gelmektedir. Böylesine kafası karışmış olan üçüncü neslin çocuğu, dördüncü nesilde "Şeeno Yodea Lişol" olarak karşımıza çıkar. Artık büyük büyükbaba yaşamamaktadır. Dördüncü neslin elinde, sadece her şeye karşı bir büyükbaba [Raşa] ve ne yapacağı konusunda kararsız bir baba [Tam] vardır. Doğruyu, gerçeği görme ihtimali çok azalmıştır. Dolayısıyla kendine özgü bir yaşam tarzı tutturur.

Onun çocuğu olan beşinci nesilden ise Agada'da söz edilmemektedir. Zira beşinci neslin, Yahudilik'le olan bağlantısı artık kesilmiş ve bu çocuk tamamen asimile olmuştur.

Bu senaryo her ne kadar çok acıklıysa da, günümüzde çok fazla rastlanan, inkar edilemez bir olgudur. Belki de bunun çözümü, öncelikle böyle bir sorunun varlığını kabullenmek ve ne olursak olalım, ister "Tam" ister "Şeeno Yodea Lişol"; bir "Haham"ın yardımıyla, beşinci neslin oluşumundan önce bu gidişatı engellemektir.

Dört Çocuk ve Dört Soru

Pesah Sederi, "dört" sayısı etrafında dönmektedir. Bu açıdan, dört çocukla, Agada'nın başında geçen dört soru arasında bir tür bağın olduğunu görmek pek şaşırtıcı olmayacaktır. Ama nedir bu bağ?

Haham'a verilen cevap, Pesah korbanından sonra Afikomin yenmeyeceği üzerinedir. Bet-Amikdaş döneminde, 14 Nisan günü, yani Pesah arifesinde Pesah korbanı yapılır ve bunun eti akşamleyin Seder'de en son yiyecek olarak yenirdi. Günümüzde Bet-Amikdaş yıkılmış olduğundan, yemeğin en sonunda, bunun anısına Afikomin olarak bir parça Matsa yeriz. Bu, Ma Niştana paragrafındaki dört sorudan Matsa ile ilgili olana denk gelmektedir. Diğer geceler Hamets ya da Matsa; ne istiyorsak onu yeriz. Fakat bu gece sadece Matsa yiyoruz. Çünkü bu gece, kendimize dönmenin zamanıdır. Bilgeliğin temelinde bu gerçeği anlamak yatar. **Tüm arzularını ve dürtülerini bir kenara bırakıp neyin gerçekten önemli olduğunu düşünebilmesi için, insan bilge olmalıdır.** İşte bu, Haham'ın tavrıdır. O da her şeyi bir kenara bırakmıştır ve Pesah kurallarının nasıl yapılacağını, detaylı bir soruyla merak etmekte, araştırmaktadır.

Öte yandan, Raşa bize sıkıntılı anlar geçirtmektedir. Her şeyle alay etmekte, "Hayat kısa; günü yaşa. Hiçbir şeyin önemi yok; Yahudi olup olmamak da benim hiç umurumda değil" demektedir. Sorusu bile soru değildir. Sadece laf atmaktadır ve sizin bir cevap vermemeniz için dua etmektedir.

Sıralamada Raşa neden son sıraya yerleştirilmemiştir? O dört çocuğun en kötüsü değil midir? Agada'nın derleyicisi, onu neden Haham'ın yanına yerleştirmiştir? Sebep açıktır. Raşa, tartışmaktadır. Mücadele etmektedir. Belki bizim sevmediğimiz fikirlere sahiptir; ama en azından karşınızda konuşacağınız, fikir düellosu yapabileceğiniz birisi vardır. Raşa tamamen tetiktedir ve sürekli düşünmektedir. Bu da önemli bir şeydir. Zira eğer tartışma sonucunda onun fikrini değiştirmeyi başarırsanız, Raşa bir Haham'a dönüşecektir! Raşa burada listelenmiştir. Çünkü o, Yahudiler'in ayrılmaz bir parçasıdır. Ona ulaşmak ve doğruları anlatmak ise bizim görevimizdir.

Bu da bizi, Ma Niştana'daki Maror'la ilgili soruya götürmektedir. Raşa, acılığı simgeler. Acıdır; çünkü hayatını bedensel arzular üzerine "anlam" peşinde geçirmektedir. Yüzeyde "Tanrı'ya kimin ihtiyacı var ki? Bana güzel evimi şık spor arabamı verin yeter" demektedir. Dahası ona bakıp çok mutlu olduğuna dair bahse bile girebilirsiniz. Fakat hayatının aslında ne kadar acı olduğunu görmek için, onunla bir süre yaşamanız gerekir. Acaba eşi ve çocukları ona saygı göstermekte midirler?

Arzuların peşinde koşmak acı bir tuzaktır. Bu sebeple Pesah'ta Maror yeriz ve yüzümüzü buruşturup "ıyh!" deriz. Çünkü arzuların peşinde koşmanın tadı böyledir. Sefil ve acı...

Tam sadece "bu ne?" diye sormaktadır. Cevabı da Tanrı'nın bizi Kuvvetli Eli ile Mısır'dan çıkardığı şeklindedir. Peki kimdir bu Tam? Yani "Basit" çocuk? Bazı resimli Agada kitaplarında, Tam'ı simgeleme amacında olan, elinde zar zor tuttuğu kaşığı indirirken, çenesinden çorba damlayan boş bakışlı çocuk resimleri görebilirsiniz. Oysa Tam, "aptal" ya da "geri zekalı" demek değildir. Tam, basit, sakin, gösterişsiz, saf, yalın demektir. Bir entellektüel değildir - o sadece basittir. Bu, Yahudilik hakkında çok bilgisi olmasa bile, en azından doğru şekilde davranmayı isteyen bir Yahudi'dir. Yardım kurumlarına bağışta bulunur, başkalarını düşünür, naziktir, iyi kalplidir - fakat yapılan bazı şeylerin nedenini bilmemektedir. Bunun eğitimini almamıştır - ama yine de yapar. Basittir.

Bu da dört sorudan "bandırma" ile ilgili olanla bağlantılıdır. "Bu gece iki kez bandırıyoruz". Neden? Çocukların ilgisini çekmek için. Çünkü Tam'ın, aleladelikten sıyrılıp yeni şeyler öğrenme konusunda ilhamlandırılması için, bir değişikliğe şahit olması gerekir. Tam, bir cenazeye katılıp - kısa bir an için bile olsa - kendisine "Yaşamın anlamı ne?" sorusunu soran kişidir. Antisemitizm görüyorsa ve para yardımcı olacaksa, hemen çek defterini çıkaracaktır. Erets-Yisrael'e gider ve "oh... burada kendimi bir başka hissediyorum" der. Seder'deki garip bandırma geleneğini sorgular. **Çünkü değişiklikler, düşünmeyi sağlayan tetikçilerdir.**

İlk bandırmayı gözyaşını simgeleyen tuzlu suya yaparız. Gerçekten de, Tam'ı genelde harekete geçiren değişiklik, antisemitizmdir. Tüm Yahudiler'i bir arada tutan en önemli şey, düşmanlarıdır. Bu Yahudi tipi iyi olmak istemektedir; fakat eğitimli olmadığı için sadece tecrübeler tarafından harekete geçirilmektedir - genelde acı tecrübeler. Üçüncü çocuk budur.

Dördüncü çocuk soru sormasa da, ona "Mısır'dan çıkışım sırasında, Tanrı, benim için [*tüm mucizeleri*] *işte bunun uğruna yaptı*" diyoruz. Ama bu, Raşa'ya verdiğimiz cevabın aynısı değil mi?! Neden?

Bu dördüncü çocuk, duyarsızdır. Düşünmemektedir ve herhangi bir şey umurunda da değildir. Ona Raşa'ya verilen cevabın aynısı verilir; çünkü duyarsızlığın, nefret ve reddetmeye dönüşmesi çok kolaydır. Yahudilik'in "duyarsızlık, kötülüğün bir yüzüdür" demesinin sebebi budur. Bu çocuğun listede en sona yerleştirilmesinin sebebi de budur. **Eğer çözümün bir parçası değilseniz, o zaman sorunun bir parçasısınızdır.**

Bu çocuk, dört sorudan "yaslanmak"la ilgili olanla bağlantılıdır. Seder gecesi özgürüzdür; dolayısıyla bu fırsatı, anlam arayışı için kullanmamız gerekir. Oysa duyarsız çocuk arkasına yaslanmıştır ve hiçbir şey umurunda değildir. İki yöne de gidebilir. Değişip duyarlı hale gelebilir, ya da sırtını vurup uyuyabilir.

Günümüzde Yahudiler'in önemli bir bölümüyle ilgili en büyük sorun, onların duyarsızlaşmış olmalarıdır. Artık herhangi bir şeyi ne gerçekten umursamaktadırlar ne de herhangi bir şeyi dinlemek istemektedirler.

Gerçekte hepimiz, bu dört çocuğun, dört Yahudi tipinin birleşimiyizdir. Bir yere kadar hepimiz gerçekten anlam arayışı içindeyizdir - araştırıp düşünmekteyiz. Buna karşın, bazı zamanlarda, hayata tam ters yönden bakıp, isyan ederiz, her şeyi alaya alırız, arzularımızın esiri oluruz. Böyle durumlarda bizleri uyandıran, ya bir gün batımı, ya da bir acıdır. Ancak o zaman durup düşünür ve değişme yolunda adım atarız. Bazı zamanlarda ise duyarsızlığımız had safhadadır. Hiçbir şey yokmuş gibi öylesine yürür dururuz... İçimizdeki dört çocuğun özeti budur... (Rabi Tom Meyer).

Agada bu noktada, çocuklara Mısır Çıkışı'nın anlatılmasını emreden "O gün çocuğuna anlatacak, 'Mısır'dan çıkışım sırasında, Tanrı, benim için [tüm mucizeleri] işte bunun uğruna yaptı' diyeceksin" pasuğunu irdeleyerek, bu anlatımın tam olarak ne zaman yapılması gerektiğine dair sonuç çıkarmaktadır.

וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ יָכוֹל מֵרֹאשׁ
חֹדֶשׁ, תַּלְמוּד לוֹמַר: בַּיּוֹם הַהוּא. אִי בַּיּוֹם הַהוּא יָכוֹל מִבְּעוֹד יוֹם?
תַּלְמוּד לוֹמַר בַּעֲבוּר זֶה, בַּעֲבוּר זֶה לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁמַּצָּה
וּמָרוֹר מֻנָּחִים לְפָנֶיךָ:

"Veigadta Levinha"
- Yahol Meroş Hodeş?
- Talmud Lomar "Bayom Au".
- İ Bayom Au, Yahol Mibeod Yom?
- Talmud Lomar "Baavur Ze".

"Baavur Ze" - Lo Amarti, Ela Şematsa Umaror Munahim Lefaneha.

"Çocuğuna anlatacaksın".
- Roş Hodeş'ten itibaren olabilir mi?
- Hayır; Tora "O gün" diyor!
- Madem "O gün", öyleyse gündüz olabilir mi?
- Hayır; Tora "Bunun uğruna" diyor!

"Bunun uğruna" - yani ancak Matsa ve Maror önünde dururken.

Bu paragraf, bizi tekrar Mısır'dan Çıkış'ın mümkün olduğu kadar detaylı anlatılması ile ilgili mitsvaya geri getirmektedir.

Roş Hodeş'ten

Ay Başlangıcı'ndan. Yani Nisan ayının ilk gününden. Agada'nın sorusu şudur: Tanrı, çıkışla ilgili son hazırlıklara ilişkin emirleri Moşe Rabenu'ya Roş Hodeş Nisan'da vermiştir (Şemot 12). Bunların içinde Pesah korbanı ile ilgili emir vardı. Fakat onun öncesinde, kurtuluş ayı ve dolayısıyla Bene-Yisrael'in bir ulus oluşunu işaretleyen ay olacağı için, Nisan ayının "yılın ilk ayı" olacağı bildirilmiştir. Dolayısıyla kurtuluş güneşi Nisan ayının başında ışımaya başlamıştır. Acaba bu yüzden Mısır Çıkışı'nın anlatılması konusundaki mitsvanın yerine getirilişi de Roş Hodeş Nisan'da olabilir mi? (Raşbam; Orhot Hayim; Raşbats).

O gün

Agada bu soruya, pasuktaki ifadeyle olumsuz cevap vermektedir: Bu mitsvanın yerine getirilmesi, özellikle "o gün" - yani Pesah'taki korban, Hamets iptali gibi uygulamaların gerçekleştirildiği günde [14 Nisan'da] yapılmalıdır (Raşi).

Gündüz olabilir mi?

Rabi Elazar Ben Azarya'nın konuşmasını içeren paragrafta da gördüğümüz gibi, İbranice'de "gün" sözcüğü, pekala sadece "gündüzü" ifade edebilir. Agada dolayısıyla bu ihtimali sorgulamaktadır. Bunu sorgulaması için iyi bir sebebi de vardır: Pesah korbanı Seder'den önceki gün, 14 Nisan'da öğleden sonra yapılırdı [ama eti, geceleyin Seder sonunda yenirdi]. Dahası, Hamets iptali de 14 Nisan günü sabahtan yapılır.

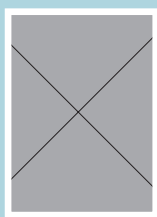
Bunun uğruna

Agada bir kez daha pasuktan alıntı yaparak, bunun gündüz olamayacağını öğretmektedir. Sebep açıktır: Bir kişinin, Mısır Çıkışı'nı anlatırken "*bunun uğruna*" demesi gerekiyorsa, mutlaka ortada "bu" diye gösterilebilecek elle tutulur bir şeylerin olması gerekir. Bu da Pesah kutlamasının merkezindeki Seder vakti olmalıdır; başka bir deyişle Matsa ve Maror önünde dururken.

"*Anlatacaksın*" sözcüğünün İbranice karşılığı ***Veigadta***'dır; ki bu, ***Agada*** sözcüğünün temelidir. Onkelos'un yapmış olduğu Aramca çeviride, bu sözcüğün karşılığı ***Uthave***'dir. İlginç olan nokta bu Aramca sözcüğün, başka yerlerde "göstereceksin" kelimesinin karşılığı olarak da kullanılmasıdır. Dahası günümüz İbranicesi'ne girmiş olan ***Havaya*** sözcüğü de bu Aramca kelimeden gelir ve "insanda derin olumlu izler bırakan bir deneyimi" ifade eder. Kısacası Agada öyle bir havada gerçekleştirilmelidir ki, katılan herkes bundan kendi payına düşen heyecan ve tatmini sağlamalıdır.

Matsa ve Maror önünde dururken

Yani geceleyin. Bet-Amikdaş zamanındaki versiyon "Pesah korbanı, Matsa ve Maror önünde dururken" şeklindeydi. Günümüzde Bet-Amikdaş olmadığı için korban da olmadığından, sadece Matsa ve Maror'dan bahsedilmektedir.

Bu ifade bir kişinin bu mitsvayı sadece bir şeyler anlatarak yerine getiremeyeceğini, aksine, aktif bir şekilde Pesah mitsvalarıyla meşgul olması gerektiğini öğretmektedir. Aksi takdirde neyi gösterecektir? Bu sebeple kişi, söylemeli ve yapmalı, konuşmalı ve kuralları yerine getirmelidir. Matsa'dan bahsetmektedir - ve Matsa önündedir.

Aynı şekilde diğer mitsvalar. Dolayısıyla Tora'nın "anlatma"dan kastı, "anlattıklarını aynı zamanda uygulamak"tır.

"Yine de Bet Amikdaş dönemini ilgilendiren bir soru akla gelmektedir": Anlatma konusu da neden Pesah korbanı kesilirken yapılmamaktadır? Çünkü korbanla ilgili işlemler arasında bu önemli mitsva kaybolup gidecektir. Anlatma rahat bir ortamda gerçekleşemeyecek, çocuklar soru soramayacak, soru sorulduğu zaman da doyurucu cevaplar alamayacaklardır. Bu sebeple en iyi zaman "Matsa ve Maror önünde dururken"dir (Şela).

Uygun Zaman

Her ne kadar mitsvanın yerine getirilmesi konusunda Tora bize özellikle Pesah gecesini vurguluyorsa da, bu paragrafta Agada'nın "Roş Hodeş'ten itibaren olabilir mi?" şeklindeki sorgusu oldukça yerindedir. Zira Pesah'la ilgili düşünmeye en azından iki hafta öncesinden başlamak gerekir. Seder gibi, önemli etkilere sahip bir tecrübeye, hiçbir hazırlık olmadan girmek ne kadar doğrudur? Biraz düşünürsek; Seder bizlere bir insan ve bir Yahudi olarak özümüzü öğreten bir tecrübedir. Acaba hiçbir hazırlık yapmadan bunu başarabilmeyi gerçekten umabilir miyiz?! Dolayısıyla Nisan ayı başladığı zaman, her gün kısa bir zamanı özgürlük hakkında düşünmeye ayırmakta fayda vardır. Önceliklerim neler? Beni yüksek ideallerden alıkoyan şeyler neler? Bu konuda neler yapabilirim?

Yahudilik'te zaman ve mekanın kutsiyeti diye bir kavram vardır. **"Mekanın kutsiyeti"**, Tanrı'nın, Varlığını daha kuvvetli bir şekilde hissetmemizi sağlayan yerler içindir. Bunun anlamını Yeruşalayim'de bulunmuş olanlar çok iyi bilir. Bir karı-kocanın birbirlerine, komşularına olandan daha açık olması gibi, Tanrı da Yeruşalayim'de daha açıktır; Varlığı'nı daha kuvvetle hissettirir. Şehre girdiğinizde özel bir şeyler hissetmenizin sebebi budur. Ve "***Kotel Amaaravi*** *- Batı Duvarı*"na geldiğinizde, bu en üst düzeye çıkar. Bunu tanımlamak mümkün değildir. Herkes hisseder bunu. Sakın kendinizi deli sanmayın. Hissettiğiniz, Tanrı'dır.

"Zamanın kutsiyeti" de vardır. Tanrı, her bayramda farklı manevi güçleri hissetmemizi sağlar. Pesah, özgürlük vaktidir. O gün, sizi bağlayan tüm bağları koparabildiğinizi hissedersiniz. Ve işte tam bu sebepten dolayı, yapılması gerekeni tam vaktinde yapmanız gerekir. Ayın başından itibaren bir hazırlık dönemine girilir. Bet-Amikdaş döneminde, Seder'den önceki öğleden sonra Pesah korbanı kesilirdi. Bu, insanın hayvansal yanının kontrol altına alınışını simgeler. Ve sonunda Seder vakti gelir. Gerçek zaman, ihti- yacınız olan tüm araçların önünüzde olduğu zamandır. Matsa ve Maror. Bu zamandan iyi yararlanın. Çünkü manevi güçlerin havada dolaştığı zaman budur (Rabi Tom Meyer).

Seçenekler

Her ne kadar "fakir ekmeği" olarak adlandırılsa da, Matsa aynı zamanda, çıkış sırasındaki sürati hatırlattığından, özgürlüğü de simgeler. Diğer yandan Maror, acılığı ve esareti temsil eder. Eğer Agada'yı mantıklı bir şekilde "Özgürlüğün Kitabı" olarak başlıklandırsaydık, o zaman aklımıza şu soru takılabilirdi: Bir kişinin, özgürlüğün karakteri hakkında bir şeyler öğrenmesi için en uygun zaman nedir? Cevap gelir: "Matsa [özgürlük] ve Maror [esaret] - her ikisi de önündeyken".

- Gün boyunca işinizde üst üste sıkıntılar ve hayal kırıklıkları yaşadınız. Eve yorgun argın geldiniz ve çocuğunuz sizden futbol topuna en iyi nasıl vurulduğunu öğrenmek istiyor.
- Arkadaşlarınızın konser için fazla bileti var; fakat sizin çalışmanız gerekiyor.
- Bir kişi, gözünüze kestirdiğiniz park yerini sizden önce kaptı.
- Kocanız zor bir gün geçirmiş gibi görünüyor. Ama siz, kendi gününüzün çok daha ağır olduğundan eminsiniz.

Düşüncelerimizi, duygularımızı, sözlerimizi, davranışlarımızı ve tepkilerimizi kontrol etmek ve yönlendirme konusundaki seçeneklerimizin farkında olmak, özgürlüğün ön şartıdır. Bazıları "büyük" olan, ama genelde pek de öyle olmayan bu seçenekler, her zaman karşı karşıya olduğumuz gerçeklerdir. Tüm zamanlarda önümüzde durmaktadırlar ve bir bakışla hepsi, özgürlükle esaret arasındaki seçimin birer türevidirler (Rabi Şimon Apisdorf).

Bu noktada, Agada "anlatma" işlemine başlamaktadır.

מ תְּחִלָּה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ. וְעַכְשָׁיו קֵרְבָנוּ הַמָּקוֹם לַעֲבוֹדָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל־הָעָם כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: בְּעֵבֶר הַנָּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם. תֶּרַח אֲבִי אַבְרָהָם וַאֲבִי נָחוֹר וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים.
וָאֶקַּח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנָּהָר, וָאוֹלֵךְ אוֹתוֹ בְּכָל־אֶרֶץ כְּנָעַן, וָאַרְבֶּה אֶת זַרְעוֹ וָאֶתֵּן־לוֹ אֶת יִצְחָק, וָאֶתֵּן לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו, וָאֶתֵּן לְעֵשָׂו אֶת הַר שֵׂעִיר לָרֶשֶׁת אוֹתוֹ, וְיַעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם:

Mitehila Ovede Avoda Zara Ayu Avotenu. Veahşav Kervanu Amakom Laavodato.
Şeneemar: "Vayomer Yeoşua El Kol Aam: Ko Amar A-do-nay E-lo-e Yisrael: Beever Anaar Yaşevu Avotehem Meolam. Terah, Avi Avraam Vaavi Nahor. Vayaavdu Eloim Aherim.

Vaekah Et Avihem Et Avraam Meever Anaar, Vaoleh Oto Behol Erets Kenaan, Vaarbe Et Zaro, Vaeten Lo Et Yitshak; Vaeten Leyitshak, Et Yaakov Veet Esav; Vaeten Leesav Et Ar Seir Lareşet Oto; Veyaakov Uvanav Yaredu Mitsrayim".

Başlarda, atalarımız puta tapan kişilerdi; ama şimdi Tanrı bizleri Kendi Hizmeti'ne yaklaştırdı.
Pasukta söylendiği gibi: "Yeoşua tüm halka şöyle dedi: 'Yisrael'in Tanrısı Aşem böyle diyor: Ezelden beri atalarınız Nehrin ötesinde otururlardı. Terah, Avraam'ın ve Nahor'un babasıydı; ve başka tanrılara taparlardı'" (Yeoşua 24:2).

"'Atanızı - Avraam'ı - Nehrin ötesinden aldım, onu Kenaan Ülkesi'nin tümünde yönlendirdim. Soyunu çoğalttım ve ona Yitshak'ı verdim. Yitshak'a, Yaakov ve Esav'ı verdim. Esav'a, onu miras alması için Seir dağını verdim. Yaakov ve oğulları ise Mısır'a indiler'"
(Yeoşua 24:3-4).

*Talmud'a göre, Agada'nın okunmasındaki kural "**Mathil BiGnut, Umsayem BeŞevah** - Genut'la başlanır ve Şevah'la bitirilir" şeklindedir (Pesahim 117a). **Genut** sözcüğü, "düşkünlük / onursuzluk" veya "kınama / eleştiri" şeklinde iki farklı anlama gelebilir. **Şevah** ise bunun aksine "bağımsızlık / onur" veya "övgü" anlamındadır. Babil'deki iki Amora [=Gemara dönemi Hahamı] olan Rav ve Şemuel'in Agada sırasındaki **Genut ve Şevah** tanımları birbirlerinden farklıdır. Şemuel'e göre her iki sözcük için verilen ilk tanımlar geçerlidir. Dolayısıyla "**Genut** - Düşkünlük", Mısır'daki kölelik, "**Şevah** - Bağımsızlık" ise Mısır'dan Çıkış'tır. Kısacası Şemuel'e göre Seder gecesinin temelinde tarihi ve politik konumlar vardır. Rav'a göre ise "**Genut** - Eleştiri" atalarımızın putperest kişiler olmasına yöneliktir; "**Şevah** - Övgü" de, daha sonra Tora'yı alarak Tanrı hizmetini kayıtsız şartsız kabul etmeleri içindir. Başka bir deyişle, Rav'ın görüşüyle Seder'in merkezinde, maneviyat ve inanç baş rol oynamalıdır.*

*Agada her iki görüşe de yer vermektedir. Şemuel'in görüşü doğrultusunda, başlangıç "**Avadim Ayinu Lefaro**" paragrafında bahsedilen köleliktir. Rav'ın görüşünü karşılayan paragraf ise, şu anda bulunduğumuz paragraftır. Zira kendimize yönelik en büyük eleştiri, Avraam Avinu öncesindeki atalarımızın putperest kişiler olmasıdır. Buna rağmen, Tanrı bizi Kendi hizmetine kabul etmiştir. Bu yüzden, Mısır Çıkışı ile doğrudan ilgisi olmamasına karşın, bundan bahsetmekteyiz.*

Başlarda, atalarımız puta tapan kişilerdi

Avraam Avinu ortaya çıkana kadar, insanlar boş ve anlamsız şeylerle uğraşıyorlar, Tanrı'ya nasıl ibadet edileceğini bilmiyorlardı. Her ne kadar Avraam'dan önceki nesillerde, Şem ve Ever gibi, Tanrı bilincine sahip kişiler çıktıysa da, onlar çevreleri bir yana, kendi çocuklarını bile etkileyememişlerdi. Bazı takipçileri vardı; ama devrim niteliğinde işlevleri yoktu. Kendi içlerinde öğreniyorlardı ve Tanrı onlarlaydı; ama çevrelerinde tüm dünya putperestlik batağındaydı.

Ama şimdi Tanrı bizleri Kendi Hizmeti'ne yaklaştırdı

Kendimizden yaklaşmadık; bizi Bizzat Tanrı yaklaştırdı. Avraam Avinu bile, ancak Tanrı'nın onu en baştan itibaren saf ve temiz bir ruhla yaratması sayesinde gerçeği görmüştür. Gerçekte Tanrı herkese bu saf ruhu verir. Avraam'ın yaptığı, bu ruhu doğru yönde kullanmaktır. Fakat yine de, en başta Tanrı bu ruhu vermemiş olsaydı, Avraam'ın da bunu kullanması mümkün olmazdı.

Bu paragrafın ilk cümlesi bir anlamda Raşa'ya yönelik alaycı bir cevaptır: "Sen tüm yaptıklarımızın eskide kaldığını, bu kurallara hiç ihtiyaç olmadığını, kendi istediğimiz şekilde hareket etmenin modernliğin bir gerekliliği olduğunu iddia ediyorsun. Oysa bil ki, burada modası geçmiş şekilde davranan sensin. Çünkü senin söylediğin 'modernlik' tanımı, Tora öncesindeki putperest döneme aitti; herkes içinden geldiği gibi davranıyor ve bu yüzden toplum bir hayalin peşinde yozlaşıyordu. Bunu düzene sokan ise Tora oldu. Asıl yeni olan Tora'dır; senin fikirlerin değil. Ve şunu dikkatle izle: Önceleri insanlar putperesttiler, ama onlar bile Teşuva yaparak [=tövbe ederek] Tanrı'nın kanatlarına girmeyi hak ettiler. Sen de bundan cesaret alabilirsin; çünkü Teşuva'nın önünde hiçbir şey duramaz.

Nehrin ötesinde

Fırat Nehri'nin ötesindeki Ur Kasdim'de. Çevre halkı tümüyle putperestliğe batmıştı. Agada bunu özellikle vurgulamaktadır; çünkü kötü çevre, insanın üzerinde kötü etki bırakır. Bir gübre deposuna giren kişi, üzerine pis kokular sinmeden dışarı çıkamayacaktır. Diğer yandan parfümeriye giren bir kişi, dışarıya da güzel kokularla çıkacaktır.

Başka tanrılara taparlardı

Terah ve Nahor. Baba Terah, bir put üreticisiydi. Oğlu Nahor onun yolundan gidiyordu. Avraam ise Tanrı'nın yolunu seçmişti. Agada'nın söz etmediği üçüncü kardeş Aran ise kararsız kalmıştı.

Atanızı - Avraam'ı

Ondan öncekiler "atanız" olarak adlandırılmayacak. İlk Atanız Avraam'dır.

Nehrin ötesinden ... Kenaan Ülkesi'ne

Yozlaşmışlığın merkezinden kutsiyetin merkezine.

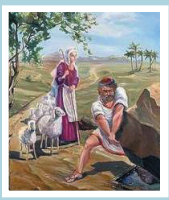
Soyunu çoğalttım

Ve ona Yişmael'i, Yişmael'e de oniki oğul verdim.

Ona Yitshak'ı verdim

Yişmael'i vermeme karşın, Antlaşmam'ı devam ettireceğim kişi ve ikinci Atanız olarak Yitshak'ı verdim. Çünkü sadece Yitshak, "Avraam'ın soyu" olarak adlandırılacaktır (Bereşit 21:13).

Yitshak'a Yaakov ve Esav'ı verdim

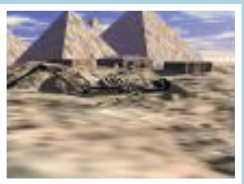

Yaakov Esav'dan daha küçük olmasına karşın, bu pasukta öncelik Yaakov'dadır. Zira Esav Tanrı'nın Yolu'ndan gitmemeyi tercih etmiştir.

Esav'a, onu miras alması için Seir dağını verdim

Esav, bu tercihi sebebiyle sadece "Seir dağını" miras almıştır. Böylece Erets-Yisrael'de hiçbir hakkı olmayacaktı.

Yaakov ve oğulları ise Mısır'a indiler

Çünkü Avraam'a vermiş olduğum söz üzerine, Erets-Yisrael'i hak edebilmeleri için, öncelikle bunun bedelini karşılamaları gerekecekti. Onlara "Tanrı'nın Halkı" olmanın değerini anlatmak için, öncelikle "başkasının kölesi" olmanın anlamını gösterdim. Daha sonra onlara Tora'yı verdim. Zira Erets-Yisrael'deki hakları, Tora'ya bağlılıklarıyla doğru orantılı olacaktı.

Bu noktada, Tunus'taki Cerba kentinde yaşayan Yahudiler, çocuklarına Avraam Avinu, Terah ve dönemin kralı Nimrod arasında geçen olayı anlatırlar. Olayın detayları arasında farklılıklar gösteren Midraşlar olmasına karşın; genel olarak mesaj aynıdır.

Midraş'tan...

Enoş (Bereşit 4:26) zamanında insanlar büyük bir hataya düştüler. "Tanrı, gök cisimlerini bu dünyaya gözkulak olmaları için yarattı. Bu yüzden bizim onlara da saygı göstermemiz gerekir" diye düşündüler ve gök cisimlerine tapmaya başladılar. Daha sonra bunları temsil eden heykellerden şekiller üreterek, evlerine yerleştirdiler, tapınaklar yaptılar. Bir zaman sonra Tanrı'yı tamamen unuttular ve tüm tapınmalarını bu putlara yönelttiler. Bu şekillerin iyi ya da kötü güçlere sahip olduğunu sanıyorlardı. Dünyaya putperestlik hakim oldu... Ta ki Avraam ortaya çıkıp Tanrı'yı ve 'Bir' oluşunu ilan edip, insanları bu yolda eğitmeye başlayana kadar...

Avraam doğduğu zaman, astrologlar gökyüzünü incelerlerken, bir yıldızın üç yıldızı yuttuğuna şahit oldular. Hemen kralları Nimrod'a giderek ona "Kral efendimiz!" dediler. "Bu saat içinde Terah'ın bir oğlu oldu ve biz tam o sırada, gökyüzünde bir yıldızın, üç yıldızı yuttuğuna şahit olduk. Korkarız ki bu çocuk krallığınızı yok edecek ve inançlarımızı geçersiz kılacak!"

Nimrod hemen Terah'ı çağırttı ve ona "Doğan oğlunu bana, öldürmem için bin altına satmayı kabul ediyor musun?" dedi. Terah ona şöyle cevap verdi: "Size bir misal vereyim kralım: İnsanlar bir ata, kafasını kesmek karşılığında istediği kadar arpa teklif etmişler. At onlara şöyle cevap vermiş: 'Aptallar! Kafamı keserseniz arpayı kim yiyecek?' Aynı durum benim için de geçerli kralım. Oğlumu öldürürseniz o bin altının bana ne yararı olacak?". Terah'a "Merak etme" dediler. "Bu ölürse bile, nasılsa başka bir oğlun olur". Ama Terah kabul etmedi: "Bir daha oğlum olup olmayacağını bilemem ki!". Terah'ın bu konuda ödün vermediğini görünce, onu bıraktılar.

Avraam Avinu üç yaşına geldiği zaman dünyayı ve gökyüzünü incelemeye başladı. Güneşin doğudan doğup, batıda battığına şahit oldu. Bundan bir sonuç çıkararak "öyleyse belki güneş tanrıdır" dedi. Fakat gece olup ay ve yıldızlar çıktığında, onların güneşe üstün geldiğini düşünüp "belki de dünyayı onlar yaratmıştır" dedi. Ancak güneş sabah bir kez daha doğunca kesin kararını verdi: "Bunlar birbirlerine üstün değiller. Benim gibi yaratılmış şeyler onlar da. Ve sadece belirli bir sisteme göre hareket ediyorlar; o kadar". Avraam bunları düşünürken, Tanrı onunla temasa geçti: "Avraam!" dedi. "Neden dünyayı, gökleri ve yıldızları inceliyorsun? Hem seni hem de onları, hem gökleri hem de yeryüzünü yaratan Benim!".

Avraam hemen babasına gitti ve ona "Baba; lütfen dünyayı kimin yarattığını bana söyler misin?" diye sordu. Bir put yapımcısı olan Terah, "Git benim put odama bak. Dünyayı onlar yarattı" dedi. Avraam "Baba! Onlara hediye sunmak istiyorum. Bana onları göster lütfen!" diye diretince, babası onu hemen put odasına götürdü. Orada taştan, ağaçtan, altından ve gümüşten yapılmış bir sürü şekil duruyordu. Avraam hemen annesine koştu ve "Anne! Hemen benim için bir şeyler pişir lütfen. Oradaki tanrılara bunu hediye etmek istiyorum" dedi. Annesi bu isteği yerine getirdi ve Avraam bunu getirip önlerine koydu. Fakat hiçbiri elini uzatıp yemeğe dokunmuyordu bile! Avraam içinden kararını verdi: "Tam düşündüğüm gibi! Bunlar ne bir şey görüyor ne de duyuyorlar" diyerek onları ateşe verip kül etti.

Babası gelip manzarayı görünce "Ne yaptın sen oğlum?!" dedi. Avraam cevabı yapıştırdı: "Ben bir şey yapmadım baba. Getirdiğim yemek için kavgaya tutuştular ve tartışma büyüyünce birbirlerini yaktılar". Babası ona kızdı: "Bunlar hareket bile edemezler ki! Ne konuşurlar ne de iyi ya da kötü bir şey yaparlar. Nasıl onların kavga edip birbirlerini yaktıklarını söylersin?!" Avraam amacına ulaşmıştı: "Baba!" dedi. "Ağzından çıkan sözleri kulağın duysun. Bu heykellerde hiçbir güç yoksa, o zaman siz neden onlara tapıyorsunuz? Neden seni, beni, gökleri ve yeryüzünü yaratan gerçek Tanrı'yı terk ediyorsunuz?"

Babası onun bu sözlerini duyduğu zaman, Avraam'ı alıp kral Nimrod'a götürdü. "Kral efendim!" dedi. "Bakın oğlum bugün ne yaptı!". Anlatılanları dinledikten sonra Nimrod Avraam'a döndü: "Nedir bu yaptığın?" dedi. Avraam ise "Kralım; ben hiçbir şey yapmadım ki" dedi. "Onlara yiyecek getirmiştim. Kendi aralarında bunun için kavga edip birbirlerini yaktılar". Kral Nimrod çok sinirlenmişti. Terah'ın verdiği tepkiyi aynen verdi. Avraam da babasına söylediklerini tekrarladı. Nimrod'un bu sözlere verdiği tepki ise çok farklıydı: "Kim yaratmış seni beni? Her şeyi, gökleri ve dünyayı yaratan benim!" dedi. Avraam istifini bozmadı. "Pekala efendim" dedi. "Madem öyle, emredin ve güneş batıdan doğup doğudan batsın. Ve eğer bunu yapamazsanız, yalancının tekisiniz!"

Nimrod bunun üzerine etrafındakilere "Bunu hayatta bırakırsak, krallığı yıkar ve inancımızı geçersiz kılar" dedi. "Madem o tanrılarımızı yaktı; o zaman biz de onu yakalım!" Avraam'ı alıp büyük bir ateşe attılar. Fakat Tanrı Bizzat Avraam'a yardımcı oldu ve onun ateşte yanmamasını sağladı. Avraam oradan sapasağlam çıktı. Oradaki herkes bu muhteşem olaya tanık oldu ve o günden sonra Avraam Avinu, insanlara Tanrı'yı ve 'Bir'liğini öğretmeye başladı. Bunun bir sonucu olarak Tanrı Avraam ve onun soyuyla ebedi bir antlaşma yaptı (Utkol Cerba).

İşte Avraam Avinu ve yolunun başlangıcı... Üç yaşındaydı ve her şeyi merak ediyordu. Soruyor, soruyor, soruyordu... Tıpkı bizim çocuklarımız gibi... Sadece 4000 yıllık bir farkla... Ama Avraam Avinu'nun sorularını cevaplayacak kimsesi yoktu... Bizim çocuklarımızın ise... var...
(Tehelet Mordehay).

Yahudiliği İstemek

Yitshak ve Rivka'nın iki oğlu olmuştu: Yaakov ve Esav. Onlarla ilgili olarak, Agada "*Esav'a, onu miras alması için Seir Dağı'nı verdim. Yaakov ve oğulları ise Mısır'a indiler*" demektedir. Yeoşua'dan alınmış olan bu pasuk, hayata dönük iki farklı tavrı yansıtmaktadır. Esav'ın Yahudi bir annesi ve Yahudi bir babası vardı; ama o Yahudi olmak istemiyordu. Neden mi istemiyordu? Çünkü Tanrı'nın Avraam'la yapmış olduğu antlaşmanın bilincindeydi. Bu antlaşma, Yahudiler'in tarihin çeşitli dönemlerinde korkunç sürgünler ve esaretlerle yüz yüze kalacaklarını ima ediyordu. Esav, Yahudi tarihinin bu zorlu dönemlerini istemiyordu. İstediği tek şey güçtü - bir toprak parçası. Tanrı da ona istediğini vermişti: "Okey... İstediğini şimdiden veriyorum. Buyur, Seir Dağı senin olsun". Esav fiziksel bir miras istemişti ve aldığı da buydu. Esav'ın işi bu kadardır.

Yaakov ise "Ben Yahudi olmak istiyorum" diyordu. "Seçilmiş bir halk olmanın ve bir ahlak standardı oluşturmanın getirdiği sorumlulukları üstlenmeye hazırım. Bu, Mısır'a - bu korkunç sürgüne inmek anlamına geliyorsa bile!". Düşünsenize; kim antisemitizme maruz kalmayı "seçecek" kadar deli olabilir?

Yahudilik'te çocukların yetişmesi sırasında iki mesaj vermek çok önemlidir: Bir... Beğen ya da beğenme; sen Yahudi olacaksın - en azından antisemitizm sebebiyle. Ve iki... Bir Yahudi'yle evlenmelisin... Başkasıyla evlenmemelisin. Biraz düşünürsek; bu mesajların ikisi de pek çekici değildir. Zira ikisi de bir çocuğun neden Yahudi olmayı istemesi gerektiğini açıklar nitelikte değildir. Ama buna karşın; çocuk bunu bilmelidir.

Pekiyi ama; antisemitizm diye bir olgu varken, ve siz bunun bilincindeyken, çocuklarımıza nasıl olur da Yahudi olmayı seçmesi gerektiğini söyleyebiliriz? Eh... Agada'nın, sıradaki paragraflarda cevap vermek istediği soru da bu... (Rabi Tom Meyer).

ברוך

שׁוֹמֵר הַבְטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חִשֵּׁב
שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא
לָהֶם, וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר
יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל:

Baruh Şomer Avtahato Leyisrael Baruh U. Şeakadoş Baruh U Hişev Et Akets Laasot Kemo Şeamar Leavraam Avinu Bivrit Ben Abetarim. Şeneemar: "Vayomer Leavram, Yadoa Teda, Ki Ger Yiye Zaraha Beerets Lo Laem. Vaavadum Veinu Otam Arba Meot Şana. Vegam Et Agoy Aşer Yaavodu Dan Anohi. Veahare Hen Yetseu Birhuş Gadol".

Yisrael'le ilgili Sözü'nü tutan Tanrı Mübarek'tir. Mübarek'tir O; çünkü Kutsal-Ve-Mübarek-Olan, köleliğin sonunu, Avraam Avinu'ya Parçalararası Antlaşma'da söylediğini aynen yerine getirecek şekilde hesapladı. Pasukta söylendiği gibi: "Tanrı, Avram'a 'Şunu iyi bil ki, soyun, kendilerine ait olmayan topraklarda 400 yıl boyunca yabancı olacak' dedi. 'Onlara kölelik edecekler ve diğerleri, onlara eziyet edecekler. Ancak Ben, onların kölelik edecekleri ulusu da yargılayacağım ve bunun ardından çocukların, oradan büyük bir servetle çıkacaklar'" (Bereşit 15:13-14).

Yisrael'le ilgili Sözü'nü tutan Tanrı, Mübarek'tir

Agada, Tanrı'nın sonsuz iyiliğini önemle vurgulamaktadır. Bu paragrafta verilen, Tanrı ile Avraam arasındaki Parçalararası Antlaşma'da (*Berit Ben Abetarim*) Tanrı 400 yıllık bir yabancılıktan bahsetmektedir. Ayrıca kölelik ve eziyet sözleri de geçmektedir. Kısacası 400 yıllık bir eziyet ve kölelik döneminden bahsedildiği sonucuna pekala varıla-bilir. Bu durumda Bene-Yisrael her ne kadar yok olma aşamasına geliyor idiyse de, Tanrı, "400 yıl" demiş olduğu için, onları bundan daha önce kurtarmak zorunda değildir. Buna karşın, Tanrı, sırf Avraam'a olan Sözü'nü tutup, Bene-Yisrael'i yok olmadan önce çıkarmak için, 400 yıllık hesabı farklı şekilde yapmıştır. Bene-Yisrael Mısır'da toplam 210 yıl kalmış, bu döneme kadar "yabancı" statüsündeyken, Yaakov'un en son ölen oğlu Levi'nin vefatından [son 116 yıl] itibaren "köle" haline getirilmiş, ismi acılığı [*Mar*] simgeleyen Miryam'ın doğumundan itibaren de aşırı "eziyete" maruz kalmışlardır [son 86 yıl].

Sonu ... hesapladı

Geleneksel bilgilerimize göre, manevi yok oluşu simgeleyen 50 aşama vardır. Bunlar "***Hamişim Şaare Tuma*** - *Elli Tuma Kapısı*" olarak bilinir. Bene-Yisrael Mısır'dan Çıkış anında bu aşamaların 49'unu geçmiş durumdaydılar ve Tanrı onları çıkarmamış olsaydı tamamen yok olacaklardı. Bu yüzden Tanrı, tüm olayları en baştan itibaren, Avraam'a vermiş olduğu sözün her yönüyle yerine geleceği şekilde hesaplamıştır.

Paragraftaki "***Kets*** - *Son*" sözcüğünün sayısal değeri (Kuf[100] + Tsadik[90] =) 190'dır. Bu da Mısır'da 400 yerine 210 yıl geçiren Bene-Yisrael'in sürgününden kısaltılan yıl sayısına denk gelmektedir. Tanrı işte bunu hesaplamıştır ve söz konusu 190 yılı, Yitshak'ın doğumundan itibaren hesaplamıştır.

Soyun

"Avraam'ın soyu" terimi, ilk olarak Yitshak'ı tanımlamıştır (Bereşit 21:12). Dolayısıyla burada belirtilen 400 yıllık süre, Pesah'ta doğmuş olan Yitshak'ın doğumuyla başlamıştır. Bu tarihten Mısır'dan Çıkış'a kadar "tam olarak" 400 yıl geçmiştir. Yitshak hayatı boyunca Erets-Yisrael içinde bir yerden bir yere hareket etmek durumunda kalmıştır ve hiçbir zaman toprağın sahibi olarak görülmemiştir. Bu da, "yabancı" statüsünün Yitshak'la başladığını göstermektedir. Aynı durum, hayatı boyunca zorluklar çekmiş olan Yaakov'la devam etmiş ve 190. yılda ailenin Mısır'a gelişine kadar sürmüştür.

Kendilerine ait olmayan topraklarda

Bu sözler de Tanrı'nın ince hesabını göstermektedir. Zira burada Tanrı "Mısır'da" dememekte, Yitshak ve Yaakov'un "yabancı" olarak yaşadığı diğer yerleri de kapsamaktadır.

Onların kölelik edecekleri ulusu da yargılayacağım

Tüm kölelik konusu doğrudan Tanrı'nın kararı olduğuna göre, bu kararın gerçekleştirilmesinde aracılık eden ulusun ne suçu vardır? Bu soruya birkaç cevap verilebilir. Öncelikle Tanrı herhangi bir ulus belirleyip, ona Bene-Yisrael'i köleleştirmesini emretmiş değildir. Dolayısıyla Mısırlılar bunu Tanrı emrettiği için değil, kendi kötülüklerinden yapmışlardır; o yüzden cezaya layıktırlar. Üstelik, Tanrı'nın belirlediği konu kölelik ve fiziksel eziyetle sınırlıdır. Hiçbir şekilde cinayetten bahsetmemektedir. Oysa Paro, açık bir emirle, erkek bebeklerin Nil'e atılmalarını buyurmuştur. Bu da onların suçlarını arttıran bir etkendir (Rambam; Ramban).

Bunun ardından … çıkacaklar

İbranice "bunun ardından" ifadesi ***Veahare Hen***'dir. Tanrı aynı anlamı ***Veahar Hen*** diyerek de verebilirdi. ***Veahare*** sözcüğünde fazladan bir Yud harfi vardır. Bu harfin sayısal değeri 10'dur. Kısacası; Tanrı burada Mısır'dan Çıkış'ın öncesindeki 10 belayı ima etmektedir. "*Bu 10 [belanın] ardından … çıkacaklar*" (Daat Zekenim).

Büyük bir servetle

Bu, oldukça kalabalık bir ulusun, çok uzun bir dönem boyunca köle olarak çalıştırılmasının karşılığıdır. Dahası Tora kanununa göre bir kişi kölesini serbest bırakacağı zaman, onu boş elle gönderemez; mutlaka ona maddi bir hediye vermelidir.

Diğer yandan bir açıklamaya göre buradaki "servet" sözcüğü mecazidir ve Bene-Yisrael'e mensup olmayıp Yahudi inancını kabul eden kişileri ifade etmektedir. Gerçekten de Mısır'dan Çıkış sırasında yaklaşık 1.000.000 kişilik, başka uluslara mensup kişilerden oluşan bir grup da Bene-Yisrael'e katılmıştır. Bu da Kabala'daki bir kavramı açıklamaktadır. Yaratılış'ın kutsiyet kıvılcımları dünyadaki her ulusta mevcuttur. Bene-Yisrael'in sürgüne çıkmasının amaçlarından biri de bu kıvılcımları toparlamaktır.

Servet

Tanrı, Avraam'a vermiş olduğu sözü tutmak için ilginç bir yöntem kullanmıştır: "*Her erkek, [Mısırlı] akranından ve her kadın, [Mısırlı] akranından gümüş ve altın eşyalar istesin*" (Şemot 11:2). Pasuktaki "*istesinler*" anlamındaki ***Veyişalu*** sözcüğü, hem "ödünç istemek" hem de "talep etmek" anlamında olabilir. Gerçekte uzun yıllar boyunca bedava kölelik yapmış olan Bene-Yisrael'in bunu talep hakkı vardır. Buna rağmen, Tanrı Mısırlılar'ın bu eşyaların "ödünç istendiğini" düşünmelerini sağlayacak bir sözcük kullanmaktadır. Neden sadece talep ifade eden bir sözcük kullanıp bu niyeti açıkça ortaya koymamıştır?

Bir zengin, oğlunun eşliğinde yolda yürümektedir. Birden sarhoş biri adamın yakasına yapışır ve bağırmaya başlar: "Hey! Bu benim ceketim! Çaldın benden; onu bana hemen geri ver!"

Zengin adam alçak ve yumuşak bir sesle cevap verir: "Doğru; haklısın. Bu ceket senin. Ama yanlış anladın. Senden onu çalmış değilim. Sadece bir günlüğüne ödünç almak istemiştim; eşin de bana izin verdi. Yarın sana geri vereceğim". Bu cevap üzerine sarhoş sakinleşir ve onları bırakarak yoluna gider.

Adamın oğlu merak eder: "Neden böyle söyledin ki baba? Bu ceket onun değil, senin!" Babası yanıtlar: "Yolun ortasında bir sarhoşla kavga mı etseydim? Onu yarına kadar uzaklaştırmış oldum. Bu arada sarhoşluğu geçecek kendine gelecek. Ceket üstündeki iddiasını hatırlarsa da utanıp bir daha ağzını açmayacak…"

Aynı durum konumuz için de geçerlidir. Gerçekten de Mısırlılar Kızıldeniz'deki yokoluşlarına doğru gidiyorlardı. Fakat tüm bunlardan önce, Bene-Yisrael onlardan büyük bir serveti, onların ödünç olduğunu sanacakları bir şekilde istediler. Çünkü Mısırlılar Bene-Yisrael'in hala kendi yönetimleri altında olduğunu sanıyorlardı ve bu sarhoşluk sebebiyle, onların ülkeyi terk etmelerini engelleyebileceklerinden emindiler. Ancak tüm olaylar tamamlanıp Mısır ordusu da Kızıldeniz'de yok olunca, sarhoşluklarından uyandılar ve verdikleri eşyaları geri istemediler bile. Çünkü o kadar yılın eziyet ve köleliği karşısında, verdiklerinin bile yetersiz bir tazminat olduğunu çok iyi biliyorlardı (Ben İş Hayil).

➢ *Bu paragrafa başlamadan önce Matsalar'ın üstü örtülür. Daha sonra şarap kadehleri sağ ele alınarak paragraf okunur.*

*Teilim'de "Kurtuluş kadehini kaldırayım" (Teilim 116:2) diye yazdılar ve bu paragrafta kurtuluştan bahsedilmektedir (Rokeah). Kadehi kaldırmamızın ikinci bir sebebi de, bunun gecenin dört kadehinden ikincisi olmasıdır. Ve bu, Tanrı'nın söylediği dört kurtuluş sözünden ikincisi olan "**Veitsalti** - Serbest Kılacağım"a denk gelir.*

והיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ, שֶׁלֹּא אֶחָד בִּלְבָד עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵינוּ, אֶלָּא־שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵינוּ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם:

Vei Şeameda Laavotenu Velanu. Şelo Ehad Bilvad Amad Alenu Lehalotenu. Ella Şebehol Dor Vador Omedim Alenu Lehalotenu. Veakadoş Baruh U, Matsilenu Miyadam.

Ve, hem atalarımız hem de bizim için, etkinliğini hep sürdürmüş olan, budur. Zira bizi ortadan kaldırmak için karşımıza sadece bir ulus/kişi dikilmiş değildir. Aslında her nesilde, bizi imha etme amacıyla karşımıza dikilenler olur. Fakat Kutsal-Ve-Mübarek Tanrı, bizi onların ellerinden daima kurtarır.

➢ *Şarap içilmeden kadeh yerine bırakılır ve Matsalar'ın üstü açılır.*

Budur

Hem atalarımızın hem de bizim, her türlü zor koşula karşın varlığımızı sürdürebilmemizi sağlayan, Tanrı'nın Avraam'a vermiş olduğu bu sözdür. Tanrı'nın sözünün sonundaki "*bunun ardından çıkacaklar*" ifadesi gelecek zaman olduğu için her nesildeki sürgün ve eziyetleri ifade eder. Yahudiler'in zor zamanları olacaktır - hem de ne yazık ki çok. Ama sonunda mutlaka bundan çıkacaklardır.

Tanrı, Avraam'la yaptığı Parçalararası Antlaşma sırasında Avraam'a, tarih boyunca Yahudiler'e hükmedecek olan dört büyük krallıktan da bahsetmiştir. Bunlar geçmişte ["atalarımız" zamanında] gerçekleşmiş olan Babil, Pers, Eski Yunan egemenlikleri ile şu anda ["bizim"] içinde bulunduğumuz Roma [=Edom] sürgünüdür.

"***Vei** - Ve Budur*" ifadesi aynı zamanda Tanrı'nın Kutsal Varlığı'na [*Şehina*] da gönderme yapmaktadır. Zira Tanrı, Yaakov'a vaad ettiği gibi, sürgün boyunca Bene-Yisrael ile birlikte olmuştur (Bereşit 46:4) ve gelecekteki sürgünlerde de durum aynı olacaktır (İyun Tefila).

Üçüncü bir olasılık da bu ifadenin bir önceki paragrafta sözü edilen "sürgün süresinin hesaba uygun hale getirilmesi" kavramına gönderme yapmasıdır. Buna göre sürgünün sonu gelmediği zamanlarda bile Tanrı bizi gözden ırak tutmaz; düşmanlarımızdan kurtarır (Maase Nisim).

Sadece bir ulus/kişi değil — Sadece Paro ve Mısırlılar değil.

Her nesilde — Evet; "her" nesilde Yahudiler'i maddi ve/veya manevi olarak yok etme girişimleri olmuştur.

Ellerinden kurtarır

Farklı bir bakış açısıyla "*onların elleriyle kurtarır*". Tanrı olayları öyle bir şekilde düzenler ki, sonunda düşmanlarımız, kurtuluşumuzu bize kendileri verirler. Örneğin Mısırlılar Bene-Yisrael'in Mısır'ı terk etmeleri için yalvarmışlardır. Aynı şekilde Purim olayları sırasında, en az Aman kadar Yahudiler'den nefret eden İmparator Ahaşveroş, Yahudiler'in kendilerini savunmalarına bizzat izin vermek durumunda kalmıştır.

Düşünceler

Antisemitizm konusunu sürekli gündemimizde tutmamız gerekir; çünkü bu, her nesilde varolan bir olgudur. İster inanın ister inanmayın; şu anda oralarda bir yerde birileri "Gidip şu Yahudiler'i yok edelim" diye planlar yapmaktalar. Bu bir paranoya değil. Yahudi tarihi boyunca durum bundan farklı olmamıştır. Agada'nın bu paragrafı 2000 yıla yakın bir süre önce yazılmıştır ve bize, daha o zamandan neler olacağını söylemektedir.

Neden? Yahudi Ulusu'nun misyonu, insanlığa Tanrı'yı ve ahlakı öğreterek dünyayı yükseltmektir. Bu durumda Yahudiler'in düşmanı kimdir? Elbette ahlakı öğretmemizi engellemek isteyenler. Agada, bu konuda her nesilde düşmanlarımız olacağını bildirmektedir.

"Tanrı bizi kurtarır" Neden? Çünkü, Talmud'un da belirttiği üzere, ahlak eğitimi durduğu takdirde, dünya o toz ve gaz bulutu haline geri dönecektir. Tanrı, Evreni'ni tanrısız olması için yaratmamıştır. Bu yüzden Yahudiler'i kurtarmalıdır (Rabi Tom Meyer).

Sebep ve Bahane

Öğretmenler "bahane" ve "sebep" arasındaki farkı en iyi bilenlerdir. Kendilerine gelen "elektrikler kesikti; çalışamadım hocam" şeklindeki sözleri bir "sebep" değil, "bahane" olarak değerlendirirler. Zira bu iddiada olan bir çocuk da, kibrit çakmasını elbette bilen biridir. Kısacası, genelde sebepler, maskelemeye çalıştıkları bahanelerin birer şeffaf kıyafeti olmaktan öteye gidemezler.

İşte bazılarının Yahudiler'den neden nefret ettiklerine dair on "sebep":

1. Yahudiler bizden farklılar.
2. Yahudiler bize çok fazla benzemeye başladılar.
3. Yahudiler zenginler.
4. Yahudiler fakir ve parazitler.
5. Onları ülkemize kabul ettik; ama onlar ülkeye ihanet ediyorlar.
6. Ülkeyle çok ilgileniyorlar; kendi işlerine baksınlar.
7. Ahlaki düzen oturtmak için Tanrı diye bir şey icat ettiler.
8. Onlar Tanrı'nın düşmanları.
9. Her yerde karşımıza çıkıyorlar; mutlaka bir şeyler çeviriyorlar.
10. İçlerine çok kapanıklar; mutlaka bir şeyler çeviriyorlar.

Tahmin edileceği gibi bu liste uzayıp gidebilir. Görüldüğü üzere bu "sebep"lerin biri diğerine zıt! Şimdi soralım: Acaba bunlar Yahudi nefreti için geçerli birer "sebep" mi, yoksa birer "bahane" mi? (Rabi Şimon Apisdorf).

Dayanıklılığın Sırrı

Agada, bizleri nesiller boyunca ayakta tutan şey için "*Vei - Ve Budur*" demektedir Vei sözcüğü dört harften oluşur: Alfabenin 6. harfi Vav, 5. harfi E, 10. harfi Yud ve ilk harf Alef.

Belki de bu harfler, ulusal dayanıklılığımızın asıl sırrını açıklar niteliktedir:

- Vav = 6: Mişna'daki 6 bölümü simgeler (Sözlü Tora).
- E = 5: Tora'nın 5 kitabını simgeler (Yazılı Tora).
- Yud = 10: On Emri simgeler.
- Alef = 1: Bir ve Tek olan Tanrı'yı simgeler.

Tarih boyunca Yahudiler, 'Bir' olan Tanrı ile köklü ve farklı bir iletişim içinde olduklarını hissetmişlerdir. Mitsvaların şevkli bir şekilde yerine getirilmesi ve Tora'nın bilgeliğini öğrenme konusundaki ödünsüz sadakat, hem Tanrı ile aramızdaki bu eşsiz ilişkinin bir ifadesidir, hem de bizleri zaman içinde ilerleten, geliştiren kuvveti oluşturur (Rabi Şimon Apisdorf).

Bu dört harfin simgelediği öğeleri bir kenara ayırırsanız, "Yahudi olma"nın başka bir ayırt edici özelliği var mıdır?

צא

וּלְמַד מַה בִּקֵּשׁ לָבָן הָאֲרַמִּי לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב אָבִינוּ, שֶׁפַּרְעֹה לֹא גָּזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים, וְלָבָן בִּקֵּשׁ לַעֲקוֹר אֶת הַכֹּל, שֶׁנֶּאֱמַר: אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי, וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה וַיָּגָר שָׁם בִּמְתֵי מְעָט וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל עָצוּם וָרָב:

Ulmad Ma Bikeş Lavan Aarami Laasot Leyaakov Avinu. Şeparo Lo Gazar Ella Al Azeharim Velavan Bikeş Laakor Et Akol. Şeneemar: "Arami Oved Avi, Vayered Mitsrayma Vayagor Şam Bimte Meat. Vayi Şam Legoy Gadol Atsum Varav".

Çık ve Aram'lı Lavan'ın, Yaakov Avinu'ya yapmak istediği şeyi öğren. Çünkü Paro, sadece erkekleri hedefleyen bir buyruk vermişti. Oysa Lavan her şeyi kökten yok etmek istedi. Pasukta söylendiği gibi: "Bir Aram'lı, babamı yok etmek istemişti. Sonraları babam Mısır'a indi ve az sayıda kişiyle orada bir süre kaldı; orada büyük, güçlü ve kalabalık bir ulus haline geldi" (Devarim 26:5).

Çık ve ... öğren

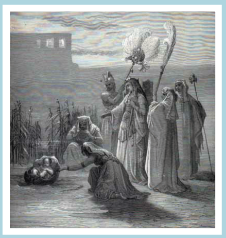
İbranice ***Tse Ulmad***. Bu, Sözlü Tora'nın öğrenmek isteyene yönelik hitap şeklidir. Bir kişi bir şeyi gerçekten öğrenmek istiyorsa, o zaman kendi önyargıları, eski bilgileri gibi, bakış açısını öznel kılacak şeylerle çevrili dünyasından "çıkmalı"dır. Sadece bu "çıkış" gerçekleştiği takdirde "öğrenme" aşamasına geçebilir. Zira bir bardağa su koymak istiyorsanız, öncelikle o bardağı boşaltmış olmanız gerekir.

Burada Agada, bir önceki paragrafta söylediği "her nesilde bizi imha etmek isteyenler olur" ifadesinin, daha "Yisrael"in ilk nesli - ta kendisi - olan Yaakov'un döneminde başladığını vurgulamaktadır.

Aram'lı Lavan

Lavan, Yaakov'un dayısı ve kayınpederiydi. Esav'dan kaçarak Lavan'ın yanına gelen Yaakov, hilekarlığıyla tanınan dayısının yanında büyük zorluklar yaşamıştır. Lavan'ın küçük kızı Rahel için yedi yıl boyunca çalıştıktan sonra, dayısı Yaakov'u aldatarak onu Lea ile evlendirmiş, daha sonra Rahel ile de evlenmesine karşın, bu ona ikinci bir yedi yıllık çalışmaya mal olmuştur.

Çünkü Paro, sadece erkekleri hedefleyen bir buyruk vemişti

Pasukta belirtildiği gibi: "*Paro tüm halkına emir vererek [şöyle] dedi: 'Doğan her erkeği Nil'e atın; fakat tüm kızları yaşatın*'" (Şemot 1:22). Paro'nun emri her ne kadar Bene-Yisrael'e büyük zarar verecek idiyse de, bilindiği gibi, kurala göre bir çocuğun Yahudiliği, annesine bakarak belirlenir. Annesi Yahudi olan bir bebek Yahudi'dir. Bu durumda Paro'nun emri, Yahudi Ulusu'nun yok olması için yeterli değildir.

Oysa Lavan her şeyi kökten yok etmek istedi

Lavan'ın yanında 20 yıl geçirdikten sonra Yaakov, tüm ailesini toparlayarak geri gelmek istemiş, Lavan da ona zarar vermek, "yok etmek" amacıyla peşine düşmüştür. Fakat Tanrı'nın araya girmesi sebebiyle bu gerçekleşmemiştir. Yine de, başarılı olsaydı Yaakov ölecek, ailesi de Lavan'ın putperest ortamı içinde tamamen yok olacaktı.

Bir Aram'lı, babamı yok etmek istemişti

Agada, bu paragrafta öne sürdüğü savı, Tora'daki bir pasukla kanıtlamaktadır. "Bir Aram'lı - yani Lavan - babamı - yani Yaakov'u - yok etmek istemişti".

Mısır'a indi

İlk bakışta, Yaakov'un Mısır'a inmesiyle Lavan arasında bir bağ görülmemektedir. Oysa biraz dikkatli düşünülürse bu bağ ortaya çıkacaktır. Bene-Yisrael'in toplu halde Mısır'a gitmelerinin sebebi, Yosef'in orada başvezir konumunda oluşuydu. Fakat Yosef bu konuma gelmeden önce bir mahkum, onun öncesinde ise bir köleydi. Yosef'in Mısır'a köle olarak gelmesindeki en önemli rol da kardeşlerinin kendisine olan nefretiydi. Kardeşleri onu bu nefret sebebiyle satmışlardı. Nefretlerinin temelinde ise - en azından göründüğü kadarıyla - Yaakov'un Yosef'e olan özel ilgisi vardı. Bu özel ilgi, Yosef'in, Rahel'in oğlu olmasından kaynaklanıyordu ve Rahel, Yaakov'un asıl sevdiği - ve aslında tek evlenmek istediği eşiydi. Yaakov, Rahel uğruna yedi yıl boyunca çalışmıştı. İşte bu noktada Lavan'ın rolü ortaya çıkmaktadır. Lavan bu yedi yılın sonunda Yaakov'a vermiş olduğu sözü tutmayarak,, Rahel yerine Lea'yı Yaakov'la evlendirmişti. Ve eğer bunu yapmış olmasaydı, sonradan Lea ile de evlenmiş olsa bile, en azından Yosef, Yaakov'un Behor oğlu olacaktı ve bu durumda kardeşleri ondan nefret edip, onu köle olarak satmayacaklar ve Mısır'a inilmeyecekti.

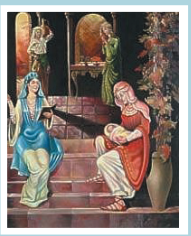
Büyük

Önemli ve saygıdeğer. Bene-Yisrael'in "büyük" olması, ilk Ata Avraam'la ilgili "*seni **büyük** bir millet haline getireceğim*" (Bereşit 12:2) denmesiyle bağlantılıdır (Maaral).

Güçlü

Kalabalık nüfuslarının sonucu güçlüydüler. Bene-Yisrael'in "güçlü" olması, ikinci Ata Yitshak'la ilgili "*bizden çok daha **güçlü** hale geldin*" (Bereşit 26:16) denmesiyle bağlantılıdır (Maaral).

Kalabalık

Ve her nesilde, normal olarak çoğalma hızları artıyordu. Bene-Yisrael'in "kalabalık" olması, üçüncü Ata Yaakov'la ilgili "*Her-Şeye-Kadir Tanrı seni mübarek kılacak, seni verimli kılıp **sayıca çoğaltacaktır***" (Bereşit 26:16) denmesiyle bağlantılıdır (Maaral). Yaakov 13 çocuğuyla, Atalar arasında, Tanrı'nın yolundan giden en çok çocuğa sahip olmuş kişidir.

'İyi'ye Dayanamamak

Agada neden özellikle Lavan'a yüklenmektedir? Ne de olsa Yaakov'u öldürmeye kararlı olan bir başkası da vardı: Esav. Neden ondan değil de Lavan'dan bahsedilmektedir?

Genelde Yahudi karşıtları, bunun için bir sebepleri olduğunu öne sürerler. Esav'a göre, Yaakov onun berahasını çalmıştı. Paro'ya göre, Yahudiler çok fazla güçleniyorlardı. Aman'ın özellikle Mordehay'a yönelik bir kini vardı ve bunu tüm Yahudiler'e genellemişti. Hitler'in bile ekonomik ve politik bahaneleri vardı. Fakat Lavan? Onun ne gibi bir "sebebi" vardı?

Lavan'ı rahatsız eden şey, Yaakov'un sınırsız ahlak duygusuydu. Bazı kişiler doğruluk ve ahlak karşısında sinirlenmeden, bu değerleri simgeleyen kişiden nefret etmeden duramazlar. Bu yüzden Lavan, ailesiyle birlikte Erets-Yisrael'e giden Yaakov'un peşine düşmüş ve ona yetiştiğinde, kendisine "*Kızlar benim kızlarım! Oğullar da benim oğullarım! Davar da benim davarım! Her ne görüyorsan benimdir o!*" (Bereşit 31:43) demiştir. Kötü insan budur. Yaakov'un temsil ettiği "iyi" kavramı onu rahatsız etmiş, bu kavramın vücuda gelmiş hali olan kişinin üzerinde tam bir hakimiyet kurmak istemiştir (Rabi Tom Meyer).

Aram'lı Lavan Ne İstedi?

Agada'da, ağırlık merkezinin Paro'dan Lavan'a aktarılması, iyi bir incelemeyi gerektirmektedir. Öncelikle, Hahamlarımız'ın, Lavan'da gördükleri kötülüğün ne olduğunu anlamalıyız. Lavan, "***her şeyi*** kökten yok etmek istedi" demeyi gerektirecek ne yapmıştır? Basitçe düşünürsek, Yaakov eşleri ve çocuklarıyla birlikte Erets-Yisrael'e kaçmamış olsaydı, Lavan da onlara hiçbir şey yapmaya niyetli değildi!

Fakat ikinci ve daha zor bir konu vardır: Lavan'ın bir şekilde kötülük yaptığını görüp kanıtlasak bile, Agada bunu neden Paro'nun yaptığı şeyi küçümseyecek kadar önemsemektedir? Agada'nın kullandığı "*Paro, **sadece** erkekleri hedefleyen bir buyruk vermişti*" şeklindeki korkunç ifadenin anlamı ne olabilir?! Paro'nun emri bu kadar mı basittir? Paro'nun, halkın sadece beşte birinin (Targum Yonatan) Mısır'dan çıkabilmesine imkan veren bir terminatör olduğu bu kadar kolay gözardı edilebilir mi? Böylesi bir kötülüğü karşılaştırabileceğimiz başka bir şey var mıdır?

Agada'nın önceki bölümlerinde dört farklı karakterdeki çocuktan bahsetmiştik. Bu çocuklardan tam bir cevap almamış olan, sadece Raşa'dır. Başka bir deyişle baba ile Raşa arasındaki diyalog henüz tamamlanmamıştır. Şimdi konu yavaş yavaş açıklığa kavuşacaktır:

Dört çocuğun dördü de Paro'nun hedefiydi. Paro, bir Yahudi ile bir diğeri arasında ayırım gözetmi-yordu. Doğan her erkek çocuğu doğrudan nehre attırıyordu. Hiçbir ayrım gözetmeden - hepsini. Ve gerçekten de "her nesilde bizi imha etmek üzere karşımıza dikildiklerinde" de, biz kendi içimizde kendimizi ne kadar sınıflandırma meraklısı olsak da, düşmanlarımızın bunu önemsemediğini, bizim kendi sınıflarımızın onları ilgilendirmediğini gözlerimizle görüyoruz! Paro ile savaş söz konusu olduğunda, bunu herkes anlar ve bunun karşısında herkes bir araya gelir. **Paro silahlarını kuşanıp Yahudiler'i hedeflediği anda, Yahudiler arasında da hiçbir ayrım kalmaz - birleşirler.** Paro'yla savaşta Raşa olan oğul bile, sadece savaşta yer almaz, bazı zamanlarda Yahudiler'in liderliğini bile yapar.

Fakat işte, dört çocuğun babası, Agada'nın bu noktasında, farklı bir savaştan bahsetmektedir: "Sevgili çocuklar... Bizim savaşımız Paro'ya karşı değil... Bambaşka birine karşıdır... Bunu iyi bilin".

Paro'yu ele alalım... Onun kadar acımasız bir düşman olmuş mudur? Sırf, denizin içinden geçen en son Yahudi'yi bile yok etmek amacıyla, tüm ordusuyla birlikte intihara kalkışacak kadar gözü dönmüş bir başkası var mıdır? Belki bilmiyoruz; ama Paro, Bene-Yisrael'in ezici çoğunluğunu Mısır'da yok etmeyi başarmıştı. Bu berbat bir şeydir... AMA... Bu bile "her şeyi kökten yok edebilmesine" yetmiş midir? Aksine; Bene-Yisrael'in özgür bir şekilde kendi topraklarında ülkelerini kurabilmelerini sağlayan güç, Mısır'daki soykırımdan kurtulabilmiş olmaktır!

Fakat bir de Lavan'a bakalım. Gerçekten; Lavan ne yapmıştır? Hiçbir şey. Görünüşte, her şeyden Yaakov sorumludur. Yaakov ailesiyle birlikte kaçmış olmasa, Lavan da onun peşine düşmeyecektir. Evet; Lavan dünyanın en dürüst kişisi değildir. Yaakov'un ücretini onlarca kez değiştirmiştir (Bereşit 31:41). Evet, Yaakov'u defalarca aldatmış, yalanlar söylemiştir. Fakat buna rağmen bir gerçek vardır: Yaakov, Haran'da bulunduğu sürede, oldukça düzenli bir Yahudi yaşamı oturtmayı başarmıştır. Neredeyse tüm oğulları orada doğmuştur. Ve bu oğulları, Erets-Yisrael'e geldiklerinde olduğu gibi aralarında anlaşmazlık yaşamamışlardır. Eh; belki Lavan'ın oğulları ile bazı tatsızlıklar ortaya çıkmıştır; ama bunun bile sebebi Yaakov ve ailesinin zenginleşmiş olmasıdır. Başka bir deyişle, oradaki Yahudi cemaati [Yaakov'un ailesi] gayet rahat sayılırdı. Savaşlarla uğraşmak zorunda değildi - ne onları yolda bekleyen Esav'la, ne de kızkardeşlerini kaçıran Şehem'le. Yurt dışında oldukça rahattılar. Erets-Yisrael ve dertlerine ne ihtiyaçları vardı? Peliştiler'le bile takışmak zorunda kalmayacaklardı! Erets-Yisrael'deki yağmursuzluk ve bazı zamanlardaki kıtlık, verimli Haran'da söz konusu bile değildi. Kısacası, her şey mükemmeldi! Peki ya "Tsadik" Lavan? Onun istediği sadece iki şey vardı:

- Yaakov'un ve ailesinin orada kalmaları, Erets-Yisrael'e dönme "hayalleri"nden, bir halk olarak "özel" oluşlarından vazgeçmeleri ve asimile olmaları.
- Onları bekleyen büyükbabaları Yitshak'a dönmemeleri. Aileden, gelenekten, tarihten - her şeyden koparak vazgeçmeleri.

Tüm nokta da budur! Yaakov Avinu, Lavan'ı dinlemiş olsaydı, gerçekten de "her şey kökten yok olacaktı". Lavan, Yahudi Ulusu'nu ortadan kaldırmanın fiziksel değil, ancak "manevi" ortamda gerçekleşebileceğini çok iyi biliyordu.

Çık ve Öğren... Bu şekilde, paragrafın girişinde kullanılan sözleri de anlayabiliriz. Birine bir şey öğretmek istediğimizde "gel öğren", "gel dinle" deriz. "Çık öğren" demek biraz gariptir. Agada neden "çıkmamızı" istemektedir?

Çünkü **"Lavan"ın bizi nasıl yok etmekte olduğunu görebilmek için, dört duvarı içinde kendimizi güvende hissettiğimiz evimizden çıkıp, dünyadaki Yahudiler'in Lavan'ın metoduna uygun bir şekilde kayboluşlarını görmemiz gerekir**. "Çık ve öğren" - kim daha büyük yıkıcı güce sahip? Kendi neslimizde bile - vahşi diktatörlerin yok ettikleri mi daha çok, yoksa Lavan'ların asimile ettikleri mi? Bizim de - dünyadaki Yahudi nüfusunun üçte birini yok etmiş bir caniden kurtulabilmiş bir neslin çocukları olan bizlerin de - çıkmamız ve "rahat Lavan'sal sürgünler" sonucunda Seder masalarında yer almamaya başlayan kardeşlerimizi görmemiz gerekmektedir. Her gün, her saat, kültürünü, değerlerini, geçmişini bilmeyen kardeşlerimiz, Lavan'ın kılıçları ile değil, gülümsemeleri ve kucaklamalarıyla yok olmaktadır. Yaakov Avinu'nun bu kucaklama ve öpüşmelerden ne kadar kaçındığını biliyoruz... Acaba neden korkuyordu? Belki de bunu şimdi daha iyi anlıyoruzdur... (Tehelet Mordehay).

Tora, Devarim 26:1-11'de, yılın ilk meyvelerinin (Bikurim) Bet-Amikdaş'a getirilişi sırasında bir kişinin yapması gereken deklarasyonu kaydeder. Bu deklarasyon, sadece birkaç pasukla (Devarim 26:5-9), Yaakov'un Mısır'a inişi, ailenin orada büyük bir ulus haline gelişi, esaret, kurtuluş ve Erets-Yisrael'e girişi özetler. Agada bu özet tarihi kullanarak, onu daha da genişletecektir. Agada'nın yöntemi, bu pasukları bölerek, her sözcük ya da sözcük grubunu nispeten geniş bir açıklama eşliğinde sunmak ve bu şekilde özeti detaylandırmaktır. Bunun için giriş olarak, bir önceki paragrafta getirilen Devarim 26:5 ile başlamaktadır.

Giriş: "...Sonraları [babam] Mısır'a indi ve az sayıda kişiyle orada konakladı; orada büyük, güçlü ve kalabalık bir ulus haline geldi" (Devarim 26:5).

וַיֵּרֶד מִצְרַיְמָה אָנוּס עַל פִּי הַדִּבּוּר. וַיָּגָר שָׁם, מִלַּמֵּד שֶׁלֹּא יָרַד לְהִשְׁתַּקֵּעַ אֶלָּא לָגוּר שָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמְרוּ אֶל פַּרְעֹה לָגוּר בָּאָרֶץ בָּאנוּ, כִּי אֵין מִרְעֶה לַצֹּאן אֲשֶׁר לַעֲבָדֶיךָ, כִּי כָבֵד הָרָעָב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, וְעַתָּה יֵשְׁבוּ נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן:

בִּמְתֵי מְעָט, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיְמָה, וְעַתָּה שָׂמְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לָרֹב.

ו יְהִי שָׁם לְגוֹי גָּדוֹל מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְצֻיָּנִים שָׁם. לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בִּמְאֹד מְאֹד, וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם.

וָרָב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: רְבָבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נְתַתִּיךְ, וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי, וַתָּבוֹאִי בַּעֲדִי עֲדָיִים, שָׁדַיִם נָכֹנוּ וּשְׂעָרֵךְ צִמֵּחַ וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה.

- "Vayered Mitsrayma" - Anus Al Pi Adibur.
- "Vayagor Şam" - Melamed Şelo Yarad Leiştakea, Ella Lagur Şam. Şeneemar: "Vayomeru El Paro Lagur Baarets Banu. Ki En Mire Latson Aşer Laavadeha, Ki Haved Araav Beerets Kenaan. Veata, Yeşevu Na Avadeha Beerets Goşen".
- "Bimte Meat" - Kema Şeneemar: "Beşivim Nefeş, Yaredu Avoteha Mitsrayma. Veata Sameha A-do-nay E-lo-e-ha Kehoheve Aşamayim Larov".
- "Vayi Şam Legoy" - Melamed Şeayu Yisrael Metsuyanim Şam.
- "Legoy Gadol Veatsum" - Kema Şeneemar: "Uvne Yisrael, Paru Vayişretsu Vayirbu Vayaatsmu Bimod Meod; Vatimale Aarets Otam".
- "Varav" - Kema Şeneemar: "Revava Ketsemah Asade Netatih. Vatirbi Vatigdeli Vatavoi Baadi Adayim; Şadayim Nahonu Usareh Tsimeah; Veat Erom Veerya".

- "Mısır'a indi" - Yaakov, Tanrısal Karar sebebiyle buna mecbur kalmıştı.
- "Orada bir süre kaldı" - Bu ifade, Mısır'a yerleşmek amacıyla değil, orada sadece "bir süre kalmak için" indiğini öğretir. Pasukta söylendiği gibi: "'Bu ülkede bir süre kalmak için geldik' diye açıkladılar Paro'ya. 'Çünkü kıtlık Kenaan'da oldukça ağır olduğundan, kullarınızın davarı için otlak yok. Lütfen kullarınızın Goşen bölgesinde yerleşmelerine izin veriniz'" (Bereşit 47:4).
- "Az sayıda kişiyle" - Pasukta söylendiği gibi: "Ataların Mısır'a yetmiş kişilik bir grup halinde inmişlerdi; oysa şimdi, Tanrın Aşem seni, gökyüzündeki yıldızlar gibi kalabalık hale getirdi" (Devarim 10:22).
- "Orada … bir ulus haline geldi" - Bu ifade, Bene-Yisrael'in orada ayırt edilir halde olduklarını öğretmektedir.
- "Büyük, güçlü … bir ulus" - Pasukta söylendiği gibi: "Bene-Yisrael verimliydiler; kaynarcasına çoğaldılar ve çok çok güçlendiler. Ve ülke onlarla doldu" (Şemot 1:7).
- "Ve kalabalık" - Pasukta söylendiği gibi: "Seni çayırın çimenleri gibi onbinler haline getirdim; çoğaldın, büyüdün ve mükemmel güzelliğe eriştin; göğüslerin şekillendi ve tüylerin bitti; fakat sen çıplak ve örtüsüzdün" (Yehezkel 16:7).

Tanrısal karar sebebiyle mecbur kalmıştı

Yaakov'un Mısır'a inişinin sadece "bir süre kalmak" oluşunu devamında okuduğumuz için, akla buna ne gerek olduğu sorusu gelebilir. Agada bu soruya cevap vermektedir: Yaakov buna mecburdur. Zira Tanrı'nın Avraam'a Parçalararası Antlaşma sırasında söylediği üzere bu olayın gerçekleşmesi gerekiyordu. Buna karşın Hahamlarımız şu gözlemi yaparlar: Tanrı bu kararı vermiş olduğu için, Yaakov'un Mısır'a zincirli bir şekilde inmesi bile normal kabul edilebilirdi. Ne de olsa Yaakov Tanrı'nın sürgün kararı sebebiyle Mısır'a gelmektedir ve normalde sürgünler bu şekilde başlar. Yine de, Tanrı'ya olan yakınlığı ve üstün düzeyi sebebiyle Tanrı ona iyilik yapmış, büyük onurla - Paro'nun da-vetlisi olarak inmiştir (Bereşit 45:17-18). Fakat bunu yaparken bile isteksizce yapmıştır (Bereşit 46:3) (Vilna'lı Gaon).

Maneviyatı en yüksek ülke olan Erets-Yisrael'den ayrılmak her zaman "iniş" olarak tanımlanır. Fakat gidilen yer Mısır, yani dönemin yozlaşmışlık ve ahlaksızlık merkezi olunca bu inişin daha sert olduğu açıktır. Bu da her ne kadar Yaakov ve ailesi Mısır'da büyük bir rahat içinde yaşamışlarsa ve çocukları hayatta olduğu sürece aile hiçbir zorluk çekmemişse de, buna rağmen Mısır'daki yaşamlarının onlar için yine de bir sürgün olduğunu hiçbir zaman akıllarından çıkarmamış olduklarını gösterir. Zira orada kendi istekleriyle değil "mecbur oldukları için" bulunmuşlardır ve ellerinde olsa hemen Erets-Yisrael'e döneceklerdir (Rabi Hida).

Bir süre kaldı

İbranice ***Vayagor***. Bu geçici bir süre konaklama ifade eder. Tam yerleşme söz konusu olsaydı ***Vayeşev*** sözcüğü kullanılırdı (Bereşit 37:1). Bu niyette olmadıkları, Agada'nın getirdiği pasukta Paro'ya hitaben söyledikleri sözlerden kolayca anlaşılmaktadır: "*Bu ülkede bir süre kalmak için geldik*".

Vayagor sözcüğü "***Ger*** - *Yabancı*" kökünden gelmektedir. Tanrı'nın, Yaakov'u Mısır'a inmeye mecbur eden Sözü, Avraam'ın soyunun kendilerine ait olmayan topraklarda "yabancı" olacakları yönündeydi.

Yaakov ve ailesi de buraya sadece "bir süre için" - yani yabancı statüsünde gelerek, sadece ve sadece bu Söz sebebiyle ve elinde olmadan Mısır'da olduklarını vurgulamışlardır. Ancak Mısır'da geçen süre ile yeni nesiller burayı kendi anayurtları gibi görmeye başlamışlardır.

Kıtlık Kenaan'da oldukça ağır olduğundan

Tek sebep buydu. Yosef'in burada üst düzey konumda oluşunu fırsat bilip, Mısır'dan yararlanma gibi bir niyetleri yoktu.

Goşen bölgesi

Bu bölgede yaşamalarını Yosef öngörmüştür. Çünkü bu şekilde Mısır toplumunun olumsuz etkilerinden uzakta, ayrı bir yerde yaşayacaklardır. Yosef kardeşlerine ayrıca "çoban olduklarını" vurgulamalarını söylemiştir. Mısırlılar çobanlardan hoşlanmazlardı. Bu da Bene-Yisrael için ek bir koruma anlamına gelecekti.

Yetmiş kişi

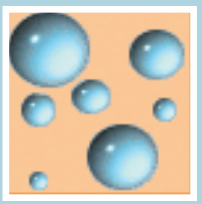
Bu liste Bereşit 46:8-27'de verilmektedir.

Ayırt edilir halde

Bene-Yisrael Mısır'da kendilerine özgü özelliklerini geliştirerek farklı bir ulus olduklarını belli eder bir durumdaydılar. Kendilerine ayrılmış belirli bir bölgede oturuyorlardı, dilleri, giyiniş tarzları ve isimleri Mısırlılar'dan farklıydı. Gerçekte Bene-Yisrael'in Mısır'da bu üç şeyi değiştirmemiş olması, onların kurtulmayı hak etmelerinde önemli bir rol oynamıştır. Yahudiler'i Mısırlılar'dan farklı kılan bir başka nokta da her ailenin çok çocuk sahibi olmasıydı. Dahası, davranış ve değer yargılarıyla Avraam Avinu'nun soyundan geldiklerini herkese belli eder bir düzende yaşıyorlardı (Raşi; Ritba).

Büyük, güçlü ... bir ulus

Bu bölümde kanıt olarak getirilen pasukta, çoğalmayı ve güçlenmeyi ifade eden altı sözcük vardır. Midraş, Bene-Yisrael'in mucizevi çoğalışını anlatırken, her kadının bir kerede altı bebek doğurduğunu belirtir. Pasuktaki altı sözcük bu sayıya gönderme yapmaktadır. Normalde altız doğan çocuklar güçsüz ve yetersiz olurlar. Buna karşın pasuk, çocukların normal bir doğumdaki gibi güçlü olduklarını vurgulamaktadır (Abravanel).

Çayırın çimenleri

Tıpkı kesildikçe daha gür çıkan çimenler gibi, Bene-Yisrael'e de ne kadar eziyet edildiyse, onlar da o kadar çoğalmışlardı. (Ritba; Abudaram) "*[Mısırlılar] ona ne kadar eziyet ettiyse, [Yisrael] o kadar çoğalıyor ve yayılıyordu*" (Şemot 1:12). Bu, Tanrı'nın planıydı. Paro "***Pen Yirbe** - Aman Çoğalmasınlar*" diye önlem aldıkça, onlar "***Ken Yirbe** - O denli çoğalıyorlardı*" (Raşi). İlginç bir nokta: Çölde yapılan sayımda, Levi kabilesinin diğer kabilelere oranla belirgin bir şekilde düşük nüfuslu olduğu görülmektedir. Bu da çimen benzetmesine bağlıdır. Leviler fazla çoğalmamışlardır; çünkü onlar kölelik yapmamışlar, eziyet görmemişlerdir (Ramban; bkz. sıradaki paragraftaki açıklamalar).

Onbinler

Çok sayıda onbin tane (Metsudat Tsiyon). Konunun açıklanması için pasuğun bu kadarı yeterli olmasına karşın, Agada pasuğu sonuna kadar vermekte, genç bir kıza benzettiği Bene-Yisrael'in gelişim aşamalarını tanımlamaktadır:

Mükemmel güzelliğe eriştin

İbranice ***Baadi Adayim***. Bu, ergenlik çağına ulaşıp takılar takmaya başlamaya uygun yaşa erişmiş bir genç kızı tanımlamaktadır. ***Adayim*** sözcüğü takı ve mücevher ifade eder. Diğer yandan, bazı otoriteler bunu "***Adarim** - Sürüler*" sözcüğüyle bağdaştırırlar. Bu da, Bene-Yisrael'in büyük ve kalabalık bir sürü gibi çoğalışını temsil etmektedir.

Göğüslerin şekillendi ve tüylerin bitti

Bunlar bir genç kızın ergenlik çağını işaretleyen belirtilerdir. Peygamber Yehezkel, Bene-Yisrael'in Mısır Çıkışı ile artık büyük ve kalabalık bir ulus haline gelişine gönderme yapmaktadır. Yine de;

Fakat sen çıplak ve örtüsüzdün

Sadece kalabalık bir ulus olmak yeterli değildir. Henüz Mısır'ın yozlaşmış kültüründen payını aldıkları için, Bene-Yisrael, kurtulmayı hak edebilmelerini sağlayacak konumdan uzaktadırlar. Mitsvalar açısından çıplak ve savunmasızdırlar. Bu halleriyle özgürlüğü hak etmedikleri için, Tanrı, Bene-Yisrael'e iki önemli mitsva vermiştir: Pesah korbanı ve Berit Mila. Bu mitsvalardan ikincisi yeni verilmiş değildi; fakat Mısır'da Bene-Yisrael sünnet olmayı ihmal etmişlerdi. Ve Tanrı onlara, sünnetsiz kimsenin Mısır'dan çıkamayacağını bildirmiştir. Bunun üzerine halk içinde sünnetsiz olan kişiler sünnet olmuşlardır. Böylece Bene-Yisrael kanla bağlı iki mitsva - korban ve sünnet - sayesinde Mısır'dan çıkmayı hak etmiştir. Bu açıdan birçok Agada, Yehezkel kitabındaki bu pasuktan önceki pasuğu da içerir: "***Vaeevor Alayih, Vaereh Mitboseset Bedamayih; Vaomar Lah Bedamayih Hayi; Vaomar Lah Bedamayih Hayi*** - *Üzerinden geçtim ve seni kendi kanın içinde debelenirken gördüm. Sana 'Kanların sayesinde yaşayacaksın' dedim. Sana 'Kanların sayesinde yaşayacaksın' dedim*" (Yehezkel 16:6). Bu pasukta kanla ilgili iki kez geçen ifade, söz konusu mitsvalara denk gelmektedir. Biri sünnetin kanı, diğeri korbanın kanıdır.

Tek Ruh

Pasukta "yetmiş kişi" anlamındaki ifade ***Şivim Nefeş***'tir. ***Nefeş*** sözcüğünün tam anlamı "can" ya da "ruh"tur. Dikkati çeken bir nokta vardır: İbranice'de bir sözcüğün başına bir sayı geldiği zaman, o sözcük çoğul hale gelir. Dolayısıyla İbranice dil yapısına göre bu pasukta "***Şivim Nefaşot*** - *Yetmiş Can[lar]*" denmesi daha doğrudur. Ancak Tora tekil yapıyı tercih ederek ***Nefeş*** demiştir. Neden?

Bu kullanım, Yahudiler'in, Mısır adlı çamur çukurunda verimli olabilmelerini sağlayan bir başka temel özelliklerini göstermekte, aynı zamanda insanın manevi gelişiminin dinamiğine ışık tutmaktadır.

Çoğu arkadaşlık sadece rastgele oluşur. Aynı sınıfa düşen öğrenciler, bir dil kursunda şansa bir karşılaşma gibi... Arada bir konuşma geçer, gelişir, ortak ilgi alanları keşfedilir, yollar daha çok kesişmeye başlar ve bir bakarsınız, arkadaş oluvermişsiniz.

Fakat bazı arkadaşlıklar vardır ki, kişiler tarafından *seçilmiştir.* İki tarafın kişilikleri gece ve gündüz kadar farklı olabilir. Maddi durumlar tamamen farklı, karakter özellikleri taban tabana zıt da olabilir. Kafalar çoğunlukla farklı düşünebilir ve olaylar farklı şekillerde algılanabilir. Fakat yine de, bu arkadaşlık seçilebilir. Nasıl mı? Yaşamdaki amaçlar ortaksa, her şey mümkündür. Ve herkesin temelde ortak olduğu bir yaşam amacı vardır: Olabildiğince anlamlı bir hayat sürmek. Gelişimi, yaşam ile eşanlamlı hale getirmek ve zamanı sadece geçirmek yerine, onu doldurmak.

Ve bu, arkadaş varlığını gerektiren bir amaçtır. Çünkü her ne kadar hepimizin yüksek amaçları varsa da, bunları yüksek sesle dile getirmekten çekiniriz. Bu üst hedeflerin, onlara henüz ulaşmadan yaşamakta olduğumuz yaşama karşı bir silah olarak kullanılmasından korkarız. Bu suçlama kendi içimizden bile gelebilir: "ikiyüzlüsün sen. Bir yandan belirli bazı değerleri savunurken, bambaşka değerlere göre yaşıyorsun!" İşte tam olarak bu sebepten dolayı, arkadaşlarımızı dikkatle seçmemiz gerekir. Çünkü belki bazı zamanlarda içinizden gelen o sesi bastırmayı başarabilirsiniz. Ama bir arkadaşın gözlerinden ya da sesinden kaçamazsınız. Bu sizi hedefinize gerçekten götürecek olan yoldur.

Şimdi, bireyleri arasındaki ilişkinin öncelikli noktası, "ortak bir hedefe yönelik kararlılık" olan bir toplum hayal edin. Bunun, "alelade"yi "anlamlı"ya çevirme şeklinde manevi bir hedef olduğunu düşünün. İşte bu, Yaakov'un ailesidir - Yahudi Ulusu'nun, Mısır çukuruna *inen* atalarıdır. Her birinin kendi kişiliği ve bakış açısı vardı, her biri kendine has bir doğaya ve tarza sahipti. Kısacası her biri, en çarpıcı şekilde birer "birey"di; buna karşın onları birbirlerine bağlayan, gayretli, düşünceli ve önyargısız bir toplum haline getiren ortak bir - "tek ruh" vardı.

Hahamlarımız, Yahudi yaşamının en temel yanlarından biri olan *Hesed*'in - duyarlı paylaşım ve düşünceli yardımlaşmanın - hiçbir zaman zayıflamamış olduğunu vurgularlar. Esaretten kurtulmuş olmamız önemli bir mucizedir; fakat bu ağır esaret karşısında bile insanlık ve maneviyatımızı canlı tutabilmiş olmamız da en az onun kadar önemli bir başka mucizedir.

Elbette bu, gelecekteki bazı şeyler için bir ön işaretti. Sadece en gaddar fiziksel eziyetlere değil, aynı zamanda karakter, bütünlük ve makul düşünme yeteneğini yok etmeye çalışan bir dünyanın ezici kuvvetine de dayanabilmiş olan halk, işte bu "tek ruh"tan kaynaklanmıştır. Onların ayakta kalabilmelerinin tek yolu vardı. Tek bir ruh olarak. Kalplerini güçlü tutan ve ruhlarına ilham veren her şeye ulaşmak için gerekli gayret konusunda ısrarlı olmak. Ve bunu başarmışlardı... En azından kurtulmayı hak edenler... (Rabi Şimon Apisdorf).

İnsanlığın Küçük Modelleri

Agada, Mısır'a 70 kişi olarak inildiğini belirtmektedir. 70 sayısı hiç de rastlantısal değildir. Babil Kulesi'nde insanlığın temeli olan 70 milletten kişiler vardı. Bu yüzden Bene-Yisrael Mısır'a indiklerinde 70 kişidirler; zira Yahudi Ulusu içinde, 70 farklı Yahudi kök-ruhu vardır. Bu kök-ruhların her biri, dünyanın temel uluslarına denk gelir; bu da Yahudiler'in dünyanın neresine giderlerse gitsinler, yerel halklarla kolayca anlaşabilmelerini sağlar. Zira Yahudiler, insanlığın küçük birer modelidirler (Rabi Tom Meyer).

Nasıl Asimile Olunur?

Agada Yahudiler'in çok kalabalıklaştıklarını ve "ülkenin onlarla dolduğunu" belirtmektedir. Acaba gerçekten Yahudiler Mısır'ı dolduracak kadar kalabalık mı olmuşlardır? Mısır oldukça büyük bir ülkedir ve Mısır'ı terk ettiklerinde Bene-Yisrael'in nüfusu yaklaşık 3.000.000'du. Dolayısıyla "ülke onlarla doldu" ifadesi, onların her yerde hissedildiklerini ifade eder. Yahudiler nüfusça çok değillerdi, ama her alanda başarılı ve verimliydiler. Sanatta, ekonomide, ticarette... Ayırt edilebiliyorlardı ve özeldiler. Bunun ne gibi sonuçlar vereceğini tahmin edersiniz... Evet haklısınız...

Bene-Yisrael nüfus patlaması yaşadıktan sonra etrafta çok dolaşmaya başlamışlardı. Tora'nın Bene-Yisrael'in kalabalıklığını belirtmek için kullandığı sözcük ilginçtir: "***Vayişretsu*** - *Kaynadılar*". Fakat bu sözcüğün kökü pek de hoş bir kelime değildir. ***Şerets*** sözcüğü sürüler halinde dolaşan küçük hayvanları tanımlamak için kullanılır; her türlü böcek, fare, kertenkele bu sınıfa girer. Yahudiler'i tanımlamak için neden böyle bir sözcük seçilmiştir?

Talmud, Bene-Yisrael'in çoğalmasının sadece nüfustan ibaret olmadığını belirtir. Halk çok kısa sürede asimile olmaya ve yozlaşmış Mısır kültürünün en alçak alışkanlıklarını edinmeye başlamıştı. Böcekler gibiydiler. Ve asimile değerlerini kendi çocuklarına aktarmaya başladılar.

Agada daha sonra, ergenlik çağına ulaşmakta olan genç bir kızla ilgili şiirsel bir benzetme yapmaktadır. Yahudiler bir ulus olma aşamasındaydı; ama "çıplaktırlar" - sürgün sırasında kendi özlerini kaybetmişlerdi; kim olduklarını unutmuşlardı. "Kendi kanları içinde debeleniyorlardı" - köleliğin eşiğindeydiler; ama buna karşın "Kanları sayesinde yaşayacaklardı" - Berit Mila mitsvası sayesinde devamlılıklarını garanti edeceklerdi. Asimilasyona rağmen, Yahudiler derinlerde bir yerde kendi öz kimliklerini halen korumaktaydılar. Bu, neredeyse her şeyini kaybetmiş, manevi yok oluşun eşiğinde olup, yine de direnen ve her şeyi sonuna kadar teslim etmeyen bir Yahudi'nin portresidir. Ve kurtuluşlarını sağlayan da işte bu olmuştur. Çünkü bir kişi eğer Yahudi olduğunu tamamen unutursa, o zaman Mısır'dan çıkması mümkün değildir.

Özetlersek; Yaakov ve ailesi Mısır'a geldikleri zaman, öncelikleri Yahudi kalmaktı. İlk fırsatta Erets-Yisrael'e dönebilmeyi istiyorlardı. Mısır bir sürgündü ve geçiciydi; Yahudi tarihinin yolunda sadece bir duraktı. Fakat orada bir süre geçirip çoğalmaya ve geniş topluma entegre olmaya başladıkları zaman, Yahudi olmanın anlamını kaybetmeye başlamışlardı. Ve bu gibi durumlarda tarih boyunca rastlandığı gibi... antisemitizm, köşeyi dönünce tam karşılarında olacaktı... (Rabi Tom Meyer).

Agada, Bene-Yisrael'in Mısır'a gelişlerinin üzerinden bir süre geçmesinden sonra durumun yavaş yavaş değiştiğini gösteren ilk gelişme cümlesiyle devam etmektedir. Şimdi açıklanacak olan pasuk, bir önceki bölümde bölünerek açıklanan pasuğun hemen arkasından gelen pasuktur:

וַיָּרֵעוּ אוֹתָנוּ הַמִּצְרִים וַיְעַנּוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבֹדָה קָשָׁה׃

Vayareu Otanu Amitsrim Vayaanunu, Vayitenu Alenu Avoda Kaşa.	Mısırlılar bize kötülük ettiler; bize eziyet ettiler ve üzerimize ağır işler yüklediler (Devarim 26:6).

Şimdi bu pasuk, aynı yöntemle bölünüp detaylı bir şekilde açıklanmaktadır:

וַיָּרֵעוּ אוֹתָנוּ הַמִּצְרִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: הָבָה נִתְחַכְּמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי תִקְרֶאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם הוּא עַל שֹׂנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ.

וַיְעַנּוּנוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וַיָּשִׂימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עַנֹּתוֹ בְּסִבְלֹתָם וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכְּנוֹת לְפַרְעֹה אֶת פִּתֹם וְאֶת רַעַמְסֵס:

וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבוֹדָה קָשָׁה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וַיַּעֲבִדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ:

- "Vayareu Otanu Amitsrim" - Kema Şeneemar: "Ava Nithakema Lo Pen Yirbe; Veaya Ki Tikrena Milhama Venosaf Gam U Al Soneenu, Venilham Banu Veala Min Aarets".
- "Vayaanunu" - Kema Şeneemar: "Vayasimu Alav Sare Misim Lemaan Anoto Besivlotam; Vayiven Are Miskenot Lefaro Et Pitom Veet Raamses".
- "Vayitenu Alenu Avoda Kaşa" - Kema Şeneemar: "Vayaavidu Mitsrayim Et Bene Yisrael Befareh".

- "Mısırlılar bize kötülük ettiler" - Pasukta söylendiği gibi: "Gelin ondan daha akıllı davranalım ki daha da çoğalmasın ve olur da bir savaş çıkarsa o da düşmanımıza katılıp bize karşı savaşarak, bizi ülkeden sürmesin" (Şemot 1:10).
- "Bize eziyet ettiler" - Pasukta söylendiği gibi: "Ağır işleriyle Yisrael halkına eziyet etmek için onun üzerine angarya memurları atadılar. Bene-Yisrael, Paro için, stok amaçlı şehirler Pitom ve Raamses'i inşa edecekti" (Şemot 1:11).
- "Üzerimize ağır işler yüklediler" - Pasukta söylendiği gibi: "Mısırlılar Bene-Yisrael'i, beden-sel dirençlerini kıracak şekilde köleleştirdi- ler" (Şemot 1:13).

Kötülük ettiler

Bene-Yisrael'in, bir önceki paragrafta verilen özelliklerinden "kalabalık" oluşlarını hedefleyerek, onların azalmaları için sinsi planlar yaptılar. **Eziyet ettiler** - Onların "büyük"; yani "önemli" oluşlarını he- defleyerek, onların statüsünü kölelik yoluyla indirmek istediler. **Ağır işler yüklediler** - Onların "güçlü" oluşlarını hedefleyerek, ağır işlerle bu gücü yok etmeye çalıştılar (Maaral).

Mısırlılar bize kötülük ettiler

Agada, Mısırlılar'ın söz konusu işleri vermelerindeki amacın ülkenin refahı değil, sırf kötülük olduğunu öğretmektedir. Bene-Yisrael'in olağanüstü bir hızla çoğalması, Mısırlılar'ı bunu engellemek için art niyetli planlar yapmaya yöneltmiştir.

"***Vayareu Otanu*** - *Bize kötülük ettiler*" ifadesi, aynı zamanda "*Bizi kötü ettiler*" anlamındadır. Başka bir deyişle Mısırlılar, Bene-Yisrael'in bu çoğalmasının ardında potansiyel bir tehlike görmüş, Yahudiler'in ülkeyi ele geçirme gibi bir planları olduğu evhamına kapılmışlardır (Raşbats, Abravanel). Kendi gözlerinde artık Yahudiler sadece kötülüğü temsil etmektedir. Bu da onlara ifti-ralar atma, eziyet etme, onları öldürmeyi Mısırlılar için bir "hak", hatta "görev" haline getirmektedir. Yahudiler'in hiç böyle bir niyeti olmamasına karşın, Mısırlılar, onlara bir kötülük yakıştırmışlar, kendi yazdıkları senaryodan korkarak, önce kötülemişler, sonra da bunu temel alan kötülüklerine girişmişlerdir.

"*Bizi kötü ettiler*" ifadesi aynı zamanda Mısırlılar'ın, kendi yozlaşmışlıklarını Bene-Yisrael'e aşılama gayretinde olduklarını gösterir. Bene-Yisrael bu şekilde Tanrı'nın önünde suçlu [kötü] duruma düşmüştür (Rabi Şelomo Alkabets, Yaavets).

Vayareu sözcüğünün bir başka kökü ise "***Rea*** - *Dost*"tur. Midraş'a göre Mısırlılar Bene-Yisrael'e öncelikle dostça yaklaşmışlar, onların ülkeye olan sadakatlerini kötüye kullanmışlardır (bu bölümün en son açıklamasına bakınız).

Ondan daha akıllı davranalım

Basit anlamda bu, Paro'nun "Bene-Yisrael'den" daha akıllı davranmayı hedeflediğini söylemektedir. Fakat daha derin anlamda Paro "Tanrı'dan" daha akıllı davranma niyetindedir. Kraliyet astrologları Paro'ya Yisrael'in kurtarıcısının doğmak üzere olduğunu gördüklerini bildirirler. Ek bir bilgi olarak, bu kişinin sonunun "suyla ilgili" olduğunu anladıklarını söylerler. Paro bunun üzerine hemen harekete geçer. Tanrı'nın prensibi, her şeye birebir karşılık vermektir. Bu sebeple Paro "akıllı davranarak" doğacak her erkek çocuğun nehre atılmasını emre- der. Düşüncesine göre, Tanrı onu cezalandıramayacaktır; zira Noah zamanındaki Tufan'dan sonra, Tanrı dünyayı bir daha suyla yok etmeyeceğine dair yemin etmiştir. Bu durumda Mısırlılar'a suyla ceza veremeyecek, yaptıkları yanlarına kalacaktır. Oysa bir gerçek vardır:

Tanrı'nın yemini "tüm dünya" için geçerlidir. Fakat tek bir ülkeyi suyla cezalandırmayacağını söylememiştir. Nitekim Mısırlılar'ın başına gelen en büyük bela, tüm ordularının Kızıldeniz'in suları tarafından yutulmasıdır (Raşi). Yan bir bilgi olarak; Mısırlı astrologlar kısmen haklı çıkmışlardır. Bene-Yisrael'e, Mısır çıkışında önderlik eden Moşe Rabenu, çöldeki bir susuzluk anında, Tanrı'nın "taşa konuş" demesine karşın taşa asasıyla vurduğu için, Erets-Yisrael'e girmeyi hak edecek kadar yaşamamıştır. Bir bakıma Moşe'nin sonu gerçekten suyla gelmiştir. Ama astrologlar sadece genel bir şey görmüşler, detayları ise her zaman olduğu gibi bilememişlerdir.

Onun üzerine

Pasuk halktan bahsettiği için tekil kullanım içermektedir. Fakat Midraş'a göre "onun" sözcüğü Paro'yu ifade etmektedir. İnşaat kam- panyasına herkesin katılımını sağlamak üzere, "Paro'nun üzerine" de angarya memurları görevlendirilmişti. Amaç kimsenin itiraz etmemesini sağlamaktı. Paro'nun boynuna bir tuğla asmışlardı ve "Ben bu işlerde çalışamam; nazik bir bünyem var" diyen kişiler olduğunda "Ne yani? Paro'dan da mı naziksin?" diyorlardı (Talmud - Sota 11; Midraş - Şemot Raba 1).

Angarya memurları

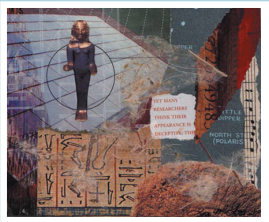
Bu kişiler Yahudiler'e ağır işler veriyorlardı. İbranicesi ***Sare Misim*** olan ifade, "vergi memurları" olarak da anlaşılabilir. Bu memurlar Yahudiler'den özel bir vergi alıyorlardı.

Stok amaçlı şehirler Pitom ve Raamses

Amaç Bene-Yisrael'e ağır işler yüklemek olduğu için, Mısırlılar, söz konusu stok şehirleri Pitom ve Raamses'in inşaat yerlerini özellikle toprak kaymalarının bolca görüldüğü bir bölgede seçmişlerdi. Yapılan bir bina çok fazla ayakta durmayıp yıkılıyor, bu şekilde Yahudiler için sürekli ağır işin varlığı sağlanıyordu (Tora Temima). "*Stok amaçlı*" anlamına gelen ***Miskenot*** sözcüğü aynı zamanda "***Mesakenot*** - *Tehlike arz eden*" demektir ve inşaatı yapan kişilerin yaşamlarının bölgenin dengesizliği sebebiyle sürekli tehlikede olduğunu ima etmektedir. Şehir isimleri de bunu yansıtır. Hahamlarımız Pitom'u "***Pi Teom*** - *Derinliklerin ağzı*", Raamses'i ise "***Rişon Rişon Mitroses*** - *Yıkılıp dağılma konusunda ilk*" şeklinde tanımlarlar (Talmud - Sota 11).

Bedensel dirençlerini kıracak şekilde

İbranice ***Befareh***. Bu sözcük "paramparça etmek, ezmek, kırıntılara ayırmak" anlamı taşır. Genel olarak ya sonu ya da gereği olmayan işlerden bahsedilmektedir. Dolayısıyla, fiziksel anlamda kullanılmasına karşın, Mısırlılar'ın, Bene-Yisrael'in psikolojilerini de hedef aldıkları açıktır. Midraş (Tanhuma) bu sözcüğü açıklarken Mısırlılar'ın, erkeklere kadın, kadınlara erkek işi verdiklerini belirtir. Erkeklere "kalk ve ekmek pişir" derken, kadınlardan "şu fıçıyı doldur, şu ağacı kes, bahçeye gidip bana sebze getir" gibi isteklerde bulunuyorlardı.

Bu sözcük "***BeFe Rah*** - *Tatlı Dille*" şeklinde de açılabilir (Rabi Elazar). Buna göre Paro, en başta Bene-Yisrael'in liderlerini toplar ve onlara nazik bir dille "Lütfen bana bugün bir iyilikte bulunun" der. Eline bir sepet ve mala alır. Onu görenler de ellerine birer sepet ve mala alırlar ve tuğla yapmaya başlarlar. Paro da onlarla beraber çalışır. İlk gün yaptıkları tuğlalar sayılır ve onlardan her gün bu kadar yapılması gerektiği "rica edilir". Bu şekilde Bene-Yisrael'e ülkede bir yeniden yapılanma ve kalkınma seferberliği ilan edildiği ve yeni şehir inşaatı için insan gücüne gerek duyulduğu bildirilir. Yahudiler bu seferberliğe istekle katılırlar, kendi işlerini bırakarak Mısır'ın refahı için çalışma konusundaki heveslerini gösterircesine inşaat işlerine başlarlar. En başta ücret bile alırlar ve Mısırlılar'la birlikte çalışırlar. Fakat etrafta Mısırlılar'ın gittikçe azaldığını ve sonunda tek çalışanın kendileri olduğunu gördüklerinde artık çok geçtir. Daha sonra ücretler tamamen kesilir, verilenler vergiyle geriye alınmaya başlanır. Yahudiler bunun üzerine eski işlerine dönmek isterler; ama artık başlarında silahlı memurlar vardır. Artık birer köle olmuşlardır ve rica yoktur; bitirmeleri gereken bir günlük tuğla kotası vardır.

Levi kabilesi bu seferberliğe en baştan beri katılmamış, "halkın manevi lideri şeklindeki konumunu aynen devam ettirmiştir". Bunun bir sonucu olarak Levi kabilesi kölelik yapmamıştır.

Sürgündeki Yahudi

Şemot kitabının ilk bölümü, Mısır'daki esaretin hangi aşamalarla gerçekleştiğini açıklamaktadır. Bu aşamalar bize, tarih boyunca antisemitizmin davranış şeklinin yaklaşık olarak aynı şekilde gerçekleştiğini göstermektedir:

Sürgündeki Yahudiler, kendilerine kucak açan bir ülkeye gelirler. Burada şükran duyguları içinde her zaman sadık kalacaklarına dair söz verirler ve bu sözü tutarlar. Rahatlık içinde kendi düzenlerini kurarlar ve bunda, istisnasız her zaman başarılı olurlar. Aradan bir süre geçer ve yavaş yavaş burada misafir olduklarını unutmaya başlarlar. Geniş toplumun yaşam tarzı onları çeker. Her yerde boy göstermeye başlarlar. Bazı zamanlarda nüfusları da artar; ama çoğu zaman dikkati çekmelerinin sebebi nüfusları değil, her alanda ön planda olmalarıdır: *Bene-Yisrael verimliydiler; kaynarcasına çoğaldılar ve çok çok güçlendiler. Ve ülke onlarla doldu*. (Şemot 1:7).

Bu durum, ev sahibi ülke insanları içinde farklı tepkilere yol açar. Bazıları bundan memnundur. Bazıları ise değildir. Yahudiler "onlardan" gibidirler ve bunun için gerçekten uğraşıyorlardır. Ama kim onlara böyle olmalarını söylemiştir ki? İçten içe geniş toplum içinde Yahudi karşıtları seslerini yükseltmeye başlarlar. Ama güçlü değildirler... Ta ki; "*Mısır'da, Yosef'i tanımayan yeni bir kral tahta çıktı*" (Şemot 1:8). Yönetim değişir. Ve bu yönetimin özelliği, "Yosef'i tanımamasıdır" - tanımazdan gelmesidir. Yahudiler'in bu ülkeye kattığı çok şey vardır. Ama yeni yönetim için Yahudi aleyhtarlığı, bunu görmemeleri, bilmemeleri için yeterlidir. Böylece halk içindeki Yahudi karşıtları liderlerini bulmuştur. Güçlenirler. Ama kendi fikirlerini paylaşmayan diğer vatandaşları ne olacaktır? Onları da "Yahudi meselesi" konusunda kendi yanlarına çekmeleri gerekmektedir. Bunun da bir tane "en iyi" yolu vardır: Propaganda. Yeni yönetim konuşmaya başlar:

"*Halkına [şunları] söyledi: "Bakın; Bene-Yisrael halkı bizden kalabalık ve güçlü hale geldi. Gelin ondan daha akıllı davranalım ki [daha da] çoğalmasın ve olur da bir savaş çıkarsa o da düşmanımıza katılıp bize karşı savaşarak, [bizi] ülkeden sürmesin*" (Şemot 1:9-10).

Aleyhte propaganda budur. Sizin düşman gördüğünüz, ama başkalarının görmediği bir hedefi, onlara da düşmanmış gibi kabul ettirmek. "Onlar bizim hayatımıza kast ediyorlar. Bizi tıpkı birer fare gibi içten kemiriyorlar. Tüm amaçları ülkemizi ele geçirmek vs.". Propaganda amacına ulaşmıştır. Yönetim halk desteğini daha kuvvetli bir şekilde elde ettikten sonra hukuki önlemler (!) almaya başlar. Yahudiler'e karşı özel vergi kanunları çıkarılır. Ülkenin refahı adına işler üretilir; toplama ve çalışma kampları açılır: "*[Böylece Mısırlılar,] Ağır işleriyle ona [Yisrael halkına] eziyet etmek için onun üzerine angarya memurları atadılar. [Yisrael] Paro için, stok amaçlı şehirler Pitom ve Raamses'i inşa edecekti*" (Şemot 1:11). Fakat bu bile yetmez. Halk içindeki nefret sürekli arttığı için, bu nefreti aktivi- teye çevirdikçe, Yahudiler'e bakış o kadar sertleşir. Daha da çok göze batmaya başlarlar. O kadar ki, ülke insanları artık onları göremez, onlardan tiksinir hale gelirler. Yahudiler onları "canlarından bezdirmektedirler": "*Ancak [Mısırlılar] ona ne kadar eziyet ettiyse, [Yisrael] o kadar çoğalıyor ve yayılıyordu. [Mısırlılar] Bene-Yisrael sebebiyle canlarından bezdiler*" (Şemot 1:12).

Nefret arttıkça, eziyet artar. Yahudiler artık her alanda ezilmelidir. Dükkanları yağmalanır, geceler cam kırıklarıyla "kristale" döner. Yahudi varlığını silmenin vakti artık çok yakındır: "*Mısırlılar Bene-Yisrael'i, bedensel dirençlerini kıracak şe- kilde köleleştirdiler. Hayatlarını, harç, tuğla ve her türlü tarla çalışmasından oluşan ağır işlerle acılaştırdılar. Onları çalıştırdıkları her işte, bedensel dirençlerini kırmayı amaçlıyorlardı*" (Şemot 1:13-14).

Ve Yahudi meselesi için "Nihai Çözüm" zamanı gelir: "*Mısır kralı, birinin ismi Şifra, diğerininki Pua olan İbrani [baş] ebelere konuştu. 'ibrani kadınların doğurmalarına yardımcı olduğunuz zaman, doğum sandalyesine bakın. [Bebek] Erkekse onu öldürün' "* (Şemot 1:15-16); "*Paro tüm halkına emir vererek [şöyle] dedi: 'Doğan her erkek bebeği Nil'e atın'*" (Şemot 1:22).

Ne yazık ki tanıdık bir senaryo... Mısır'daki ilk örneğinden, Avrupa'daki son ve dehşet dolu örneğine kadar, "Sürgündeki Yahudi" romanının konusunda ne kadar değişiklik olmuştur ki?

Kendini "Kötü" Hissettirmek

Bu paragrafta geçen ***Vayareu Otanu*** sözleri için alternatif bir anlama şekli de "*Mısırlılar bizim kendimizi kötü hissetmemizi sağladılar*"dır. Bir kişiyi "etiketlemek", onun yeteneklerini elinden almak demektir. Örneğin küçük bir çocuğu "kötü" olduğuna ikna ettiğiniz zaman, potansiyel olarak ulaşabileceği karaktere ulaşma yeteneklerine önemli bir zarar vermekte başarılı olmuş olursunuz.

Mısırlılar belki yozlaşmış kişilerdi - ama aptal değildiler. Yahudiler'e, Yahudi değerlerini loş ve yanıltıcı bir ışık altında gösterebilmek için yollar arıyorlardı. Yahudiler, bir başkasının gereksinimlerini karşılama konusundaki adanmışlığı asil bir davranış olarak tanımlamalarına karşın, Mısırlılar bunun sadece gereksiz ve yüklü bir kendini inkar olduğunu öne sürüyorlardı. Yahudiler'in Üstün ve Tek Tanrı'yı gördükleri yerde, Mısırlılar boş bir inancın komik bir ürününü görüyorlardı.

Kölelik - kültürel sadakat olan kesin bağlılığımızın boyunduruk altına alınması - genellikle kendimizden şüphe etmeye başladığımızda kendini gösterir. Kendimizden o denli kuşku duyarız ki, her adımımızda Mısırlılar'ın sesleri kulağımızdadır:

- Hadi, bu kadar aptal olamazsın...
- Artık kimse böyle şeylere inanmıyor...
- Hey, sakın bana o geri kafalılar gibi olacağını söyleme...
- Ciddi değilsin değil mi?...

Zamanla, bu seslerin etkisi kendini göstermeye başlar. Yaşamımızın parlak ışığına, cansız bir gölge düşürür. Bizi etiketler - ve biz yeteneklerimizi kaybederiz (Rabi Şimon Apisdorf).

Agada aynı yöntemle sıradaki ikinci gelişme pasuğunu ele almaktadır:

וַנִּצְעַק אֶל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קֹלֵנוּ וַיַּרְא אֶת עָנְיֵנוּ וְאֶת עֲמָלֵנוּ וְאֶת לַחֲצֵנוּ׃

Vanitsak El A-do-nay E-lo-e Avotenu; Vayişma A-do-nay Et Kolenu; Vayar Et Onyenu Veet Amalenu Veet Lahatsenu.

Atalarımızın Tanrısı Aşem'e haykırdık, Aşem sesimizi duydu, çektiğimiz eziyeti, harcadığımız emeği ve yaşadığımız zulmü gördü (Devarim 26:7).

Şimdi bu pasuk, aynı yöntemle bölünüp detaylı bir şekilde açıklanmaktadır:

וַנִּצְעַק אֶל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיֵּאָנְחוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבוֹדָה וַיִּזְעָקוּ, וַתַּעַל שַׁוְעָתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבוֹדָה:
וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קֹלֵנוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת
אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב:
וַיַּרְא אֶת עָנְיֵנוּ, זוֹ פְּרִישׁוּת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּדַע אֱלֹהִים:
וְאֶת עֲמָלֵנוּ, אֵלּוּ הַבָּנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְצַו פַּרְעֹה לְכָל־עַמּוֹ לֵאמֹר כָּל־הַבֵּן הַיִלּוֹד הַיְאֹרָה תַּשְׁלִיכֻהוּ
וְכָל־הַבַּת תְּחַיּוּן:
וְאֶת לַחֲצֵנוּ, זֶה הַדְּחַק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְגַם רָאִיתִי אֶת הַלַּחַץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לוֹחֲצִים אֹתָם:

- "Vanitsak El A-do-nay E-lo-e Avotenu" - Kema Şeneemar: "Vayi Bayamim Arabim Aem, Vayamot Meleh Mitsrayim Vayeanehu Bene Yisrael Min Aavoda Vayizaku. Vataal Şavatam El AE-lo-im Min Aavoda.
- "Vayişma A-do-nay Et Kolenu" - Kema Şeneemar: "Vayişma E-lo-im Et Naakatam, Vayizkor E-lo-im Et Berito Et Avraam Et Yitshak Veet Yaakov".
- "Vayar Et Onyenu" - Zu Perişut Dereh Erets. Kema Şeneemar: "Vayar E-lo-im Et Bene Yisrael Vayeda E-lo-im".
- "Veet Amalenu" - Elu Abanim. Kema Şeneemar: "Vaytsav Paro Lehol Amo Lemor: Kol Aben Ayilod Ayora Taşlihuu. Vehol Abat Tehayun".
- "Veet Lahatsenu" - Ze Adahak. Kema Şeneemar: "Vagam Raiti Et Alahats Aşer Mitsrayim Lohatsim Otam".

- "Atalarımız'ın Tanrısı Aşem'e haykırdık" - Pasukta söylendiği gibi: "O uzun dönem sırasında Mısır kralı öldü. Bene-Yisrael kölelik sebebiyle inliyorlardı. İşten dolayı haykırdıklarında, yakarışları Tanrı'ya kadar geldi" (Şemot 2:23).
- "Aşem sesimizi duydu" - Pasukta söylendiği gibi: "Tanrı onların çığlıklarını duydu ve Tanrı, Avraam'la, Yitshak'la ve Yaakov'la olan antlaşmasını hatırına getirdi" (Şemot 2:24).
- "Eziyeti … gördü" - Bu, aile yaşantısının dağılışını ifade eder. Pasukta söylendiği gibi: "Tanrı Bene-Yisrael'i gördü. Tanrı biliyordu" (Şemot 2:25).
- "Emeği" - Bu, çocukları ifade eder. Pasukta söylendiği gibi: "Paro tüm halkına emir vererek şöyle dedi: 'Doğan her erkek bebeği Nil'e atın; fakat tüm kızları yaşatın'" (Şemot 1:22).
- "Zulmü" - Bu, baskıyı ifade eder. Pasukta söylendiği gibi: "Mısırlılar'ın onlara uyguladığı baskıyı da görmekteyim" (Şemot 3:9).

O uzun dönem sırasında

Moşe Rabenu'nun Mısır'dan kaçışından, yaklaşık seksen yaşına gelişine kadar olan dönem sırasında. Söz konusu pasuk bu dönemden bahsetmektedir (Şemot 2:23).

Mısır kralı öldü

Bu ifade gerçek anlamda olabilir. Diğer yandan Midraş'a göre Paro ölmemiş, *Tsaraat* hastalığına yakalanmıştır (Şemot Raba 1). Cüzzam benzeri belirtiler gösteren *Tsaraat*'a yakalanmış biri "ölü ile eşdeğer" kabul edilir. Bunu, ablası Miryam bu rahatsızlığa yakalandığında Tanrı'ya "lütfen ölü gibi olmasın" diye dua eden Moşe Rabenu'dan öğrenmekteyiz (Bamidbar 12). Midraş'ın bu açıklamasını destekleyen bir prensip vardır: "***En Şilton Beyom Amavet*** *- Ölüm gününde hakimiyet olmaz*". Başka bir deyişle, bir kral, öldüğü gün "kral" sayılmaz. Bu sebeple de tüm Tanah boyunca bir kralın ölümünden bahsedildiği zamanlarda "Kral X öldü" ya da "Kral öldü" değil, sadece "X öldü" denir. Tek istisna bu pasuktur. Dolayısıyla Paro'nun halen hayatta, ama "ölü ile eşdeğer" olduğu anlaşılmaktadır (Vilna'lı Gaon).

Atalarımız'ın Tanrısı Aşem'e haykırdık

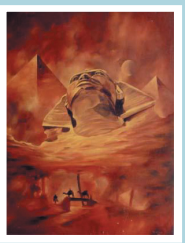

Kurtuluş süreci işte bu noktada başlamaktadır. Sürgünde acı çeken halk, artık dayanacak gücü kalmadığını hissettiği zaman, haykırmaya başlamıştır. Bu bir Teşuva belirtisidir. Tanrı'dan uzaklaştığını hisseden halk, tekrar Tanrı'ya bağlanmanın durumu değiştirebileceği gerçeğinin farkına varmış ve duaya başlamıştır (Atsaa LaSeder).

Aşem sesimizi duydu

Yahudiler Tanrı'ya döndükleri zaman, Tanrı da onlara döner. Ve bu olduğu zaman, tarih gözün bir kırpılışı ile tamamen değişebilir. Biz Teşuva yaparsak - dönersek - Tanrı cevap verir. Hemen. Çünkü Tanrı her zaman kabul etmeye hazırdır (Rabi Tom Meyer).

Bene-Yisrael kölelik sebebiyle inliyorlardı

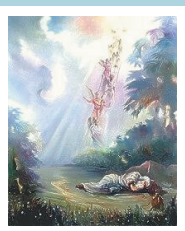
Paro'nun gerçekten öldüğünü kabul eden iki açıklamadan ilkine göre, tahta çıkan yeni Paro, eskisini bile aratır zalimliktedir. İşleri arttırmış, Bene-Yisrael inlemiştir. İkinci açıklamaya göre, Bene-Yisrael'in köleliği öylesine ağırdı ki, şikayet etmeye bile hakları yoktu. Ağızlarını açtıkları anda kırbaçlanıyorlardı. Mısır kralı ölünce buna fırsat bulmuşlardır. Mısırlılar Paro için ağlayıp yas tutarken, Bene-Yisrael de rahatça inleyebilmiş ve bunun Paro'nun kaybı sebebiyle olduğunu düşünen Mısırlılar bu kez tepki göstermemişlerdir. Oysa Bene-Yisrael'in inleme sebebi "kölelik"tir.

Alternatif olarak; önceki açıklamadaki Midraş'a göre Tsaraat'a yakalanmış olan Paro'ya, medyumlar tedavi için, günde iki kez taze çocuk kanında banyo yapmasını önermişlerdir. Bu banyo için çok sayıda çocuk boğazlanacaktı. Bene-Yisrael bu ağır kararı duyduklarında inlemişlerdir.

İşten dolayı haykırdıklarında

"***Avoda*** *- İş*" sözcüğü, aynı zamanda "ibadet" anlamına gelir. Mısırlılar Bene-Yisrael'i puta tapınmaya zorluyorlar, Bene-Yisrael bu sebeple haykırıyorlardı (Raşi).

Avraam'la, Yitshak'la ve Yaakov'la

Yahudiler'in sadece duaları sayesinde kurtulmayı hak etmeleri yeterli değildi. Çünkü onlar içinde de putperestliğe batmış çok kişi vardı. Fakat Tanrı, Üç Ata ile yapmış olduğu antlaşma adına, onları kurtarmıştır. Nitekim "Atalarımız'ın Tanrısı Aşem'e haykırdık" ifadesi de, bu haykırış sırasında güvendikleri şeyin söz konusu antlaşmalar olduğunu ima etmektedir (Atsaa LaSeder). Buradan Avraam, Yitshak ve Yaakov'un büyüklükleri hakkında bir fikir edinilebilir.

Aile yaşantısının dağılışı

İbranice "***Dereh Erets*** - *Dünyanın Yolu*" terimi, eşlerarası özel ilişkiyi temiz dille ifade etmekte kullanılır. Mısırlılar Bene-Yisrael'in daha fazla çoğalmalarının önüne geçmek için eşlerin bir araya gelmelerini engelleyici işler veriyorlardı. Evlerine gitmelerine izin vermiyorlar, tarlalarda tutuyorlardı. Normal aile yaşantısı diye bir şey kalmamıştı. Agada, burada bahsedilen "eziyet"in "çoğalmanın engellenmesi" oluşunu, Paro'nun ilk konuşmasından çıkarmaktadır. Nitekim; Paro, "*Gelin ondan daha akıllı davranalım ki [daha da]* ***çoğalmasın***" dedikten sonra, Mısırlılar'ın *Ağır işleriyle Yisrael halkına* ***eziyet etmek için*** *onun üzerine angarya memurları atadı*klarını görüyoruz (Şemot 1:10-11). İkinci bir olasılık da "***Onyenu*** - *Eziyetimiz*" sözcüğünün, bir kadının kocası tarafından sağlanması gereken birliktelik hakkını ifade eden ***Ona*** kelimesiyle aynı kökten gelmesidir.

Yine de, kadınlar bu konuda inisiyatifi ellerine almışlardır. Kendilerini küçük aynalarla süsleyerek güzelleştirip, kocalarının morallerini yükseltiyorlar, onların ilgisini çekerek, yeni neslin oluşması için fırsatlar yaratıyorlardı.

İleride Mişkan'da Koenler'in arınmada kullandıkları büyük su havuzu (Kiyor) yapılırken, kadınlar hammadde olarak bu bakır aynaları bağışlamışlardır. Moşe Rabenu ise, bu aynalar arzuları uyandırmada kullanılmış olduğundan, kutsal amaçlı bir eşyanın yapımında kullanılmasının uygun olmadığını düşünerek bu bağışı geri çevirmek istemiştir. Fakat Tanrı "bu kadınların bağışları, Benim için her şeyden daha değerlidir" diyerek bu bağışın alınmasını emretmiştir (Raşi). Zira kadınların bu fedakarlığı, her türlü kötü duruma karşın iyimser ve inançlı davranarak yeni neslin oluşumunda gösterdikleri bu çaba olmasa, Bene-Yisrael'in geleceği tehlikeye girecekti. Bu yüzden, Talmud'a göre, "Bene-Yisrael Mısır'dan, dürüst kadınlar sayesinde çıkmışlardır".

Yahudiler içinde, gelecekten ümidini kesip, "Paro'nun öldürüşünü seyretmek için mi çocuk yapacağız?" diye düşünerek kendi istekleriyle bundan uzak duranlar da vardı. Moşe'nin annesi Yoheved ile babası Amram da bu gerekçeyle boşanmışlardı. Fakat ablası Miryam'ın "bu şekilde kızların doğmasını da engelliyorsunuz" sözleriyle onları ikna etmesi sonucu tekrar evlenmişler ve Moşe bu sayede doğmuştur.

Tanrı biliyordu

Burada bahsedilen "eziyet", gözle görülür bir eziyet olmadığından dış dünyadan farkedilip bilinebilen bir şey değildi. Zira eşlerarası ilişki özeldir. Fakat "Tanrı biliyordu" (Raşbats).

Emeği

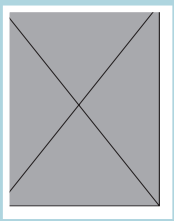
Burada kullanılan İbranice ***Amal*** sözcüğü boş çabayı ifade eder. Pasuk, erkek bebeklerin nehre atılması ile ilgili karara gönderme yapmaktadır. Zira bir ebeveynin tüm emeği, çocukları içindir (Ritba). Ama Paro bu emeğin boşa çıkmasını sağlayacak bir karar vermiştir.

Doğan her erkek bebeği

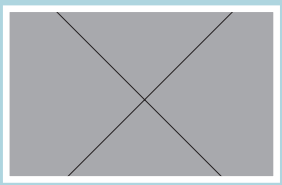
Astrologlar Paro'ya gelip, kurtarıcının o gün içinde doğacağını bildirirler. Fakat bu kurtarıcının İbrani mi yoksa Mısırlı mı olduğunu bilmediklerini söyledikleri için, Paro, o gün için Mısırlılar'a doğan erkek çocukların da Yahudiler gibi nehre atılmalarını emreder. Bir görüşe göre, annesi Moşe'yi bir sepet içinde nehre bıraktığı zaman bu karar kalkmıştır. Çünkü astrologlar, söz konusu kurtarıcının "nehre atıldığını" görmüşlerdir. Paro için bu yeterli olmuştur; ancak kurtarıcının hem de kendi sarayında yetişmek üzere küçük bir nehir gezintisine çıktığını aklına bile getirmemiştir.

Tüm kızları yaşatın

Paro'nun "kızları öldürmeyin" değil de "kızları yaşatın" demesi ilginçtir. Paro, Yahudi kadınının fedakarlığını ve üst düzeyini çok iyi biliyordu. Bu sebeple erkekleri yok ederek, tüm Yahudi kadınlarını Mısırlı yapıp, onların bu üstün özelliklerinden yararlanmak istiyordu. Bu sebeple "yaşatılmaları" önemliydi (Tehelet Mordehay).

Baskı

Mısırlılar, Yahudiler'e her gün için bitirmeleri gereken bir iş kotası vermişlerdi ve bu kotayı tamamlamaları için sert baskılarda bulunuyorlardı. İşin kendisinin ağırlığının yanında, bu psikolojik baskı, durumu daha da zorlaştırıyordu.

Rabenu Behaye ise farklı bir görüş sunar: Yahudiler, yetmiş kişilik küçük bir grup halinde Mısır'a gelmişler ve Goşen bölgesine yerleşmişlerdir. Fakat şimdi nüfusları birkaç milyonu bulmuştur; ama Mısırlılar, onları hala Goşen'de - yetmiş kişiye uygun bir bölgede - yaşamaya zorlamaktadırlar.

Çağrı ve Cevap

Jack karanlık bir yolda ilerlemektedir. Birden karşısına, ellerinde silah tutan iki maskeli adam çıkar. Dehşete kapılan Jack hemen ellerini göklere kaldırıp dua etmeye başlar: "Tanrım; kurtar beni - lütfen kurtar beni! Her şeyi yapacağım Tanrım, her gün sinagoga gideceğim, gelirimin yarısını Tsedaka'ya yatıracağım, hatta... hatta... Christine'le bir daha çıkmayacağım!... Söz!"

Tam o sırada yola bir polis arabası girer ve iki haydut ortadan toz olurlar. Jack diş macunundan yeni çıkmış hınzır bir sırıtışla hemen yukarı bakar: "Boşver Tanrım... Ben hallettim!"

Kriz zamanlarında hepimiz Kime döneceğimizi biliriz. Eski bir sözün söylediği gibi, "tilki ininde ateist bulunmaz". Gerçekte Tanrı da tam olarak bunu istemektedir. Bazı durumlarda bizleri ümitsizlik noktasına özellikle getirir ve bununla, diğer tüm seçenekleri tükettikten sonra, bizi kurtaracak tek gerçek gücün Bizzat Tanrı olduğunu kabullenmemizi amaçlar. Bu şekilde, kurtuluş gerçekleştiği zaman, bu sonucu "iyi şans" ya da "akıllıca ürettiğimiz çözüm" gibi sebeplere bağlama hatasına düşmeyiz.

Mısır'daki Yahudiler söz konusu olduğunda, yeni ve ebedi bir ulusun oluşma aşamasında olduklarını düşünürsek, tüm kurtuluşun Tanrı'nın Eli ile gerçekleştiğini kesin bir şekilde bilmeleri büyük önem taşımaktaydı. Agada'nın, kurtuluşun ilk şartının "bizim Tanrı'ya haykırmamız ve O'nun sesimizi duyup, çektiğimiz eziyeti görmesi" olduğunu vurgulamasının sebebi de budur. Kurtuluş binasının temeli, işte o anda atılmıştır.

Aile

Agada, kölelik yaşamının en büyük "eziyetinin", "aile yaşantısının dağılışı" olduğunu özellikle belirtmektedir.

21. yüzyılda boşanma ve zina o denli yaygın bir hal aldı ki, artık bunları birer problem olarak görmeme eğilimi başladı. Fakat gerçekte, bireyler için olabilecek en büyük yıkımı getiren, ayrıca toplumsal dengenin bozulmasına neden olan, aile biriminin yok oluşudur.

İnsanlar eşlerinin kendilerine bağlı kalacaklarını ve evlilik taahhüdünün - durumu çekilmez hale getiren şartlar söz konusu olmadığı sürece - ebedi olduğunu bilmek, kendilerini bu konuda güvende hissetmek isterler. Aile yaşantısı, eviş-lerini ve faturaları paylaşma konusunda insanın işine gelen bir yöntem olmaktan çok daha ötedir. Aile yaşantısı, başkalarıyla olan ilişkilerimizi nasıl inşa edeceğimizi ve bunun ötesinde, Tanrı ile aramızdaki bağlantıyı nasıl güçlendireceğimizi anlayabilmemiz konusundaki en önemli kaynaktır. Bunun bilincine varmak, büyük önem taşır.

Sonuç pasuğu:

וַיּוֹצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה וּבְמֹרָא גָּדֹל וּבְאֹתוֹת וּבְמֹפְתִים׃

Vayotsienu A-do-nay Mimitsrayim Beyad Hazaka Uvizroa Netuya Uvmora Gadol Uvotot Uvmofetim.

Aşem bizi Mısır'dan kuvvetli bir El'le ve uzanmış bir Kol'la, büyük bir korku salarak, işaretlerle ve mucizelerle çıkardı (Devarim 26:8).

Agada şimdi bu sonuç pasuğunu bölüp açıklamaktadır.

וַיּוֹצִיאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם, לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף וְלֹא עַל יְדֵי שָׁלִיחַ, אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה, וְהִכֵּיתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי יְהוָה׃

- "Vayotsienu A-do-nay Mimitsrayim" - Lo Al Yede Malah, Velo Al Yede Saraf, Velo Al Yede Şaliah. Ella Akadoş Baruh U Bihvodo Uvatsmo. Şeneemar: "Veavarti Beerets Mitsrayim Balayla Aze; Veiketi Kol Behor Beerets Mitsrayim Meadam Vead Beema; Uvhol eloe Mitsrayim Eese Şefatim Ani A-do-nay".

- "Aşem bizi Mısır'dan … çıkardı" - Ne bir melek, ne bir Saraf, ne de bir elçi aracılığıyla; aksine, tüm Onuru ve Azameti ile Bizzat Kutsal-Ve-Mübarek-Olan Tanrı yaptı bunu. Pasukta söylendiği gibi: "O gece Mısır Ülkesi'nden geçeceğim. İnsandan hayvana, Mısır Ülkesi'ndeki tüm behorları öldüreceğim. Mısır'ın tüm tanrılarına karşı yargımı uygulayacağım. Ben Aşem'im" (Şemot 12:12).

Agada burada bir parantez açarak, getirilen destek pasuğunu da ayrıca açıklamaktadır.

וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם, אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ, וְהִכֵּיתִי כָל־בְּכוֹר אֲנִי וְלֹא שָׂרָף, וּבְכָל־אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי וְלֹא שָׁלִיחַ, אֲנִי יְהוָה אֲנִי הוּא וְלֹא אַחֵר׃

- "Veavarti Beerets Mitsrayim" - Ani Velo Malah.
- "Veiketi Kol Behor" - Ani Velo Saraf.
- "Uvhol eloe Mitsrayim Eese Şefatim" - Ani Velo Şaliah.
- Ani A-do-nay; Ani U Velo Aher.

- "Mısır Ülkesi'nden geçeceğim" - Ben; ve bir melek değil!
- "Mısır Ülkesi'ndeki tüm behorları öldüreceğim" - Ben; ve bir Saraf değil!
- "Mısır'ın tüm tanrılarına karşı yargımı uygulayacağım" - Ben; ve bir elçi değil!
- "Ben Aşem'im!" - Tüm bunları yapacak olan Benim; ve bir başkası değil!

Aşem bizi Mısır'dan çıkardı

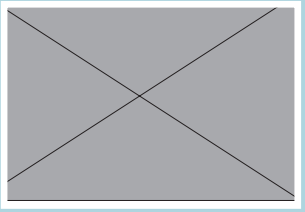

Başka bir deyişle "*Bizi Mısır'dan Aşem çıkardı*". Bu açıklamadaki vurgu, her şeyin Bizzat Tanrı tarafından yapılmış olduğudur. Zira daha önceki [paragrafta açıklanan] pasukta Tanrı'dan bahsedilmektedir. Dolayısıyla burada sadece "Bizi Mısır'dan çıkardı" denseydi, bu da anlamamıza yeterdi. Buna rağmen "***Aşem***" vurgusu yapılarak, tüm bunların Bizzat Tanrı tarafından ve herhangi bir aracı kullanmadan yapıldığı belirtilmektedir.

Saraf

Bu, üst düzey bir melek türüdür. Rambam (Yesode Atora 2:7), on melek düzeyi olduğunu yazar. Bunlar, Hayot, Ofanim, Erelim, Haşmalim, *Serafim*, Malahim, Eloim, Bene Eloim, Keruvim ve İşim'dir.

Elçi

Yani Moşe Rabenu. Zira Mısır'daki On Bela'nın önemli bölümü onun aracılığıyla gerçekleştirilmişti. Çıkış gecesi ise Tanrı her konuda yönetimi ele almıştır.

Agada'da Moşe Rabenu'dan hiç bahsedilmiyor olması dikkati çekmektedir. Moşe, sadece Paro ile iletişim konusunda Tanrı'nın elçisiydi. Fakat Çıkış, Tanrı tarafından gerçekleştirilmiştir ve bu aşamada Moşe'nin elçiliğinin bir işlevi olmadığından, Seder gecesinde Agada bundan bahsetmemektedir. Agada'nın ileri bölümünde Kızıldeniz'in yarılışıyla ilgili olarak getirilen bir pasukta Moşe'nin ismi geçmektedir. Fakat o noktada bile Moşe'den "Tanrı'nın kulu" olarak bahsedilerek, ön planda olmadığı vurgulanmaktadır. Bu şekilde Agada, Pesah olaylarının merkezinde insanın değil, Tanrı'nın olduğu gerçeğini çarpıcı bir şekilde öğretmektedir (Vilna'lı Gaon).

Burada Moşe'nin zirve niteliğindeki alçakgönüllülüğü hakkında da bir şeyler öğrenmekteyiz. Moşe için Tora, "yeryüzünün en alçakgönüllü kişisi" demektedir. Moşe Tanrı'nın yanında kendisini öylesine "hiç" hale getirmiştir ki, Tanrı adına yapmış olduğu elçilik bile "Bizzat Tanrı yaptı" denebilecek şekildeydi (Sefat Emet).

Kutsal-Ve-Mübarek-Olan

Mısır'dan Çıkış'ın tetiğini çeken, behorların ölümüdür. Ve bunu yapan Bizzat Tanrı'dır. Bunu kanıtlamak için getirilen pasukta da Tanrı birinci tekil şahıs kullanmaktadır. Üç fiilde bu yapının kullanılması, her fiilin doğrudan Tanrı tarafından yapıldığını ve bahsi geçen üç "olası" aracının bu fiillerde rol oynamadığını göstermektedir.

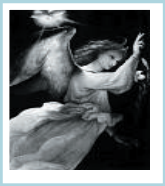
Tanrılarına karşı yargımı uygulayacağım

Bela sırasında tüm tahta putlar çürümüş, metal olanlar ise erimiştir (Raşi).

Geçeceğim ... öldüreceğim ... uygulaycağım

Tanrı bu sözlerin hepsini birinci tekil şahıs kullanarak söylediğine göre, her biri için aklımıza gelebilecek alternatif aracılar olasılık dışı kalmaktadır.

Melek değil

Mısır'dan geçerek kimin behor olup kimin olmadığını sadece Tanrı bilebilir. Mısır'da zina çok yaygındı ve kadınlar kocalarının dışında kişilerden de çocuk sahibi oluyorlardı. Dolayısıyla teorik olarak her ailede bir tane behor olması gerekirken, bela sırasında her evde birden fazla kişi ölmüştür. Çünkü bir kadının, birden fazla erkeğin ilk oğlunu doğurmuş olması seyrek bir durum değildi. Durumdan haberdar olmayan aile reisleri evde birden çok ölümün gerçekleştiğini gördükleri için, Mısırlılar belanın behorlarla sınırlı kalmadığını düşünmüşler ve "hepimiz ölüyoruz" (Şemot 12:33) diye paniğe kapılmışlardır. Tüm bu karmaşa içinde kimin behor olduğunu bir meleğin bilmesi mümkün olmadığından, bunu her şeyi bilen tek Varlık olan Tanrı yapmalıydı.

***Saraf* değil**

"Yakmak" anlamına gelen Saraf, yok edici bir melek cinsine verilen isimdir. Tora'da "*[Kapılarınıza sürdüğünüz] Kan, sizin içlerinde bulunduğunuz evlerin üzerinde, sizin için bir işaret olacak. Kanı gördüğümde üzerinizden atlayacağım. Böylece Mısır Ülkesi'ni vurduğum zaman, yokedici bela sizde gerçekleşmeyecek*" (Şemot 12:13) denmektedir. Bu pasuktaki "*yokedici bela*" ifadesi, aynı zamanda "yok edici melek" anlamına gelebilir. Buradan da sanki behorların bu Yokedici tarafından öldürüldüğü, Bene-Yisrael'e dokunmasına ise izin verilmediği sonucu çıkabilir. Oysa Tanrı her şeyi Bizzat yapacağını söylemiştir. O zaman "yokedici"nin rolü nedir? Mısır'da 3.000.000'dan fazla Yahudi vardı. İstatistiksel bir gereklilik olarak, bu büyüklükteki bir nüfusa sahip bir toplumda doğal ölüm vakti gelmiş kişilerin bulunması normaldir. Fakat Tanrı Çıkış gecesinde bu kişileri öldürmesi için bile Yokedici'ye, yani ölüm meleğine izin vermemiştir. Zira aksi takdirde Mısırlılar "bela bize özgü değil; Yahudiler de ölüyorlar" diyebilirlerdi (Vilna'lı Gaon).

Benim; ve bir başkası değil

Tora kanununa göre "***Şeluho Şel Adam Kemoto*** *- Bir kişinin elçisi, kendisi gibidir*". Dolayısıyla her ne kadar birinci tekil şahıs kullanılmışsa da, bu mutlaka Tanrı'nın Bizzat yaptığını ifade etmeyebilir ve hala bir aracının "Tanrı adına" iş gördüğü anlamına gelebilir. Tora bu sonucu çıkarmamamız için, pasuğun en sonunda "*Ben Tanrı'yım*" [ya da tam olarak "*Ben Aşem'im*"] demektedir. Tüm bunları yapan Bizzat Tanrı'dır; ve bir başkası değil.

Agada, bir önceki paragrafta ele aldığı pasuğu bölümler halinde açıklamaya devam etmektedir. Buna göre Tanrı Bene-Yisrael'i beş araçla Mısır'dan çıkarmıştır: "Aşem bizi Mısır'dan [1] kuvvetli bir El ve [2] uzanmış bir Kolla, [3] büyük bir korku salarak, [4] işaretlerle ve [5] mucizelerle çıkardı" (Devarim 26:8).

בְּיָד חֲזָקָה, זוֹ הַדֶּבֶר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: הִנֵּה יַד יְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנְךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים
בַּגְּמַלִּים בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דֶּבֶר כָּבֵד מְאֹד:
וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה, זוֹ הַחֶרֶב, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְחַרְבּוֹ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלִָם:
וּבְמוֹרָא גָּדוֹל, זֶה גִּלּוּי שְׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: אוֹ הֲנִסָּה אֱלֹהִים לָבוֹא לָקַחַת לוֹ גוֹי מִקֶּרֶב גּוֹי
בְּמַסֹּת בְּאֹתֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה וּבְמוֹרָאִים גְּדוֹלִים כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה
לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ:
וּבְאֹתוֹת, זֶה הַמַּטֶּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶת הַמַּטֶּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֶת הָאֹתוֹת:

- "Beyad Hazaka" - Zo Adever. Kema Şeneemar: "İne Yad A-do-nay Oya Bemikneha Aşer Basade; Basusim, Bahamorim, Bagemalim, Babakar Uvatson; Dever Kaved Meod".
- "Uvizroa Netuya" - Zo Aherev. Kema Şeneemar: "Veharbo Şelufa Beyado, Netuya Al Yeruşalayim".
- "Uvmora Gadol" - Ze Giluy Şehina. Kema Şeneemar: "O Anisa eloim Lavo Lakahat Lo Goy Mikerev Goy; Bemasot, Beotot Uvmofetim, Uvmilhama, Uvyad Hazaka Uvizroa Netuya Uvmoraim Gedolim Kehol Aşer Asa Lahem A-do-nay E-lo-e-hem Bemitsrayim Leeneha".
- "Uvotot" - Ze Amate. Kema Şeneemar: "Veet Amate Aze Tikah Beyadeha Aşer Taase Bo Et Aotot".

- "Kuvvetli bir El'le" - Bu, salgın hastalık belasına işaret etmektedir. Pasukta söylendiği gibi: "Tanrı'nın Eli, çayırdaki hayvanlarına yönelecek. Atlar, eşekler, develer, sığır ve davar, son derece ciddi bir salgın sebebiyle telef olacaklar" (Şemot 9:3).
- "Uzanmış bir Kol'la" - Bu ifadeyle, kılıç ima edilmektedir. Pasukta söylendiği gibi: "Elindeki çekilmiş kılıcı Yeruşalayim'e uzanmıştı" (Divre Ayamim I 21:16).
- "Büyük bir korku salarak" - Bu, Şehina'nın açığa çıkışına gönderme yapmaktadır. Pasukta söylendiği gibi: "Ya da, varsayılan herhangi bir tanrı(!) herhangi bir halkı, diğer bir halkın arasından - Tanrınız Aşem'in Mısır'da size, denemelerle, işaretlerle ve mucizelerle; savaşla, Kuvvetli bir El ve Uzanmış bir Kol'la; ve büyük korkular salarak gözlerinizin önünde tüm yaptıklarına benzer bir şekilde - çıkararak mucizevi bir şekilde kendisine almaya kalkışmış mıdır?" (Devarim 4:34).
- "İşaretlerle" - Bu, asayı ifade eder. Pasukta söylendiği gibi: "Bu asayı da eline al; işaretleri onunla yapacaksın" (Şemot 4:17).

Salgın hastalık

Açıklanmakta olan ana pasukta geçen "Kuvvetli bir El" ifadesinin özellikle salgın hastalık belasını kast ettiğine dair sözlü bilgiye, bu belanın öncesindeki uyarıda da "Tanrı'nın Eli" ifadesinin yer alması bir destek teşkil etmektedir.

Mısırlılar'ın başına gelen beşinci bela olan salgın hastalık belası (***Dever***), belalar içinde en ağır olanlardan biriydi. Mısırlılar'ın hayvanlarının büyük bir çoğunluğu bu belada telef olmuştu ve dolayısıyla ülke ekonomisine büyük darbe vurulmuştu. Belanın ağırlığına dair bir başka işaret de, uyarıda kullanılan "Tanrı'nın Eli" denmesidir. "El" ifadesi, bir mucizenin son derece güçlü olduğunu gösterir. Nitekim biraz ileride Kızıldeniz'in yarılmasıyla ilgili olarak da "El"in aktif olduğunu görmekteyiz. Midraş ise, konuyu daha da ileri götürerek, On Bela'nın her biri sırasında salgın hastalık görüldüğünü belirtir.

Kılıç

Ana pasukta geçen "***uzanmış kol***" ifadesinin, "kılıcı" belirttiğine dair sözlü bilgiye, Divre Ayamim'deki "***kılıçla uzanan el***" ile ilgili bir pasuk destek çıkmaktadır.

Bahsedilen "kılıç" behorların öldüğü son belayı simgeleyen bir terimdir. Mısır'dan Çıkış gecesinde Mısır'da gerçekten de "kılıçlar konuşmuştur". Moşe'nin bela hakkındaki uyarısını duyan Mısırlı behorlar, can havliyle, bu uyarı dikkate alınmadığı için ayaklanmışlar ve Mısır'da çıkan bu küçük çaplı iç savaşta önemli sayıda insan ölmüştür (Kol Bo). Teilim'deki, "*Mısır'ı Behorlarıyla Vuran*" (Teilim 136:10) ifadesi bu olaya gönderme yapmaktadır. Tam gece yarısı, bu kez Tanrı açık bir şekilde sahneye çıkmış ve simgesel bir kılıçla, Mısır'ın tüm behorlarını öldürmüştür. Bu belaların sonunda ülkesi harabeye dönen Paro da, kendisine uyarıları dikkate almamasını öğütleyen danışmanlarını kılıçtan geçirmiştir. Tüm bunlar sebebiyle, "kılıç", behorların öldüğü belayı simgeler (Yaavets).

Salgın hastalık... kılıç

On tane bela olmasına karşın, bu paragrafın sadece salgın hastalık ve behorların ölümü belalarını ele almasının sebebi, on belanın ikiye ayrılmasıdır. İlk beş beladan oluşan grubu tamamlayan salgın hastalık belası, kendi grubunu temsil ederken, ikinci beş belayı tamamlayan behorların ölümü, bu grubu temsil eder (Vilnalı Gaon; Maase Nisim).

Şehina'nın açığa çıkışı

Tanrı'nın Kutsal Varlığı'na *Şehina* adı verilir. "***Şahan*** - *Barınmak*" kökünden gelir ve Tanrı'nın Kendisi'ni kuvvetli bir şekilde hissettirdiği - barındığı - yer ya da zamanlardan söz edildiğinde kullanılır. Çıkış gecesi Tanrı, Varlığı'nı Mısır'da hissettirmiştir. "Tanrı'nın salmış olduğu korku" bu "açığa çıkış"ı belirgin bir şekilde ortaya koymaktadır.

Denemelerle

Bazı mucizelerde Tanrı, Gücü'nü "deneme" yoluyla göstermiştir. Örneğin ikinci bela olan kurbağa istilası sırasında Moşe Paro'yla biraz da alaylı bir tavırla konuşmuş "*Benim üstümde kendini onurlandırmayı **dene***. Yapamayacağımı düşündüğün bir istekte bulun" demiştir (Şemot 8:5). Sonra da Paro'nun istediği şeyi yaparak, bunun Tanrı için bir sorun olmadığını ispat etmiştir.

İşaretlerle

Bunlar, Moşe'nin Tanrı'nın elçisi olduğunu kanıtlayan türdeki mucizelerdi. Başka bir deyişle Moşe adına birer "işarettiler". Örneğin asanın yılana dönüşmesi, bir işaretti.

Mucizelerle

Doğaüstü özelliklere sahip belalar. Örneğin, ateşle buzun bir arada bulunduğu tanelerden oluşan dolu belası.

Savaşla

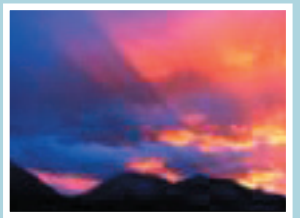

Bu, Kızıldeniz'in yarılışı sırasında Tanrı'nın Mısırlılar'a karşı Bizzat savaşmasını ifade etmektedir. Moşe burada halka "*Tanrı sizin için savaşacak; ama siz sessiz olun*" (Şemot 14:14) demiştir. Ayrıca Kızıldeniz'de yok olmak üzere olduklarının farkına varan Mısırlılar'ın "*Tanrı onlar [=Bene-Yisrael] adına Mısırlılar'la savaşıyor!*" (Şemot 14:25) şeklindeki sözleri de bunu yansıtmaktadır.

Kuvvetli bir El ve uzanmış bir Kol'la

Yukarıda açıklandığı gibi, salgın ve kılıçla.

Büyük korkular salarak gözlerinizin önünde

Ana pasuktaki "*büyük bir korku salarak*" ifadesinin "Şehina'nın açığa çıkışı"nı ima ettiği, kanıt olarak getirilen pasuğun bu bölümünde destek bulmaktadır. Zira burada da "*büyük korkular salarak*" denmekte ve hemen ardından "*gözlerinizin önünde*" eklemesi yapılmaktadır. Zira "açığa çıkış" terimi gözler tarafından bir şeylerin görülmesini gerektirir. Dahası, bir önceki paragrafta açıklanan pasukta geçen "*O gece Mısır Ülkesi'nden geçeceğim*" sözleri de, Tanrı'nın Kendisi'ni kuvvetli bir şekilde hissettirdiğini göstermektedir.

Agada, "*korku*" anlamına gelen ***Mora*** sözcüğünü, "***Mare*** - *Görüntü*" kelimesiyle bağlantılı görmektedir. Onkelos'un bu sözcüğe yaptığı çeviri de "*görüntü*" şeklindedir. Bu da "gözler önünde" gerçekleşen "açığa çıkış"ın, sadece hissetme yoluyla değil, "muhteşem görüntüler" şeklinde olduğu anlamına gelmektedir.

Asa

Moşe Rabenu'nun asası. Bu asa Tanrı'nın altı yaratılış gününün sonunda Şabat'ın başlamasından hemen önce yarattığı on şeyden biridir (Pirke Avot). Midraş'a göre asayı Tanrı Gan Eden'de Adam'a vermiştir. Asa daha sonra Hanoh'a geçmiş, ondan Noah'ın oğlu Şem almıştır. Şem'in Avraam'a verdiği asa, sırasıyla Yitshak ve Yaakov'a geçtikten sonra, Yaakov Mısır'a geldiğinde bunu Yosef'e vermiştir. Yosef öldükten sonra Paro, onun tüm mal varlığıyla birlikte asaya da el koymuştur. Daha sonraları, Paro'nun danışmanı olan Yitro, bir anlaşmazlık sonucu Mısır'ı terk edip Midyan'a giderken bu asayı da yanına alır ve evinin yakınlarında bir taşa saplar. Asayı taştan çıkarabilen kişiye kızı Tsipora'yı vereceğini söyler; fakat bunu kimse başaramaz. Mısır'dan kaçıp Midyan'a geldiğinde, Moşe Rabenu bunu başarır ve hem asayı hem de Tsipora'yı alır.

Asanın üzerinde Mısır'da meydana gelen On Bela'nın baş harflerinden oluşan ***Detsah Adaş Beahav*** sözcükleri yazılıydı. Ayrıca Atalar Avraam, Yitshak, Yaakov ile Anneler Sara, Rivka, Rahel, Lea, Bila ve Zilpa'nın isimlerinin yanında oniki Yisrael kabilesinin isimleri de kazılıydı. Safirden yapılmış olan asa yaklaşık 300kg. ağırlığındaydı. Moşe'nin böylesi bir ağırlığı sürekli taşıyabilmesi gibi, onu taştan çıkarabilen tek kişi olabilmesi de onun Tanrı'nın elçisi olacak özel bir kişi olduğuna dair bir "işaret"tir. Asanın "***Otot*** - *İşaretler*"i simgelemesinin bir başka yönü de budur.

Bir Halk İçinden Başka Bir Halkı Çıkarmak

Bu paragrafta getirilen en uzun kanıt pasuğu, Moşe'nin, ölümünden önce Bene-Yisrael'e yaptığı veda konuşmasının bir parçasıdır. Moşe bu konuşması sırasında gelecekteki bir devirden söz açmaktadır: "[Gelecekte] Tanrı sizi halklar arasına dağıtacak ve oralarda küçük birer azınlık haline geleceksiniz" (Devarim 4:27). Bu kehanetsel sözlerinde, Moşe, bu uzun sürgünün sonuçlarından birinin, Yahudiler'in Tanrı ve Yahudilik'e gittikçe yabancılaşacakları olduğunu belirtir. Bunun sonucunda Yahudiler, anlam ve maneviyat arayışlarını her türlü din, ideoloji, "izm"de yapacaklardır. Bunları söyledikten sonra, Moşe kehanetine geri döner ve sözlerini bu kez, o ileri dönemde yaşayacak olan Yahudiler'e yöneltir. Tarihin sert suları karşısında yalpalamanın bir sonucu olarak, "gerçek" adlı sığınağı aramaya başlayacağımızı o da bilmektedir. Peki bunu biz nasıl bileceğiz? Bizim kendi Yahudiliğimiz'in, Tanrı ile temel bir bağ oluşturma konusunda bir patikayı içerdiğini nasıl bilebiliriz?

Buna cevaben, Moşe gelecekteki bu arayış içindeki Yahudiler'e seslenmektedir: "Dünya tarihini, ilk zamanlarına kadar iyi bir şekilde araştırın: bu denli heybetli bir başka olay herhangi bir zamanda gerçekleşmiş mi? Ya da böyle bir olay duyulmuş mu?" (Devarim 4:32). Moşe hangi olaydan mı bahsetmektedir? "Herhangi bir halk Tanrı'yı ateşin içinde konuşurken duymuş mu? Ya da Tanrı'nın size Mısır'da yapmış olduğu gibi, herhangi bir halk, bir başka halkın içinden alınıp çıkarılmış mı?" (Devarim 4:33).

Agada, Moşe'nin bu sözlerini ileterek, Yahudilik'i gerçekten özel, farklı ve benzersiz yapan şeyin ne olduğunu öğretmektedir. Yahudilik'in - ve sadece Yahudilik'in - kökleri, tüm bir ulusun tecrübe ettiği tarihsel bir ulusal olaydadır. Yahudi inancının entellektüel madeni, hiçbir zaman bir kişinin ya da küçük bir grubun tanrısallık ya da Tanrı'yla temas iddialarına itibar etmemiştir. Yahudiler'in Yahudilik'e olan sadakatinin temelinde bir gerçek vardır: Ulusal tarihi olaylar her ne kadar yeniden yorumlanmaya açık iseler de, hiçbir zaman yoktan uydurulamazlar ya da toptan silinemezler. Her iki dünya savaşı da, ta-rihin devamı boyunca tekrar tekrar gözden geçirilecek ve farklı bakış açılarıyla baştan incelenecektir. Fakat kimse bunların hiçbir zaman var olmadığını iddia edemeyecektir. Bu denli çok insanı ilgilendiren olaylar söz konusu olduğunda kimse, yeterli düzeyde bir komplo teorisi üretmeyi başaramaz.

Moşe'nin sözleri bu gerçeği vurgulamakla kalmamakta, daha da ileri gitmektedir: "Dünya tarihini, ilk zamanlarına kadar iyi bir şekilde araştırın: bu denli heybetli bir başka olay herhangi bir zamanda gerçekleşmiş mi? ***Ya da böyle bir olay duyulmuş mu?***"

3000 yıldan fazla bir süre önce, Moşe önceden tahmin edilmesi mümkün olmayan bir şeyi önceden "bildirmiştir". Bir daha böyle bir şeyin "duyulmayacağını" söyleyerek Moşe'nin belirtmek istediği şudur: Yahudi Ulusu tarih boyunca manevi iddiasını bu tarihi gerçeğe dayayacak olmasına rağmen, başka hiçbir ulus ya da inanç böyle bir iddiada bulunmayı denemeyecektir bile. Tarih, Moşe'nin bu öngörüsünü doğrular niteliktedir. Zira gerçekten de başka hiçbir inanç, temelini tüm bir ulusun tanık olduğu bir olaylar zincirine bağlamayı ve bu şekilde tarih sahnesinde yerini almayı deneyememiştir.

Yahudiler'in bir iddiası vardır. Ve onların böylesi bir iddiayı tarihin bir köşesine "uydurarak" sıkıştırabildiklerini iddia edecek kadar gerçekleri görmek istemeyen bir kişi, benzeri bir hikayeyi başka bir ulusun neden uyduramadığını açıklamak zorunda olacaktır. Ama, Yahudiler bunu uydurmamışlardır; diğerleri ise kendileri ile ilgili benzeri bir hikayeyi *uyduramamışlardır*.

Pesah gecesinde Yahudiler, çocuklarına yatmadan önce okunan tarzda hikayeler değil, "ta- rihi" anlatırlar (Rabi Şimon Apisdorf).

Agada şimdi, ele aldığı pasuğun son sözcüğünü açıklayacaktır. Paragrafın devamında ana pasukla ilgili alternatif bir açıklama getirildikten sonra, sıra On Bela'ya gelecektir.

- *Evin reisi "**Uvmofetim**" paragrafı başladığı zaman şarap bardağını eline alır. Önüne bir kap getirir. Kırık ya da bozuk bir kap varsa, o tercih edilir. Şaraptan buraya dökme işlemi yapılacaktır. Bazı aileler şarap yerine gözyaşını simgeleyen sirke ya da tuzlu suyu dökmeyi adet edinmişlerdir.*
- *Bazı kişiler "Tanrı'nın **parmağı**"nı (Şemot 8:15) simgelemesi için, dökme işlemini işaret parmağını kadehe sokup bir miktar şarabı iteleyerek dökerler. Bir görüşe göre ise kadehe parmak sokulmaz ve dökme işlemi normal bir şekilde azar azar yapılır.*
- *Evin Reisi "**Dam, VaEş, VeTimerot Aşan**" kelimeleri söylenirken, her maddede birer kez olmak üzere üç kez az miktar şarabı bu kaba döker. Ardından her bela okunurken yine şarabından az miktar döker ve son olarak "**Rabi Yeuda**" paragrafı okunurken de "**Detsah Adaş Beahav**" kelimelerinin her birinde yine şarap dökülür ve son döküşle tamamen boşaltılır. Şarabın döküldüğü yerler, okunuş metninde (*) işareti ile belirtilmiştir*

וּבְמוֹפְתִים, זֶה הַדָּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָתַתִּי מוֹפְתִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ,

דָּם וָאֵשׁ וְתִימְרוֹת עָשָׁן:

- "Uvmofetim" - Ze Adam. Kema Şeneemar: "Venatati Mofetim Başamayim Uvaarets: *Dam *Vaeş *Vetimerot Aşan".

- "Mucizelerle" - Bu, kan belasını belirtir. Pasukta söylendiği gibi: "Göklerde ve yeryüzünde mucizeler gerçekleştireceğim: kan, ateş, ve duman sütunları" (Yoel 3:3).

Agada, sonuç pasuğu ile ilgili alternatif bir açıklama getirmektedir. Hatırlanacağı üzere, pasuk şöyledir: "Aşem bizi Mısır'dan kuvvetli bir El ve uzanmış bir Kolla, büyük bir korku salarak, işaretlerle ve mucizelerle çıkardı" (Devarim 26:8).

דָּבָר אַחֵר: בְּיָד חֲזָקָה שְׁתַּיִם, וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה שְׁתַּיִם, וּבְמוֹרָא גָּדוֹל שְׁתַּיִם, וּבְאֹתוֹת שְׁתַּיִם, וּבְמוֹפְתִים שְׁתַּיִם:

אֵלּוּ עָשָׂר מַכּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִיִּים בְּמִצְרַיִם וְאֵלּוּ הֵן:

דָּם. צְפַרְדֵּעַ. כִּנִּים. עָרוֹב. דֶּבֶר.

שְׁחִין. בָּרָד. אַרְבֶּה. חֹשֶׁךְ. מַכַּת בְּכוֹרוֹת:

רַבִּי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סִימָנִים:

דְּצַ"ךְ. עַדַ"שׁ. בְּאַחַ"ב:

Davar Aher:
- "Beyad Hazaka" - Şetayim
- "Uvizroa Netuya" - Şetayim
- "Uvmora Gadol" - Şetayim
- "Uvotot" - Şetayim
- "Uvmofetim" - Şetayim.

Elu Eser Makot Şeevi Akadoş Baruh U Al Amitsriyim Bemitsrayim.

Veelu En:
*Dam, *Tsefardea, *Kinim;
*Arov, *Dever, *Şehin;
*Barad, *Arbe, *Hoşeh;
*Makat Behorot.

Rabi Yeuda Aya Noten Baem Simanim:
*DeTSa"H, *ADa"Ş, *BeAHa"V.

Başka bir açıklama:
- "Kuvvetli El" - iki
- "Uzanmış Kol" - iki
- "Büyük korku" - iki
- "İşaretler" - iki
- "Mucizeler" - iki.

Bunlar Kutsal-Ve-Mübarek-Olan'ın Mısır'da Mısırlılar'ın başına getirdiği 10 Bela'dır.

Söz konusu 10 Bela şunlardır:
Kan, Kurbağa, Bitler;
Vahşi Hayvan İstilası, Salgın Hastalık, Çıbanlar;
Dolu, Çekirgeler, Karanlık;
Behorların Ölümü.

Rabi Yeuda, onlar için başharflerini kullanarak hatırlatıcı kısaltmalar yapmıştı:
DeTSa"H; ADa"Ş; BeAHa"V..

➢ *Bu noktada, içine şarabın döküldüğü kap mutfak lavabosuna boşaltılır, evin reisi ellerini ve bardağını yıkar ve tekrar şarapla doldurur.*

Kan

Agada salgın hastalık ve behorların ölümü belalarını vurguladıktan sonra, ayrıca kan belasını öne çıkarmaktadır. Bunun basit sebebi, kan belasının ilk olağanüstü olay olmasıdır. Olağanüstü olaylardan bir dizi olduğunda, bu zincirin ilk halkası her zaman önemlidir; zira doğaldan doğaüstüne olan değişiklik bununla olmuştur. Sonrasında gelenler daha kuvvetli ve akılalmaz olsalar bile, aynı etkiyi yapmayacaklardır; zira doğa bir kere değişmeye başlamıştır.

Mucizeler gerçekleştireceğim: kan…

Buradan "kan"ın, bir "mucize" sınıfına girdiğini görmekteyiz. Bu şe-kilde ana pasukta açıklanmakta olan "mucizeler" sözcüğünün kan belasını kast ettiği kanıtlanmaktadır.

Kan, ateş, ve duman sütunları

Yoel'den alınan bu pasuk, Mısır Çıkışı ile ilgili değildir ve Maşiah dönemi öncesindeki bazı olaylardan bahsetmektedir. Agada'nın derleyicisi, bu noktada kanıt olarak özellikle bu pasuğu seçerek, Mısır Çıkışı ile başlayıp, Maşiah döneminde tamamen sona erecek olan kurtuluş sürecinin bir an önce bitmesine dair ümidi vurgulamayı amaçlamıştır (Atsaa LaSeder). Ayrıca Mısır'da gerçekleşen mucizeler, gelecekte gerçekleşecek olanların küçük birer örneği olarak kabul edilirler.

Başka bir açıklama

Önceki açıklama, açıklanan pasuktaki sözcüklerde sadece kan, salgın hastalık ve behorların ölümü belalarına yönelik gönderme bulmuş, bunun yanında *Şehina*'nın açığa çıkışından ve Moşe'nin asasından bahsedildiğini belirtmişti. Alternatif açıklama ise, pasuğun, Mısır'da meydana gelen on belanın hepsini ima ettiğini belirtmektedir. Şöyle ki;

Kuvvetli El - iki

Bu ifadede iki sözcük vardır ve iki belaya denk gelmektedir. Aynı şekilde "*uzanmış Kol*" ve "*büyük korku*" ifadeleri de ikişer sözcükle ikişer belayı ima etmektedir. Böylece toplamda altıya ulaşılmıştır. Ayrıca;

İşaretler- iki

Bu sözcük çoğuldur ve asgari çoğul, ikidir. Böylelikle bu sözcük de iki belayı ima etmektedir ve aynı durum çoğul haldeki "mucizeler" sözcüğü için de geçerlidir. Burada da dört tane vardır. Böylece toplamda 10'a ulaşılmıştır.

Bunlar … 10 Bela'dır

Başka bir deyişle, pasuğun "iki"lerden oluşan beş maddeyle yaptığı gönderme, Mısır'da meydana gelen On Bela'ya yöneliktir.

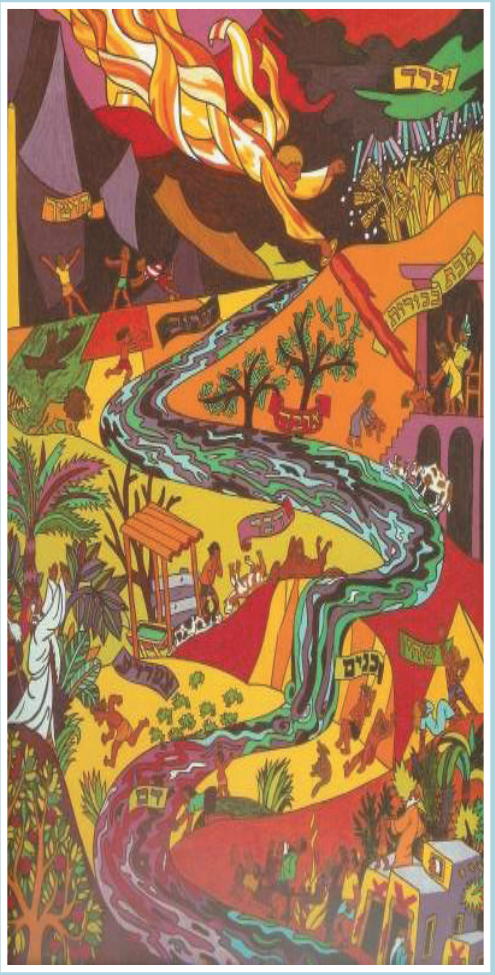
DeTSa"H ADa"Ş BeAHa"V

On sözcüğün baş harflerini alıp üç tane anlamsız sözcük oluşturmak herkesin yapabileceği bir şeydir. Öyleyse Rabi Yeuda'nın bunu yapmasında bir amaç olmalıdır. Bu amaç baş harfleri bir araya getirilmiş olan belaların kendi aralarında birer grup oluşturduklarının vurgulanmasıdır. Ayrıca en iyi öğretim yöntemi, en kısa olanıdır. Dahası bu sözcükler, Moşe'nin asasında kazınmış bir şekilde yazılıydı.

Söz konusu gruplamayı Tora'nın anlatımında da görmek mümkündür. Her grupta ilk iki bela hakkında Paro uyarılmış, üçüncüsü hakkında ise uyarı gelmemiştir. Ayrıca her gruptaki ilk bela (kan, vahşi hayvanlar, dolu) genel olarak ülkeyi etkilemiş, ikincisi (kurbağa, salgın hastalık, kurbağalar) insanların evini ya da geçim kaynaklarını vurmuş, üçüncüsü ise (bitler, çıbanlar, karanlık) doğrudan insan vücutlarını hedeflemiştir.

H	o	**Ş**	e	**H**
o		e		i
Ş	e	**H**	i	**N**
e		i		i
H	i	**N**	i	**M**

Midraş'a göre grupların üçüncü belaları olan bitler, çıbanlar ve karanlık, her zaman birlikte etki göstermişlerdir. Başka bir deyişle, karanlık belası sırasında bitler ve çıbanlar da olmuş, çıbanlar sırasında karanlık ve bitler görülmüş, bitler varken çıbanlar ve karanlık etki göstermiştir. Bu durum, söz konusu belaların isimlerinin birbirleriyle iç içe bir yapı oluşturmasıyla da görülmektedir. İbranice olarak bu belaların isimleri (KiNiM, ŞeHiN ve HoŞeH) üst üste yazıldıklarında bu daha iyi anlaşılacaktır [Not: Kinim'in ilk harfi olan [K]af; Hoşeh'in son harfi olan [H]af'ın noktalı halidir. Dolayısıyla K-H dönüşümü mümkündür].

Detsah - [1] Kan, kurbağa ve bitlerden oluşan bu gruptaki belaların hepsi Aaron'un aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Moşe bir bebekken nehre bırakılmış, bir anlamda nehir onun hayatını kurtarmıştır. Bir Mısırlı'yı öldürdüğünde de onu toprağa gömerek olayı gizlemek istemiştir; bu şekilde toprak da ona yardımcı olmuştur. Kan ve kurbağa belalarında nehir ve sular, bit belasında ise toprak zarar gördüğü için, Moşe'nin bu belalarda aktif olması uygun kaçmayacaktı. [2] Bu gruptaki belalar yeryüzünün su ve topraktan kaynaklanan doğasıyla ilgilidir (Orhot Hayim).

Adaş - [1] Vahşi hayvanlar, salgın hastalık ve çıbanlardan oluşan bu gruptaki belalar, Moşe ve Aaron tarafından birlikte gerçekleştirilmiştir. [2] Bunlar rastgele kaynaklardan oluşan belalardır (Orhot Hayim). Bu belaların ortak özellikleri çeşitli zamanlarda görülmelerinin doğal olmasıdır. Belalar bağlamında birer mucize olarak kabul edilmelerinin sebebi ise, tam olarak Moşe'nin söylediği zamanda başlayıp, tam olarak Moşe'nin söylediği zamanda bitmiş olmalarıdır (Abudaram).

Beahav - [1] Dolu, çekirgeler ve karanlık belalarından oluşan bu grup Moşe tarafından gerçekleştirilmiştir. Tanrı tarafından gerçekleştirilen behorların öldüğü bela ise tek kalmaması için bu gruba katılmıştır. [2] Bu belaların hepsi havadan gelmiştir. Behorların ölümü de yine yalnız kalmaması için bu gruba dahil edilmiştir (Orhot Hayim).

Neden Şarabı Döküyoruz?

Mişle'deki bir pasuk "*Düşmanın düştüğünde sevinme, o başarısız olduğunda kalbin neşelenmesin*" (Mişle 24:17) demektedir. Mısırlılar'ın başına gelen belalardan bahsedildiği zaman, bardağımızdan şarabımızı azaltırız. Şarap mutluluk ve neşeyi simgelediği için bu davranış, düşmanımız bile olsalar, Mısırlılar acı çektiği zaman bizim de sevinmeye hakkımız olmadığını öğretir. Sevincimiz azaltılmalı, tam olmamalıdır; çünkü kurtuluşumuz, ne yazık ki, başka insanların ceza görmesi yoluyla gerçekleşmiştir. Ve her ne kadar insanların kötü davranışları sebebiyle ceza görmeleri adaletin bir gereğiyse de, bu bize sevinme hakkını vermez (Abravanel). Şarap yerine sirke ya da tuzlu suyu döken ailelerin hareketi de akan gözyaşını simgeler.

Bu sebeple Tora, Pesah'tan bahsederken, Sukot'ta yaptığı gibi "sevinmek"ten bahsetmemektedir. Dahası Pesah'la ilgili olan hiçbir yerde düşmanın yenilgisi ve yok oluşundan bahsedilmez, sadece Mısır'dan Çıkış vurgulanır. Zira Yahudiler'in kutladığı, kurtuluşlarıdır; düşmanlarının yenilgisi değil.

On Bela'yı, insanoğlunun varoluş endişelerinin bir listesi olarak görmek mümkündür. Belalar sağlığa, geçime belki de en önemlisi çocukların yaşamına yöneliktir. Hayatımızın bu gibi yönlerini kaybetme konusundaki endişeler hepimizde varolduğu için, belalar Mısırlılar'ın çektikleri karşısında mutluluğu değil, insan ruhunu anlama konusunda derin bir düzeyi simgeler (Atsaa LaSeder).

On Bela

Kan:

Neden? Paro ve Mısırlılar, Mısır'ın hayat kaynağı olduğu için Nil nehrini bir tanrı olarak kabul edip tapıyorlardı. Tanrı bu inançlarının boş ve yersiz olduğunu vurgulamak için Nil'in sularını kana çevirmiştir. İkinci bir sebep de Bene-Yisrael'in çocuklarının nehirde öldürülmeleridir. Bu bela Mısırlılar'a, tüm ülkelerinin Bene-Yisrael'in kanı ile dolu olduğu mesajını vermiştir (Abravanel).

Nasıl? Nil Nehri, Aaron'un Moşe'nin asasını uzatışıyla birden kana dönüşür. Mısırlılar su almak için gittikleri nehrin kana döndüğünü görürler. Etrafta da ağır bir koku vardır. Nehirdeki balık yaşamı da sona ermiştir. Paro kendi sihirbazlarına suyu kana çevirip çeviremeyeceklerini sorar. Büyücüler olumlu cevap vererek Paro'nun isteğini yerine getirirler ve küçük miktarda suyu kana çevirirler. Bu, tüm suların kana dönüşmesi kadar önemli değilse de, Paro belanın bir büyüden ibaret olduğunu düşünür. Mısırlılar'ın su içmesi bir türlü mümkün olamamaktadır. Kana dönüşmemiş suları ağızlarına koymaya kalktıkları anda bunların da kana dönüştüğünü görürler. Hatta hayvanların sütünü sağsalar ya da meyvelerin sularını çıkarsalar bile, içmeye kalktıklarında bunlar da kana dönüşmektedir. Bütün Mısır'da suların kana dönüşmediği tek yer, Bene-Yisrael'in çoğunlukla yaşadıkları Goşen bölgesidir. Mısırlılar bunu duyunca bu bölgeye hücum ederler; fakat suyu zorla alıp içmeye kalktıklarında, hatta bir İbrani ile aynı kaptan içmeye çalıştıklarında bile İbrani su, Mısırlı ise kan içer. Sonunda, suyu Bene-Yisrael'den parasını vererek aldıklarında rahatça içebildiklerini keşfederler. Bu sebeple bu ilk bela hayata kast edecek türde değildir. Zira su içmek, para karşılığında mümkün olabilmektedir. Paro'nun isteği üzerine Moşe Tanrı'ya dua eder ve bela son bulur.

Kurbağalar:

Neden? Mısırlılar, köleliklerini yapan Yahudiler'e "bize kertenkele ve kurbağalar getirin de oynayalım" diye gereksiz ve pis bir iş yaptırı- yorlardı. Ayrıca Bene- Yisrael'e sürekli iş veriyorlar, onlara uyuyup dinlenecek vakit bırakmıyorlardı. Gecenin bir yarısında büyük gürültü-lerle onları kaldırıp işe gönderiyorlardı (Midraş). Çalışma sırasında onlara yüksek sesle naralar atıp tekmeler savuruyorlardı (Toledot Adam).

Nasıl? Aaron Moşe'nin asasını Nil nehrine uzatır ve nehirden tek bir tane, ama insan boyundan büyük bir kurbağa çıkar ve şehrin ana caddesinden Paro'nun sarayına doğru zıplayarak gitmeye başlar. Bunun amacı Paro'ya son bir fırsat vermektir. Fakat Paro'nun emriyle, halk ve askerler kurbağaya taş ve oklar atmaya başlayınca, kurbağanın açılan yaralarından, haykırışla açılan ağzından ve tüm su kaynaklarından kurbağalar fırlamaya başlar. Bütün Mısır bir anda kurbağalarla kaplanır. Hatta Midraş, Mısır'ın o dönemdeki güney komşusuyla süregelen sınır anlaşmazlığının da, bu bela sayesinde çözümlendiğini belirtir. Zira kurbağalar Mısır toprağının bittiği yere kadar gelip durmuşlardır. Ülkede inanılmaz bir gürültü vardır. Kurbağalar, evlerde, yataklarda, tencerelerde, hatta insanların vücutlarının içindedirler ve durmadan bağırmaktadırlar. Mısırlılar için uyuma olasılığı ortadan kalkmıştır. Paro'nun isteği üzerine büyücüler sudan kurbağa çıkarmaya çalışırlar ve başarırlar. Paro bunun da bir büyü olduğu sonucuna varır; fakat yine de Moşe'ye belayı durdurması için yalvarır. Tüm belalardan farklı olarak, Moşe bu bela sırasında Tanrı'ya haykırmak zorunda kalmıştır (Şemot 8:8). Çünkü Mısır'daki gürültü inanılmaz boyuttadır ve dua sırasında konsantrasyonunu sağlamakta güçlük çekmiştir.

Bitler:

Neden? Yahudiler'e evleri, sokakları ve caddeleri süpürtüyorlardı. Ama bu bela sırasında süpürecek toz bile kalmamış, hepsi bite dönüşmüştür (Yalkut Şimoni). Ayrıca Yahudiler'in yıkanmalarını engelleyerek onların bitlenmelerine ve büyük rahatsızlıklar çekmelerine sebep oluyorlardı (Midraş).

Nasıl? Aaron Moşe'nin asasını yere vurur ve bir anda tüm Mısır toprağının üstten en az yarım metrelik katmanı bite dönüşür. Bene-Yisrael'in oturduğu Goşen bölgesi hariç Mısır ülkesinin tümü bitlerle kaplanır. İnsanlardan hayvanlara kadar herkes dayanılmaz miktardaki bit sürüleriyle uğraşmak durumunda kalır. Paro'nun büyücüleri bu kez tozu bite dönüştürmeyi başaramazlar ve Paro'ya "Bu işte Tanrı'nın parmağı var" (Şemot 8:15) itirafında bulunurlar. Büyücülerin kullandığı yöntemler kutsiyet karşıtı güçlere bağlıydı ve bu güçlerin bit kadar küçük canlılar üzerinde etkileri yoktu. Bu sebeple bu kez başarılı olamamışlardır.

Vahşi Hayvan İstilası:

Neden? [1] Mısırlılar, sirk ya da hayvanat bahçesi gibi eğlenceler için, Yahudiler'i çöl ve ormanlara gönderip ayı ve aslan gibi yırtıcı hayvanları yakalamalarını istiyorlardı. [2] Yahudiler'e kötülük yapmak için, aralarında anlaşmazlık olan Mısırlılar bile barış yapı-yorlardı. Bu sebeple normalde birbirlerine saldıran hayvanlar da, belirli bir uyum içinde Mısırlılar'a saldırdı (Midraş). [3] Rastgele Yahudiler'in evle-rine girip zorla çocuklarını alıyorlardı. Hayvanlar da Mısırlılar'ın evlerine dalıp çocuklarını kaptılar (Abravanel).

Belanın İbranice ismi ***Arov*** tam olarak "karışım" demektir ve çeşitli hayvanlardan oluşan bir karışımı ifade eder. Bu bela aynı zamanda Mısırlılar'ın "karışımlar"la ilgili suçlarına karşılık gelmektedir: [4] Ahlaksızlık üst düzeydeydi; herkesin yatağı birbirine "karışmıştı" ve bir Mısırlı kadın on farklı erkekle ilişkiye giriyordu. [5] Paro Avraam'ın soyunu, Mısır halkına karıştırıp yok etmeyi amaçlıyordu. Bu yolda, erkekleri öldürüp, kadınları kendilerine saklamak istiyorlardı.

Nasıl? Bit belasından sonra fikrini değiştiren Paro Bene-Yisrael'i göndermeyince, bu kez Mısır'ı yırtıcı hayvanlar işgal eder. Mısır'da o zamana kadar görülmemiş birçok hayvanın yanında zehirli yılan ve akrepler de etrafı sarar ve büyük zarar verirler. Bütün Mısır yırtıcı hayvan sürüleriyle kaplanır fakat Goşen'e bir tanesi bile gelmez. Ayrıca Goşen dışında bulunan bir İbrani bile hayvanların saldırısına uğramaz. Paro'nun yalvarması üzerine Moşe Tanrı'ya dua eder ve hayvanlar giderler.

Salgın Hastalık:

Neden? Yahudiler'i kendi sürülerine çobanlık yapmaya zorluyorlardı. Ayrıca Yahudiler'e ait hayvanlara haksız yere el koyma planları vardı.

Nasıl? Paro tekrar fikir değiştirince Mısır'daki hayvanların büyük çoğunluğu
salgın bir hastalığa yakalanır ve ölür.

Çıbanlar:

Neden? Bene-Yisrael'i vücutlarında yaralar oluşana kadar acımasızca dövüyorlardı. Bu yaralar daha sonra iltihaplanıp büyük acı veri- yordu (Toledot Adam).

Nasıl? Moşe ve Aaron her iki ellerine ocak kurumu alırlar ve Moşe bunları havaya fırlatır. Kurumların yere inmesiyle birlikte bütün Mısırlılar'ın vücutları cüzzamı andıran yaralar, içi dayanılmaz bir acı veren irinle dolu çıbanlarla kaplanır. Paro'nun büyücüleri çektikleri acılar ve fiziksel görüntüleri sebebiyle Moşe'nin karşısına bile çıkamazlar.

Dolu:

Neden? Yahudiler'i toprak ve bahçe işlerinde çalışmaya zorluyorlar, karşılığında hiçbir şey vermiyorlardı.

Nasıl? Moşe Paro'yu, gelecek doluya karşı uyarır. Bazı kişiler bu uyarıyı dikkate almazken, bir çok Mısırlı, salgın hastalıktan kurtulan hayvanlarını dışarıda bırakmaz ve kazançlı çıkar. Kısa süre sonra dolu başlar. Parçalar oldukça büyüktür ve buzla kaplı ateş toplarından oluşmaktadır. Geldiği yeri dondurup yakmaktadır. Ateş ve buz, kan davası sebebiyle kavgalı olan, fakat düşman saldırısı karşısında birlik olan iki aile misali, bir araya gelirler ve bir anlamda Tanrı'nın emrini yerine getirirler. Dolu, insanları, hayvanları ve özellikle bahçelerdeki bitkilerin büyük bölümünü etkiler. Birçok açıklamaya göre bu, yiyecek kaynaklarını etkilediğinden, en ağır beladır. Bu bela sırasında yumuşak otlar zarar görmez. Bu durum, yumuşak huylu olma konusunda sembolik bir derstir. Bela sonunda, Paro "*Dürüst olan Aşem'dir; kötü olanlar ise ben ve halkımdır!*" (Şemot 9:27) der. Fakat bela sona erince Yahudiler'i salıvermez.

Çekirgeler:

Neden? Yahudiler'i tarlalarda buğday ve arpa ekiminde çalışmaya zorluyorlardı. Ayrıca onlara ait tarlalardaki ürünlere de el koyuyorlardı.

Nasıl? Moşe asasını Mısır üzerine uzatır ve Tanrı bütün bir gün ve gece boyunca doğudan bir rüzgar estirir. Ertesi sabah bütün Mısır, bilinenin dışında özelliklere sahip, hatta Midraş-ın belirttiği üzere özellikle bu bela için yaratılmış olan, garip ve normalden çok daha zararlı çekirgelerle kaplanır. Mısır'ın çeşitli zamanlarda çekirge istilasına uğradığı doğrudur ama bu sürüler batıdan gelir. Çekirgeler bütün Mısır'ı kaplar ve doludan kurtulan bütün mahsulleri yok eder. Mısırlılar'ın tarlalarında hiçbir ürün kalmaz. Mısırlılar, evlere giren çekirgeleri yakalayarak yiyecek olarak kullanmak amacıyla saklar. Çaresiz kalan Paro'nun isteği üzerine Moşe dua eder ve çekirgeler bu kez bir batı rüzgarıyla giderler. Mısır'da tek çekirge kalmaz; yiyecek olarak saklananlar bile yok olurlar.

Karanlık:

Neden? Yahudiler'i zor şartlar altında hapsediyorlardı. Ümitsizliğe sürükleyip gözlerini karartıyorlardı. Bunun dışında Yahudiler içinde Mısır kültürüne asimile olmuş birçok kişi vardı ve bunlar Mısırlılar tarafından onurlandırılıyorlardı. Rahat oldukları için Mısır'dan çıkmak istemeyen bu kişileri, Tanrı Mısırlılar'ın göremeyeceği bir şekilde cezalandırmak istemiştir.

Nasıl? Bu bela ikiye ayrılır: İlk üç günde sadece insanlar gittikleri yerleri göremezler, fakat hareket edebilirler. Fakat ikinci üç günde karanlık tabakası yoğun bir hal alır ve hareketi engeller. Mısırlılar son üç günü aynı pozisyonda geçirmek zorunda kalırlar. Bela bu sebeple doğrudan vücutlarını etkilemiştir. Karanlık belası sırasında bu beladan etkilenmeyen Bene-Yisrael, Mısırlılar'ın evlerine girip çıkış sırasında isteyecekleri eşyaların listesini çıkarırlar; ama hiçbir şeye dokunmazlar. Karanlık belası sırasında kurtuluşa inanmayan ve Mısır'dan çıkmak istemeyen çok sayıda Yahudi ölür. Raşi'ye göre, ölenlerin sayısı, Mısır'dan çıkanların sayısından çok daha fazladır. Mısırlılar bu ölümlere karanlık sebebiyle şahit olamamışlar, bu şekilde, "Yahudiler de bizim gibi ceza görüyorlar" diyememişlerdir.

Behorların Ölümü:

Neden? Tanrı Paro'ya Moşe ile şu mesajı göndermiştir: "*Yisrael Benim Oğlum; Behorum'dur. Sana [defalarca] Oğlum'u salıver ve Bana ibadet etsin dedim; fakat onu salıvermeyi reddettin. Bu yüzden Ben de senin behor oğlunu öldüreceğim*" (Şemot 4:22-23).

Nasıl? Tanrı 10 Nisan Şabat günü Bene-Yisrael'e kuzu ya da oğlaklar alarak, yataklarına bağlamalarını söyler. Mısırlılar, kutsal saydıkları hayvanların kesilmek üzere bağlandıklarını gördüklerinde ayaklanırlar fakat mucize sonucu Tanrı onların Yahudiler'e zarar vermele- rine izin vermez.

Bu mucize sebebiyle Pesah'tan önceki Şabat gününe "***Şabat Agadol*** *- Büyük Şabat*" adı verilir.

Bene-Yisrael, dört günün sonunda, korban edilen kuzuların kanlarını kapı pervazlarının iç taraflarına sürerler. Paro Moşe'nin uyarısını dikkate almayınca Mısır'da isyan çıkar. Zira bütün behorlar, başlarına gelecek olanı ve Paro'nun inadını duyunca ayaklanırlar ve isyanda çok sayıda insan ölür. Gece yarısı geldiğinde Tanrı Mısır'a "iner" ve insandan hayvana tüm Behorları öldürür. Behor olmayan evlerdeki en büyük çocuk, çocuk olmayan evde en yaşlı insan ölür. Bu şekilde, en az bir ölüsü olmayan hiçbir aile kalmaz. Paro'nun büyük oğlu da bu belada ölür. Bela sırasında ölmeyen tek behor Paro'dur. Paro bu beladan sonra bizzat Moşe'ye gelir ve Bene-Yisrael'in Mısır'ı terk etmesi için yalvarır.

Mucize Kavramı

Mucizeler konusu üzerinde biraz durmakta fayda vardır. Zira çağdaş bilimsel kafa "Hadi canım ne mucizesi!" demektedir. O yüzden bu konuyu anlamaya çalışalım: Bu dünyada işlemekte olan iki kanun grubu vardır. Bir tanesi "doğa kanunları", diğeri de "mucizesel kanunlar"dır.

İnsanları karşınıza alıp küçük bir bombanın bütün bir şehri havaya uçurma gücüne sahip olduğunu söyleyecek olsanız, size deli olduğunuzu söyleyeceklerdir. Ya da 60 yıl öncesinde durum böyleydi. O küçük şeyin içinde bu sonuca yol açacak kadar büyük bir enerji ne arar; öyle değil mi? Fakat modern bilimin de keşfetmiş olduğu üzere kimyasal elementleri ve atomları bir arada tutan enerji inanılmaz büyüklüktedir ve bu sebeple, bu bağı çözmeyi becerdiğiniz anda, nükleer bölünme sonucu devasa bir enerji açığa çıkar. Bir gerçek vardır: Fiziğin bu kanunu her zaman mevcuttu. Bu kanun yeni koyulmadı. Fakat hepimiz biliyoruz ki, tarih boyunca var olan bu gerçek, 20. yüzyıla ulaşıp, orada hapsedilmiş o büyük enerjiyi açığa çıkarmayı öğrenene kadar bilinmemekteydi. Bu bir "doğa kanunu"dur.

Diğer yandan mucizeler, doğanın da üstüne çıkabilir. **"Mucize", doğayı ve kanunlarını değiştirmeyi sağlayan manevi bir düzeyin var olduğu anlamına gelir.** Kabala bunun nasıl yapılabileceği konusunda bilgiler içermektedir. Aslına bakılırsa bu da oldukça "bilimsel"dir; zira belirli bazı kural ve kanunlara bağlıdır.

On Bela boyunca, hem Mısırlılar hem de Yahudiler, doğanın daha üstünde bir başka düzeyin - manevi bir düzeyin - var olduğunu kabul etmeye zorlanmışlardır. O olağanüstü olaylara şahit olan herkes, aslında her şeyi Tanrı'nın yönettiğini ve O'nun, istediği takdirde her şeyi bir anda değiştirebileceğini anlamıştır. Belalar fiziksel dünyadaki yaşamın her yönünü etkilemişlerdi - en küçük kurtlardan, en yüksek düzeylere kadar her şeyi.

Kan belası "suyu" etkiledi. Sıradaki bela "kurbağalar"dı - ki bunlar hayatlarına suda başlayıp daha sonra yaşamlarını karada sürdüren canlılardır. Daha sonra toprağın üstten belirli bir bölümü tamamen "bite" dönüştü. Bunu, daha yüksek düzeydeki türler olan "vahşi hayvanlar"ın istilası izledi. Sonra "salgın hastalıklar" evcil hayvanları vurdu. Sıradaki bela bu kez doğrudan insanları hedef almaktaydı - derileri "çıbanlar"la dolmuştu. Bu kez göklerden, yükseklerden, "dolu" yağdı, ardından uçan hayvanlar olan "çekirgeler" ülkeyi bastı. Sonra "karanlık" belasıyla, aydınlık ve karanlık arasındaki fark hedef alındı. Ve son olarak "Behorlar" öldü - hedef bu kez insanların ruhuydu. Kısacası tüm bu belalar dönemi boyunca, Tanrı her şeye dokunmuş, her şeyin Tek Hakimi'nin, Kendisi olduğunu ilan etmiştir.

Fakat bunun bir üst düzeyi de vardı. Yahudiler Mısır'dan çıktıktan sonra Mısırlılar onları kovaladılar ve Kızıl Deniz yarıldı. Bu örnekte, sadece Tanrı'nın her şeyi yönettiğini değil, aynı zamanda doğanın kendisinin de, iyi ve kötüye belirli bir şekilde karşılık verdiğini görmekteyiz (Rabi Tom Meyer).

Paro ve On Bela

Tora, Mısırlı gizem ustalarının kendi hünerleriyle ilk iki belanın etkisini yaratabildiklerini anlatır. Paro'nun en azından kendisine denk görünen bir güçle karşı karşıya olduğunu düşünmesinin ve buna güvenerek inat etmesinin sebebi budur. Ancak büyük filozof, gramer ustası ve Tora otoritesi Rabi Avraam İbn Ezra (1089-1164), metni dikkatli bir şekilde okuduğumuz takdirde, Mısırlı büyücülerin aslında Moşe ve Aaron'a rakip olamayacaklarını anlayacağımızı belirtir. Gerçekte Mısırlılar'ın yapmayı becerdikleri en iyi şey, küçük bir şişedeki suyun, "kan gibi" görünmesini sağlamaktır. Koca Nil nehrini, bir "gerçek" kan nehri haline getirmedikleri açıktır. Ancak bu komik denemelere karşın Paro bu gösterileri yeterli bulmuştur. Paro, Moşe'nin, çok daha ağır sonuçlarla karşılaşacağına dair uyarısına karşın, Bene-Yisrael'i bırakmama konusundaki kararlılığında ısrar etmiştir. Biraz düşünürsek, he- pimizin içinde biraz Paro vardır. Hepimiz arzularımız doğrultusunda, görmek istemediğimiz şeyleri bir bahaneyle görmeyebiliriz. Burnumuzun ucunda bile olsa.

Yaşam bir savaştır. **Hepimiz iyi ve doğru olanı yapmak isteriz; fakat bu önemli bir mücadeleyi gerektirir.** Ve bu meydan savaşında yer almak zorunda olduğumuzu keşfettiğimiz anda, "mantık" adı altında bahaneler üretme konusundaki dürtümüze çoğunlukla teslim oluruz. Bu bahane üretimi bize bir tür rahatlama sağlar; çünkü içimizde bir yerlerde aslında yapmamamız gerektiğini bildiğimiz davranışlarımız için geçerli (!) sebepler bulmak rahatlatıcıdır. Bu akıllara durgunluk veren yeteneğimiz, aslında biraz uzaktan baktığımız takdirde çok gülünç olabilirdi - eğer bu denli yıkıcı etkileri olmasaydı. Paro ve büyücüleri gibi, çoğunlukla, kim olduğumuz ve hangi ideal için var olduğumuz gerçekleriyle karşılaşmamak için, vicdanımızın sesini bastırmak amacıyla en çiğ düşünme yolunu tercih etme eğilimimiz vardır.

Ve kendimizi aktif ve objektif bir şekilde tanımaya gayret etmediğimiz takdirde, Paro'nun kaderini paylaşma riskine girmiş oluruz. Bahane üretmenin kelepçeleriyle, köle sahibi Paro, ihtiraslarına ve dürtülerine köle olan Paro haline gelmiştir. Acaba, Paro gibi, sudan bahanelere sarılarak bazı yanlış davranışlarımızı haklı gösterip bazılarına kulp uydurduğumuzda, arka planda kendi yıkımımızı kendi ellerimizle hazırladığımızı fark ediyor muyuz?

Bir konuda nasıl davranacağınızı tasarlarken her türlü seçenek ve olasılığı dikkatlice hesaplayıp sonunda bir karara varıyorsunuz. Karar verilmiştir ve siz işe koyulmuşsunuzdur. Başlarda gerçekten de düşündüğünüz gibi işler kolay gidiyor; fakat kısa süre sonra ayak başparmağınızın takılacağı küçük engebeler ortaya çıkıyor. Engeller gittikçe büyüyor ve bileğinizi burkmaya, dizinizi incitmeye, belinizi sakatlamaya başlıyorsunuz en sonunda da geçit vermeyen bir duvara - herkesin görüp sizi uyardığı, ama sizin başınızı kaldırmamakta diretip, bir türlü göremediğiniz bir duvara - toslayıp kalıyorsunuz. Paro böyleydi - ve hayat da böyledir.

Yaptığımız tüm o dikkatli hesaplamaların ve detaylı planların, başarısızlığa gitmek üzere zekice planlanmış bir yoldan ibaret olduğunu kabullenmek bizim için en zor şeydir. Egomuz hata yapmış olabileceğimiz olasılığını - böyle bir saçmalığı (!) - dinlememize izin bile vermeyecektir. Bu yüzden ne yaparız? Üzerinde "Paro" logosu taşıyan bir uyku gözlüğü takıp, normal şartlarda karşılaşmamak için elimizden geleni yapacağımız kötü sonuçlara doğru koşmaya başlarız. Ya da... Paro gibi yapmayız... Gözlerimizi kapatmayı reddederiz ve kendimizi kurban etmeden önce, egomuzu kurban etme cesaretini gösteririz (Rabi Şimon Apisdorf).

ר

יְסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: מְנַיִן אַתָּה אוֹמֵר שֶׁלָּקוּ הַמִּצְרִיִּים בְּמִצְרַיִם עֶשֶׂר מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת. בְּמִצְרַיִם מַה הוּא אוֹמֵר. וַיֹּאמְרוּ הַחַרְטֻמִּם אֶל פַּרְעֹה אֶצְבַּע אֱלֹהִים הִיא. וְעַל הַיָּם מַה הוּא אוֹמֵר וַיַּרְא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירְאוּ הָעָם אֶת יְהוָה וַיַּאֲמִינוּ בַּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ. כַּמָּה לָקוּ בְאֶצְבַּע עֶשֶׂר מַכּוֹת. אֱמוֹר מֵעַתָּה בְּמִצְרַיִם לָקוּ עֶשֶׂר מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת:

רִבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מְנַיִן שֶׁכָּל־מַכָּה וּמַכָּה שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִיִּים בְּמִצְרַיִם הָיְתָה שֶׁל אַרְבַּע מַכּוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר: יְשַׁלַּח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ עֶבְרָה וָזַעַם וְצָרָה מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים. עֶבְרָה אַחַת, וָזַעַם שְׁתַּיִם, וְצָרָה שָׁלֹשׁ, מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים אַרְבַּע. אֱמוֹר מֵעַתָּה בְּמִצְרַיִם לָקוּ אַרְבָּעִים מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ מָאתַיִם מַכּוֹת:

רִבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מְנַיִן שֶׁכָּל־מַכָּה וּמַכָּה שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִיִּים בְּמִצְרַיִם הָיְתָה שֶׁל חֲמֵשׁ מַכּוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר: יְשַׁלַּח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ עֶבְרָה וָזַעַם וְצָרָה מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים. חֲרוֹן אַפּוֹ אַחַת, עֶבְרָה שְׁתַּיִם, וָזַעַם שָׁלֹשׁ, וְצָרָה אַרְבַּע, מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים חֲמֵשׁ. אֱמוֹר מֵעַתָּה בְּמִצְרַיִם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ מָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים מַכּוֹת:

Rabi Yose Agalili Omer: Minayin Ata Omer Şelaku Amitsriyim Bemitsrayim Eser Makot Veal Ayam Laku Hamişim Makot? Bemitsrayim Ma U Omer: "Vayomeru Ahartumim El Paro: Etsba E-lo-im İ". Veal Ayam Ma U Omer: "Vayar Yisrael Et Ayad Agedola Aşer Asa A-do-nay Bemitsrayim Vayireu Aam Et A-do-nay, Vayaaminu B'A-do-nay Uvmoşe Avdo". Kama Laku Beetsba? Eser Makot. Emor Meata: Bemitsrayim Laku Eser Makot; Veal Ayam Laku Hamişim Makot.

Rabi Yose Agalili şöyle der: Mısırlılar'ın Mısır'da 10 belayla, Kızıldeniz'de ise 50 belayla cezalandırıldıklarını neye dayanarak söyleyebilirsin? Cevap: Mısır'daki belalarla ilgili olarak pasuk ne diyor? "Medyumlar Paro'ya 'Bu işte Tanrı'nın Parmağı var' dediler" (Şemot 8:15). Kızıldeniz'dekilerle ilgili olarak pasuk ne diyor? "Yisrael, Tanrı'nın Mısır'a karşı kullandığı Büyük El'e şahit oldu. Halk Tanrı'ya derin bir saygı duydu; Tanrı'ya ve kulu Moşe'ye inandı" (Şemot 14:31). Şimdi hesap: "Parmak"la kaç kez cezalandırıldılar? 10 Bela. Buradan şu sonucu çıkart: Mısır'da 10 Bela ile cezalandırıldılarsa, o zaman Kızıldeniz'de 50 bela ile cezalandırılmışlardır.

Rabi Eliezer Omer: Minayin Şekol Maka Umaka Şeevi Akadoş Baruh U, Al Amitsriyim Bemitsrayim Ayeta Şel Arba Makot? Şeneemar: "Yeşalah Bam Haron Apo, Evra Vezaam Vetsara, Mişlahat Malahe Raim". "Evra" - Ahat. "Vezaam" - Şetayim. "Vetsara" - Şaloş. "Mişlahat Malahe Raim" - Arba! Emor Meata: Bemitsrayim Laku Arbaim Makot. Veal Ayam Laku Matayim Makot.

Rabi Eliezer şöyle der: Kutsal-Ve-Mübarek-Olan'ın Mısır'da Mısırlılar'ın başına getirdiği her bir belanın, aslında 4 alt-beladan oluştuğunu neye dayanarak söyleyebilirsin? Cevap: Pasukta söylendiği gibi: "Onlara, tüten Öfkesi'ni - gazap, hiddet, dert ve kötülük meleklerinden bir heyet - gönderdi" (Teilim 75:49). Şimdi say: "Gazap" - bir; "hiddet" - iki; "dert" - üç; "kötülük meleklerinden bir heyet" - dört! Buradan şu sonucu çıkart: Mısır'da 40 Bela ile cezalandırıldılar. Dolayısıyla Kızıldeniz'de 200 bela ile cezalandırılmışlardır.

Rabi Akiva Omer: Minayin Şekol Maka Umaka Şeevi Akadoş Baruh U, Al Amitsriyim Bemitsrayim Ayeta Şel Hameş Makot? Şeneemar: "Yeşalah Bam Haron Apo, Evra Vezaam Vetsara, Mişlahat Malahe Raim". "Haron Apo" - Ahat. "Evra" - Şetayim. "Vezaam" - Şaloş. "Vetsara" - Arba. "Mişlahat Malahe Raim" - Hameş! Emor Meata: Bemitsrayim Laku Hamişim Makot. Veal Ayam Laku Matayim Vahamişim Makot.

Rabi Akiva şöyle der: Kutsal-Ve-Mübarek-Olan'ın Mısır'da Mısırlılar'ın başına getirdiği her bir belanın, aslında 5 alt-beladan oluştuğunu neye dayanarak söyleyebilirsin? Cevap: Pasukta söylendiği gibi: "Onlara, tüten Öfkesi'ni, gazap, hiddet, dert ve kötülük meleklerinden bir heyet gönderdi" (Teilim 75:49). Şimdi say: "Tüten Öfkesi" - bir; "gazap" - iki; "hiddet" - üç; "dert" - dört; "kötülük meleklerinden bir heyet" - beş! Buradan şu sonucu çıkart: Mısır'da 50 bela ile cezalandırıldılar. Dolayısıyla Kızıldeniz'de 250 bela ile cezalandırılmışlardır.

Genel Bir Açıklama

Burada, Sözlü Tora'yla ilgili birkaç şey söylemekte fayda vardır. Bilindiği üzere Tanrı Moşe'ye Tora'yı iki şekilde vermiştir. Ona sözlü olarak tüm uygulamaları, tüm açıklamaları, tüm arka plan bilgileri iletmiştir - Sözlü Tora. Ayrıca bu sözlü bilgilere çok kısa olarak değinen, mükemmel bir dizayna sahip olan yazılı bir doküman vermiştir - Yazılı Tora. Bu ikisi bir bütündür ve birbirlerine temelden bağlıdırlar. Sözlü Tora'daki neredeyse her kanun, bilgi ve açıklama için, Yazılı Tora'da bir destek vardır. Yahudilik'teki nesilden nesile sözlü aktarım, sadece bir bilgi aktarımı değil, aynı zamanda bir yaşam tarzı olarak gerçekleştiğinden, Sözlü Gelenek çok kuvvetlidir. Tora öğrenimi, Sözlü Tora ile Yazılı Tora arasındaki bağları çözmek, bunları derinlemesine anlamakla ilgilidir. Talmud, bu görevi yapar. Birçok kanun ve geleneksel bilginin, Yazılı Tora'daki kaynağı araştırılır. Agada boyunca bu tipteki kaynak araştırmalarını gördük. Yapılan şey, "geleneksel olarak bilinen" bir bilgiye, Yazılı Tora'dan destek bulmaktır. Tüm "pasukta söylendiği gibi" ifadelerinin amacı budur. Kısacası, genelde öne sürülen, "bir pasuk alıp onu yorumlayarak sonuçlar çıkarıldığı" savı doğru değildir. Yapılan bunun tam tersidir. "Sonuç" zaten geleneksel olarak vardır - ve Yazılı Tora'da bu sonucu işaretleyen ipuçları aranmaktadır.

Bu küçük girişi yaptıktan sonra, Rabi Yose Agalili, Rabi Eliezer ve Rabi Akiva ile ilgili bu üç paragrafı daha iyi anlayabiliriz. İlkiyle başlayalım. Rabi Yose Agalili, Sözlü Gelenek yoluyla bildiği bir bilgi için Tora'da destek aramaktadır. Bilgi şudur: "Mısır'da on bela gerçekleşmiştir. Kızıldeniz'de ise Mısırlılar elli bela ile cezalandırılmışlardır". Rabi Yose, bu bilgiye destek olarak iki pasuk getirmektedir. Mısır'daki belalardan biri olan bitlerle ilgili olarak, Tanrı'nın "Parmağı"ndan bahsedilmiştir. Kızıldeniz'de ise, başrolde Tanrı'nın "Eli" vardır. Bir elde beş parmak olduğuna ve Mısır'da on belanın gerçekleştiği Tora'nın metninden bilindiğine göre, Kızıldeniz'de elli belanın gerçekleştiği bilgisine destek sağlanmıştır.

Burada bir nokta dikkati çekebilir. Salgın hastalık belasında da "*Tanrı'nın Eli, çayırdaki hayvanlarına yönelecek...*" (Şemot 9:3) denmektedir. Bu bela da Mısır'da gerçekleştiğine göre, Rabi Yose Agalili'nin hesabı bozulmayacak mıdır? Abudaram bu soruya cevaben, ilk paragrafta değinilen kuralı hatırlatır. Rabi Yose bir hesap "sonucu" bu bilgiye ulaşmakta değildir. Yaptığı, zaten Sözlü Gelenek yoluyla sağlam olarak bildiği bir şeye destek aramaktan ibarettir. Dolayısıyla tek yapması gereken, Kızıldeniz'de, Mısır'da gerçekleşenin beş katı bela meydana geldiğini ima eden yazılı kaynak bulmaktır.

Rabi Eliezer ve Rabi Akiva ise, Rabi Yose'nin söylediğine ek olarak, her belanın bazı alt belalardan oluştuğu üzerinde durmaktadırlar. Her ikisi de Teilim'deki aynı pasuğu ele alıp, her belanın bazı alt belalar eşliğinde geldiğini öne sürmektedir. Rabi Eliezer bu alt belaların (gazap, hiddet, dert, kötülük meleklerinden oluşan heyet) dört tane olduğunu söylerken, Rabi Akiva ise fazladan bir alt belanın varlığına (tüten öfke) dikkati çekmektedir. Bu şekilde Rabi Eliezer'e göre, Mısır'daki on bela, dört kat etkili olduğundan 40, Rabi Yose'nin aktardığı bilgiyle bunun beş katı olması gereken Kızıldeniz'deki belaların ise 200 tane olması gerekmektedir. Rabi Akiva ise aynı hesabı "beş" sayısıyla yaptığından Mısır'da 50, Kızıldeniz'de 250 belaya ulaşmaktadır.

Temelde herkes aynı fikirdedir. Rabi Akiva'nın tek farkı alt-belaların "başlığı" olan "tüten öfke"yi de bir alt bela olarak saymasıdır; Rabi Eliezer'e göre ise bir başlık, alt- bela olarak sayılmaz.

Bu Hahamlar Ne Yapıyorlar?

Vilna'lı Gaon, Rabi Eliyau Kremer bir soru sormaktadır. Hahamlar arasındaki bu "bela sayısını arttırma" yarışının ne anlamı vardır? Kaç bela olmuşsa, olmuştur. Az ya da çok, bununla uğraşmaya ne gerek vardır? Vilna'lı Gaon bu soruya cevap verirken bir pasuk hatırlatır. Kızıldeniz'den çıkışta, Tora şöyle demektedir: "*Eğer Tanrı'nın Sözü'nü iyice dinler, O'nun gözünde doğru olanı yapar, emirlerine kulak verir ve tüm kanunlarını titizlikle yerine getirirsen, **Mısır'ın başına getirdiğim tüm bu hastalığı, senin başına getirmeyeceğim***" (Şemot 15:26). Bu pasukta, şart yerine getirildiği takdirde, Mısır'ın başına gelen belaların Bene-Yisrael'in başına gelmeyeceği garanti edilmektedir. Bu durumda, Mısır'ın başına ne kadar çok bela gelirse, Bene-Yisrael'in başına da o kadar bela gelmeyecektir. Dolayısıyla Hahamlar belaların sayısını arttırmaya çalışmaktadırlar.

Bu açıklama ne kadar hoş olsa da, hala yeterli değildir. Öyle ya; Tanrı'nın önünde şüphe diye bir kavram var mıdır? Tanrı kaç tane bela getirdiğini bilmiyor mu? Bizim sayılarla oynamamız bir şeyi değiştirir mi?

Bilindiği gibi, her rahatsızlığın, alt semptomları vardır. Örneğin bir kişi gribe yakalanmışsa, hastalığın adı griptir. Fakat aynı hastalığı bir bütün olarak değil, nezle, öksürük, ateş gibi alt sorunların bir birleşimi olarak tanımlamak da mümkündür. Burada da benzer bir durum vardır.

Tora'nın "Mısır'ın başına getirilen tüm hastalık"tan kastı, hastalığın genel adıdır. Bu belaların alt belirtileri, ek rahatsızlıklarından ise bahsedilmemektedir. Fakat Tora'yı açıklayan bir kişi, elbette bu alt rahatsızlıkları da göz önüne alacaktır ve elbette bu alt rahatsızlıklar da "tek başlarına" bile, haklarında "senin başına getirmeyeceğim" denen rahatsızlıklara dahil olacaklardır.
Sonuç olarak, bela sayısı konusunda herhangi bir görüş ayrılığı yoktur. Sadece bunların hangilerinin ana, hangilerinin yan etki olduğu konusunda farklı görüşler söz konusudur.

Agada bu noktaya kadar Parçalararası Antlaşma'daki "Ancak Ben, onların kölelik edecekleri ulusu da yargılayacağım" bölümünün yerine gelişini açıklamıştır. Şimdi de "Bunun ardından [çocukların, oradan] büyük bir servetle çıkacaklar" bölümünü açıklamakta; Bene-Yisrael'in Mısır'dan Çıkış sonrasında elde ettikleri "serveti" - yani Tanrı'nın onlara yapmış olduğu iyilikleri tanımlamaktadır. Burada Agada önemli bir mesaj vermektedir: Mısır'dan Çıkış her ne kadar büyük bir mucizeyse de, tek başına bir anlamı yoktur. Tora alınana, Bet-Amikdaş inşa edilene kadar Tanrısal Amaca ulaşılmış sayılmaz. Yine de, bu amaca ulaşılana kadar Tanrı'nın Bene-Yisrael'e yaptığı her bir iyilik, bir yükseliş - derece yükselişi olarak kabul edilir. Sıradaki paragraf, söz konusu aşamaların her birinin önemini vurgulamaktadır.

כַּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ:

אִלּוּ הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, וְלֹא עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים — דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ עָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים, וְלֹא עָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם — דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ עָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם, וְלֹא הָרַג בְּכוֹרֵיהֶם — דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ הָרַג בְּכוֹרֵיהֶם, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם — דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם, וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם — דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְלֹא הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה — דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה, וְלֹא שִׁקַּע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ — דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ שִׁקַּע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ, וְלֹא סִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה — דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ סִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, וְלֹא הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן — דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת — דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת, וְלֹא קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי — דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה — דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל — דַּיֵּנוּ:
אִלּוּ הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא בָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה — דַּיֵּנוּ:

Kama Maalot Tovot Lamakom Alenu:

(a) İlu Otsianu Mimitsrayim, Velo Asa Baem Şefatim - Dayenu.

(b) İlu Asa Baem Şefatim, Velo Asa Beloeem - Dayenu.

(c) İlu Asa Beloeem, Velo Arag Et Behoreem - Dayenu.

(ç) İlu Arag Et Behoreem, Velo Natan Lanu Et Mamonam - Dayenu.

(d) İlu Natan Lanu Et Mamonam, Velo Kara Lanu Et Ayam - Dayenu.

(e) İlu Kara Lanu Et Ayam, Velo Eeviranu Betoho Beharava - Dayenu.

(f) İlu Eeviranu Betoho Beharava, Velo Şika Tsarenu Betoho - Dayenu.

(g) İlu Şika Tsarenu Betoho, Velo Sipek Tsorhenu Bamidbar Arbaim Şana - Dayenu.

(h) İlu Sipek Tsorhenu Bamidbar Arbaim Şana, Velo Eehilanu Et Aman - Dayenu.

(ı) İlu Eehilanu Et Aman, Velo Natan Lanu Et Aşabat - Dayenu.

(i) İlu Natan Lanu Et Aşabat, Velo Kervanu Lifne Ar Sinay - Dayenu.

(j) İlu Kervanu Lifne Ar Sinay, Velo Natan Lanu Et Atora - Dayenu.

(k) İlu Natan Lanu Et Atora, Velo İhnisanu Leerets Yisrael - Dayenu.

(l) İlu İhnisanu Leerets Yisrael, Velo Vana Lanu Et Bet Amikdaş - Dayenu.

Tanrı bize aşamalar halinde bakın kaç iyilik bahşetmiştir!

(a) Eğer bizi Mısır'dan çıkarmakla yetinip, ayrıca onlara karşı yargılarını uygulamamış olsaydı - Bize Yeterdi!

(b) Eğer onlara karşı yargılarını uygulamakla yetinip, bunu onların tanrılarına da yapmasaydı - Bize Yeterdi!

(c) Eğer bunu tanrılarına da yapmış olmakla yetinip, behorlarını öldürmeseydi - Bize Yeterdi!

(ç) Eğer behorlarını öldürmekle yetinip, bize servetlerini vermemiş olsaydı - Bize Yeterdi!

(d) Eğer servetlerini vermekle yetinip, bizim için Kızıldeniz'i yarmamış olsaydı - Bize Yeterdi.

(e) Eğer bizim için Kızıldeniz'i yarmakla yetinip, bizi denizin içindeyken kuru toprak üzerinde geçirmeseydi - Bize Yeterdi!

(f) Eğer bizi denizin içindeyken kuru toprak üzerinde geçirmekle yetinip, düşmanlarımızı denizin içinde boğmasaydı - Bize Yeterdi!

(g) Eğer düşmanlarımızı denizin içinde boğmakla yetinip, kırk yıl boyunca çölde ihtiyaçlarımızı karşılamasaydı - Bize Yeterdi!

(h) Eğer kırk yıl boyunca çölde ihtiyaçlarımızı karşılamakla yetinip, bize Man'ı yedirmeseydi - Bize Yeterdi!

(ı) Bize Man'ı yedirmekle yetinip, bize Şabat'ı vermeseydi - Bize Yeterdi!

(i) Bize Şabat'ı vermekle yetinip, bizi Sinay dağının önüne getirmeseydi - Bize Yeterdi!

(j) Bizi Sinay dağının önüne getirmekle yetinip, bize Tora'yı vermeseydi - Bize Yeterdi!

(k) Bize Tora'yı vermekle yetinip, bizi Erets-Yisrael'e sokmamış olsaydı - Bize Yeterdi!

(l) Bizi Erets-Yisrael'e sokmakla yetinip, bizim için Bet-Amikdaş'ı inşa etmemiş olsaydı - Bize Yeterdi!

עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה טוֹבָה כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת לַמָּקוֹם עָלֵינוּ. הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם, עָשָׂה בָהֶם שְׁפָטִים, עָשָׂה בֵאלֹהֵיהֶם, הָרַג בְּכוֹרֵיהֶם, נָתַן לָנוּ אֶת מָמוֹנָם, קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, הֶעֱבִירָנוּ בְתוֹכוֹ בֶּחָרָבָה, שִׁקַּע צָרֵינוּ בְתוֹכוֹ, סִפֵּק צָרְכֵּנוּ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמָּן, נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת, קֵרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי, נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה לְכַפֵּר עַל כָּל־עֲוֹנוֹתֵינוּ:

Al Ahat Kama Vehama, Tova Kefula Umhupelet Lamakom Alenu:

1. Şeotsianu Mimitsrayim,
2. Asa Baem Şefatim,
3. Asa Beloeem,
4. Arag Behoreem,
5. Natan Lanu Et Mamonam,
6. Kara Lanu Et Ayam,
7. Eeviranu Betoho Beharava,
8. Şika Tsarenu Betoho,
9. Sipek Tsorhenu Bamidbar Arbaim Şana,
10. Eehilanu Et Aman,
11. Natan Lanu Et Aşabat,
12. Kervanu Lifne Ar Sinay,
13. Natan Lanu Et Atora,
14. İhnisanu Leerets Yisrael,
15. Uvana Lanu Et Bet Abehira Lehaper Al Kol Avonotenu.

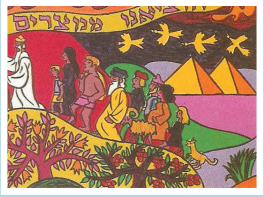
Bize bahşettiği kat kat, hesaplanamayacak kadar fazla ve sayısız iyilik sebebiyle, Tanrı'ya bizim de fazlasıyla şükran duymamız gerekir! Şöyle ki;

1. Bizi Mısır'dan çıkardı.
2. Onlara karşı yargılarını uyguladı.
3. Bunu onların tanrılarına da yaptı.
4. Behorlarını öldürdü.
5. Bize servetlerini verdi.
6. Bizim için Kızıldeniz'i yardı.
7. Bizi denizin içindeyken kuru toprak üzerinde geçirdi.
8. Düşmanlarımızı denizin içinde boğdu.
9. Kırk yıl boyunca çölde ihtiyaçlarımızı karşıladı.
10. Bize Man'ı yedirdi.
11. Bize Şabat'ı verdi.
12. Bizi Sinay dağının önüne getirdi.
13. Bize Tora'yı verdi.
14. Bizi Erets-Yisrael'e soktu.
15. Ve tüm günahlarımızın affı için Bet-Abehira'yı inşa etti.

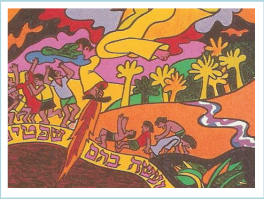
Tanrı ... kaç iyilik bahşetmiştir!

Bir önceki bölümde Rabi Yose Agalili, Rabi Eliezer, Tanrı'nın Mısırlılar'a karşı yaptığı mucizeleri arttırarak belirttikten sonra, biz de Tanrı'nın bize bahşettiği iyilikleri listelemekteyiz (Şibole Aleket).

Tanrı X'i yapmakla yetinip Y'yi yapmasaydı bile Bize Yeterdi

Sadece X'i yapmış olması bile, bizim O'na büyük şükran duymamız için yeterdi. Buna rağmen Y'yi de yaptığına göre, kat kat fazla şükran duymamız gerekir.

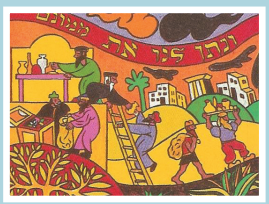
(a) - Tanrı sadece bir ya da iki beladan sonra Mısırlılar'ın bizi serbest bırakmasını sağlayabilirdi. "*Onların kölelik edecekleri ulusu da yargılayacağım*" şartı da böylece yerine gelmiş olurdu. Fakat Tanrı bizi Mısır'dan çıkarmakla kalmamış, düşmanlarımızı da sonuna kadar cezalandırmıştır.

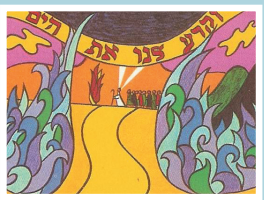
(b) - Mısırlılar'ı cezalandırması yeterli olmasına karşın, Tanrı onların her türlü ideolojilerini simgeleyen putlarını yok etmiş ve inançlarını çökertmiştir.

(c) - Tanrı'nın, Mısır'ın tüm behorlarını öldürmüş olması, Mısırlılar için en ağır cezadır. Behorların ölümü ile Mısır tanrılarının yok olmasına aynı maddede değinilmesinin sebebi, her ikisinin aynı anda gerçekleşmiş olmasıdır. Bunun amacı da, bir yandan ideolojilerini çökertirken, diğer yandan bunun bir sonraki nesildeki taşıyıcılarının ortadan kaldırılmasıdır (Şibole Aleket).

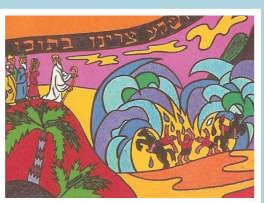
(ç) - Tanrı Avraam'a verdiği sözde "*büyük bir servetle çıkacaklar*" demişti. Bunu yerine getirmek için de halka, Mısırlı komşularından değerli eşyalar istemelerini emretmiş; Mısırlılar da bu isteği kabul ederek istenenleri vermişlerdi. Fakat bu yeterli olmasına karşın, Tanrı daha da ileri giderek, Kızıldeniz'in kapanışından sonra Bene-Yisrael'in daha da zenginleşmelerini sağlamıştır. Zira Yahudiler'i kovalamak için Paro halkını ikna amacıyla hazinesini açmış ve herkese büyük miktarda değerli eşyalar vermiştir. Bu şekilde ikna olan Mısır ordusu, yanlarında bu eşyalarla Kızıldeniz'e geldikten sonra, denizde yok olunca, tüm hazine Bene-Yisrael'in olmuştur. Kızıldeniz'de elde edilen ganimet, Mısır'dan Çıkış sırasında yanlarına aldıklarından çok daha fazladır (Raşbam; Kol Bo).

(d) - Tanrı, Bene-Yisrael'i Mısırlılar'ın elinden çok farklı ve daha az mucizevi görünen yollarla da kurtarabilecekken, denizi yarma gibi büyük bir mucize gerçekleştirmiştir. Mısır'daki On Bela sırasında diğer ülkeler olup bitenleri bilmelerine karşın, onları asıl etkileyen, Kızıldeniz'in yarılması olmuştur (Şemot 15:14; 18:1).

(e) - Denizin yarılması bile bizim için yeterliydi. Normal olarak zeminin nemli ve çamurlu olmasına kimse elbette bir şey demeyecekti. Fakat Tanrı, bununla yetinmeyip, denizin yatağını dümdüz ve kupkuru bir yol haline getirmiştir.

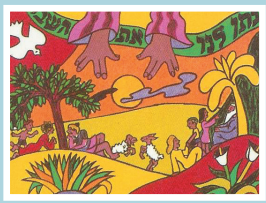
(f) - Denizden geçip kurtulmamız bile bizim için yeterliydi. Bu kurtuluş, biz denize girdikten sonra Mısırlılar'ın arkamızdan gelmelerini engelleyecek bir engelle ya da düşmanın önünün denizle kesilmesiyle de gerçekleştirilebilirdi (Raşbam; Şela). Fakat Tanrı, Bene-Yisrael'e kötülük edenlerin mutlaka acı bir sonla karşılaşacaklarını bildirmek için, Mısır ordusunu tamamen yok etmiştir.

(g) - Mısır'dan çıktıktan itibaren, "***Anane Akavod*** - *Onur Bulutları*" adı verilen yedi tane bulut Bene-Yisrael'i her yönden çevrelemiştir. Bunların dördü, dört yandan gelebilecek tehlikelerden ve hava şartlarından korurken, üstlerindeki ise güneşin zararlarını engelliyordu. Bir bulut altlarındaki yolun engebesiz ve düz olmasını sağlıyor, aynı zamanda çöldeki zararlı hayvanları etkisiz hale getiriyordu. Yedinci bulut ise yol gösteriyordu. Bu bulutlar aynı zamanda kıyafetlerinin bozulmamasını sağlıyordu. Dahası, küçük bir çocuğun giysisi de kendisiyle birlikte büyüyordu. Ayrıca Miryam'ın onuruna, bir kuyu onlara sürekli su sağlıyor, yolculuklarında da onlarla beraber ilerliyordu. Konakladıklarında her kabile, ait olduğu bayrak altında kamp kuruyor, kayalardan su çıkıp her kampa geliyordu. Kırk yıl boyunca Bene-Yisrael bu şekilde yolculuk etmiştir.

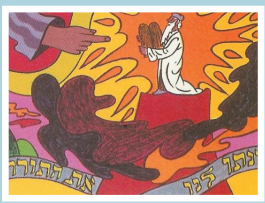
(h) - Çöl yolculuğu boyunca, Bene-Yisrael'in yiyecek ihtiyacı, gökten yağan özel bir yiyecek olan Man'la karşılanıyordu. Bu yiyecek için "*kralların ekmeği*" (Teilim 78:25) denmektedir. Man her gün yağardı ve herkesin ihtiyacını tam olarak karşılardı. Ertesi güne bırakılan Man parçaları kurtlanıp çürürdü. Şabat günleri ise yağmazdı; bunun için Cuma günü iki porsiyon yağardı ve her günün aksine, ikinci porsiyon ertesi güne çürümezdi. Man, yiyen kişinin istediği tadı alma özelliğine sahipti. Tanrı bu denli büyük bir halka 40 yıl boyunca bu mucizevi yiyeceği vermeyebilir, bu ihtiyaç çöl kıyısında oturan Edom ve Moav şehirlerinden temin edilebilirdi. Ya da çöldeki bitkilerden yararlanılabilirdi. Fakat Tanrı mucizeyi tercih etmiştir.

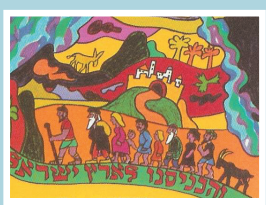
(ı) - Şabat, Yahudiler'in aldığı en büyük hediyelerden, ayrıca Tanrı ile Bene-Yisrael arasındaki antlaşmanın üç işaretinden biridir (diğerleri Berit Mila ve Tefilin'dir). Bu, vücudun ve ruhun bir arada neşelendiği müstesna bir gündür. Kendimizi hafta boyunca gerçekleştirdiğimiz yaratıcı işlerden bu günde alıkoyarak, bu dünyanın bizim değil Tanrı'nın kontrolünde olduğunu sürekli aklımızda tutarız.

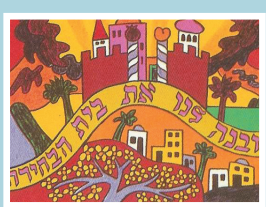
(i) - Şabat'ın büyüklüğünü belirten bu madde, tarihin en büyük tecrübesi için Sinay dağına getirilmeseydik bile, sadece Şabat'ın ihtişamı ile yetinilebileceğini ima etmektedir. Diğer yandan Sinay dağının özellikle halkın Tanrı bilinci açısından büyük önemi vardır. Zira bu noktaya kadar her türlü mucizeye karşın, Tanrı bir "inanç" durumundaydı. Ne de olsa en büyük mucizenin bile tahmin edilmeyecek bir açıklaması olabilirdi. Fakat Tanrı Sinay dağında Bizzat ve tüm halka hitap ettiği zaman artık hiçbir şeyden şüphe kalmamış, Tanrı'nın varlığı bir inanç olmaktan çıkmış, bilgi haline dönüşmüştür. Bu noktadan sonra halk Moşe'nin Tanrı'nın peygamberi olduğunu da ebediyen kabullenmiştir (Şemot 19:9).

(j) - Sadece Sinay dağına geliş bile halk için büyük bir olaydır. Zira Bene-Yisrael'in kesin ve net bir şekilde "tek yürek" oldukları, her konuda aynı görüş ve isteğe sahip oldukları tek nokta, Sinay dağının eteklerine gelişleridir (Şemot 19:2). Tora'nın alınışından önceki üç gün içinde Bene-Yisrael'e büyük sırlar açıklanmış, olağanüstü bilgiler verilmiştir. Bunlar olduktan sonra, Tora'nın doğrudan Tanrı tarafından verilmemesi bile yeterli olurdu. Tanrı On Emir'i Moşe aracılığıyla verseydi, o da bize yeterdi. Fakat Tanrı halkın tam bir bilince sahip olmasını istemiştir.lirdi.

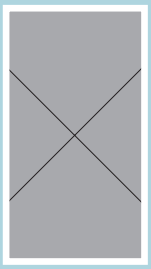

(k) - Tora öğrenimi, tüm mitsvalara denktir. Bene-Yisrael Tora ile gerektiği şekilde ilgilenmiş olsalardı Bet-Amikdaş yıkılmayacaktı. Tanah'ta belirtildiği gibi: "*Ülke neden kaybedildi? Tanrı cevap verdi: Toram'ı terk ettikleri için*" (Yirmeyau 9:11). Ülke olmamasına karşın sürgünde Tora sayesinde ayakta kalmaya devam edebilirdik. Fakat Tanrı, Tora'yı vermekle yetinmemiş, Erets-Yisrael'i de bize vermiştir.

(l) - Erets-Yisrael tüm topraklardan daha kutsaldır. Moşe Rabenu buraya girebilmek için 515 ayrı dua etmişti. Erets-Yisrael hakkında Tora "*Tanrı'nın gözü, yılın başından sonuna kadar buranın üstündedir*" (Devarim 11:12) denmektedir. Fakat Bet-Amikdaş, Erets-Yisrael'in bile en kutsal yeridir. Bet-Amikdaş hakkında şöyle denir: İnşa edilene kadar, dünya iki ayaklı bir sandalye gibiydi. İnşa edildikten sonra sandalye sağlamlaştı (Midraş - Tanhuma 9).

Sayısız iyilik

Burada toplam 15 madde vardır. Bu, birçok şeye denk gelir. Yedi kat manevi gökyüzü, yeryüzü ve tüm bunların arasındaki yedi geçiş katmanı vardır (toplam 15). Bu 15 dereceli yükselme düzeylerinin her birine denk olarak, David Ameleh Teilim kitabında 15 tane "***Şir Amaalot*** - *Yükseliş Şarkısı*" yazmıştır. Bu da duaların her bir katmanı geçerek Tanrı'ya ulaşmasını simgeler. Yine buna denk olarak Bet-Amikdaş'ta kadınlar bölümü ile, Leviler'in şarkılar söyledikleri platform arasında 15 basamak vardı. Ayrıca Avraam'dan, Yahudiler'in doruk noktası olan Şelomo Ameleh'e kadar 15 nesil geçmiştir ve bu nesiller boyunca sürekli yükseliş olmuştur. Bu da, Yisrael'i simgeleyen Ay ışığının, 15. günde dolunay halini alması ile birebir karşılaştırılır. Ve Şelomo'nun neslinin "doruk" sayılmasının sebebi olan Bet-Amikdaş'ın bu dönemde yapılması ile birebir bağlantılı olan Bet-Amikdaş'tan da, bu paragraftaki 15. maddede bahsedilmektedir (Vilna'lı Gaon). Ayrıca Pesah Sederi'nin *Kadeş* ile başlayıp *Nirtsa* ile biten bölümleri de, toplamda 15 tanedir.

Bu bölümdeki ikinci paragrafın ilk cümlesi "***Al Ahat Kama Vehama*** - *Bir Taneye Karşılık Kaçar Kaçar*" terimi ile başlamaktadır. Bu terim, "bir örneğe dayanarak, benzer bir başka durumun haydi haydi ve kat kat kuvvetli bir şekilde gerçekleşeceğini" belirtir. Başka bir deyişle, Tanrı'nın Mısır Çıkışı sonrasında bahşettiği bu 15 yükseliş düzeyindeki iyilik ve mucizenin kat kat fazlası, gelecekteki son kurtuluş dönemi için hazır beklemektedir. Zira sağlam bir prensibe göre "***Maase Avot, Siman Labanim*** - *Ataların yaptıkları/başına gelenler, çocukları için birer işarettir*"; başka bir deyişle atalarımızın bizzat yaptıkları ya da başlarına geçen olaylar, Yahudi tarihi içinde meydana gelecek olan çok daha büyük çaplı olayların birer prototipidir. Mısır'dan kurtuluş da, gelecekteki son kurtuluşun bir prototipidir ve gelecekte olacaklar, Mısır'da ve sonrasında gerçekleşen mucizeleri gölgede bırakacaktır (Maase Nisim).

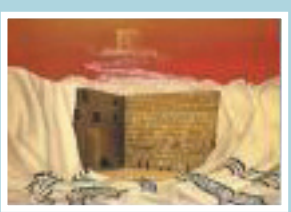
Tüm günahlarımızın affı için

Bet-Amikdaş zamanında, Yeruşalayim'de bulunan hiç kimse, geceleyin yatağına günahıyla birlikte gitmezdi. Çünkü tapınak ve orada yapılan korbanlar, günahları affettirirdi.

Dahası Bet-Amikdaş'ın kendisi de, Bene-Yisrael'in günahlarına karşılık yıkılmış ve onlar için af sağlamıştır. Zira Tanrı, Yahudiler'in hak etmiş oldukları cezayı onları yok ederek değil, sembolleri ve merkezleri olan Bet-Amikdaş'ı yıkarak vermiş, bu şekilde Yahudiler'in devamlılığı sağlanmıştır (Yaavets).

Bet-Abehira

Bu, Bet-Amikdaş'ın bir başka ismidir. Anlamı "[Tanrı tarafından] seçilen ev/tapınak"tır. Bu bölümün Bet-Amikdaş'tan bahisle bitmesinin bir sebebi, sıradaki paragrafta Pesah korbanından bahsedilecek olmasıdır. Ve tüm korbanlar gibi bu da Bet-Amikdaş'ta yapılırdı (Şibolet Aleket).

İki Eğitsel Ders

Bu canlı şarkı için birçok anlamlı sebep vardır. Bu bölümde Tanrı'nın bizim için yapmış olduklarını sıralar ve her maddede, "sadece bunları yapmış olsaydın bile, bu bizim için yeterli olurdu" deriz. Bu parçadan eğitsel amaçlı çıkarılabilecek sonuçlardan bir tanesi çocuklarımız "öğrendiğim her şey yeterli, bundan daha fazlasına ihtiyacım yok" dediklerinde hiçbir zaman bununla yetinmememiz gerektiğidir. Ama hiçbir zaman da onlardan bir sürü şeyi çok çabuk bir şekilde öğrenip başarmalarını da beklememeli, basamakları teker teker tırmanmaları için onlara zaman tanımalıyız. Tıpkı Tanrı'nın, bizim için bu kadarının yeterli olduğunu iddia etmemize rağmen, her seferinde daha fazla yardımı yapması, fakat bunları bir anda gerçekleştirmek yerine basamak basamak yerine getirmiş olması gibi...

İkinci eğitsel mesaj da, bizlere yapılan iyilikleri tanıyarak bunlar için şükran duygu ve ifadelerimizi eksik etmememizin gerekliliğidir. Vurgulanmak istenen fikir şudur: Benim için yapılan hiçbir şey bana ödenmesi gereken bir borç, hak ettiğim bir şey değildir ve bana verilen her ne ise, gerek bir arkadaş, gerek anne ya da baba, gerekse de Tanrı tarafından verilmiş olsun, bu konuda benim yapmam gereken, en azından, bu gerçeği kabullenmek ve "teşekkür ederim" cümlesini esirgememektir.

Görüş, Denge ve Gelişim

Yahudilik'in yaşamla ilgili yaklaşımı, gelişim-merkezlidir. Tıpkı seven ama beklenti içinde de olan bir ebeveyn gibi, Yahudilik bizi her zaman bir adım öteye geçmeye teşvik eder. Şu anki benliğimizi aşarak, her zaman daha yükseği hedeflememizi ister. Yaşamla ilgili bu yaklaşım, insanoğlunun ebedi iyimserliğinin ve güvenli bakış açısının bir ifadesidir. Ancak aynı zamanda sinsi bir tuzak da içermektedir. Yaşamdaki aktif kuvvet sürekli gelişim, ilerleme ve insanın kendisini daha iyi hale getirmesini gerektiriyorsa, bu, insana başarısızlık ve yetersizlik duygusu da ka-tacak, onu depresyona sürükleyecektir. Öyle ya; eğer her zaman bir üst düzeyi hedefleyecek-sem - her zaman hedeflemem gerekiyorsa - ulaştığım noktalardaki başarımın ne anlamı vardır ki?

Dayenu paragrafının iki farklı yapısı, işte bu ikileme dikkatimizi çekmektedir. Bu paragraf ilk bakışta, Mısır'dan Çıkış'tan, Bene-Yisrael'in sonunda Erets-Yisrael'e gelerek Bet-Amikdaş'ı inşa etmelerine kadar gerçekleşen aşamalardan bahsetmektedir. Bu açıdan, *Dayenu* paragrafı, her aşamada önce bir durup "yeterli" dememizi önermektedir. Bu "yeterli"nin amacı, yeni hedefleri istememiz, bulunduğumuz yerle yetinmemiz gerektiği ya da bir sonraki aşamanın gerekli olmadığı anlamına gelmez. Söylemek istediği tek şey, "İşte bu aşamaya geldin. Önce biraz dur ve bu başarının tadını çıkar. Çünkü ilerlediğin her basamak, senin gelişim deneyiminde zenginleştirici bir etkendir"dir. Başarı tüm aşamaların sonunda geliyor görünebilir; fakat bu, her aşamanın bu sonuca gitme konusunda "vazgeçilmez ve başlı başına" bir alt başarı olduğu gerçeğini değiştirmez. Evet; Tanrı ile olan ilişkimizi her zaman daha da derin hale getirebi-liriz; fakat bilmemiz gereken bir şey daha vardır: ulaştığımız her yeni düzey, bizim kim olduğumuzu da sonsuza kadar değiştirecektir. Her zaman daha nazik ve duyarlı olabileceğimiz doğrudur; ancak her şefkatli davranışın, kendi ruhumuz ve bilinçaltımızda kalıcı yere sahip olacağının da farkında olmamız gerekir.

Bu, *Dayenu* paragrafının ilk bölümü, madalyonun ilk yüzüdür. Fakat onun ikinci bir yüzü de vardır. Burada, Tanrı'nın bizleri bu deneyimsel gelişim basamaklarının hiçbirinde bırakacak kadar tatmin olmadığını kavramaktayız. Önemli bir mesajdır: Çünkü Mısır'dan Yeruşalayim'e kadar olan yolda belki ara sıra dinlenmek mantıklıdır; ancak bilinmesi gereken bir nokta vardır ki, ortadaki hiçbir yer bizim kalıcı mekanımız olamaz; her zaman hedeflediğimiz ve uğruna ilerlememizi gerektiren nokta, Yeruşalayim'dir. Burada bizim kararlılık ve idealizm duygularımızın bir resmi yatmaktadır. Mısır'daki eziyet gören bir kölenin Yeruşalayim'deki Bet-Amikdaş'ın ihtişamını hayal etmesi ne kadar imkansız idiyse, kendi en derin rüyalarımızın gerçekleşebilmesi yönünde eksikliklerimizi aşabileceğimizi hayal etmemiz de bazen o kadar imkansız görünür. Ama o köle - Yahudi Ulusu - imkansızın gerçekleştiğini görmüştür. Bizim ne eksiğimiz vardır? (Rabi Şimon Apisdorf).

İçerikleri sebebiyle, sıradaki paragrafları bir ağızdan okumak iyidir.

ר בֶּן נַמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר: כָּל־מִי שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח, לֹא יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן: **פֶּסַח, מַצָּה, וּמָרוֹר:**

Raban Gamliel Aya Omer: Kol Mi Şelo Amar Şeloşa Devarim Elu Bapesah, Lo Yatsa Yede Hovato. Veelu En: "Pesah, Matsa, Umaror".

Raban Gamliel şöyle derdi: "Pesah'ta bu üç sözcüğü söylemeyen kimse, yükümlülüğünü yerine getirmemiş olur. Bu üç sözcük şunlardır: "Pesah, Matsa ve Maror".

Raban Gamliel

II. Bet-Amikdaş'ın yıkılışından sonra Nasi olan Raban Gamliel zamanında Pesah korbanı artık yapılamıyordu. Bu sebeple Raban Gamliel, bayramın gerektiği şekilde kutlanabilmesi için alternatif bir yol öğretmektedir. Raban Gamliel'e göre Pesah gecesi Seder'in merkezinde Pesah kurallarından bahsetmek [Çıkış olayından bahsetmekten bile] önceliklidir. Dolayısıyla bu paragrafta da özellikle bu ge- ceye ait mitsvaları ele almaktadır. Sıradaki paragraflar da [Lefihah paragrafı da dahil olmak üzere] Raban Gamliel'in sözlerinin devamıdır (Atsaa LaSeder).

Bu üç sözcüğü söylemeyen

Söz konusu sözcüklerin ifade ettikleri mitsvaları yerine getirmiş olan bir kişi bile, Tora'nın bunları neden emrettiğini ağzıyla bir kez tekrar etmediği takdirde, yükümlülüğünü yerine getirmemiş sayılır.

Rambam da bunun bir Alaha olduğunu belirtir. Zira her mitsvanın bir sebebi vardır ve bu sebebi bilmek de yapılmaları kadar önemlidir. Zira bu bilinç kişiyi motive eder ve Tanrı'ya bağlılık konusunda daha da ısıtır. Bu sebeple sıraki üç paragraf da söz konusu mitsvaların sebeplerini verecektir.

Pesah, Matsa ve Maror

Bunlar Seder gecesinde yenmesi gereken yiyeceklerdir. Tora'da emredildiği gibi; "*[Korbana ait] Eti o gece yesinler. Onu [doğrudan] ateşte kızarmış [halde]; Matsa ve acı otlarla [=Maror] yemelidirler*" (Şemot 8:12). Günümüzde Bet-Amikdaş olmadığından Pesah korbanı yapılamamaktadır. Bu yüzden onu temsilen masada yanmış bir kuzu kolu bulundurulur.

Pesah, Matsa ve Maror

Bir kral, hizmetkarlarıyla birlikte ava çıkar ve bu sırada genç bir çobanla karşılaşır. Kendisiyle biraz sohbet ettikten sonra, çobanın zekasından çok etkilenir ve onu sarayına alır. Öğretmenler tutarak ona en iyi eğitimi verir ve genç her konuda çok bilgili biri haline gelir. Sonunda kral onu hazine bakanlığına atar. Bu hızlı yükselişi gören diğer bazı bakanların kıskançlığı uyanır ve krala, hazine bakanıyla ilgili iftira dolu dedikodular anlatırlar. Söyledikleri arasında, genç çobanın, hazineden aldıklarıyla kendi evini bir güzel süslediği de vardır.

Kral hazine bakanını çağırır ve konuşmaya başlar: "Bilmeni isterim ki, sana güvenim sonsuz. Fakat hakkındaki iddiaların yanlış olduğunu kanıtlamak ve seni temize çıkarmak için seninle birlikte evine gelmek istiyorum". Kral bu sırada içinden "Bakalım diğerlerinin söyledikleri gibi evinde değerli İran halıları, pırlantalar, altın gümüş eşyalar var mı? Varsa, bir anda gelen bu servet, onun hazineden çaldığını gösterir" diye düşünmektedir.

Birlikte eve gelirler ve kral, evin, herhangi düşük düzeyli bir memurun evi gibi, mütevazi ve basit bir şekilde döşendiğini görür. Pişman olan kral, genç hazine bakanından şüphelendiği için kendini suçlar. Fakat tam evden çıkmak üzereyken gözü kapalı bir kapıya takılır. Genç bakan o kapıyı hiç açmamıştır. Kral hemen sorar: "O odada ne var?"

Yüzü birden allak bullak olan hazine bakanı, alçak ve kekeleyen bir sesle "Ö... önemli bir şey yok efendim" diye cevap verir. "Haydi kralım gelin saraya dönelim" diye kapıya yönelir. Kralın şüphesi tekrar uyanmıştır. "Aha... demek hazineden edindiği serveti saklamak için bu odayı kullanıyor" diye düşünür ve hemen emreder: "Kapıyı aç ve bana içeridekileri göster!"

Hazine bakanı yalvarmaya başlar: "Lütfen, kralım; onurumu düşünün ve bana bunu emretmeyin". Kralın şüphesi üst düzeye çıkmıştır. Kesin bir dille tekrar emreder: "Sus ve aç!".

İsteksiz bir hareketle, genç bakan kapının kilidini açar ve krala yol verir. Kral odaya girer ve burasının neredeyse tamamen boş olduğunu fark eder. Sadece küçük bir heybe, çoban değneği ve bir kaval vardır. Kralın şaşırdığını gören hazine bakanı açıklamaya başlar: "Kralım beni saraya getirip onurlandırarak yükseltmenize karşın, geçmişte basit bir çoban olduğumu unutmadım. Günde iki kez bu odaya girer, heybemi, değneğimi ve kavalımı seyrederim. Böylece kafam karışıp yanlış bir davranışta bulunmamı engellerim; çünkü bu bana nereden geldiğimi ve krala ne kadar borçlu olduğumu hatırlatıyor".

Bu sözleri duyan kral duraksar ve özür diler: "Tüm iftiraların birer yalan olduğunu şimdi anlıyorum. Sen gerçekte tertemiz ve son derece güvenilir birisin".

Hahamlarımız'ın belirttiği üzere, bu hikayeye benzer şekilde, Kral David de bastırdığı sikkelerin bir yüzünde kraliyet sarayının kulesinin, diğer yüzünde ise bir heybe ve değneğin bulunmasını öngörmüştür. Böylece tüm krallığına, Tanrı'nın onu davar çobanlığından alıp, tüm Yahudiler'in çobanı haline getirdiğini ilan ederdi.

Aynı sebepten dolayı bizler de Mısır'dan Çıkış'ı, Pesah korbanı[nı temsil eden yanmış bir kuzu kolu], Matsa ve Maror ile anarız. Pesah korbanı, kurtuluşun ve özgürlüğün simgesidir. Fakir ekmeği olan Matsa ile acılığı ön planda olan Maror ise, tıpkı o çobanın heybesi ve değneği gibidirler; bize özgürlüğün sarhoşluğuyla hatalı davranmamamız gerektiğini ve Tanrı'ya olan şükran borcumuzu hatırlatırlar.

Bu sebeple, bu bayramın iki ismi vardır: "***Hag Apesah*** *- Pesah Bayramı*" kurtuluş ve özgürlüğü simgelerken, "**Hag Amatsot** *- Matsa Bayramı*" ise bir zamanlar fakir ekmeği yeme durumunda kaldığımızı hatırlatır (Ben İş Hayil).

Acı? Son!

Otoriteler sorarlar: Agada'nın temelini oluşturan üç şeyden - Pesah, Matsa ve Maror - neden Maror en sonda söylenmektedir? Bet-Amikdaş'ta yapılan Korban Pesah anısına masaya koyduğumuz yanmış kuzu kolu ve Matsa, özgürlüğümüze kavuşmamızı simgeler. Oysa "Acı ot" anlamında olan Maror köleliği temsil eder. Bu durumda Maror kronolojik olarak daha önceki bir dönemi simgelediğinden, önce söylenmesi daha mantıklıdır; neden sona alınmıştır?

Bunun sebebi insanın doğasıdır: İçimizde bir yerlerde acılık ve zorlukların aslında iyi amaçlara hizmet ettiğini bilmemize karşın, yine de acıyı "yaşadığımız anda" bu gerçeği görmemiz mümkün olamaz. Zorlukların bize kazandırdıklarını ancak o zorluklar "bittikten sonra" takdir edebiliriz.

Hayat dişçiye gitmek gibidir. Acıya dayanmanın en etkili yolu, tüm bu acının, sondaki tedaviye ulaşmak için olduğunu sürekli aklımızda tutmaktır.

➢ *Sıradaki **Pesah**" paragrafı okunurken, Korban Pesah anısına masada bulunan yanmış kuzu bacağına bakılır; fakat işaret edilmez ve kaldırılmaz. Zira bu, kuzu bacağının Pesah korbanı yerine geçtiği anlamına gelecektir; oysa böyle değildir.*

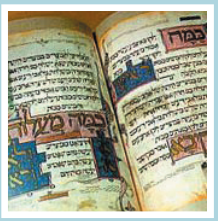
פסח

שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם עַל שׁוּם מָה, עַל שׁוּם שֶׁפָּסַח הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל בָּתֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם שֶׁנֶּאֱמַר: וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיהוָה אֲשֶׁר פָּסַח עַל בָּתֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנָגְפּוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בָּתֵּינוּ הִצִּיל וַיִּקֹּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ:

Pesah Şeayu Avotenu Ohelim Bizman Şebet Amikdaş Kayam, Al Şum Ma? Al Şum Şepasah Akadoş Baruh U Al Bate Avotenu Bemitsrayim. Şeneemar: "Vaamartem: Zevah Pesah U L'A-do-nay Aşer Pasah Al Bate Vene Yisrael Bemitsrayim Benogpo Et Mitsrayim Veet Batenu İtsil. Vayikod Aam Vayiştahavu".

Bet-Amikdaş'ın varolduğu dönemde atalarımızın Seder'de yedikleri Pesah korbanı ne sebeple yenirdi? Cevap: Kutsal-Ve-Mübarek-Olan Tanrı Mısır'daki onuncu bela sırasında atalarımızın evleri üzerinden atladığı için. Pasukta söylendiği gibi: "'Çocuklarınıza "Bu, Mısır'ı ölümle vurduğu zaman, Bene-Yisrael'in Mısır'daki evlerinin üzerinden atlayarak evlerimizi bağışlayan Tanrı için yapılan Pesah korbanıdır" diyeceksiniz'. Halk diz kırdı; ve eğildiler" (Şemot 12:27).

Atalarımızın yedikleri Pesah

Bu, Bet-Amikdaş'ın yıkılışından sonraki versiyondur. Fakat Bet-Amikdaş'ın olduğu dönemde, Seder'in bu bölümünde, tıpkı Matsa ve Maror'da olduğu gibi, "*Pesah'ı ne sebeple yiyoruz*?" denirdi; çünkü o zamanlar Pesah korbanı vardı.

Pesah korbanı ilk olarak Mısır'dan Çıkış'ın öncesindeki gece yapılmıştır. Bu "***Pesah Mitsrayim** - Mısır'daki Pesah*" olarak bilinir. Ondan sonraki dönemlerde yapılan korbanlar ise "***Pesah Dorot** - [Sonraki] Nesillerin Pesahı*" adını alır. Pesah Mitsrayim, bazı açılardan Pesah Dorot'tan farklıydı. Örneğin, Mısır'da korbanın kanı kapıların pervaz ve kirişlerine sürülmüştü. Fakat gelecek nesillerde böyle bir gereklilik olmamıştır. Pesah korbanının çeşitli gereklilikleri, Şemot kitabının 12. bölümünde açıklanmaktadır.

Atladığı için

"***Pesah***" sözcüğünün anlamı "atlamak", "pas geçmek"tir. Örneğin, bir ayağı topal olduğu için tek ayağı üzerinde zıplayarak ilerlemek zorunda olan kişiye "***Piseah***" denir. Mısır'da behorların öldüğü belada Tanrı, Mısırlılar'ın evlerindeki behorları öldürürken, arada bir Yahudi evi olduğunda bir anlamda onu "pas geçmiştir".

Bu sözcüğün alternatif anlamları "acıyıp merhamet etmek" (Targum; İbn Ezra) ya da "korumak" (Yeşayau 31:5) şeklindedir. Pasuk bu anlamların her birine uygundur.

Bu, Mısır'ı vurduğu zaman...

Tora'daki bu açıklamanın hemen öncesinde şu pasuk vardır: "*Çocuklarınız size 'Bu ibadetin size ne yararı var?' dedikleri zaman...*" (Şemot 12:26). Dikkat edileceği üzere, bu Raşa'nın sorusudur. Agada, dört çocuktan bahsettiği zaman her birinin sorusuna, uygun cevaplar vermiş olmasına karşın, Raşa'nın sorusuna tam bir cevap vermemiştir. Üstelik, normalde Sormayı Bilmeyen çocuğa ait olan pasuktan alıntı yaparak bir "tepki" önerisinde bulunmuştur. Ama cevap yoktur. Şu anda okuduğumuz pasuk, Raşa'nın sorusuna cevaptır. Fakat dikkat edileceği üzere, Raşa soru sormamış sadece "demiştir" - yani fikri sabittir. Böyle bir kişiye verilecek cevabın faydası olmadığından, Agada ona cevap vermemiştir.

Fakat işte Tora bir tür cevap sunmaktadır. Yine de, bunu yaparken "*ona* şu cevabı vereceksiniz" gibi bir söylemde bulunmamış, sadece ortaya konuşurcasına "diyeceksiniz" demiştir. Bu cevabı "kişisel olarak" almayı tercih edip etmeme seçeneği ise, yine Raşa'ya bırakılmıştır. Bizim ise, onun köklü geleneklerle alay etmesine yol açacak bir demagojiye prim tanımamamız gerekir.

Halk diz kırdı; ve eğildiler

Halkın bu tepkiyi vermelerinin sebebi, pasukta gizli olan iki müjdedir: "*Ülkeye gireceğiniz zaman*" *ifadesi, ülkeye gireceklerini,* "*Çocuklarınız ... diyeceklerdir*" ifadesi de, nesillerinin gelecek kuşaklar doğuracağını müjdelemektedir (Raşi). İlginç olan, burada bahsedilen çocuğun Raşa olmasıdır. Buna rağmen halk minnettarlıkla eğilmektedir. Burada önemli bir ders vardır: Aileler için her çocuk bir berahadır. Çocuk her zaman doğru ya da yanlış davranabilir. Ailelerin görevi öncelikle bir çocukla mübarek kılındıkları için müteşekkir olmak, daha sonra da onun göstermesi muhtemel davranış bozukluklarıyla mantıklı ve doğru yollarla ilgilenmek ve sonunda doğruyu bulmasını sağlamak için çabalamaktır.

Pesah Korbanı

Öncelikle şu soruyu açıklamamız gerekir: "Korban nedir?". Birçok kişi bu kavramı ilkel ve putperestliğe özgü bir uygulama olarak kabul eder. Fakat bu bir hatadır. İlk olarak "Bir hayvanı nasıl olur da öldürebiliriz?" sorusuna değinelim. Sorun nedir? - çağdaş insan bunu sürekli yapmaktadır. Hamburger yiyip deri ayakkabılar giyiyoruz. Hayvan ürünlerini böylesine fiziksel amaçlar için kullanabiliyorsak, o zaman manevi amaçlar için de elbette kullanabiliriz. Bu bizi neden rahatsız etsin? Ne de olsa hayvanın vücuduna ait parçaları yiyip giyerken pek de rahatsız olmuyoruz.

Belki de bunun altında yatan düşünce şudur: "Biz insanlardan bir sunu bekleyen, ne biçim bir Tanrı'dır? Bize öfkelenmemesi için Tanrı'ya bir tür rüşvet mi veriyoruz yani?"

Cevap: Korbanlar Tanrı için değildir. Tanrı'nın buna ihtiyacı yoktur. Korbanlar bizim içindir. Bize, fiziksel bir şeyi - bedeni - alıp, Tanrı'ya adayarak yüceltmeyi öğretir. Bet-Amikdaş'a bir beden getirip, üstün bir tecrübenin parçası haline getiririz. Sonra da onu yeriz. Bu kutsal düzeye ulaşmış olan hayvanı alır, vücudumuzun bir parçası haline getiririz. Pesah'ta her Yahudi, bu kuzu ya da oğlakla yapılan korbanı yerdi. Yerdi ve vücudu daha yüksek bir düzeye ulaşırdı. Yine de; kanla yapılan diğer işlemlerin ne anlamı vardır? Hayvan, bizim insani olmayan tarafımızı simgeler. Bir hata işlediğimizde, bir korban getiririz. Hayvanın gözümüzün önünde kesilişini seyrederiz. Bu anda düşünmemiz gereken şudur: "Gerçekte bu hayvana yapılanların tümünü ben hak ediyorum. Fakat Tanrı merhametli ve affedicidir". Bu, kuvvetli bir manevi tecrübedir. Kan gerçektir. İnsanı sarsar. Kesime tanık olan kişi, yaşamın ağırlığını en açık biçimde hisseder...

Mısır'daki o ilk Pesah gecesinde, Yahudiler kapılarının kiriş ve pervazlarına, Pesah korbanının kanını sürmüşlerdi ve Tanrı, Yahudi evlerini "pas geçmişti". Genelde kanın, kapıların dış tarafında olduğu kanısı yaygındır. Fakat gerçekte, kan iç tarafa sürülmüştü. Yahudiler o gece orada oturup, gözlerini o kana dikmişlerdir. Düşünecek çok şeyleri vardı. Ertesi sabah, yaşamları boyunca köle olarak yaşadıkları Mısır'dan çıkıp, Tanrı ile bir antlaşma yapmak üzere yola koyulacaklardı.

Bunu günümüze nasıl uyarlarız? Bir kişi, vücudunu kontrol altına alıp, maneviyata yönlendirmenin gerekliliğini kavrarsa, o zaman Tanrı'ya ibadet etmek çok doğal bir dürtü haline gelir. Yahudiler de bunu yapmışlardır: "diz kırıp eğilmişlerdir".

Eğer yaşamımızın merkezine Tanrı'yı yerleştirmezsek, merkezde başka bir şey yer alacaktır. Bu nesildeki tanrılar nelerdir? İnsanların tüm güçlerini uğurlarına harcadıkları - tapındıkları şeyler nelerdir? Kariyer, moda, şöhret, statü, cinsellik, servet. Bunlar kulağa nasıl geliyor?

Hepimiz bir şeye tapınmaktayız. Hepimiz dindarız. Hepimizin kendisine şu soruyu sorması gerekir: "Benim tapındığım tanrılar neler? Gücümü neye harcıyorum?". Hepimiz bu sahte tanrılara tapınmak için çok şeyimizi feda ediyor, büyük yüklerin altına giriyoruz. Kendi putunuzu bulun. Sonra da gerçek Tanrı ile değiştirin. Pesah korbanı, işte bunu temsil etmektedir (Rabi Tom Meyer).

➢ *"**Matsa**" paragrafı okunurken evin reisi kırık matsayı kaldırmalı ya da masadakilere parmağıyla göstermelidir.*

מצה

זוּ שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה, עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֵקָם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחְמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וּגְאָלָם מִיָּד, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאפוּ אֶת הַבָּצֵק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֻגֹת מַצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ כִּי גֹרְשׁוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהְמֵהַּ וְגַם צֵדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם:

Matsa Zo Şeanu Ohelim, Al Şum Ma? Al Şum Şelo İspik Betsekam Şel Avotenu Leahmits Ad Şenigla Aleem Meleh Malhe Amelahim Akadoş Baruh U, Ugalam Miyad. Şeneemar: "Vayofu Et Abatsek Aşer Otsiu Mimitsrayim Ugot Matsot Ki Lo Hamets; Ki Goreşu Mimitsrayim Velo Yahelu Leitmamea; Vegam Tseda Lo Asu Laem".

Bu Matsa'yı ne sebeple yiyoruz? Cevap: Kralların Kralı, Kutsal-Ve-Mübarek-Olan Tanrı, Kendisi'ni onlar için açığa çıkarıp, onları hemen kurtarana kadar, atalarımızın hamurları mayalanmaya vakit bulamamıştı. Pasukta söylendiği gibi: "Mısır'dan çıkardıkları hamuru matsa çörekleri şeklinde pişirdiler. Zira Mısır'dan kovuldukları ve dolayısıyla oyalanamadıkları için, hamur ma- yalanmamıştı. Kendilerine yolluk da hazırlamamışlardı" (Şemot 12:39).

Mayalanmaya vakit bulamamıştı

Su ve unun temasından itibaren bir hamur "hareketsiz olarak" 18 dakika durduğu zaman mayalanmaya başlar. Bene-Yisrael Mısır'dan çıkışlarında hazırladıkları hamuru fırına bile veremeden kovulmuşlar, yanlarında hamur çıkarmak zorunda kalmışlardır. Bu hamur ise çıkışın telaşından sürekli hareket içinde bulunduğu için mayalanmamış, hatta bir Midraş'a göre yolda güneşin ışınlarıyla mucizevi olarak pişmeye başlamıştır (Targum Yonatan). Bene-Yisrael bu hamurları fırına verdikleri zaman da, Matsa elde etmişlerdir.

Mısır'dan çıkan nesil için Hamets yeme yasağı sadece ilk gün için geçerliydi. Çıkmadan önceki gece Pesah korbanıyla birlikte yedikleri Matsa'nın artıkları o ilk gün için yeterliydi ve yeni açtıkları hamur, devamındaki günler için ekmek amacını taşıyordu. Fakat bu hamur da Matsa olarak piştiği için, onlar da yedi gün boyunca Matsa yemişlerdir. Bene-Yisrael, bu Matsaları bir ay boyunca kullanmışlar, bunun ardından gökten Man yağmaya başlamıştır.

Mısır'dan kovuldukları için

"*[Paro] Geceleyin Moşe ve Aaron'a seslendi ve 'Kalkın; çıkın halkımın içinden!' dedi. 'Hem siz, hem Bene-Yisrael - gidin ve söylemiş olduğunuz gibi Tanrı'ya ibadet edin*!' " (Şemot 12:31). Paro geceyarısı kalkar ve danışmanlarını tek tek evlerinden alarak birlikte gecenin yarısında Yahudiler'in bulunduğu bölgeye gelirler. Paro orada etrafa seslenir: "Moşe nerede? Evi nerede?"

Orada bazı Yahudi çocuklar onunla alay etmeye başlarlar. Ona "Paro; nereye gidiyorsun?" derler. O da "Moşe'yi arıyorum" diye cevap verir. Çocukların her biri başka yönü işaret ederek "İşte burada oturuyor; işte burada oturuyor" diye alaylarına devam ederler. Paro sonunda Moşe'yi bulur ve ona "Kalkın; çıkın halkımın içinden!" diye seslenir. Moşe ise "Biz hırsız mıyız ki gece yarısı çıkalım?" diye yanıtlar. "Tanrı bize 'sabaha kadar hiçbiriniz evinden çıkmasın' (Şemot 12:22) diye emretti. Biz de öyle yapacak, tüm Mısırlılar'ın gözü önünde muzaffer bir şekilde çıkacağız!" (Midraş - Tanhuma 21).

Kendilerine yolluk da hazırlamamışlardı

Bu ifade Bene-Yisrael'in Tanrı'ya güvenini gösterdiğinden övgü amaçlıdır. Çöle gittiklerini bilmelerine karşın bu hazırlığı yapmayarak Tanrı'ya olan inançlarını ve bu kurtuluşu ne kadar hak ettiklerini ispatlamışlardır.

Özgürlüğe Kovulmak

Mısır'dan özgürlüğe "kovulma" konusunu anlamamız gerekir. Moşe ve Aaron'un Paro'ya ilk gelişlerinden sonra, Tanrı "*Onları salıvermeye zorlanacak. [Üstelik,] Onları ülkesinden güç kullanarak kovacak*!" (Şemot 6:1) demiştir. Bu "kovulma" konusu daha sonra da bir "söz" olarak tekrarlanmıştır: "*[Paro] sizi buradan salıverecek. Salıverdiğinde eksiksiz [gideceksiniz]; sizi buradan resmen kovacak*" (Şemot 11:1). "Kovulma"da bu kadar önemli ve değerli ne vardır?

Moşe Rabenu'nun bir korkusu vardı. Ya Paro merhamete gelip Yahudiler'in üzerindeki yükü azaltırsa? Ya onları güzel sözlerle kandırıp Mısır'da rahat bir yaşam vaad ederse? Böyle bir durumda Bene-Yisrael'den birçok kişi buna kanacak ve "Burada hiçbir eksiğimiz yok. Bize kötü davranılmıyor. İstediğimiz yerde rahatça yaşıyoruz. Şimdi durup dururken neden çorak ve ıssız çöle çıkalım? Neden bizleri bekleyen başka uluslarla savaş yapmak zorunda kalalım?" düşüncesine kapılacak, Mısır'da kalmak isteyeceklerdi.

Bu sebeple Tanrı ona bir güvence vermiştir. Paro kendi eliyle Bene-Yisrael'i kovacak bir duruma gelecektir. Yahudiler orada kalmak isteseler bile, buna Paro izin vermeyecektir. Gerçekten de öyle olmuş, çıkış vakti geldiği zaman, Mısır'da fazladan bir saniye bile kalınmamış ve Yahudiler özgürlüğe "zorlanmışlardır" (Hesed Leavraam).

Temeller ve Ekstralar

Mayalanmamış, kabarmamış olan Matsa, insanın en temel ihtiyaçlarını simgeler. Matsa, geriye bir adım atıp özgürlüğün gerçekte ne olduğunu görmektir. Neye gereksiniminiz var? Yaşamda en temel şey nedir?

Ne yazık ki, "temel" özelliği olmayan bir sürü lüksün peşinde koşmaktayız. Fakat söz konusu temel gereksinimlerimizi bildiğimiz takdirde, egomuzu kontrol altına alabiliriz. Tamamen değil - çünkü yılın kalan bölümünde ekmek yiyoruz. Neden mi? Çünkü bir kişi "temelin" farkında olduğu takdirde, o zaman ekstralardan zevk alabilir. Zira bu bilinçli bir zevk alma yöntemidir. Gerçek özgürlük, söz konusu temellerin farkında olmaktır.

Fakat bunun ötesi de vardır. Agada sormaktadır: Neden Matsa? Çünkü vakit yoktu. Hamurun mayalanması 18 dakika alır. Bene-Yisrael'in 18 dakikası bile yoktu.

Matsa, egonun dışına çıkmanın simgesidir. Bir kişi bunu anladığı zaman, hemen harekete geçmelidir. Aksi takdirde bedeni onu tekrar kendi etkisi altına alacaktır. Tanrı, Yahudiler'i büyük bir süratle çıkarması gerektiğini biliyordu. Ya bunu yapacaktı, ya da Mısır'ın simgelediği "beden"in etkisine tekrar ve bu kez bir daha çıkamayacak şekilde gireceklerdi.

Hayatınızda yapmanız gereken değişiklikler mi var? Hemen harekete geçin. Çünkü biraz daha beklerseniz, riske girmiş sayılırsınız. Onsekiz dakika bile çok uzun zamandır. Bunu bir düşünün.

➢ *"**Maror**" paragrafı okunurken evin reisi marul yapraklarını kaldırmalı ya da masadakilere parmağıyla göstermelidir.*

מרור

זֶה שֶׁאָנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה, עַל שׁוּם שֶׁמֵּרְרוּ הַמִּצְרִיִּים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם שֶׁנֶּאֱמַר: וַיְמָרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבֵנִים וּבְכָל־עֲבֹדָה בַּשָּׂדֶה אֶת כָּל־עֲבֹדָתָם אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ:

Maror Ze Şeanu Ohelim, Al Şum Ma? Al Şum Şemareru Amitsriyim Et Haye Avotenu Bemitsrayim. Şeneemar: Vaymareru Et Hayeem Baavoda Kaşa, Behomer Uvilvenim Uvhol Avoda Basade Et Kol Avodatam Aşer Avedu Baem Befareh".

Bu Maror'u ne sebeple yiyoruz? Cevap: Mısırlılar atalarımızın hayatlarını acılaştırmış oldukları için. Pasukta söylendiği gibi: "Hayatlarını, harç, tuğla ve her türlü tarla çalışmasından oluşan ağır işlerle acılaştırdılar. Onları çalıştırdıkları her işte, bedensel dirençlerini kırmayı amaçlıyorlardı" (Şemot 1:14).

Maror

"Mar - Acı" sözcüğünden gelir ve bu paragraftaki "acılaştırma"yı simgeler.

Doğru Hedefler

Harç ve tuğlalarla çalışmak insanın belini kırar. Fakat insanın kişiliğini inşa etmesi de en az bunun kadar zor bir iştir. Sırf başkalarını etkilemek için girdiğiniz bazı zahmetleri düşünün.

Tora'da 613 emir vardır. Bazıları bunun çok fazla olduğunu söyler. Fakat bir kişi Tanrısız yaşıyorsa, o kişinin milyonlarca yükü vardır. İnsanın kendi vücudunun kontrolü altına girmesi acıdır - Maror'dur. Bu, insanın hayatını ağır işlerle acılaştıran bir şeydir.

Kölelere özgü işler, fiziksel olarak ne kadar ağır olursa olsun, onun yıkıcı özelliği daha çok psikolojiktir. Çünkü bir köle, yaptığı işin kendi hayatı için hiçbir anlam taşımadığını bilir. Bu, bir kova kum alıp onu bir yerden başka bir yere götürmek, sonra da ilk yerine geri getirmek gibi bir şeydir. Ya da bir çukur açıp sonra tekrar doldurmak gibi. Bu gibi işler yapılırsa, insanın devam etme konusunda motivasyonu kalmaz, çünkü tüm bu çabalarının aslında hiçbir sonuç vermediğini görmektedir. Naziler, Yahudiler'i delirtmek için bu taktiği kullanmışlardı. Amaçları, onları insanlıktan, yaşama sevgisinden ve inancından yoksun bırakmaktı.

Bir yaşamda maneviyat eksik olduğu ve kişi bedeni tarafından kontrol edildiği takdirde, kariyer, statü, dolgun maaş ve başarılar geldikten sonra bile, bir noktada kendisine "Pekala? Ben tam olarak neyi başardım?" diye soracaktır. Bu noktaya geldiği zaman da başka bir oyuncak bulup kendisini kanıtlamak için onu bir yol olarak kullanacaktır. Fakat nereye kadar? Böyle bir kişi daldan dala koştukça, sürekli olarak bir boşluk hissedecek ve derinlerden gelen "Ben sonluyum. Ben anlamsızım" sesini duyacaktır. Bu, boşa çalışmadır. Hayatınız boyunca büyük bir kayayı tepe yukarı yuvarlamaya çalışırsınız; ve o hep geri gelir. Bir insanın en büyük korkusu, hiçbir yere ulaşamamaktır. Ve eğer bedenini aşıp, kontrolü altına almazsa, bir kişinin hissedip hissedeceği sadece budur.

בכל דּוֹר וָדוֹר חַיָּב אָדָם לְהַרְאוֹת אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא מִמִּצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם. שֶׁלֹּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בִּלְבַד גָּאַל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֶלָּא אַף אוֹתָנוּ גָּאַל עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הָבִיא אוֹתָנוּ לָתֵת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבוֹתֵינוּ:

Behol Dor Vador Hayav Adam Learot Et Atsmo Keilu U Yatsa Mimitsrayim. Şeneemar: "Veigadta Levinha Bayom AU Lemor: Baavur Ze Asa A-do-nay Li Betseti Mimitsrayim". Şelo Et Avotenu Bilvad Gaal Akadoş Baruh U; Ella Af Otanu Gaal İmaem. Şeneemar: "Veotanu Otsi Mişam; Lemaan Avi Otanu Latet Lanu Et Aarets Aşer Nişba Laavotenu".

Her nesilde kişi kendisini, sanki Mısır'dan o çıkmış gibi göstermekle yükümlüdür. Pasukta söylendiği gibi: "O gün çocuğuna anlatacak, 'Mısır'dan çıkışım sırasında, Tanrı, benim için tüm mucizeleri işte bunun uğruna yaptı' diyeceksin" (Şemot 13:8). Zira Kutsal-Ve-Mübarek-Olan Tanrı sadece atalarımızı kurtarmadı; bizi de onlarla birlikte kurtardı. Pasukta söylendiği gibi: "Tanrı bizi oradan, bizi buraya getirmek, bize vereceğine dair atalarımıza yemin ettiği ülkeyi bize vermek için çıkardı" (Devarim 6:23).

Her nesilde

Sıkıntıların, pogromların, soykırımların yaşandığı nesillerde bile. Yahudiler'e eziyet eden her türlü yönetici, ulus ya da kişi, "Paro" sınıfındadır. Benzer şekilde tüm zorlu sürgünler "Mısır" sınıfındadır. Zira "***Mitsrayim*** - *Mısır*" sözcüğü, "***Metsarim*** - *Darlıklar / Sıkıntılar*" sözcüğü ile aynı şekilde yazılır. Ve Tanrı Yahudiler'i Mısır'dan kurtarmış olduğu için, onların içine ebedi bir özgürlük duygusu ekmiştir. Öyle ki, en zorlu sürgünlerde ve eziyetlerde bile, bir Yahudi özgürce davranır. Bu yüzden, görünüşte eziliyor ve soykırıma uğruyorsa bile, Yahudi kendi özünde "özgürdür"; zira bu, Tanrı'nın Yahudi için ebediyen belirlediği bir ko- numdur. Dıştan köle görünseler bile, içte özgürdürler. Bedenleri köle görünse bile, ruhlarında özgürdürler (Maaral).

Kendisini ... göstermekle

Agada'nın başka versiyonlarına göre "kendisini Mısır'dan sanki o çıkmış gibi görmekle".

Sanki o çıkmış gibi

Sanki Mısır'da kölelik etmiş ve ardından özgürlüğüne kavuşmuş gibi. Tora'nın "*Mısır'da köle olduğunu ve Tanrı'nın seni oradan çıkardığını hatırlamalısın*" (Devarim 5:14) emri de buna paraleldir (Rambam).

Benim için

Bu, nesiller boyunca ebeveynin çocuğuna söyleyeceği bir cümle olduğuna göre, "benim için" vurgusu, bu paragraftaki "kendisini Mısır'dan sanki o çıkmış gibi göstermelidir" kuralına destek sağlamaktadır. Bu aynı zamanda, Agada'nın üçüncü paragrafında söylenen "*Tanrı, atalarımızı Mısır'dan çıkarmış olmasaydı; biz, çocuklarımız ve torunlarımız, hala Mısır'da Paro'ya bağımlı köleler olacaktık*" sözleriyle de bağlantılıdır.

Tanrı bizi oradan ... çıkardı

Bu pasuk, Tora'daki Haham sınıfındaki çocuğa verilen cevabın bir parçasıdır.

Özgür Hissedebilmek

Bu paragraf, anlaması biraz zor olsa da, tüm Seder deneyiminin merkezi amacını tanımlamaktadır: Pesah günü, her Yahudi'nin, orijinal kurtuluş anında, Bene-Yisrael'e katılmanın verdiği duyguyla dolup taşması gerekir.

Bu güzel bir "ideal"dir. Fakat gerçekçi olalım. Hayatları kucaklarında bilgisayarlarla, arabalarında ve ceplerinde son model teknolojiye sahip telefonlarla yaşayan bizler, Mısır'dan Çıkış sırasındaki duygusallığı, o tecrübenin - doğuştan beri köle iken, bu durumdan kurtularak özgürlüğe kavuşmanın - duygu yükünü gerçekçi bir şekilde hissedebilmeyi nasıl umabiliriz ki?

Bu ikilemi çözmenin anahtarı, iki yönlüdür. Çözüm, "Pesah'ın bizi davet ettiği itinalı kişisel gelişim serüveni" ile, "Yahudi Ulusu'nun ebedi ruhuyla yaşadığımız neredeyse mistik yüzleşmenin" bir tür karışımıdır. Gerçekte bu paragraf, geçmişle geleceğin zamanın üstüne çıkan bu birleşimine yönelik söz konusu iki yönlü yaklaşımın varlığına işaret etmektedir.

Paragrafın ilk bölümü bize tekil hitapla konuşmaktadır: "*Her nesilde **kişi**, ... o gün çocuğuna anlatacak[sın], ... Tanrı **benim için** yaptı*". İkinci bölüm ise çoğul hitap kullanmaktadır: "*sadece atalarımızı kurtarmadı, **bizi** de ... kurtardı ... **bizi** çıkardı... **bizi** getirmek için... ülkeyi **bize** vermek için...*".

Bu dil kullanımındaki incelik, Pesah'taki özgürlük kavramını nasıl tecrübe edeceğimiz konusundaki iki yola işaret eder. Kalplerimiz ve zihinlerimiz Seder'in bütünlüğü içinde meşgulken, bizler bir yandan tekil bireyler, bir yandan da ortak Yahudi ruhunun moleküler parçacıkları olduğumuzu hissederiz.

Bireysel olarak, Mısır'la, kendi kişisel özgürlüğümüzü elde etmek için mücadele ederiz.

Kendi temel amaçlarımızı, belli başlı engellerimizi ve düşüncelerimizi yerine getirme konusunda gerekli stratejileri tanımlayabilmek için gerekli olan öz-analizimizi başlatırız. **Bir hedefi, hizmet ettiği bir amacı olmadığı takdirde, özgürlük aldatıcı bir kavramdır. Önlemleri alınmış engellerin farkında olunmadığı zamanlarda, özgürlük sadece bir fantazidir. Ve bilinçli bir taktik belirlenişi ve uygulanışı olmadığı zaman, özgürlük, ulaşılmayacak bir şeydir.**

Özgürlük konusundaki kendi kişisel çabalarımızın daha üstünde, ruhumuzun "Yahudi Ulusu" olarak bilinen bütünlüğün ebedi manevi boyutuna olan sağlam bağı vardır. Agada bu paragrafta bize çoğul söylemle hitap ederek, bizim bu gerçeği fark etmemizi amaçlamaktadır. "*Tanrı sadece atalarımızı kurtarmış değildir. **Bizi de** onlarla birlikte kurtarmıştır*".

Bir insanın vücudu, hücreleri sessiz bir şekilde bozunup, tarihin tozlarına karıştıkça milyonlarca kez ölür. Fakat o kişi - o kişinin gerçek yanı - daima canlı kalır. Bir benliğin varlığı ebedidir. Dönem dönem farklı görünümlere sahip olsa da, Bene-Yisrael, Mısır'dan Çıkış'ı bizzat deneyimlemiş olan Yahudi Ulusu, halen canlıdır.

Bu gece, bizim özgürlüğü aradığımız kişisel yolculuğumuz ile her birimizin Çıkış sırasında var olan manevi yanı, bir araya gelip bir bütün oluşturmaktadır. Ve bizlere, kendimizi sanki Mısır'dan çıkan bizmişiz gibi görme imkanını sağlayan, işte bu birleşik bütündür (Rabi Şimon Apisdorf).

Kendimi sanki bugün çıkıyormuşum gibi görmem gerekir. Sadece Tanrı yüzyıllar önce atalarımı Mısır'dan çıkarmış olduğu için değil. Pesah bir yükselticidir. Bir kişinin, kendisini sanki hapisten çıkmış gibi hissetmesini sağlar. Dışarı doğru adım atın. Derin bir nefes alıp günün tadına varın. Eğer cesaretiniz varsa ve ne istediğinizi biliyorsanız, o zaman hücrenin kapısı açıktır ve dışarı çıkabilirsiniz.

Fakat bir fırsat, sadece kullanıldığı ölçüde "iyi"dir. Tanrı bizleri hapisten "şu anda" çıkarmaya hazırdır. Şu anda. Agada'nın söylediği gibi: "Bizi de kurtardı". Bizler Yahudi tarihinin bir parçasıyız. Bu yüzden istisnasız "hepimiz", dağlara tırmanıp Tanrı'ya ulaşma konusundaki dürtünün de bir parçasıyız (Rabi Tom Meyer).

➢ *"Lefihah" paragrafına gelindiğinde Matsa'nın üstü örtülür, şarap bardakları ele alınır. "Baruh Ata" paragrafına kadar, şarap bardakları elde tutulur.*

לְפִיכָךְ אֲנַחְנוּ חַיָּבִים לְהוֹדוֹת, לְהַלֵּל, לְשַׁבֵּחַ, לְפָאֵר, לְרוֹמֵם, לְהַדֵּר, וּלְקַלֵּס,
לְמִי שֶׁעָשָׂה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֶת כָּל־הַנִּסִּים הָאֵלּוּ, הוֹצִיאָנוּ מֵעַבְדוּת לְחֵרוּת
וּמִשִּׁעְבּוּד לִגְאֻלָּה וּמִיָּגוֹן לְשִׂמְחָה וּמֵאֵבֶל לְיוֹם טוֹב וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל, וְנֹאמַר
לְפָנָיו הַלְלוּיָהּ:

Lefihah Anahnu Hayavim Leodot, Lealel, Leşabeah, Lefaer, Leromem, Leader, Ulkales Lemi Şeasa Laavotenu Velanu, Et Kol Anisim Aelu: Otsianu Meavdut Leherut, Umişibud Ligula, Umiyagon Lesimha, Umeevel Leyom Tov, Umeafela Leor Gadol; Venomar Lefanav Aleluy-a.

Bu sebeple, hepimiz, atalarımız ve bizim için bu mucizeleri gerçekleştiren - bizi kölelikten özgürlüğe, esaretten kurtuluşa, kederden sevince, matemden bayrama, zifiri karanlıktan büyük bir ışığa Çıkaran Tanrı'ya - şükranlarımızı sunmak, O'nu yüceltmek, övmek, methetmek, ululamak, onurlandırmak ve O'nun Büyüklüğü'nü ilan etmekle yükümlüyüz. Bu yüzden gelin, O'nun önünde "Aleluy-a! - Tanrı'yı yüceltin!" diyelim".

Bu sebeple — Kendimizi sanki Mısır'dan bizzat kendimiz çıkmış gibi hissetmek ve göstermekle yükümlü olduğumuz için.

Kölelikten özgürlüğe, esaretten kurtuluşa

Tanrı bizi ağır işlerden kurtarmakla kalmadı, Mısırlılar'ın boyunduruğunu da üzerimizden kırıp attı. Hahamlarımız'ın belirttiği gibi: "*Mısır'dan Çıkış'tan 6,5 ay önce; Roş Aşana'da Bene-Yisrael ağır işlerden özgür kaldı, ve Nisan ayında tam olarak kurtarıldılar*" (Talmud - Roş Aşana 11a). Zira Mısır'da belalar başlamıştı ve Mısırlılar'ın artık Yahudiler üzerinde, onlara iş yaptıracak kadar otoriteleri kalmamıştı.

Kederden sevince

Kızıldeniz'de geçirilen sıkıntıdan, mucize sonucunda sevince.

Bu sözler aynı zamanda Babil sürgününe de gönderme yapmaktadır. Zira bu sürgünle ilgili olarak Tanah'ta özellikle "*keder*" sözcüğü vurgulanmakta (Yirmeyau 8:18), sürgünden geri dönüşle ilgili olarak da tüm sıkıntı ve oruç günlerinin "neşe ve sevinç günlerine" dönüştüğü (Zeharya 8:19) belirtilmektedir (Hazon Ovadya).

Matemden bayrama

Altın Buzağı günahının mateminden, Moşe'nin Kipur günü iki yeni levhayla dönüşüyle ifade edilen Tanrısal affın bayramına.

Bu sözler aynı zamanda Purim mucizesine gönderme yapmaktadır. Çünkü Aman'ın tüm Yahudiler'i yok etme projesi duyulduğunda "*Yahudiler için büyük bir* ***matem***" (Megilat Ester 4:3) olduğu söylenmekte, tüm plan suya düştükten sonra da "*onlar için kederden neşeye,* ***matemden bayrama*** *dönüşen ay*"dan (Megilat Ester 9:22) bahsedilmektedir (Hazon Ovadya).

Zifiri karanlıktan büyük bir ışığa

Çölün karanlığından, Erets-Yisrael'in ışığına.

Bu sözler de Hanuka olaylarına gönderme yapmaktadır. Zira bu bayramda, putperestliğin karanlığıyla Yahudiler'in gözlerini karartan Eski Yunanlılar (Midraş - Bereşit Raba) Haşmonai ailesi tarafından yenilgiye uğratıldıktan sonra, Bet-Amikdaş'ta sürekli yanması gereken Menora'nın ışıklarının tekrar yakılması ve bir günlük yağın sekiz gün yanmaya yeterli oluşu kutlanır (Hazon Ovadya).

Şükranlarımızı sunmak...

Burada Tanrı'ya yönelik şükranı ifade eden yedi terim vardır. Bunlar, yedi manevi gökyüzü tabakasına denk gelirler.

Tanrı'yı Yüceltin!

Agada'nın bu noktasına eriştiyseniz, Yahudi olmakla ne kadar şanslı olduğunuzu, Tora'ya sahip olmanın ne kadar muhteşem bir şey olduğunu ve tüm insanlığı daha üst düzeylere taşıma fırsatının nasıl bizde bulunduğunu görüyor olmalısınız. Görüyor musunuz? O zaman Tanrı'ya şükranlarınızı sunun ve O'nu yüceltin!

Bir dakika, bir dakika... Tanrı'nın buna ne ihtiyacı var? Acaba yukarılarda bir yerde oturup yeteri kadar takdir edilmediğine dair şikayet mi ediyor dersiniz? Bu komik! Bu, Tanrı'nın korbanlara ihtiyacı olduğunu düşünmek gibi bir şeydir. Oysa Tanrı'nın hiçbir rüşvet ya da komplimana ihtiyacı olmadığı açıktır!

O'nun yoktur. Ama bizim vardır. Bizim, Tanrı'ya teşekkür etmemiz gerekir. Çünkü kendisine bahşedilen şeyleri takdir etmeyen nankör bir kişi, elindekilerin tadına hiçbir zaman varamayacaktır. Ve aksine, bir kişi kendisine küçük bir şeker veren bir başkasına teşekkür edebiliyorsa, o zaman bu, onun şekeri takdir ettiğini gösterir. Bu bir şeker için doğruysa, ya bir ağaca ne dersiniz? Gün ışığına? Gözlere? Özgür seçim hakkına? Sağlığa? Tüm bunlar, Tanrı'nın bize verdiği şeylerdir. Gözleri görmeyen bir kişinin, tek bir göz için ne kadar parayı feda edeceğini düşünün. Bir milyon dolar? O zaman sizin iki milyon dolarınız var demektir. İki gözünüz var.

Fakat neden herkes mutlu değil? Çünkü gözümüz her zaman "sahip olmadığımız" şeylerin üzerindedir. Bu, nankörlüktür. Hayatımızda hiçbir zorluğun olmadığını elbette söyleyemeyiz. Hepimizin eksik bir şeyleri vardır. Fakat elimizde olanlarla bile - hayat o kadar güzeldir ki! Talmud bir hikaye aktarır:

Bir kumandan, muzaffer olduğu bir savaştan dönmektedir. Karşısına bir Haham çıkar ve kendisine "Sen bir şehri ele geçirdin; fakat bil ki bu hiçbir şey değil. Şimdi asıl yapman gereken şey, kendini ele geçirmendir".

Tanrı, bunu nasıl yapacağımızı göstermektedir: "Kölelikten özgürlüğe; esaretten kurtuluşa" çıkmayı gerçekten istiyor musun? Tamam. O zaman; önce "kederden sevince" çık. Hayatın tam olarak neden ibaret olduğunu açıkça anlamak gibi bir mutluluk yoktur. Ve bunu başkalarına aktarmaktan da... "Matemden bayrama" çık. Her günü bir bayrammış gibi kabul et. Tanrı'nın sana bahşettiklerini anlayıp takdir edersen, o zaman her gün senin için bir bayramdır. Bir "deli", elindeki her şeyi takdir ettiği için, ona "her gün bayramdır"! Bir deli kadar olabiliyor musun? Akıllı bir deli olmaya cesaretin var mı? Bizi belirli bir noktaya oturtma amacında olan bazı özel günlerin - bayramların - varolduğu doğrudur. İşte onlar aslında her gün yapmamız gerekenler için birer örnektir. Her gün bayramdır. Bunu yaptıktan sonra da "zifiri karanlıktan büyük bir ışığa" çık. Işık ve kandiller, Yahudilik'te merkezi yere sahip sembollerdir. Şabat kandilleri, Hanuka ışıkları vs. Bunun sebebi, küçücük bir ışığın bile, büyük karanlıkları itelediği gerçeğidir. Tanrı bize bol ışık sağlar. Bizi "esaretten" - boyunduruk ve kontrol altında olmaktan, "kurtuluşa" çıkarmıştır. Sadece "özgürlüğe" değil; "kurtuluşa". Kurtuluş, kişinin kendi potansiyelini gerçekleştirmesidir. Bireylerin bunu başarmaları, tüm Yahudi Ulusu'nun da potansiyeline ulaşmasını sağlayacaktır. Bunu yaparsak, tüm insanlığı kendimizle birlikte yükseltebiliriz. Ve o zaman hep birlikte Tanrı için şarkılar söyleyebiliriz: "***Aleluy-a!***" (Rabi Tom Meyer).

Bu noktada Alel'in okunmasına başlanmaktadır. "Alel" sözcüğü, Teilim'de ard arda gelen altı paragrafın (Teilim 113-118) tümüne verilen bir isimdir ve "övgü" anlamındadır. Alel, Pesah, Şavuot ve Sukot bayramlarında, Roş Hodeşler'de, Hanuka'da ve Yom Aatsmaut'ta neşeli ve müzikli bir şekilde, ayakta okunur. Seder'de de bu noktada bazı cemaatler ayağa kalkarlar. Cemaatimizde ise bu bölüm otururak söylenir. Bu noktada Alel'in sadece ilk iki bölümü okunur. Zira burası doğrudan Mısır'dan Çıkış konusunu işlemektedir. Kalan bölümler ise yemeğin ardından okunacaktır.

ה

לְלוּיָהּ! הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה
וְעַד־עוֹלָם: מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה: רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם! יְהוָה
עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי כַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת: הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת
בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: מְקִימִי מֵעָפָר דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן: לְהוֹשִׁיבִי עִם־נְדִיבִים
עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: מוֹשִׁיבִי! עֲקֶרֶת הַבַּיִת אֵם־הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:
בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לֹעֵז: הָיְתָה יְהוּדָה לְקָדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מַמְשְׁלוֹתָיו: הַיָּם רָאָה
וַיָּנֹס הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאָחוֹר: הֶהָרִים רָקְדוּ כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן: מַה־לְּךָ הַיָּם כִּי תָנוּס הַיַּרְדֵּן תִּסֹּב
לְאָחוֹר: הֶהָרִים תִּרְקְדוּ כְאֵילִים גְּבָעוֹת כִּבְנֵי צֹאן: מִלִּפְנֵי אָדוֹן חוּלִי אָרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלוֹהַּ יַעֲקֹב:
הַהֹפְכִי הַצּוּר אֲגַם־מָיִם חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ־מָיִם:

Aleluy-a! Alelu Avde A-do-nay, Alelu Et Şem A-donay.
Yei Şem A-do-nay Mevorah, Meata Vead Olam.
Mimizrah Şemeş Ad Mevoo Meulal Şem A-do-nay.
Ram Al Kol Goyim - A-do-nay,Al Aşamayim Kevodo.
Mi K'A-do-nay E-lo-e-nu Amagbii Laşavet. Amaşpili Lirot Başamayim Uvaarets.
Mekimi Meafar Dal,Meaşpot Yarim Evyon.
Leoşivi İm Nedivim - İm Nedive Amo.
Moşivi Akeret Abayit, Em Abanim Semeha. Aleluy-a!
Betset Yisrael Mimitsrayim Bet Yaakov Meam Loez.
Ayeta Yeuda Lekodşo, Yisrael Mamşelotav.
Ayam Raa Vayanos, Ayarden Yisov Leahor.
Earim Rakedu Heelim,Gevaot Kivne Tson.
Ma Leha Ayam Ki Tanus, Ayarden Tisov Leahor?
Earim Tirkedu Heelim,Gevaot Kivne Tson?
Milifne Adon Huli Arets,Milifne E-lo-a Yaakov.
Aofehi Atsur Agam Mayim,Halamiş Lemayeno Mayim.

Tanrı'yı yüceltin! Tanrı'yı yüceltin, ey Tanrı'nın kulları; Tanrı'nın İsmi'ni yüceltin.
Tanrı'nın İsmi, şimdiden sonsuza dek Mübarek olsun.
Güneşin doğuşundan batışına kadar yücelti-lir Tanrı'nın İsmi.
Tüm ulusların üstünde Yüce'dir Tanrı; gök-lerin üzerindedir Onuru.
Kim Tanrımız Aşem gibidir? Yücelerde tahtlandırılmıştır; ama, Buna karşın gökleri ve yeryüzünü görmek için Gözleri'ni alçaltır.
Fakiri toz içinden kaldırır; düşkünü çöplük-lerden yükseltir; Ve onu asillerle - halkının asilleriyle oturtur. Kısır kadını tekrar evinde oturtur, ve onu çocukların mutlu annesi hali-ne getirir. Tanrı'yı yüceltin!(Teilim 113).
Yisrael Mısır'dan, Yaakov Evi yabancı dil konuşan bir halkın içinden çıktığında;
Yeuda Tanrı'nın Kutsalı'ydı; Yisrael de Tanrı'nın Tebaası.
Deniz gördü ve kaçtı; Yarden tersine döndü.
Dağlar koçlar gibi sıçradı; tepeler de genç kuzular gibi.
Neyin var - ey Deniz - ki kaçtın; ya sen ey Yarden; neden tersine döndün?
Ve siz ey dağlar; neden koçlar gibi sıçradınız; ve tepeler - genç kuzular gibi?
Cevap: Yeryüzünü meydana getiren Efendi'nin önünden, Yaakov'un Tanrısı'nın önünden kaçıyoruz. Çünkü O, kayayı su havuzuna, çakmaktaşını pınara dönüştürendir! (Teilim 114).

Tanrı'yı yüceltin!

Bunu yapmaya kimin layık olduğunu merak ediyorsanız; "*Tanrı'yı yüceltin ey* ***Tanrı'nın kulları***!" ve Paro'nun, insanın, Tanrı inancına karşı herhangi bir ideolojinin kulları değil!

Tanrı'nın kulları

Her türlü kölelik, insana bunalım getirir ve her köle bu kölelikten kurtulabilmek için yollar arar. Tek istisna "Tanrı'nın kulluğudur". Bu dereceye ulaşabilmiş kişi, durumundan sadece sevinç ve tatmin duyar. Tanrı'nın kulları olmayı kabul ederek çölde O'nu takip etmiş olan Bene-Yisrael'in övgüye layık olduğu nokta da budur.

Tanrı'nın İsmi'ni yüceltin Tanrı'nın Şanını her yerde duyurun.

Şimdiden sonsuza dek Tarihin her anı için "şimdiden"; başka bir deyişle tarihin başlangıcından sonuna dek.

Güneşin doğuşundan batışına kadar

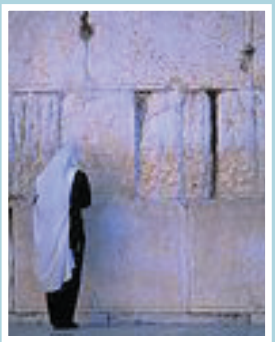
Bunun anlamı "sabahtan akşama kadar" değildir. Zira Tanrı, geceleri de methedilir. Anlam şöyledir: Güneşin doğduğu yerden, battığı yere kadar olan her yerde - tüm dünyada - bunu yapmaya layık her ağız tarafından "*yüceltilir Tanrı'nın İsmi*".

Tüm ulusların üstünde Yüce'dir Tanrı

Dünyanın diğer ulusları bunu kabullenirler ve "*tüm ulusların üstünde Yüce'dir Tanrı*" derler; fakat yine de "*göklerin üzerindedir Onuru*" diyerek, Tanrı'nın sadece Kendi'ne ait Yücelikler'de bulunduğunu, ve Kendisi bu kadar Yüce ve Kutsal olduğu için, dünyanın basit konularıyla hiçbir zaman ilgilenmediğini iddia ederler.

Kim Tanrımız Aşem gibidir?

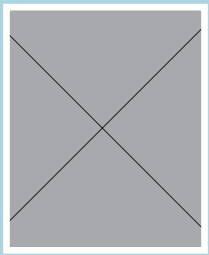

Oysa Yahudiler, diğer ulusların iddialarına karşı gelirler ve tüm dünyaya ilan ederler: "Tanrı'nın Yücelerde tahtlandırıldığı doğrudur; ama buna karşın *gökleri ve yeryüzünü görmek için Gözlerini alçaltmaktan çekinmez*". Yarattıkları, Tanrı için o denli önemlidir ki, yüksek konumuna karşın dünyayla ve insanlarla yakından ilgilenmekten hiçbir zaman kaçınmaz. Gözlerini alçaltır; yerde veya gökte olan büyük ya da küçük, istisnasız herkese, her konuya dikkatini verir. En alçaktakileri bile gözardı etmeyerek "*Fakiri toz içinden kaldırır; düşkünü çöplüklerden yükseltir. Ve onu asillerle* - ve başka bir yerde, onu tanımayan ve onun tanımadığı kişilerle değil, kendi öz *halkının asilleriyle oturtur*. Dikkatini sadece maddi konularda sorunlu olanlara vermekle de yetinmez. Öyle ki, çocuk doğuramadığı için kendini dışlanmış hisseden *kısır kadına* da doğurma yeteneği vererek onu tekrar *evinde oturtur*; ona tekrar kendine güven sağlar ve onu *çocukların mutlu annesi* haline getirir. Bu yüzden: *Tanrı'yı yüceltin!*".

Yisrael Mısır'dan ... çıktığında

Veya "Mısır'dan *Yisrael* çıktığında". İsimlerini değiştirmediler. Yisrael girdiler; Yisrael çıktılar.

Yaakov Evi yabancı dil konuşan bir halkın içinden çıktığında

Aynı şekilde, çıktıklarında bile, Mısırlılar onlar için "yabancı dil konuşan bir halk"tı. Dillerini değiştirmediler; her zaman İbranice konuştular. Pasukta hem "Yisrael" hem "Yaakov Evi" denmektedir. "Yisrael" toplumun ileri gelenlerini, "Yaakov Evi" normal halkı simgeler. Aralarında Mısırlılar'la karışıp asimile olanlar bile, farklı dilleri sayesinde "çıkabildiler".

Yeuda Tanrı'nın Kutsalı'ydı

Yeuda'nın ailesi, yani Bene-Yisrael'in kraliyet hanedanı olan Yeuda kabilesi, asil davranışlarıyla Tanrı için Kutsal ve önemli hale geldi. Yeuda kabilesi, halk Kızıldeniz ile Mısır ordusu arasına sıkıştığı zaman ilk adımı atmış, kabilenin lideri Nahşon ben Aminadav'ın peşinden tüm kabile, henüz açılmamış olmasına karşın denizin sularına büyük bir inançla dalmışlardır.

Ayrıca Yeuda, krallığı sebebiyle, tüm Yahudi Ulusu'na ismini veren kabiledir. "Kutsiyet" özellikle günahtan kaçınmayı simgeleyen bir sözcüktür. Bu da Mısır'da Bene-Yisrael'in her türlü yozlaşmışlığa karşın, ülkede yaygın olan cinsel ahlaksızlık batağından uzak durduklarını gösterir. Her türlü çarpık ilişki ve zinadan kendilerini özellikle uzak tutmuşlar ve "kutsal" kalmışlardır.

Yisrael de Tanrı'nın Tebaası

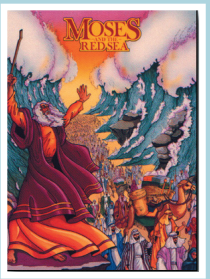

Tanrı'ya olan bağlılıklarını, O'na duydukları derin ve saygıyla karışık korku ve çekinme duygularıyla ifade eden Bene-Yisrael, Tanrı'nın Tebaası haline gelmişlerdir (Şemot 14:31).

Alternatif açıklama: Diğer uluslar Bene-Yisrael'e iftira atıyorlardı: "Mısırlılar onların bedenlerine [onları köleleştirerek] hakim olduklarına göre, mutlaka kadınlarına da sahip olmuşlardır". Fakat "Yisrael Tanrı'nın Tebaası" olduğu zaman - aralarından kutsal görevlerden sorumlu olan Koenler, Leviler, krallar, peygamberler, Hahamlar çıktığı görüldüğü zaman - gerçek ortaya çıktı: "Yeuda her zaman Tanrı'nın Kutsalı'ydı".

Tanrı, Bene-Yisrael içinde ahlaksızlık batağına saplanmış kimse bulmamıştır. Zira bulmuş olsa, onları Kendine Halk olarak almayacaktır. Herkes eşine sadık kalmıştır. Sadece bir tek istisna olmuştur; onu da Tora ifşa etmiştir (Vayikra 24:10) (Rabi Hida).

Deniz gördü ve kaçtı

Bene-Yisrael'in bu konumunun karşılığı olarak, Tanrı onlara mucizeler yaptı.

Midraş: Deniz ne gördü de kaçtı? Yosef'in tabutunun gelmekte olduğunu gördü. Tanrı, "*Deniz, günah işlemekten* ***kaçanın*** (Bereşit 39:12) *önünden kaçsın!*" dedi (Yalkut Şimoni Teilim 473). Denizin yarılması, Yaratılış'ta belirlenen doğa kurallarının değişmesi anlamına gelir. Bu kuralların değişmesi ise çok zordur ve çok büyük güç gerektirir. Bu sebeple deniz yarılmak istememiştir. Fakat Yosef'in tabutu karşısında, deniz, bu dünyada doğa kanunlarından daha büyük bir gücün var olduğunu görür. Bu da Yosef'in, günah işleme konusundaki son derece kuvvetli olan dürtüsüne hakim olmak için harcadığı güctür. Deniz bu gücün büyüklüğünü görmüş ve yarılmıştır (Tiferet Şelomo).

Yarden tersine döndü

Mısır'dan Çıkış'ta Kızıldeniz'in yarılması, Erets-Yisrael'in doğu sınırındaki Yarden nehrini ne ilgilendirir? O neden tersine akmıştır? Buradan bir prensibi öğrenmekteyiz: "Usta kaçarsa, tüm çıraklar da kaçar". Kızıldeniz'i gören Yarden de geri kaçmıştır.

Alternatif olarak burada Yarden'in Yeoşua zamanındaki açılışından bahsedilmektedir. Bene-Yisrael Yeoşua zamanında Erets-Yisrael'e gi-rerlerken Koenler, taşıdıkları "***Aron Aberit*** - *Antlaşma Sandığı*" ile birlikte Yarden'e girmiş, nehir açılarak Bene-Yisrael kuruluktan karşı tarafa geçmiştir (Yeoşua 3:16).

Dağlar koçlar gibi sıçradı; tepeler de genç kuzular gibi

Tora'nın verilişi sırasında tüm dağ ve yüksek tepeler Tora'nın kendi üzerinde verilmesi için yarıştılar. Fakat Tanrı Tora'yı alçak bir tepecik olarak tevazuu simgeleyen Sinay'da vermeyi tercih etti.

Kayayı su havuzuna

İbranice çiğ cümle sıralamasıyla "*Çeviren kaya su havuzu*". Bu ifade her iki şekilde de anlaşılabilir: "*Kayayı su havuzuna çeviren*" ya da "*Kayaya çeviren su havuzunu*". Öncelikle Kızıldeniz'in sularını yarıp sağda ve solda iki duvar halinde katılaştıran - "su havuzunu kayaya çeviren"; ve daha sonra Mısırlılar'ın boğulmasını sağlamak için katılaşmış su duvarlarını tekrar suya çeviren - "kayayı su havuzuna çeviren". Bu, sorulan soruya denizin Bene-Yisrael'e hitaben verdiği yanıttır: "Sizin önünüzden değil, beni *su havuzuyken kayaya, kayayken su havuzuna* çeviren Tanrı'dan kaçıyorum. Aynı Tanrı, siz çölde susuz kaldığınızda kayadan su çıkaracak, sert ve kuru bir taş cinsi olan *çakmaktaşını pınara dönüştürecektir*" (Malbim).

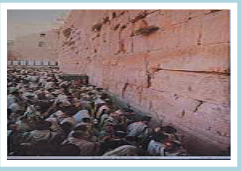
- *Burada şarap kadehleri elde tutularak ayağa kalkılır.*
- *Bazı aileler bu paragrafı Ladino ve Türkçe çevirmeyi de adet edinmişlerdir. Bunu yaparken Tanrı'nın İsmi'ni tekrar söylememeye özen göstermelidirler.*

ב רוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גְּאָלָנוּ וְגָאַל אֶת
אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהִגִּיעָנוּ הַלַּיְלָה הַזֶּה לֶאֱכוֹל בּוֹ מַצָּה וּמָרוֹר.
כֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ הַגִּיעֵנוּ לְמוֹעֲדִים וְלִרְגָלִים
אֲחֵרִים הַבָּאִים לִקְרָאתֵנוּ לְשָׁלוֹם, שְׂמֵחִים בְּבִנְיַן עִירֶךָ וְשָׂשִׂים בַּעֲבוֹדָתֶךָ, וְנֹאכַל
שָׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן הַפְּסָחִים אֲשֶׁר יַגִּיעַ דָּמָם עַל קִיר מִזְבַּחֲךָ לְרָצוֹן. וְנוֹדֶה לְךָ
שִׁיר חָדָשׁ עַל גְּאֻלָּתֵנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשֵׁנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, גָּאַל יִשְׂרָאֵל:

Baruh Ata A-do-nay, E-lo-enu Meleh Aolam Aşer Gealanu Vegaal Et Avotenu Mimitsrayim, Veigianu Alayla Aze, Leehol Bo Matsa Umaror. Ken A-do-nay E-lo-enu
V'E-lo-e Avotenu; Agienu Lemoadim Velirgalim Aherim Abaim Likratenu Leşalom, Semehim Bevinyan İrah Vesasim Baavodatah Venohal Şam Min Azevahim Umin Apesahim Aşer Yagia Damam Al Kir Mizbahaha Leratson, Venode Leha Şir Hadaş Al Geulatenu Veal Pedut Nafşenu. Baruh Ata A-do-nay, Gaal Yisrael.

Bizi ve Mısır'dan atalarımızı kurtaran, bizi Matsa ve Maror yemek üzere bu geceye eriştiren Evrenin Kralı, Sen, Tanrımız; Mübareksin. Aynı şekilde, Tanrımız ve atalarımızın Tanrısı, bizi yaklaşmakta olan diğer özel vakitler ve bayramlara barış içinde, Şehrin'in inşası ile se- vinmemizi ve Sana yönelik hizmetle neşelenmemizi sağlayarak eriştir. Ve orada, kanları Mizbeahın'ın duvarına, kabul edeceğin şekilde sürülecek olan bayram korbanlarını ve Pesah korbanlarını yiyelim; özgürlüğümüze kavuşmamızı ve manevi kurtuluşumuzu dile getiren yeni bir şarkıyla Sana şükredelim. Yisrael'i kurtarmış olan, Sen, Tanrımız; Mübareksin.

➢ *Konuşmadan oturulur, sol tarafa yaslanılır ve şarap içilir. Bardağın en azından çoğu bitirilmelidir.*

Özel vakitler	Roş Aşana ve Kipur günleri.
Bayramlar 	Pesah, Şavuot ve Sukot bayramları. Alternatif olarak, Son Kurtuluş vesilesiyle tesis edilecek yeni bayramlar.
Şehrin	Yeruşalayim. Ve özellikle buradaki Bet-Amikdaş.
Mizbeah	Bet-Amikdaş'ta yapılan korbanların tümüyle ya da kısmen yakıldığı yapı. Ayrıca korbanların az miktardaki kanı, Mizbeah'ın köşelerine sürülürdü.
Bayram Korbanı 	Bayram korbanı - Korban Hagiga. Pesah Sederi'nde önce bu korbanın eti yenir, en son da Pesah korbanı yenirdi.

ROHTSA רחצה

Bu kez ellerin yıkanması soru sordurmak amacı taşımaz. Zira zaten her ekmek yendiğinde eller yıkanır ve Netilat Yadayim berahası söylenir. Bir sonraki madde Matsa'nın yenmesi olduğuna göre burada ellerin yıkanması, gayet "beklenen" bir harekettir. Orijin olarak eller Korbanlar yenmeden önce yıkanırdı. Ekmekle beraber yenen bir yemek, Bet-Amikdaş'taki Mizbeah'ta yapılan bir korbanla eşdeğerde tutulduğundan, ellerin bu şekilde yıkanması ekmek yenilen tüm zamanlara yayılmıştır. Yemek öncesi ve sonrası Tanrı'nın İsmi ile yapılan berahalar, kazancımızın ve yiyeceğimizin, her yönüyle Tanrı'nın bize bir lütfu olduğunu kabullenmemizin birer ifadesidir.

Rohtsa...Se lavaran las manos i diran beraha; por ke vamos a komer Matsa

Herkes elini yıkasın ve bu kez beraha söylesin; çünkü Matsa yiyeceğiz

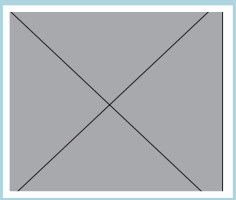
- *Evin reisinden başlayarak, masada bulunan herkes Netilat Yadayim yapmalıdır. Bu, yıl içinde de her ekmek yenen yemekten önce yapılan bir işlemdir.*
- *Genelde adet, su dolu bir kap ve suyun toplanacağı bir leğenin masaya getirilmesidir. Mutfakta lavaboda yine bir kapla yıkanmak da mümkündür. Yine de en azından evin reisinin masada yapması iyidir.*
- *Netilat Yadayim'den önce, elde yüzük gibi engelleyici bir şey varsa çıkartılır [ama bu yüzük normal de el yıkandığında çıkartılmıyorsa, Netilat Yadayim için de çıkartmaya gerek yoktur]. Yara sebebiyle çıkarılamayacak bandaj söz konusuysa bandaj dışında kalan yerler yıkanır.*
- *Netilat Yadayim şu şekilde yapılır: Su dolu bir kap sağ elle kaldırılıp sol ele geçirilir. Sağ eli tamamen ıslatacak şekilde iki [veya bazı geleneklere göre üç] kez su döküldükten sonra, iki [veya üç] kez de sol ele su dökülür. Eller birbirine ovuşturulur ve kurulanmadan önce göz hizasına kaldırılarak şu beraha söylenir [beraha sadece İbranice söylenmelidir]:*

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ, עַל נְטִילַת יָדָיִם:

Baruh Ata A-do-nay E-lo-e-nu Meleh Aolam, Aşer Kideşanu Bemitsvotav, Vetsivanu Al Netilat Yadayim	Bizleri emirleriyle kutsayan ve bizlere ellerimizi yıkamamızı emreden, Evrenin Kralı, Sen, Tanrımız; Mübareksin

- *Eller kurulanır ve Matsa yenene kadar, Matsa'yı ilgilendirmeyen hiçbir konuda konuşulmaz.*
- *Leğende biriken su masada tutulmaz ve lavaboya dökülür.*

MOTSİ - MATSA מוציא - מצה

Motsi Matsa... Tomaran las dos Matsot ke estan sanas kon la Matsa partida ke esta en medyo de las dos; i diran "Amotsi". Despues de la "Amotsi" deşaran la Matsa de debaşo i kon el de ariva encuntos kon la partida diran "Al Ahilat Matsa".

İki tam Matsa ile aralarındaki yarım Matsa birlikte alınır ve "Amotsi" söylenir. Ardından alttaki tam Matsa bırakılır ve kalan bir tam bir de yarım Matsa ile "Al Ahilat Matsa" söylenir.

- *Pesah Sederi'nde belirli bir miktarda Matsa yemek Tora'nın bir emridir. Erkek ya da kadın herkes bu mitsvayla yükümlüdür.*
- *Burada kullanılan Matsa, sadece un ve su ile yapılmış olmalıdır.*
- *Bu noktada yenmesi gereken Matsa miktarı iki Kazayit'tir (54gr.). Makinede üretilmiş bir Matsa, yaklaşık olarak 30gr.dır. Bu da yaklaşık olarak iki tam Matsa yenmesi gerektiği anlamına gelmektedir.*
- *Bu miktarı yemekte zorlanacak bir kişi, en azından 27gr. yemeye gayret etmelidir. Her 27gr.ın yaklaşık 4-7 dakika içinde yenmesi gerekir. Bunu da yapamayan kişi 18gr.ın altına düşmemeye gayret etmelidir.*
- *Berahaları Seder'i yöneten kişi söyler ve diğerlerinin yükümlülüğünü yerine getirmeye niyetlenir. Aynı şekilde diğerleri de bu berahayla yükümlülüklerinin yerine gelmesine niyetlenirler ve "Amen" cevabını verirler.*
- *İki bütün Matsa, aralarındaki yarım Matsa ile birlikte kaldırılır. Ve şu beraha söylenir [beraha sadece İbranice söylenmelidir]:*

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמּוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ׃

Baruh Ata A-do-nay E-lo-e-nu Meleh Aolam, Amotsi Lehem Min Aarets	Topraktan ekmek çıkaran Evrenin Kralı, Sen, Tanrımız; Mübareksin

- *Ara verilmeden, iki bütün Matsa'dan altta kalan, masaya bırakılır. Elde kalan bir bütün bir de yarım Matsa'yla şu beraha [İbranice olarak] söylenir:*

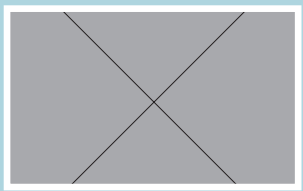
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ, עַל אֲכִילַת מַצָּה׃

Baruh Ata A-do-nay E-lo-e-nu Meleh Aolam, Aşer Kideşanu Bemitsvotav, Vetsivanu Al Ahilat Matsa	Bizi emirleriyle kutsayan ve bize Matsa yenmesi üzerine emir veren, Evrenin Kralı, Sen, Tanrı'mız Aşem; Mübareksin

- *Bunun ardından, konuşmadan, hem bütün hem de yarım Matsa'dan parçalar kırılır, [sadece] tuza batırılır ve "sola yaslanarak" yenir. Sola yaslanılmamışsa yükümlülük yerine gelmiş sayılmaz; ve baştan yenmelidir, ama beraha söylenmez.*
- *Seder'in yöneticisi her iki matsadan parçaları diğerlerine dağıtmalı, ilk olarak bunlar yenmelidir. Herkes her iki Matsa'dan da birer parça alıp bunları birlikte yer. Bir bütün bir de yarım Matsa'da herkese yetecek miktarın olmadığı açıktır. Bu sebeple gereken miktar, tepsiden başka Matsalar'la tamamlanır.*
- *Matsa'nın yenmesi sırasında konuşmamaya özen gösterilmelidir. Bu, hem beraha ile hem de sağlıkla ilgilidir.*
- *Yaşlı ya da hasta biri matsayı bu şekliyle yemekte güçlük çekiyorsa, suyla ıslatabilir. Gerektiği takdirde onu yumuşatacak bir yemek suyunda biraz bırakabilir. Ama sıvı miktarının az olmasına dikkat edilmelidir.*

MAROR מרור

- *En az Kazayit ölçüsünde marul alınır ve Haroset'e bandırılır. Ayrıca kaşıkla Haroset sürülmemeli, aksine marul, yenmeden önce biraz silkelenmelidir. Zira burada asıl olan maruldur.*
- *Matsada olduğu gibi beraha **(Al Ahilat Maror)** yine evin reisi tarafından söylenir ve diğerleri "**Amen**" cevabını verdikten sonra yerler.*
- *Haroset'e batırılmadan yenmişse, batırılır ve yenir. Ancak tekrar beraha söylenmez.*
- *Marulun yaprakları taze olmalıdır. Kuru marul bu mitsvaya uygun değildir. Aynı şekilde turşu halindeki bir yaprak uygun değildir.*
- *Karpas sırasında "Bore Peri Aadama" berahası söylenmiş olduğu için, burada ayrıca bu beraha söylenmez. Sadece beraha [İbranice olarak] söylenir ve ara verilmeden yenir.*

Maror… Tomaran de la liçugua i entinyiran en el Haroset, i antes komerlo diran:

Herkes biraz marul alsın ve Haroset'e bandırsın. Yemeden önce şöyle desin:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מָרוֹר:

Baruh Ata A-do-nay E-lo-e-nu Meleh Aolam, Aşer Kideşanu Bemitsvotav, Vetsivanu Al Ahilat Maror	Bizi emirleriyle kutsayan ve bize Maror yenmesi üzerine emir veren, Evrenin Kralı, Sen, Tanrı'mız Aşem; Mübareksin

- *Marul yenirken sola yaslanılmaz.*
- *Marulu yerken kölelik sırasında Bene-Yisrael'in hayatlarının nasıl acılaştırıldığını hatırlamak gerekir.*
- *Hasta bir kişi, marul yiyemiyorsa sadece 12gr. yiyebilir. Onu da yiyemiyorsa, hiç beraha söylemeden biraz marul çiğner.*

KOREH כורך

- *Herkese, henüz kullanılmamış olan alttaki tam Matsa'dan birer parça ve Kazayit kadar marul dağıtılır. Burada yenmesi gereken Matsa miktarı da Kazayit kadar olduğu için, herkes başka bir Matsa parçasıyla bu miktarı tamamlar. Bu ikisi sandviç halinde Haroset'e bandırılır.*
- *Gereken miktarı yiyemeyen bir kişi daha az yiyebilir.*
- *Bu kez marulun üzerindeki Haroset'i silkelemeye gerek yoktur; ama kaşıkla Haroset sürülmemelidir.*
- *Sandviç'e kereviz yaprağı ya da başka bir şey koyulmaz. Koyan kişilerin uyarılması gerekir.*

Koreh... Tomaran la Matsa de abaşo ke esta sana i de la liçugua, i un partida de haroset, i antes de komerlos diran.
Herkes alttaki tam Matsa'dan bir parça, biraz marul, biraz da Haroset alsın ve bunları yemeden önce şöyle desin:

זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ, כְּהִלֵּל הַזָּקֵן שֶׁהָיָה כּוֹרְכָן וְאוֹכְלָן בְּבַת אַחַת, לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר
עַל מַצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלוּהוּ׃

Zeher Lamikdaş Keilel Azaken Şeaya Korehan Veohelan Bevat Ahat. Pesah Matsa Umaror Lekayem Ma Şeneemar "Al Matsot Umrorim Yoheluu".

Pasukta "Pesah korbanını Matsa ve Maror'la yemelidirler" sözleriyle söyleneni yerine getirmek için, Pesah korbanı, Matsa ve Maror'u birlikte sarıp yemeyi adet edinmiş olan İlel Azaken'in tarzına göre hazırlanan bu sandviç,
Bet-Amikdaş'ın anısınadır.

- *Sandviç bu sözler söylendikten sonra **sola yaslanarak** yenir. Ancak unutularak sola yaslanmadan yendiyse, tekrarlamaya bu kez gerek yoktur. Yine de, yapılırsa iyidir.*
- *Bazı yerlerde sandviçten sonra yumurta yeme adeti vardır. Bunu yerken: "**Zeher Lekorban Hagiga** - Hagiga[=Kutlama] korbanının anısına" denir. Herkes kendi geleneğine göre uygulamasını yapar.*

Sandviç

Sandwich kontu John Montagu kumar oynarken vakit kaybetmemek amacıyla iki ekmek dilimi arasına bir şeyler yerleştirerek sandviçi "keşfetmeden" yüzyıllar önce, buna benzer bir uygulamanın Yahudiler'de varolduğunu görmekteyiz. Tora'daki "*Matsa ve Maror'la yemelidirler*" (Şemot 12:8) şeklindeki pasuktan yola çıkan İlel Azaken, Pesah korbanının etini Matsa ve Maror'la bir arada sarar ve yerdi. Diğer bazı Hahamlar ise etin, Matsa'nın ve Maror'un ayrı yenmesi gerektiği görüşündeydiler. Bu iki farklı görüş arasında son bir karar çıkarılmadığından, öncelikle Matsa ve Maror'u ayrı ayrı yiyerek diğer Hahamlar'ın görüşünü yerine getirir, sonra da bu sandviçle İlel Azaken'in adetini uygularız ve böylece her iki görüşe uygun davranmış oluruz.

Bet-Amikdaş'ın yıkılışından beri, sandviçimizde korban eti yer almamaktadır. Dolayısıyla tıpkı içi boş bir dürüm yermiş gibi yediğimiz "etsiz sandviç", sadece İlel'in adetini değil, Bet-Amikdaş'ın yıkılışını da hatırlamamızı sağlar.

ŞULHAN OREH שלחן עורך

Ordenaran la meza i senaran
Masa düzenlenir ve bayram yemeği yenir

- *"Bayramında neşelenmelisin" mitsvasını yerine getirmek için balık ve et yemeye gayret edilir.*
- *Yemek sırasında **sola yaslanmaya** gerek yoktur. Ancak yapan kişi makbul sayılır. Yine de bu şekilde yemek yerken konuşmak sağlık için tehlike oluşturabileceğinden konuşmamak en iyisidir.*
- *Yemek yerken, en sonda Afikomin [yani 27gr. Matsa] yeneceği akılda bulundurulmalı ve midede yer bırakılmalıdır. Afikomin'i yememek için, "şişkinlik" yeterli bir sebep değildir. Zira aşırı yemek, "yemek" değildir. [Genel bir yeme kuralı olarak, kişi, midesinin alabileceğinin 2/3'ünden fazlasını yememeye özen göstermelidir.]*

Dünyadan Zevk Almak

Bir yandan kutsiyet basamaklarında tırmanmaktan bahsederken, Seder gecesi ile ilgili mitsvalardan bir tanesinin "bir bayram yemeği yemek" olması biraz garip görünmektedir. Bunun sebebi, Yahudilik'in fiziksel dürtüler ve maddi gereksi- nimlere bakış açısının, diğer inançlara göre temel bir farklılık göstermesidir. Yahudi dini liderleri bekar değildirler, bütün günü bir dağın tepesinde meditasyonla da geçirmezler. Fiziksel gereksi- nimleri inkar edip gözardı etmenin aksine, Yahudilik ziyafet ve evlilik ilişkilerinin önemini vurgular.

Tanrı bu şekilde olmasını istemektedir. Kanıt mı? Tanrı besin tabletleri (ya da protein hapları) yaratmak ve besin ihtiyacımızı bu şekilde karşılamak varken, birçok tad ve renk yaratmış! Portakal, çilek, çikolata, muz, mango. Neden? Çünkü Tanrı, insanların, yaratmış olduğu bu dünyadan zevk almalarını istemektedir! Adam ve Hava'nın ilk yerleştirildikleri yerin ismi Gan Eden'di - yani tam anlamıyla "Zevk Bahçesi".

Talmud, ölüp Gökler'e çıkan bir kişiye ilk sorulacak sorulardan birinin "Bu dünyanın ürünlerinden yararlandın mı?" olacağını belirtir. Seder gecesinde bir bayram yemeği yiyerek, kendimize, asıl özgürlüğün, hayattan kaçmak değil, onu kutsal hale getirmek olduğunu öğretiriz.

TSAFUN צפון

- *Yemeğin bitiminde evin reisi, masa örtüsünün altına gizlenmiş olan yarım Matsa'dan herkese parçalar dağıtır.*
- *Yenmesi gereken Matsa miktarı yine Kazayit kadardır. Dolayısıyla bu miktarın tamamlanması için başka Matsa parçaları kullanılır.*

Tomaran la medya Matsa ke esta debaşo de los manteles, i daran a kada uno kuanto una zeytuna, i antes de komerlo diran:

Örtünün altındaki yarım Matsa alınır ve herkese birer zeytin kadar [=Kazayit] verilir. Yenmeden önce şu cümle söylenir:

זֵכֶר לְקָרְבַּן פֶּסַח אֲפִיקוֹמָן הַנֶּאֱכָל עַל הַשָּׂבָע:

Zeher LeKorban Pesah Afikoman, Aneehal Al Asova	Tok karnına yenen Afikomin/Korban Pesah'ın anısına

- *Afikomin parçası sola yaslanarak yenmelidir. Bu yapılmadıysa, baştan ve yaslanarak yenmelidir.*
- *Afikomin geceyarısından önce yenmelidir. Ancak bu vakit geçmişse de yükümlülük yerine getirilmiş sayılır [Geceyarısı, gün doğuşu ile batışı arasındaki sürenin tam ortasına 12 saat eklenerek hesaplanır].*
- *Afikomin'in yenmesinin ardından sabaha kadar başka bir şey yenmemelidir. Bundan sonra içilecek olan iki bardak şarabın dışında da alkollü içki içilmez. Fakat çay ya da kahve içmekte mahsur yoktur.*

Gizli

Anlam bakımından "*Tsafun*", "gizli" demektir ve masa örtüsünün altına gizlenmiş olan Matsa parçasını ifade eder. Tsafun, ağız tadı olarak yemeğin sonunda yenmek üzere ayrılmış Matsa'yı yediğimiz zamandır. Genelde bu, çocuklarla "çocuklar"ın (!), çalınan Afikomin karşılığında alınacak hediye konusunda yaptıkları pazarlığın gerçekleştiği zamandır.

Her şeyden önce, bu pazarlık konusuna karşı olan birçok otoritenin olduğunu belirtmekte yarar vardır. Bu bakış açısına göre çocuklar çalma fiiline alıştırılmamalıdır. Diğer yandan, çocukların Afikomin'i "çalmaya" çalışmasının, sadece, uzun Seder boyunca ilgilerinin devamlı olarak canlı kalabilmesi amacını taşıdığını unutmamamız gerektiğini söyleyenler de vardır. Hangi yönden bakarsanız bakın, sonucun pozitif yönüyle değerlendirilmesi gereklidir.

BAREH ברך

***Bareh…** İnçiran los vazos de vino i diran la beraha despues de komer*

Şarap kadehleri doldurulur ve yemek sonrası beraha söylenir

- *Eller yıkanır. Bu, "**Mayim Aharonim** - Sondaki Su" terimiyle adlandırılır ve her Birkat Amazon okunuşundan önce yapılması gerekli olan bir işlemdir.*
- *Afikomin yemeyi unutan bir kişi, ellerini yıkamış ama Birkat Amazon'a henüz başlamamışsa, o sırada yer.*
- *Bardaklar temizse bile suyla çalkalandıktan sonra üçüncü kez şarapla tamamen doldurulur.*
- *Bardak iki elle alınır; sağ ele geçirilerek masadan en az 10cm. yüksekte tutulur ve Birkat Amazon okunur. Bu sırada dik oturulmalıdır.*
- *Birkat Amazon'da "**Yaale Veyavo**" eklemesinin bulunduğunu unutmamalıdır. Unuttuysa ve hemen ardındaki berahada "Baruh Ata AD…" dedikten sonra cümleyi bitirmeden hatırladıysa "**Lamedeni Hukeha**" sözlerini söyler ve Yaale Veyavo'ya geri döner. Bundan sonra hatırladıysa, "**Baruh Ata A-do-nay E-lo-e-nu Meleh Aolam, Aşer Natan Yamim Tovim Leamo Yisrael Lesason Ulsimha, Et Yom Hag Amatsot Aze Et Yom Tov Mikra Kodeş Aze. Baruh Ata A-do-nay Mekadeş Yisrael Veazemanim**" berahasını okur ve devam eder. Eğer bir sonraki berahaya başlayıp "Meleh Aolam" sözlerini söyledikten sonra devam etmeden hatırlarsa, yukarıdaki berahayı okurmuş gibi devam eder ve Birkat Amazon'u sürdürür. Ama bundan da sonra hatırladıysa, Birkat Amazon'a, elinde şarap bardağıyla baştan başlamalıdır. Bu kurallar erkekler ve kadınlar için eşittir.*

Zimun

*Seder masasında üç veya daha fazla erkek varsa "**Zimun** - (Berahaya) Davet" gerçekleştirilir. Liderliği genelde misafir, yoksa evin reisi yapar. Diğerleri cevap verir. Zimun şöyledir:*

וְבָרֵךְ (כשיש מנין אֱלֹהֵינוּ) שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ. המסובים עונים: בָּרוּךְ
(כשיש מנין: אֱלֹהֵינוּ) שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ.
והמזמן חוזר: בָּרוּךְ (במנין: אֱלֹהֵינוּ) שֶׁאָכַלְנוּ מִשֶּׁלּוֹ וּבְטוּבוֹ חָיִינוּ.

Lider: Nevareh [*on ya da fazla erkek varsa*: E-lo-e-nu] Şeahalnu Mişelo. *Diğerleri*: Baruh [E-lo-e-nu] Şeahalnu Mişelo Uvtuvo Agadol Hayinu. *Lider*: Baruh [E-lo-e-nu] Şeahalnu Mişelo Uvtuvo Agadol Hayinu.	Lider: [Tanrı'yı] Mübarek kılalım; çünkü O'na ait olandan yedik. Diğerleri: Kendisine ait olandan yediğimiz [Tanrı] Mübarektir ve O'nun büyük iyiliği sayesinde yaşamaktayız. Lider: Kendisine ait olandan yediğimiz [Tanrı] Mübarektir ve O'nun büyük iyiliği sayesinde yaşamaktayız.

ב רוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הָאֵל
הַזָּן אוֹתָנוּ וְאֶת הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּטוּבוֹ, בְּחֵן
בְּחֶסֶד בְּרִיוַח וּבְרַחֲמִים רַבִּים. נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל
בָּשָׂר, כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: וּבְטוּבוֹ הַגָּדוֹל תָּמִיד
לֹא חָסַר־לָנוּ וְאַל יֶחְסַר לָנוּ מָזוֹן תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד כִּי הוּא אֵל
זָן וּמְפַרְנֵס לַכֹּל וְשֶׁלְחָנוֹ עָרוּךְ לַכֹּל, וְהֵתְקִין מִחְיָה וּמָזוֹן לְכָל
בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא בְּרַחֲמָיו וּבְרוֹב חֲסָדָיו, כָּאָמוּר: פּוֹתֵחַ אֶת
יָדֶךָ וּמַשְׂבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, הַזָּן אֶת הַכֹּל:

נ וְדֶה לְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ
אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה, בְּרִית וְתוֹרָה,
חַיִּים וּמָזוֹן, עַל שֶׁהוֹצֵאתָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם,
וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עֲבָדִים, וְעַל בְּרִיתְךָ שֶׁחָתַמְתָּ
בִּבְשָׂרֵנוּ, וְעַל תּוֹרָתְךָ שֶׁלִּמַּדְתָּנוּ, וְעַל חֻקֶּיךָ רְצוֹנְךָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ,
וְעַל חַיִּים וּמָזוֹן שֶׁאַתָּה זָן וּמְפַרְנֵס אוֹתָנוּ:
וְעַל הַכֹּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ וּמְבָרְכִים אֶת שִׁמְךָ,
כָּאָמוּר: וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ
הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמָּזוֹן:

ך חֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ,
וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ, וְעַל הַר צִיּוֹן מִשְׁכַּן
כְּבוֹדֶךָ, וְעַל הֵיכָלֶךָ וְעַל מְעוֹנֶךָ וְעַל דְּבִירֶךָ,
וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ
עָלָיו. אָבִינוּ, רְעֵנוּ זוּנֵנוּ פַּרְנְסֵנוּ כַלְכְּלֵנוּ הַרְוִיחֵנוּ, הַרְוַח לָנוּ מְהֵרָה
מִכָּל־צָרוֹתֵינוּ,

Birkat Amazon

Baruh Ata A-do-nay E-lo-e-nu Meleh Aolam AE-l Azan Otanu Veet Aolam Kulo Betuvo Behen Behesed Uvrahamim. U Noten Lehem Lehol Basar Ki Leolam Hasdo, Uvtuvo Agadol Tamid Lo Hasar Lanu Veal Yehsar Lanu Mazon Tamid Leolam Vaed. Ki U E-l Zan Umfarnes Lakol Veşulhano Aruh Lakol Veitkin Mihya Umazon Lehol Beriyotav Aşer Bara Berahamav Uvrov Hasadav; Kaamur "Poteah Et Yadeha Umasbia Lehol Hay Ratson". Baruh Ata A-do-nay, Azan Berahamav Et Akol.

Bizi ve bütün dünyayı iyiliği ile, güzellikle, nezaketle, ve merhametle besleyen Evrenin Kralı, Sen, Tanrımız Aşem; Mübareksin. Tanrı Bütün canlılara ekmek verir, çünkü Şefkati ebedidir. Ve büyük İyiliği sebebiyle, yemeğimizi hiçbir zaman eksik etmemiştir ve sonsuza dek hiç bir zaman eksik etmeyecektir. Çünkü O, herkesi besleyen ve herkesin geçimini sağlayan Tanrı'dır ve O'nun masası herkes için kurulmuştur. O, merhameti ve iyiliklerinin çokluğu ile yaratmış olduğu tüm yarattıkları için gıda ve yemek hazırlar. Pasukta söylendiği gibi: "Elin'i açar ve tüm yaşayanları isteklerine göre doyurursun" (Teilim 145:16) Merhametiyle herkesi doyuran Sen, Aşem; Mübareksin.

Node Leha A-do-nay E-lo-e-nu Al Şeinhalta Laavotenu Erets Hemda Tova Urhava Berit Vetora Hayim Umazon Al Şeotsetanu Meerets Mitsrayim Ufditanu Mibet Avadim Veal Beriteha Şehatamta Bivsarenu Veal Torateha Şelimadtanu Veal Huke Retsonah Şeodatanu Veal Hayim Umazon Şeata Zan Umfarnes Otanu. Veal Akol A-do-nay E-lo-e-nu Anahnu Modim Lah Umvarehim Et Şimha; Kaamur: "Veahalta Vesavata Uverahta Et A-do-nay E-lo-e-ha Al Aarets Atova Aşer Natan Lah". Baruh Ata A-do-nay; Al Aarets Veal Amazon.

Sana - Tanrımız - atalarımıza miras olarak bahşettiğin, arzulanan, iyi ve ferah toprak için; bizimle yaptığın ebedi anlaşma ve verdiğin Tora için; bahşettiğin yaşam ve besin için; bizi Mısır ülkesinden çıkarttığın ve kölelik evinden kurtardığın için; bedenimize mühürlediğin antlaşman için; bize öğrettiğin Toran ve bize bildirdiğin, İsteğin'i ifade eden kanunlar için; hayat; bizi doyurduğun ve bize sağladığın yemek için şükranlarımızı sunarız. Ve bütün bunlar için - Tanrımız - Sana teşekkürlerimizi sunarız, ve İsmin'i mübarek kılarız. Pasukta söylendiği gibi: "Yiyeceksin, doyacaksın ve Tanrın Aşem'i sana vermiş olduğu iyi ülke için mübarek kılacaksın" (Devarim 8:10) Sen Aşem; bize sağladığın ülke ve besin sebebiyle; Mübareksin.

Rahem A-do-nay E-lo-e-nu Alenu Veal Yisrael Amah Veal Yeruşalayim İrah Veal Ar Tsiyon Mişkan Kevodah Veal Ehalah Veal Meonah Veal Devirah Veal Abayit Agadol Veakadoş Şenikra Şimha Alav. Avinu Reenu Zunenu Parnesenu Kalkelenu Arvihenu Arvah Lanu Meera Mikol Tsarotenu.

Bizlere ve Halkın Yisrael'e, Şehrin Yeruşalayim'e, Onurun'u barındırdığın Tsiyon Dağı'na, Sarayın'a, İkamet Yerin'e, ve Tapınağın'a, ve İsmin'in beraber anıldığı büyük ve kutsal Evin'e merhamet et, ey Tanrımız! Babamız! Bizi gözet, besle, ihtiyaçlarımızı karşıla, destekle, ferahlat, tüm sıkıntılarımızdan kurtararak hemen refaha kavuştur.

וְנָא אַל תַּצְרִיכֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לִידֵי מַתְּנוֹת בָּשָׂר וָדָם וְלֹא לִידֵי הַלְוָאָתָם, אֶלָּא לְיָדְךָ הַמְּלֵאָה וְהָרְחָבָה הָעֲשִׁירָה וְהַפְּתוּחָה. יְהִי רָצוֹן שֶׁלֹּא נֵבוֹשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא נִכָּלֵם לָעוֹלָם הַבָּא, וּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ תַּחֲזִירֶנָּה לִמְקוֹמָהּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ:

Şabat ise bu bölüm okunur:

רְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וּבְמִצְוַת יוֹם הַשְּׁבִיעִי, הַשַּׁבָּת הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ הַזֶּה, כִּי יוֹם גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ הוּא מִלְּפָנֶיךָ. נִשְׁבּוֹת בּוֹ וְנָנוּחַ בּוֹ וְנִתְעַנֵּג בּוֹ כְּמִצְוַת חֻקֵּי רְצוֹנֶךָ, וְאַל־תְּהִי צָרָה וְיָגוֹן בְּיוֹם מְנוּחָתֵנוּ, וְהַרְאֵנוּ בְּנֶחָמַת צִיּוֹן בְּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, כִּי אַתָּה הוּא בַּעַל הַנֶּחָמוֹת. וְהַגֶּם שֶׁאָכַלְנוּ וְשָׂתִינוּ חָרְבָּן בֵּיתְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ לֹא שָׁכַחְנוּ. אַל תִּשְׁכָּחֵנוּ לָנֶצַח וְאַל תִּזְנַחֵנוּ לָעַד, כִּי אֵל מֶלֶךְ גָּדוֹל וְקָדוֹשׁ אַתָּה:

אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יַעֲלֶה וְיָבוֹא, וְיַגִּיעַ וְיֵרָאֶה, וְיֵרָצֶה וְיִשָּׁמַע וְיִפָּקֵד וְיִזָּכֵר זִכְרוֹנֵנוּ וְזִכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ, זִכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ, וְזִכְרוֹן מָשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עַבְדֶּךָ, וְזִכְרוֹן כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, לְפָנֶיךָ, לִפְלֵיטָה לְטוֹבָה, לְחֵן לְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים, לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם , בְּיוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה, בְּיוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה לְרַחֵם בּוֹ עָלֵינוּ וּלְהוֹשִׁיעֵנוּ, זָכְרֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה, וּפָקְדֵנוּ בוֹ לִבְרָכָה, וְהוֹשִׁיעֵנוּ בוֹ לְחַיִּים טוֹבִים. בִּדְבַר יְשׁוּעָה וְרַחֲמִים, חוּס וְחָנֵּנוּ וַחֲמֹל וְרַחֵם עָלֵינוּ, וְהוֹשִׁיעֵנוּ כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ, כִּי אֵל מֶלֶךְ חַנּוּן וְרַחוּם אָתָּה:

Vena Al Tatsrihenu A-do-nay E-lo-e-nu Lide Matenot Basar Vadam Velo Lide Alvaatam; Şematenatam Meuta Veherpatam Meruba; Ella Leyadeha Amelea Vearhava, Aaşira Veapetuha. Yei Ratson Şelo Nevoş Baolam Aze Velo Nikalem Leolam Aba. Umalhut Bet David Meşihah Tahazirena Limkoma Bimera Veyamenu.

Ve lütfen - Tanrımız - bizi ne insanların hediyelerine, ne de borçlarına muhtaç etme. Çünkü onların verdikleri az, külfetleri ise çoktur. Yalnızca Senin, dolu, ferah, zengin ve açık eline muhtaç olalım. İsteğin öyle olsun ki; ne bu dünyada utanalım, ne de gelecek dünyada utandırılalım. Ve Senin meshedilmiş kulun David'in kraliyet hanedanını layık olduğu yerine çabuklukla ve günümüzde döndür.

Şabat ise bu bölüm okunur:

Retse Veahalitsenu A-do-nay E-lo-e-nu Bemitsvoteha Uvmitsvat Yom Aşevii Aşabat Agadol Veakadoş Aze. Ki Yom Ze Gadol Vekadoş U Milefaneha. Nişbot Bo Venanuah Bo Kemitsvat Huke Retsonah Veal Tei Tsara Veyagon Beyom Menuhatenu Vearenu Benehamat Tsiyon Bimera Veyamenu. Ki Ata U Baal Anehamot Veaf Al Pi Şeahalnu Veşatinu, Horban Beteha Agadol Veakadoş Lo Şahahnu. Al Tişkahenu Lanetsah Veal Tiznahenu Laad. Ki E-l Meleh Gadol Vekadoş Ata.

Şabat ise:

Ey Tanrımız; tüm emirlerinle ve özellikle, 'yedinci gün' olan bu büyük ve kutsal Şabat'la ilgili emrinle bizleri güçlendirmek Seni memnun etsin. Çünkü bu gün Senin önünde büyük ve kutsal bir gündür. O günde, Senin İsteğin'i ifade eden kanunların emrettiği gibi dinlenip o günden zevk alalım. Bu dinlenme gününde elem ve sıkıntı olmasın. Ve bize peygamberlerimizin teselli sözlerinin gerçekleşmesini hemen ve günümüzde göster. Çünkü Sen Tesellilerin Efendisi'sin. Ve her ne kadar yiyip içtiysek de, Senin büyük ve kutsal Mabedin'in yıkılışını unutmuş değiliz. Bu nedenle bizi sonsuza dek unutma ve hiç terketme, çünkü Sen, büyük ve kutsal Kral ve Tanrı'sın.

E-lo-e-nu V'E-lo-e Avotenu Yaale Veyavo Yagia Yerae Veyeratse Yişama Yipaked Veyizaher Zihronenu Vezihron Avotenu, Zihron Yeruşalayim İrah Vezihron Maşiah Ben David Avdah Vezihron Kol Ameha Bet Yisrael Lefaneha, Lifleta Letova, Lehen, Ulhesed Ulrahamim Lehayim Tovim Ulşalom, Beyom Hag Amatsot Aze Uvyom Tov Mikra Kodeş Aze Lerahem Bo Alenu Uloşienu. Zohrenu A-do-nay E-lo-e-nu Vo Letova, Ufokdenu Vo Livraha, Veoşienu Vo Lehayim Tovim Bidvar Yeşua Verahamim. Hus Vehonenu Vahamol Verahem Alenu Veoşienu. Ki Eleha Enenu, Ki E-l Meleh Hanun Verahum Ata.

Ey Tanrımız ve atalarımızın Tanrısı! Hatıramız ve atalarımızın hatırası, Şehrin Yeruşalayim'in hatırası, kulun David'in soyundan gelecek Maşiah'ın hatırası, tüm halkının hatırası, Yisrael Evi'nin hatırası - bu Matsalar Bayramı'nda, bu kutsal bayram gününde bize merhamet etmen ve bizi kurtarman için; kurtarış, iyilik, güzellik, nezaket, merhamet, iyi yaşam ve barış için - yükselsin, gelsin, erişsin, fark edilsin, istekle karşılansın, duyulsun, dikkate alınsın ve hatırlansın. Ey Tanrımız Aşem; bizleri bu günde iyilik için hatırla, bizleri bu günde beraha için dikkate al, ve bizleri bu günde iyi yaşam için kurtar. Bizlere kurtuluş ve merhamet sözleriyle acı ve şefkat duy, bizlere merhamet et ve bizleri kurtar. Zira gözlerimiz sana çevrilidir; çünkü Sen Şefkatli ve Merhametli Kral ve Tanrı'sın.

וְתִבָּנֶה יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, בּוֹנֵה יְרוּשָׁלָיִם, אָמֵן.

ב רוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הָאֵל
אָבִינוּ, מַלְכֵּנוּ, אַדִּירֵנוּ, בּוֹרְאֵנוּ, גּוֹאֲלֵנוּ,
קְדוֹשֵׁנוּ, קְדוֹשׁ יַעֲקֹב, רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל,
הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב לַכֹּל, שֶׁבְּכָל־יוֹם וָיוֹם
הוּא הֵטִיב לָנוּ, הוּא מֵטִיב לָנוּ, הוּא יֵיטִיב לָנוּ, הוּא גְמָלָנוּ,
הוּא גּוֹמְלֵנוּ, הוּא יִגְמְלֵנוּ לָעַד חֵן וָחֶסֶד וְרַחֲמִים וְרֶוַח וְהַצָּלָה
וְכָל־טוּב: (השומעים יענו אמן) הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁתַּבַּח עַל כִּסֵּא כְבוֹדוֹ.
הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁתַּבַּח בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ. הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁתַּבַּח בָּנוּ
לְדוֹר דּוֹרִים. הָרַחֲמָן הוּא קֶרֶן לְעַמּוֹ יָרִים. הָרַחֲמָן הוּא יִתְפָּאַר
בָּנוּ לָנֶצַח נְצָחִים. הָרַחֲמָן הוּא יְפַרְנְסֵנוּ בְּכָבוֹד וְלֹא בְּבִזּוּי, בְּהֶתֵּר
וְלֹא בְּאִסּוּר, בְּנַחַת וְלֹא בְצַעַר. הָרַחֲמָן הוּא יִתֵּן שָׁלוֹם בֵּינֵינוּ.
הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁלַח בְּרָכָה רְוָחָה וְהַצָּלָחָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ.
הָרַחֲמָן הוּא יַצְלִיחַ אֶת־דְּרָכֵינוּ. הָרַחֲמָן הוּא יִשְׁבֹּר עֹל הַגּוֹיִם
מֵהֵרָה מֵעַל צַוָּארֵנוּ. הָרַחֲמָן הוּא יוֹלִיכֵנוּ מְהֵרָה קוֹמְמִיוּת לְאַרְצֵנוּ.
הָרַחֲמָן הוּא יִרְפָּאֵנוּ רְפוּאָה שְׁלֵמָה, רְפוּאַת הַנֶּפֶשׁ וּרְפוּאַת הַגּוּף.
הָרַחֲמָן הוּא יִפְתַּח לָנוּ אֶת־יָדוֹ הָרְחָבָה. הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ
כָּל־אֶחָד וְאֶחָד מִמֶּנּוּ בְּשֵׁמוֹ הַגָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרְכוּ אֲבוֹתֵינוּ
אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, בַּכֹּל מִכֹּל כֹּל, כֵּן יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ יַחַד בְּרָכָה
שְׁלֵמָה, וְכֵן יְהִי רָצוֹן וְנֹאמַר אָמֵן.

Vetivne Yeruşalayim İr Akodeş Bimera Veyamenu.
Baruh Ata A-do-nay Bone Berahamav Binyan Yeruşalayim İr Akodeş - Amen.
Baruh Ata A-do-nay E-lo-e-nu Meleh Aolam Laad AE-l, Avinu, Malkenu, Adirenu, Boreenu, Goalenu, Kedoşenu, Kedoş Yaakov, Roenu, Roe Yisrael, Ameleh Atov Veametiv Lakol, Şebehol Yom Vayom U Etiv Lanu, U Metiv Lanu, U Yetiv Lanu, U Gemalanu, U Gomelenu, U Yigmelenu Laad Hen Vahesed Verahamim Verevah Veatsala Vehol Tov [*dinleyenler*: Amen].
Arahman U Yiştabah Al Kise Kevodo.
Arahman U Yiştabah Başamayim Uvaarets. Arahman U Yiştabah Banu Ledor Dorim. Arahman U Keren Leamo Yarim.
Arahman U Yitpaar Banu Lanetsah Netsahim.
Arahman U Yefarnesenu Behavod Velo Bevizuy, Beeter Velo Beisur, Benahat Velo Betsaar, Berevah Velo Betsimtsum.
Arahman U Yiten Şalom Benenu.
Arahman U Yişlah Beraha Revaha Veatslaha Behol Maase Yadenu.
Arahman U Yatsliah Et Derahenu.
Arahman U Yişbor Ol Galut Meera Meal Tsavarenu.
Arahman U Yolihenu Meera Komemiyut Leartsenu.
Arahman U Yirpaenu Refua Şelema; Refuat Anefeş, Urfuat Aguf.
Arahman U Yiftah Lanu Et Yado Arehava.
Arahman U Yevareh Kol Ehad Veehad Mimenu Bişmo Agadol, Kemo Şenitbarehu Avotenu Akedoşim Avraam Yitshak Veyaakov, Bakol Mikol Kol; Ken Yevareh Otanu Yahad Beraha Şelema Vehen Yei Ratson Venomar "Amen".

Ve Şehrin, Kutsal Şehir Yeruşalayim'i çabuklukla ve günümüzde inşa et.]
Kutsal Şehir Yeruşalayim'i merhametiyle inşa eden Sen, Aşem; Mübareksin - Amen.
Tanrı, Babamız, Kralımız, Kudretli Olan, Yaratıcımız, Kurtarıcımız, Kutsalımız, Yaakov'u Kutsal Kılan, Çobanımız, Yisrael'in Çobanı, Kral, İyi ve herkese iyilik yapan Evrenin Kralı, Sen, Tanrımız Aşem; Daima Mübareksin! Çünkü Tanrı her gün ve gün bize iyilik etmiştir, bize iyilik etmektedir, bize iyilik edecektir; bize bolluk vermiştir, bize bolluk vermektedir, bize sonsuza dek güzellik, ve nezaket, ve merhamet, ve rahatlık, ve kurtarılma ve hep iyi ile bolluk verecektir (*dinleyenler*: Amen).
Merhametli Olan, Onur Tahtı'nda methedilsin. Merhametli Olan, göklerde ve yerde methedilsin. Merhametli Olan, bizim tarafımızdan nesiller boyu methedilsin.
Merhametli Olan, Halkı'nın eğik başını kaldırsın.
Merhametli Olan, sonsuzluğa dek tarafımızdan onurlandırılsın.
Merhametli Olan, utançla değil, onurla; yasakla değil, izinle; sıkıntıyla değil, rahatlıkla; darlıkla değil genişlikle bizlere geçim sağlasın.
Merhametli Olan, aramızda barışı tesis etsin.
Merhametli Olan, ellerimizin tüm ürününe bereket, rahatlık ve başarı göndersin.
Merhametli Olan, yolumuzu başarılı kılsın.
Merhametli Olan, sürgün boyunduruğunu hemen boynumuzun üzerinden kırsın.
Merhametli Olan, ülkemizi çabuklukla kurmamız için bizlere rehberlik etsin.
Merhametli Olan, bizleri tam sağlıkla - hem ruh sağlığı hem beden sağlığıyla - iyileştirsin;.
Merhametli Olan, elini geniş bir şekilde açsın.
Merhametli Olan, her birimizi, tıpkı Kutsal Atalarımız Avraam, Yitshak ve Yaakov'a yapmış olduğu gibi, her şeyde, her şeyden, her şeyle mübarek kılsın. Aynı şekilde bizleri beraberce, tam bir beraha ile mübarek kılsın. Ve Tanrı'nın İsteği böyle olsun ve 'Amen' diyelim.

הָרַחֲמָן הוּא יִפְרֹשׂ עָלֵינוּ סֻכַּת שְׁלוֹמוֹ.

Şabat ise:

בשבת הָרַחֲמָן הוּא יַנְחִילֵנוּ עוֹלָם שֶׁכֻּלּוֹ שַׁבָּת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים.

הָרַחֲמָן הוּא יַנְחִילֵנוּ יוֹם שֶׁכֻּלּוֹ טוֹב:

הָרַחֲמָן הוּא יִשַּׁע תּוֹרָתוֹ וְאַהֲבָתוֹ בְּלִבֵּנוּ, וְתִהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פָּנֵינוּ לְבִלְתִּי נֶחֱטָא.

[Bir misafir bu bölümü okur:

אורח מברך את בעל הבית:

הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ אֶת הַשֻּׁלְחָן הַזֶּה שֶׁאָכַלְנוּ עָלָיו וִיסַדֵּר בּוֹ כָּל מַעֲדַנֵּי עוֹלָם, וְיִהְיֶה כְּשֻׁלְחָנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ כָּל־רָעֵב מִמֶּנּוּ יֹאכַל וְכָל־צָמֵא מִמֶּנּוּ יִשְׁתֶּה, וְאַל־יֶחְסַר מִמֶּנּוּ כָּל־טוּב לָעַד וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים, אָמֵן. הָרַחֲמָן הוּא יְבָרֵךְ אֶת בַּעַל הַבַּיִת הַזֶּה וּבַעַל הַסְּעֻדָּה הַזֹּאת, הוּא וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ בָּבָנִים שֶׁיִּחְיוּ וּבְנָכְסִים שֶׁיִּרְבּוּ. בָּרֵךְ יְהוָה חֵילוֹ וּפוֹעַל יָדָיו תִּרְצֶה וְיִהְיוּ נְכָסָיו וּנְכָסֵינוּ מֻצְלָחִים וּקְרוֹבִים לָעִיר, וְאַל יִזְדַּקֵּק לְפָנָיו וְלֹא לְפָנֵינוּ שׁוּם דְּבַר חֵטְא וְהִרְהוּר עָוֹן. וְיִהְיֶה שָׂשׂ וְשָׂמֵחַ כָּל־הַיָּמִים, בְּעֹשֶׁר וְכָבוֹד, מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. לֹא יֵבוֹשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא יִכָּלֵם לָעוֹלָם הַבָּא. אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

ה רַחֲמָן הוּא יְחַיֵּינוּ וְיזַכֵּנוּ וְיקָרְבֵנוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ וּלְבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וּלְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. מִגְדּוֹל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ, וְעֹשֶׂה־חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד־עוֹלָם:

Arahman U Yifros Alenu Sukat Şelomo.

[Şabat ise: Arahman U Yanhilenu Olam Şekulo Şabat Umnuha Lehaye Aolamim.]

Merhametli Olan, üzerimize barış çardağını gersin.

[Şabat ise: Merhametli Olan, bizim sonsuz yaşamda, tamamı Şabat ve huzurlu olan dünyayı miras almamızı sağlasın.]

Arahman U Yanhilenu Olam Şekulo Tov.

Merhametli Olan bizim her şeyiyle iyi olan dünyayı miras almamızı sağlasın.

Arahman U Yita Torato Veaavato Belibenu, Vetiye Yirato Al Panenu Levilti Neheta, Veyiyu Kol Maasenu Leşem Şamayim.

Merhametli Olan, kalbimize Torası'nı ve O'na yönelik sevgi tohumlarını eksin, ve O'na yönelik çekinme duygusu sürekli önümüzde olsun; ki günah işlemeyelim. Ve tüm işlerimiz Tanrı Adına olsun.

[Bir misafir bu bölümü okur: Arahman U Yevareh Et Aşulhan Aze Şeahalnu Alav Visader Bo Kol Maadane Olam, Veyiye Keşulhanu Şel Avraam Avinu. Kol Raev, Mimenu Yohal. Vehol Tsame, Mimenu Yişte. Veal Yehsar Mimenu Kol Tuv Laad Ulolme Olamim; Amen.
Arahman U Yevareh Baal Abayit Aze Uvaal Aseuda Azot, U Uvanav Veişto Vehol Aşer Lo. Bevanim Şeyihyu Uvinhasim Şeyirbu. Bareh A-do-nay Helo Ufoal Yadav Tirtse. Veyiyu Nehasav Unhasenu Mutslahim Ukrovim Lair. Veal Yizdakek Lefanav Velo Lefanenu Şum Devar Het Veirur Avon, Sas Vesameah Kol Ayamim Beoşer Vehavod Meata Vead Olam. Lo Yevoş Baolam Aze Velo Yikalem Leolam Aba. Amen; Ken Yei Ratson.]

[Misafir: Merhametli Olan, üzerinde yediğimiz ve dünyanın her türlü lezzetli yiyeceğiyle düzenlediği bu masayı mübarek kılsın. Bu sofra tıpkı Atamız Avraam'ın sofrası gibi olsun: aç olan herkes ondan yesin, susamış olan herkes ondan içsin. İyi olan hiçbir şey bu sofradan eksik olmasın. Amen.
Merhametli Olan, bu evin ve öğünün sahibini mübarek kılsın. Ona, çocuklarına, eşine ve bütün ailesine sağlık, mutluluk ve bereketli mal varlığı bağışlasın. "Tanrı onun servetini mübarek kılsın ve elinin tüm ürünlerini memnuniyetle kabul etsin" (Devarim 33:11). Onun mal varlığı ve bizim mal varlığımız başarılı ve bereketli olsun. Tüm günlerinde, şu andan sonsuza dek, neşe ve mutluluk, zenginlik ve onur onunla olsun. Bu dünyada utanmasın, gelecek dünyada utandırılmasın. Amen; Tanrı'nın İsteği böyle olsun.]

Arahman U Yehayenu Vizakenu Vikarvenu Limot Ameleh Amaşiah Ulvinyan Bet Amikdaş Ulhaye Aolam Aba. Migdol Yeşuot Malko Veose Hesed Limşiho Ledavid Ulzaro Ad Olam.

Merhametli Olan, bizleri yaşatsın ve Kral Maşiah'ın günlerine, Bet-Amikdaş'ın tekrar inşasına ve Gelecek Dünya'daki hayata hak kazandırsın ve yaklaştırsın. "Atamış olduğu kralın kurtuluşları için bir kule olan ve Maşiahı'na, David'e ve nesline sonsuza dek iyilik bahşeden!" (Şemuel II 22:51).

כְּפִירִים
רָשׁוּ וְרָעֵבוּ, וְדוֹרְשֵׁי יְהוָה לֹא־יַחְסְרוּ כָל־טוֹב: נַעַר הָיִיתִי גַּם
זָקַנְתִּי וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב, וְזַרְעוֹ מְבַקֶּשׁ־לָחֶם: כָּל־הַיּוֹם חוֹנֵן
וּמַלְוֶה, וְזַרְעוֹ לִבְרָכָה: מַה שֶּׁאָכַלְנוּ יִהְיֶה לְשָׂבְעָה, וּמַה שֶּׁשָּׁתִינוּ
יִהְיֶה לִרְפוּאָה, וּמַה שֶּׁהוֹתַרְנוּ יִהְיֶה לִבְרָכָה, כְּדִכְתִיב: וַיִּתֵּן
לִפְנֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיּוֹתְרוּ כִּדְבַר יְהוָה: בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה, עוֹשֵׂה
שָׁמַיִם וָאָרֶץ: בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּיהוָה, וְהָיָה יְהוָה מִבְטָחוֹ:
יְהוָה עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן, יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת־עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:
עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל
כָּל־עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן:

Kefirim Raşu Veraevu, Vedoreşe A-do-nay Lo Yahseru Kol Tov. Naar Ayiti Gam Zakanti Velo Raiti Tsadik Neezav Vezaro Mevakeş Lahem. Kol Ayom Honen Umalve Vezaro Livraha. Ma Şeahalnu Yiye Lesova, Uma Şeşatinu Yiye Lirfua Uma Şeotarnu Yiye Livraha. Kedihtiv: Vayiten Lifneem, Vayohelu Vayotiru Kidvar A-do-nay. Beruhim Atem L'A-do-nay Ose Şamayim Vaarets. Baruh Agever Aşer Yivtah B'A-do-nay, Veaya A-do-nay Mivtaho. A-do-nay Oz Leamo Yiten, A-do-nay Yevareh Et Amo Başalom Amen. Ki İsbia Nefeş Şokeka Venefeş Reeva Mile Tov. Odu L'A-do-nay Ki Tov, Ki Leolam Hasdo. Odu L'A-do-nay Ki Tov, Ki Leolam Hasdo. Aşamayim Şamayim L'A-do-nay Veaarets Natan Livne Adam. Ose Şalom Bimromav, U Berahamav Yaase Şalom Alenu, Veal Kol Amo Yisrael, Veimru "Amen".

"Genç aslanlar bile yoksul ve aç kaldılar, fakat Aşem'i arayanlar iyi olan hiçbir şeyden mahrum kalmayacaklardır" (Teilim 34:11).
"Gençtim; ve yaşlandım; ancak Tsadik bir kişinin Tanrı tarafından terk edilmiş olduğunu ve çocuklarının ekmek aradığını hiçbir zaman görmedim. Bir Tsadik her gün merhametlidir; ihtiyacı olanlara ödünç verir ve bu sayede çocukları bereket kaynağıdırlar" (Teilim 37:25-26). Yediklerimiz doymak, içtiklerimiz sağlık ve bıraktıklarımız bereket için olsun. Pasukta yazılı olduğu gibi: "Önlerine yemek koydu; yediler ve Tanrı'nın söylediği gibi arta bıraktılar" (Melahim II 4:44). "Yerlerin ve göklerin Yaratıcısı Tanrı için mübarek olun!" (Teilim 115:15). "Tanrı'ya güvenen kişi mübarektir. Aşem onun güvencesi olacaktır" (Yirmeyau 17:7). "Tanrı, Halkı'na güç versin; Tanrı halkını barış ile mübarek kılsın" (Teilim 29:11). Amen. "Çünkü O muhtaç canı doyurmuş ve aç canı her türlü iyilikle doldurmuştur" (Teilim 107:9). "Aşem'e şükredin; çünkü İyi'dir; çünkü Şefkati ebedidir" (Teilim 118:1, 118:29, 136:1). "Aşem'e şükredin; çünkü İyi'dir; çünkü Şefkati ebedidir". "Gökler - gökler Aşem'indir; yeryüzünü ise insanoğluna vermiştir" (Teilim 115:16). Kendi Yücelikleri'nde barışı sağlayan Tanrı; Merhameti'yle üzerimizde ve tüm Halkı Yisrael üzerinde barışı tesis etsin: Ve deyin: Amen.

- *Birkat Amazon'un sonunda, şarap kadehi ele alınır, "Bore Peri Agefen" berahası söylenir ve şarap içilir. Berahayı söylerken Seder'in sonunda içilecek olan dördüncü bardak şarap da düşünülmelidir.*
- *Şarabın sola yaslanarak içilmesi gerekir. Bunu yapmayan kişi, dönüp bir kez daha ve **sola yaslanarak** içmelidir.*

כּוֹס־יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא. סַבְרִי מָרָנָן:
בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן.

Kos Yeşuot Esa, UvŞem A-do-nay Ekra.
Savri Maranan; [diğerleri: LeHayim!]
Baruh Ata A-do-nay E-lo-e-nu Meleh Aolam Bore Peri AGefen.

"Kurtuluş kadehini kaldırıp Tanrı'yı İsmi ile çağırayım" (Teilim 116:13). İzninizle Beyler; [diğerleri: Hayata!]
Bağın meyvesini yaratan Evrenin Kralı, Sen, Tanrımız; Mübareksin.

- *Bu üçüncü bardakla, sonra içilecek olan dördüncü bardak arasında başka şarap içilmez.*
- *Bir kişi Afikomin yemeyi unuttuğunu Birkat Amazon'a başladıktan sonra hatırladıysa Birkat Amazon'u bitirir. Bitirdikten sonra, şarap için "Bore Peri Agefen" berahasını söylemeden önce hatırladıysa, tekrar Netilat Yadayim yapar ve Amotsi berahasını söyleyerek Afikomin'i yer; ardından tekrar Birkat Amazon okur ve "Agefen" berahasıyla şarabı içerek devam eder.*
- *Afikomin'i yemediğini üçüncü bardağı da içtikten sonra fark eden bir kişi, Netilat Yadayim yapar, Amotsi berahasıyla Afikomin'i yer ve ardından şarapsız olarak Birkat Amazon okur ve devam eder. Eğer yiyeceği Afikomin 54gr.dan azsa, Netilat Yadayim'i berahasız olarak yapar. Ama Amotsi berahasını ve Birkat Amazon'u her durumda söylemelidir.*

ALEL הלל

Alel... İnçiran los vazos de vino i diran Şefoh
Şarap bardakları doldurulsun ve Şefoh söylensin

- *Kadehler dördüncü kez doldurulur. Alel'in sonuna kadar bardağın elde tutulması iyidir. Fakat bu zor geliyorsa masada durabilir.*
- *Bir şeyin sonucu, o şeyin niteliğini belirler. Dolayısıyla, Seder'in bu son bölümü neşe içinde ve şarkılarla söylenir. Bir yük atılırcasına aceleci bir tavırla, uyuklayarak, ya da gayriciddi bir şekilde söylememeye dikkat edilmelidir.*
- *Bazıları Peygamber Eliyau için bu noktada bir bardak şarap doldurup masanın ortasına yerleştirirler. Şefoh söylenirken sokak kapısını açma geleneği vardır. Ama soğuk girecekse kapı kapalı kalabilir.*

ש פְּךְ חֲמָתְךָ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יְדָעוּךָ וְעַל
מַמְלָכוֹת אֲשֶׁר בִּשְׁמְךָ לֹא קָרָאוּ. כִּי אָכַל
אֶת יַעֲקֹב וְאֶת נָוֵהוּ הֵשַׁמּוּ.

ל א לָנוּ יְהוָה לֹא לָנוּ כִּי־לִשְׁמְךָ תֵּן כָּבוֹד
עַל־חַסְדְּךָ עַל־אֲמִתֶּךָ. לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
אַיֵּה־נָא אֱלֹהֵיהֶם: וֵאלֹהֵינוּ בַשָּׁמָיִם כֹּל
אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: עֲצַבֵּיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
יְדֵי אָדָם: פֶּה־לָהֶם וְלֹא יְדַבֵּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: אָזְנַיִם
לָהֶם וְלֹא יִשְׁמָעוּ אַף לָהֶם וְלֹא יְרִיחוּן: יְדֵיהֶם! וְלֹא יְמִישׁוּן
רַגְלֵיהֶם וְלֹא יְהַלֵּכוּ לֹא־יֶהְגּוּ בִּגְרוֹנָם: כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֹשֵׂיהֶם כֹּל
אֲשֶׁר־בֹּטֵחַ בָּהֶם: יִשְׂרָאֵל בְּטַח בַּיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: בֵּית
אַהֲרֹן בִּטְחוּ בַיהוָה עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא: יִרְאֵי יְהוָה בִּטְחוּ בַיהוָה
עֶזְרָם וּמָגִנָּם הוּא:
יְהוָה זְכָרָנוּ יְבָרֵךְ יְבָרֵךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יְבָרֵךְ אֶת בֵּית־אַהֲרֹן:
יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְּטַנִּים עִם־הַגְּדֹלִים: יֹסֵף יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם
וְעַל־בְּנֵיכֶם: בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: הַשָּׁמַיִם
שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי־אָדָם: לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ־יָהּ וְלֹא
כָּל־יוֹרְדֵי דוּמָה: וַאֲנַחְנוּ! נְבָרֵךְ יָהּ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

Şefoh Hamateha Al Agoyim Aşer Lo Yedauha Veal Mamlahot Aşer Beşimha Lo Karau. Ki Ahal Et Yaakov, Veet Naveu Eşamu.

Öfkeni, seni kabullenmeyen halklara ve Senin İsmin'i dikkate almayan krallıklara dök. Çünkü onlar Yaakov'u yuttular ve Tanrı'nın Barınağı'nı ıssız hale getirdiler.

Lo Lanu A-do-nay Lo Lanu, Ki Leşimha Ten Kavod Al Hasdeha Al Amiteha.

Bizim için değil - ey Aşem; bizim için değil! Kendi İsmin'i onurlandırman için - Şefkatin ve Doğruluğun için yap.

Lama Yomeru Agoyim Aye Na E-lo-e-em.

Diğer Uluslar neden "Hani nerede Tanrıları" desinler?

V'E-lo-e-nu Başamayim Kol Aşer Hafets Asa.

Oysa Tanrımız göklerdedir; her ne isterse yapar.

Atsabeem Kesef Vezaav Maase Yede Adam.

Onların putları ise gümüş ve altındır; insan elinin ürünüdürler.

Pe Laem Velo Yedaberu, Enayim Laem Velo Yiru.

Ağızları vardır, ama konuşamazlar; gözleri vardır ama göremezler.

Oznayim Laem Velo Yişmau Af Laem Velo Yerihun.

Kulakları vardır, ama duyamazlar; burunları vardır ama koku alamazlar.

Yedeem Velo Yemişun, Ragleem Velo Yealehu; Lo Yeegu Bigronam.

Elleri vardır, ama dokunamazlar; ayakları vardır, ama yürümezler; gırtlaklarıyla hiçbir ses çıkaramazlar.

Kemoem Yiyu Oseem Kol Aşer Boteah Baem.

Tıpkı onlar gibi olacaktır onları yapanlar; onlara güvenen herkes.

Yisrael Betah B'A-do-nay Ezram Umaginam U.

Ey Yisrael! Aşem'e güven - Yardımcıları ve Koruyucuları'dır O.

Bet Aaron Bithu B'A-do-nay Ezram Umaginam U.

Ey Aaron'un Ailesi! Aşem'e güvenin - Yardımcıları ve Koruyucuları'dır O.

Yire A-do-nay Bithu B'A-do-nay Ezram Umaginam U.

Ey Aşem'den çekinenler! Aşem'e güvenin - Yardımcıları ve Koruyucularıdır O.

A-do-nay Zeharanu Yevareh, Yevareh Et Bet Yisrael, Yevareh Et Bet Aaron.

Bizi daima hatırında tutan Aşem, bizi mübarek kılacaktır; Yisrael Ailesi'ni mübarek kılacaktır; Aaron Ailesi'ni mübarek kılacaktır;

Yevareh Yire A-do-nay Aketanim İm Agedolim.

Aşem'den çekinenleri mübarek kılacaktır - hem küçükleri hem de büyükleri.

Yosef A-do-nay Alehem, Alehem Veal Benehem.

Aşem üzerinize bereketini eklesin; üzerinize ve çocuklarınızın üzerine.

Beruhim Atem L'A-do-nay Ose Şamayim Vaarets.

Siz, Aşem için, gökleri ve yeryüzünü Yapan için mübareksiniz.

Aşamayim Şamayim L'A-do-nay Veaarets Natan Livne Adam.

Gökler - gökler Aşem'indir; yeryüzünü ise insanoğluna vermiştir.

Lo Ametim Yealelu Y-a, VeLo Kol Yorede Duma.

Ölüler Tanrı'yı övemez; gömülüp sessizce derinliklere inenler de.

Vaanahnu Nevareh Y-a Meata Vead Olam Aleluy-a.

Ancak biz yaşayanlar, şimdiden sonsuza dek, Tanrı'yı mübarek kılacağız. Tanrı'yı yüceltin! (Teilim 115).

א

הַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע! יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַּחֲנוּנָי:
כִּי־הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבְיָמַי אֶקְרָא: אֲפָפוּנִי!
חֶבְלֵי־מָוֶת וּמְצָרֵי שְׁאוֹל מְצָאוּנִי צָרָה וְיָגוֹן
אֶמְצָא: וּבְשֵׁם יְהוָה אֶקְרָא אָנָּה יְהוָה מַלְּטָה
נַפְשִׁי: חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וֵאלֹהֵינוּ מְרַחֵם: שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה
דַּלֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: שׁוּבִי נַפְשִׁי לְמְנוּחָיְכִי כִּי יְהוָה גָּמַל עָלָיְכִי:
כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינִי מִן־דִּמְעָה אֶת־רַגְלִי מִדֶּחִי: אֶתְהַלֵּךְ
לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד:
אֲנִי אָמַרְתִּי בְחָפְזִי כָּל־הָאָדָם כֹּזֵב:
מָה־אָשִׁיב לַיהוָה כָּל־תַּגְמוּלוֹהִי עָלָי: כּוֹס־יְשׁוּעוֹת אֶשָּׂא וּבְשֵׁם
יְהוָה אֶקְרָא: נְדָרַי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נֶגְדָּה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יָקָר בְּעֵינֵי
יְהוָה הַמָּוְתָה לַחֲסִידָיו: אָנָּה יְהוָה כִּי־אֲנִי עַבְדֶּךָ אֲנִי־עַבְדְּךָ
בֶּן־אֲמָתֶךָ פִּתַּחְתָּ לְמוֹסֵרָי: לְךָ־אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבְשֵׁם יְהוָה
אֶקְרָא: נְדָרַי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נֶגְדָּה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: בְּחַצְרוֹת! בֵּית
יְהוָה בְּתוֹכֵכִי יְרוּשָׁלָיִם הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּ אֶת־יְהוָה כָּל־גּוֹיִם שַׁבְּחוּהוּ כָּל־הָאֻמִּים: כִּי גָבַר עָלֵינוּ!
חַסְדּוֹ וֶאֱמֶת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

Aavti Ki Yişma A-do-nay Et Koli Tahanunay.
Ki İta Ozno Li Uvyamay Ekra.
Afafuni Hevle Mavet, Umtsare Şeol Metsauni Tsara Veyagon Emtsa.
Uvşem A-do-nay Ekra, Ana A-do-nay Maleta Nafşi.
Hanun A-do-nay Vetsadik, V'E-lo-e-nu Merahem.
Şomer Petaim A-do-nay, Daloti Veli Yeoşia.
Şuvi Nafşi Limnuhayhi, Ki A-do-nay Gamal Alayhi.
Ki Hilatsta Nafşi Mimavet, Et Eni Min Dima, Et Ragli Midehi.
Etaleh Lifne A-do-nay Beartsot Ahayim.
Eemanti ki Adaber, Ani Aniti Meod.
Ani Amarti Behofzi Kol Aadam Kozev.

Ma Aşiv L'A-do-nay Kol Tagmuloi Alay.
Kos Yeşuot Esa, Uvşem A-do-nay Ekra.
Nedaray L'A-do-nay Aşalem, Negda Na Lehol Amo.
Yakar Beene A-do-nay Amavta Lahasidav.
Ana A-do-nay Ki Ani Avdeha, Ani Avdeha Ben Amateha, Pitahta Lemoseray.
Leha Ezbah Zevah Toda, Uvşem A-do-nay Ekra.
Nedaray L'A-do-nay Aşalem, Negda Na Lehol Amo.
Behatsrot Bet A-do-nay, Betohehi Yeruşalayim Aleluy-a.
Alelu Et A-do-nay Kol Goyim, Şabehuu Kol Aumim.
Ki Gavar Alenu Hasdo Veemet A-do-nay Leolam Aleluy-a.

Aşem'in sesimi ve yaranmamı duymasını severim. Kulağı'nı bana çevirdiği için, günlerim boyunca Tanrı'ya sesleneceğim.
Ölüm sancıları etrafımı sardı ve mezar azabı bana erişti; dert ve kederle karşılaştım.
Ama sonra Aşem'e İsmi'yle seslendim: "Yalvarıyorum Aşem, canımı kurtar!"
Lütufkar'dır Aşem ve Dürüst'tür; Tanrımız Merhametli'dir.
Basit insanları korur Aşem; çok alçalmama rağmen beni kurtardı.
Rahatına dön ey canım; çünkü Aşem sana cömertçe davrandı.
Tanrım; canımı ölümden kurtardın; gözlerimi yaştan, ayaklarımı da tökezlemekten. Yaşayanların diyarlarında olduğum sürece Aşem'in önünde yürüyeceğim.
"Çok acı çekiyorum" dediğim zaman bile inançlı kaldım.
Telaşımda "tüm insanlar hilekar" dediğim zaman bile…

Aşem'e, bana bahşettiği tüm cömertliği için nasıl karşılık verebilirim!
Kurtuluş kadehini kaldırıp Aşem'i İsmi ile çağırayım.
Aşem adına yaptığım tüm vaadlerimi yerine getireceğim; şimdi, tüm halkının huzurunda.
Kendisi'ne yürekten bağlı olanların ölümleri, Aşem'in gözünde çok ağırdır.
Lütfen Aşem - çünkü ben kulunum, ben cariyenin oğlu kulunum - esaret bağlarımı çözdün.
Senin adına teşekkür korbanı yapacağım ve şükranla Aşem'e İsmi'yle sesleneceğim.
Aşem adına yaptığım tüm vaadlerimi yerine getireceğim; şimdi, tüm halkının huzurunda.
Aşem'in Evi'nin avlularında, senin içinde ey Yeruşalayim yapacağım bunu. Tanrı'yı yüceltin! (Teilim 116).
Aşem'i yüceltin tüm halklar; Onu methedin tüm uluslar.
Çünkü bizi Şefkati'ne garketti ve Aşem ebediyen Doğru'dur. Bu yüzden Tanrı'yı yüceltin! (Teilim 117).

הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמַר־נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמְרוּ נָא בֵּית־אַהֲרֹן כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

ח מִן־הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ עָנָנִי בַמֶּרְחָב יָהּ: יְהוָה
לִי לֹא אִירָא מַה־יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: יְהוָה לִי
בְּעֹזְרָי וַאֲנִי אֶרְאֶה בְשֹׂנְאָי: טוֹב לַחֲסוֹת
בַּיהוָה מִבְּטֹחַ בָּאָדָם: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה
מִבְּטֹחַ בִּנְדִיבִים: כָּל־גּוֹיִם סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם: סַבּוּנִי
גַם־סְבָבוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם: סַבּוּנִי כִדְבוֹרִים דֹּעֲכוּ כְּאֵשׁ
קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילַם: דָּחֹה דְחִיתַנִי לִנְפֹּל וַיהוָה עֲזָרָנִי:
עָזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה: קוֹל! רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים
יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל: יְמִין יְהוָה רוֹמֵמָה יְמִין יְהוָה עֹשָׂה חָיִל:
לֹא־אָמוּת כִּי־אֶחְיֶה וַאֲסַפֵּר מַעֲשֵׂי יָהּ: יַסֹּר יִסְּרַנִּי יָהּ וְלַמָּוֶת לֹא
נְתָנָנִי: פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אָבֹא בָם אוֹדֶה יָהּ: זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה
צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ:

Bu paragraftaki ilk dört cümlede, bir kişi cümlenin ilk yarısını söyler, diğerleri de "Ki Leolam Hasdo" diye cevap verir.

Odu L'A-do-nay Ki Tov - Ki Leolam Hasdo.	Aşem'e şükredin; çünkü İyi'dir - Çünkü Şefkati ebedidir!
Yomar Na Yisrael - Ki Leolam Hasdo.	Şimdi tüm Yisrael söylesin: Çünkü Şefkati ebedidir!
Yomeru Na Bet Aaron - Ki Leolam Hasdo.	Şimdi Aaron'un Ailesi söylesin: Çünkü Şefkati ebedidir!
Yomeru Na Yire A-do-nay - Ki Leolam Hasdo.	Şimdi de Aşem'den çekinenler söylesin: Çünkü Şefkati ebedidir!
Min Ametsar Karati Y-a, Anani Bamerhav Y-a.	Darlıktan Tanrı'ya seslendim; Tanrı bana rahatlamayla cevap verdi.
A-do-nay Li Lo İra, Ma Yaase Li Adam.	Aşem yanımdadır, korkmam; insan bana ne yapar?
A-do-nay Li Beozeray, Vaani Ere Besoneay.	Aşem yanımda, yardımımdadır; bu sayede düşmanlarımın düşüşünü göreceğim.
Tov Lahasot B'A-do-nay, Mibetoah Baadam.	Aşem'e sığınmak, insana güvenmekten iyidir.
Tov Lahasot B'A-do-nay, Mibetoah Bindivim.	Aşem'e sığınmak, soylulara güvenmekten iyidir.
Kol Goyim Sevavuni Beşem A-do-nay Ki Amilam.	Tüm halklar etrafımı sardı; ama Aşem'in İsmi ile ant içiyorum ki onları kesip atacağım.
Sabuni Gam Sevavuni Beşem A-do-nay Ki Amilam.	Beni kuşattılar, beni her yönden sardılar; ama Aşem'in İsmi ile ant içiyorum ki onları kesip atacağım.
Sabuni Kidvorim Doahu Keeş Kotsim, Beşem A-do-nay Ki Amilam.	Beni arılar gibi kuşatsalar bile, diken ateşi gibi hızla sönecekler; çünkü Aşem'in İsmi ile ant içiyorum ki onları kesip atacağım.
Daho Dehitani Linpol, V'A-do-nay Azarani.	Ey düşmanım; Beni düşmem için sürekli itekledin; ama işte! Aşem bana yardım etti!
Ozi Vezimrat Y-a, Vayi Li Lişua.	Kuvvetim ve şarkımdır Tanrı. Bu bilinç benim kurtuluşum oldu.
Kol Rina Vişua, Beaole Tsadikim, Yemin A-do-nay Osa Hayil.	Tsadikler'in çadırlarında şu neşe ve kurtuluş sesleri duyuluyor: "Aşem'in sağ Eli yiğitlik yapıyor.
Yemin A-do-nay Romema, Yemin A-do-nay Osa Hayil.	Aşem'in sağ Eli zaferle yükseldi; Aşem'in sağ Eli yiğitlik yapıyor".
Lo Amut, Ki Ehye, Vaasaper Maase Y-a.	Ölmeyeceğim! Yaşayacak ve Tanrı'nın yaptıklarını anlatacağım.
Yasor Yiserani Y-a, Velamavet Lo Netanani.	Tanrı beni sertçe cezalandırdı; ama beni ölüme teslim etmedi.
Pithu Li Şaare Tsedek, Avo Vam Ode Y-a.	Bana Bet-Amikdaş'ın kapılarını açın; onlardan girip Tanrı'ya şükranlarımı sunacağım.
Ze Aşaar L'A-do-nay, Tsadikim Yavou Vo.	Bu, Tanrı'nın Evi'nin kapısıdır; ondan sadece dürüstler geçebilir.

אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי־לִי לִישׁוּעָה: אודך אֶבֶן
מָאֲסוּ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה: אבן מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹּאת הִיא
נִפְלָאת בְּעֵינֵינוּ: מאת זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נָגִילָה וְנִשְׂמְחָה בוֹ: זה

אָנָּא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא. אָנָּא יְהוָה הַצְלִיחָה נָּא:
אָנָּא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָּא. אָנָּא יְהוָה הַצְלִיחָה נָּא:

בָּרוּךְ הַבָּא בְּשֵׁם יְהוָה בֵּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה: ברוך אֵל! יְהוָה
וַיָּאֶר לָנוּ אִסְרוּ־חַג בַּעֲבֹתִים עַד קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: אל אֵלִי אַתָּה
וְאוֹדֶךָּ אֱלֹהַי אֲרוֹמְמֶךָּ: אלי הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

הוֹדוּ לַיהוָה כִּי־טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
הוֹדוּ לֵאלֹהֵי הָאֱלֹהִים. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
הוֹדוּ לַאֲדֹנֵי הָאֲדֹנִים. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְעֹשֵׂה הַשָּׁמַיִם בִּתְבוּנָה. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל־הַמָּיִם. כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

Sıradaki paragrafın ilk dört cümlesi ikişer kez okunur

Odeha Ki Anitani, Vatei Li Lişua.
Even Maasu Abonim, Ayeta Leroş Pina.
Meet A-do-nay Ayeta Zo, İ Niflat Beenenu.
Ze Ayom Asa A-do-nay Nagila Venismeha Vo.

Ana A-do-nay Oşia Na; Ana A-do-nay Oşia Na.
Ana A-do-nay Atsliha Na; Ana A-do-nay Atsliha Na.
Baruh Aba Beşem A-do-nay, Berahnuhem Mibet A-do-nay.
E-l A-do-nay Vayaer Lanu, İsru Hag Baavotim Ad Karnot Amizbeah.
E-li Ata Veodeka E-lo-ay Aromemeka
Odu L'A-do-nay Ki Tov; Ki Leolam Hasdo.

Odu L'A-do-nay Ki Tov; Ki Leolam Hasdo.
Odu L'E-lo-e AE-lo-im; Ki Leolam Hasdo.
Odu LaAdone Aadonim; Ki Leolam Hasdo.
Leose Niflaot Gedolot Levado; Ki Leolam Hasdo.
Leose Aşamayim Bitvuna; Ki Leolam Hasdo.
Leroka Aarets Al Amayim; Ki Leolam Hasdo.

Sana şükranlarımı sunayım ey Tanrım; çünkü bana cevap verdin ve bana kurtuluş oldun.
İnşaatçıların aşağıladıkları taş, köşetaşı haline geldi.
Bu kurtuluş Aşem'dendi; gözümüzde harikadır bu.
Aşem'in bunu gerçekleştirdiği gün budur; o yüzden bu günde neşelenip sevinelim.
Lütfen Aşem; lütfen kurtar! Lütfen Aşem; lütfen kurtar!
Lütfen Aşem; lütfen başarılı kıl! Lütfen Aşem; lütfen başarılı kıl!
Aşem'in İsmi ile gelen, mübarektir; sizi Aşem'in Evi'nden mübarek kılıyoruz.
Aşem Her Şeye Kadir Tanrı'dır; bize ışık vermiştir; bu yüzden bayram korbanını iplerle bağlayıp Mizbeah'ın köşelerine kadar getirin.
Tanrım'sın Sen ve Sana şükredeceğim; ey Tanrım, Seni methedeceğim!
Aşem'e şükredin; çünkü İyi'dir - Çünkü Şefkati ebedidir!

Aşem'e şükredin; çünkü İyi'dir - Çünkü Şefkati ebedidir! (Teilim 118)
Doğaüstü varlıkların Tanrısı'na şükredin - Çünkü Şefkati ebedidir!
Efendilerin Efendisi'ne şükredin - Çünkü Şefkati ebedidir!
Büyük mucizeler yapan tek Varlığa şükredin - Çünkü Şefkati ebedidir!
Bilgelikle gökleri Yapan'a - Çünkü Şefkati ebedidir!
Yeryüzünü su üzerinde Yayan'a - Çünkü Şefkati ebedidir!

לְעֹשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
אֶת־הַשֶּׁמֶשׁ לְמֶמְשֶׁלֶת בַּיּוֹם.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
אֶת־הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים לְמֶמְשְׁלוֹת בַּלָּיְלָה.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְמַכֵּה מִצְרַיִם בִּבְכוֹרֵיהֶם.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְגֹזֵר יַם־סוּף לִגְזָרִים.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וְהֶעֱבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וְנִעֵר פַּרְעֹה וְחֵילוֹ בְּיַם־סוּף.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְמַכֵּה מְלָכִים גְּדֹלִים.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וַיַּהֲרֹג מְלָכִים אַדִּירִים.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וְנָתַן אַרְצָם לְנַחֲלָה.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עַבְדּוֹ.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
שֶׁבְּשִׁפְלֵנוּ זָכַר־לָנוּ.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
וַיִּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵינוּ.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
נֹתֵן לֶחֶם לְכָל־בָּשָׂר.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:
הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמָיִם.	כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ:

Leose Orim Gedolim; Ki Leolam Hasdo.	Büyük ışık kaynaklarını Yapan'a - Çünkü Şefkati ebedidir!
Et Aşemeş Lememşelet Bayom; Ki Leolam Hasdo.	Gündüzün etkin olması için güneşi Yapan'a - Çünkü Şefkati ebedidir!
Et Ayareah Vehohavim Lememşelot Balayla; Ki Leolam Hasdo.	Geceleyin etkin olmaları için ayı ve yıldızları Yapan'a - Çünkü Şefkati ebedidir!
Lemake Mitsrayim Bivhoreeem; Ki Leolam Hasdo.	Mısır'ı, behorlarıyla Vuran'a - Çünkü Şefkati ebedidir!
Vayotse Yisrael Mitoham; Ki Leolam Hasdo.	Ve Bene-Yisrael'i Mısırlılar'ın içinden Çıkaran'a - Çünkü Şefkati ebedidir!
Beyad Hazaka Uvizroa Netuya; Ki Leolam Hasdo.	Bunu kuvvetli bir El'le ve uzanmış bir Kol'la Gerçekleştiren'e - Çünkü Şefkati ebedidir!
Legozer Yam Suf Ligzarim; Ki Leolam Hasdo.	Kızıldeniz'i parçalara Ayıran'a - Çünkü Şefkati ebedidir!
Veeevir Yisrael Betoho; Ki Leolam Hasdo.	Ve Yisrael'i denizin içinden Geçiren'e - Çünkü Şefkati ebedidir!
Venier Paro Vehelo Beyam Suf; Ki Leolam Hasdo.	Paro ile ordusunu Kızıldeniz'de Çalkalayan'a - Çünkü Şefkati ebedidir!
Lemolih Amo Bamidbar; Ki Leolam Hasdo.	Halkı'nı çölde Yönlendiren'e - Çünkü Şefkati ebedidir!
Lemake Melahim Gedolim; Ki Leolam Hasdo.	Büyük kralları Vuran'a - Çünkü Şefkati ebedidir!
Vayaarog Melahim Adirim; Ki Leolam Hasdo.	Ve güçlü kralları Öldüren'e - Çünkü Şefkati ebedidir!
Lesihon Meleh Aemori; Ki Leolam Hasdo.	Yani Emori Kralı Sihon'u Öldüren'e - Çünkü Şefkati ebedidir!
Ulog Meleh Abaşan; Ki Leolam Hasdo.	Ve Başan Kralı Og'u Öldüren'e - Çünkü Şefkati ebedidir!
Venatan Artsam Lenahala; Ki Leolam Hasdo.	Ve bu kralların ülkelerini miras olarak Veren'e - Çünkü Şefkati ebedidir!
Nahala Leyisrael Avdo; Ki Leolam Hasdo.	Buraları Kulu Yisrael için bir miras Yapan'a - Çünkü Şefkati ebedidir!
Şebeşiflenu Zahar Lanu; Ki Leolam Hasdo.	Bizi, düşkünlüğümüzde Hatırlayan'a - Çünkü Şefkati ebedidir!
Vayifrekenu Mitsarenu; Ki Leolam Hasdo.	Ve bizi düşmanlarımızdan Kurtaran'a - Çünkü Şefkati ebedidir!
Noten Lehem Lehol Basar; Ki Leolam Hasdo.	Tüm bedenlere yiyecek Veren'e - Çünkü Şefkati ebedidir!
Odu Lee-L Aşamayim; Ki Leolam Hasdo.	Göklerin Tanrısı'na şükredin - Çünkü Şefkati ebedidir! (Teilim 136)

נ שְׁמַת כָּל חַי תְּבָרֵךְ אֶת שִׁמְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
וְרוּחַ כָּל־בָּשָׂר תְּפָאֵר וּתְרוֹמֵם זִכְרְךָ מַלְכֵּנוּ
תָּמִיד. מִן־הָעוֹלָם וְעַד־הָעוֹלָם אַתָּה אֵל.
וּמִבַּלְעָדֶיךָ אֵין לָנוּ (מֶלֶךְ) גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ.
פּוֹדֶה וּמַצִּיל. וְעוֹנֶה וּמְרַחֵם. בְּכָל־עֵת צָרָה וְצוּקָה. אֵין לָנוּ מֶלֶךְ
עוֹזֵר וְסוֹמֵךְ אֶלָּא אָתָּה:
אֱלֹהֵי הָרִאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים. אֱלוֹהַּ כָּל־בְּרִיּוֹת. אֲדוֹן כָּל־תּוֹלָדוֹת.
הַמְּהֻלָּל בְּכָל־הַתִּשְׁבָּחוֹת. הַמְנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים.
וַיהוָה אֱלֹהִים אֱמֶת לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן. הַמְּעוֹרֵר יְשֵׁנִים וְהַמֵּקִיץ
נִרְדָּמִים. מְחַיֶּה מֵתִים. וְרוֹפֵא חוֹלִים. פּוֹקֵחַ עִוְרִים. וְזוֹקֵף כְּפוּפִים.
הַמֵּשִׂיחַ אִלְמִים. וְהַמְפַעֲנֵחַ נֶעֱלָמִים. וּלְךָ לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים:

ן אִלּוּ פִינוּ מָלֵא שִׁירָה כַּיָּם. וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה
כַּהֲמוֹן גַּלָּיו. וְשִׂפְתוֹתֵינוּ שֶׁבַח כְּמֶרְחֲבֵי רָקִיעַ.
וְעֵינֵינוּ מְאִירוֹת כַּשֶּׁמֶשׁ וְכַיָּרֵחַ. וְיָדֵינוּ פְרוּשׂוֹת
כְּנִשְׁרֵי שָׁמָיִם. וְרַגְלֵינוּ קַלּוֹת כָּאַיָּלוֹת. אֵין
אֲנַחְנוּ מַסְפִּיקִין לְהוֹדוֹת לְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וּלְבָרֵךְ אֶת־שִׁמְךָ
מַלְכֵּנוּ. עַל אַחַת מֵאֶלֶף אַלְפֵי אֲלָפִים וְרוֹב רִבֵּי רְבָבוֹת פְּעָמִים.
הַטּוֹבוֹת נִסִּים וְנִפְלָאוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִמָּנוּ וְעִם אֲבוֹתֵינוּ. מִלְּפָנִים
מִמִּצְרַיִם גְּאַלְתָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. מִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתָנוּ. בְּרָעָב
זַנְתָּנוּ. וּבְשָׂבָע כִּלְכַּלְתָּנוּ. מֵחֶרֶב הִצַּלְתָּנוּ. מִדֶּבֶר מִלַּטְתָּנוּ. וּמֵחֳלָאִים
רָעִים וְרַבִּים דִּלִּיתָנוּ. עַד הֵנָּה עֲזָרוּנוּ רַחֲמֶיךָ וְלֹא עֲזָבוּנוּ חֲסָדֶיךָ.
עַל כֵּן אֵבָרִים שֶׁפִּלַּגְתָּ בָּנוּ. וְרוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁנָּפַחְתָּ בְּאַפֵּינוּ. וְלָשׁוֹן
אֲשֶׁר שַׂמְתָּ בְּפִינוּ,

Nişmat Kol Hay Tevareh Et Şimha A-do-nay E-lo-e-nu Veruah Kol Basar Tefaer Utromem Zihreha Malkenu Tamid. Min Aolam Vead Aolam Ata E-l. Umibaladeha En Lanu Meleh Goel Umoşia Pode Umatsil, Veone Umrahem Behol Et Tsara Vetsuka. En Lanu Meleh Ozer Vesomeh Ella Ata. E-lo-e Arişonim Veaaharonim, E-lo-a Kol Beriot, Adon Kol Toladot, Ameulal Behol Atişbahot Amenaeg Olamo Behesed Uvriyotav Berahamim. V'A-do-nay Er Lo Yanum Velo Yişan, Ameorer Yeşenim Veamekits Nirdamim, Mehaye Metim, Verofe Holim, Pokeah İvrim Vezokef Kefufim Amesiah İlemim Veamfaneah Neelamim; Ulha Levadeha Anahnu Modim.

Tüm yaşayanların canı seni mübarek kılsın Tanrımız Aşem; ve her vücudun ruhu zikrini daima onurlandırsın ve yüceltsin. Ezelden ebediyete kadar Tanrı Sensin. Ve Senden başka kralımız, kurtarıcımız ve halaskarımız yoktur. Ey Kurtarıcı, Yardımcı, her türlü sıkıntı ve darlık zamanında bize Cevap Veren ve Merhamet eden! Bize yardımcı ve destek olan kralımız yoktur - sadece Sen! İlk ve son nesillerin Tanrısı, tüm yaratılanların Tanrısı, tüm nesillerin Efendisi, tüm övgülerle methedilen, Dünyası'nı şefkatle, yarattıklarını merhametle Yöneten! Aşem daima uyanıktır; uyuklamaz ve uyumaz. Ey Uyuyanları Uyandıran, uykuya dalanların uykusunu Sonlandıran, ölüleri Canlandıran, hastaları İyileştiren, âmaların gözünü Açan, eğilmiş insanları Dikleştiren, dilsizleri Konuşturan ve bilinmeyenleri açığa Çıkaran; biz sadece Sana şükrederiz.

Veilu Finu Male Şira Hayam Ulşonenu Rina Kaamon Galav, Vesiftotenu Şevah Kemerhave Rakia, Veenenu Meirot Kaşemeş Vehayareah Veyadenu Perusot Kenişre Şamayim, Veraglenu Kalot Kaayalot; En Anahnu Maspikin Leodot Leha A-do-nay E-lo-e-nu Ulvareh Et Şimha Malkenu Al Ahat Meelef Alfe Alafim Verov Ribe Revavot Peamim Atovot Nisim Veniflaot Şeasita İmanu Veim Avotenu Milefanim. Mimitsrayim Gealtanu A-do-nay E-lo-enu Mibet Avadim Peditanu, Baraav Zantanu, Uvasava Kilkaltanu, Meherev İtsaltanu Midever Milatetanu Umeholaim Raim Veneemanim Dilitanu. Ad Ena Azarunu Rahameha Velo Azavunu Hasadeha. Al Ken, Evarim Şepilagta Banu Veruah Unşama Şenafahta Beapenu Velaşon Aşer Samta Befinu.

Ve eğer ağzımız deniz gibi şarkıyla, dilimiz denizin sayısız dalgası gibi neşeyle, dudaklarımız gökkubbenin sonsuz genişliği kadar methiyeyle dolu; gözlerimiz güneş ve ay kadar ışık verici, ellerimiz göklerin kartalları gibi açık, ayaklarımız ceylanlarınkiler gibi hafif olsa bile; yine de Sana yeteri kadar teşekkür edemeyiz ey Tanrımız Aşem; ve İsmin'i, biz ve geçmişte atalarımız için, bin - binlerce bin ve onbinlerce onbin kez yaptığın iyilikler, mucizeler ve harikalardan biri için bile yeteri kadar mübarek kılamayız ey Kralımız. Bizi Mısır'dan kurtardın Tanrımız Aşem, kölelik evinden bizi bağımsız kıldın, açlıkta bizi doyurdun ve toklukta bizi geçindirdin, bizi kılıçtan kurtardın, salgından kaçmamızı sağladın, bizi kötü ve et- kili hastalıklardan ayrı koydun. Merhametin bize buraya kadar yardım etti ve İyiliğin bizi terk etmedi. Bu yüzden bize bahşettiğin organlar, burnumuza üflediğin ruh ve can, ve ağzımıza yerleştirdiğin dil -

הֵן הֵם. יוֹדוּ וְיָבֹרְכוּ. וְיִשְׁבְּחוּ. וְיָפְאֲרוּ וְיִשְׁוְרְרוּ.
אֶת־שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ תָּמִיד. כִּי כָל־פֶּה לְךָ יוֹדֶה. וְכָל לָשׁוֹן לְךָ תְשַׁבֵּחַ.
וְכָל־עַיִן לְךָ תְצַפֶּה. וְכָל־בֶּרֶךְ לְךָ תִכְרַע. וְכָל־קוֹמָה לְפָנֶיךָ
תִשְׁתַּחֲוֶה. וְהַלְּבָבוֹת יִירָאוּךָ וְהַקֶּרֶב וְהַכְּלָיוֹת יְזַמְּרוּ לִשְׁמֶךָ. כַּדָּבָר
שֶׁנֶּאֱמַר כָּל עַצְמֹתַי תֹּאמַרְנָה יְהוָה מִי כָמוֹךָ, מַצִּיל עָנִי מֵחָזָק
מִמֶּנּוּ. וְעָנִי וְאֶבְיוֹן מִגֹּזְלוֹ: שַׁוְעַת עֲנִיִּים אַתָּה תִּשְׁמַע. צַעֲקַת הַדַּל
תַּקְשִׁיב וְתוֹשִׁיעַ. וְכָתוּב רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיהוָה לַיְשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה:

בְּפִי יְשָׁרִים תִּתְרוֹמָם:

וּבְשִׂפְתֵי צַדִּיקִים תִּתְבָּרַךְ:

וּבִלְשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְקַדָּשׁ:

וּבְקֶרֶב קְדוֹשִׁים תִּתְהַלָּל:

בְּמַקְהֲלוֹת רִבְבוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. שֶׁבֵּן חוֹבַת כָּל הַיְצוּרִים
לְפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְהוֹדוֹת. לְהַלֵּל. לְשַׁבֵּחַ.
לְפָאֵר. לְרוֹמֵם. לְהַדֵּר. וּלְנַצֵּחַ. עַל כָּל דִּבְרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת
דָּוִד בֶּן יִשַׁי עַבְדְּךָ מְשִׁיחֶךָ: וּבְכֵן

› שְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לָעַד מַלְכֵּנוּ הָאֵל הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל
וְהַקָּדוֹשׁ בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ כִּי־לְךָ נָאֶה יְהוָה
אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד. שִׁיר
וּשְׁבָחָה. הַלֵּל וְזִמְרָה. עֹז וּמֶמְשָׁלָה. נֶצַח.
גְּדֻלָּה. וּגְבוּרָה. תְּהִלָּה. וְתִפְאֶרֶת. קְדֻשָּׁה וּמַלְכוּת. בְּרָכוֹת וְהוֹדָאוֹת
לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ. וּמֵעוֹלָם וְעַד־עוֹלָם אַתָּה אֵל.

En Em Yodu Vivarehu Vişabehu Vifaaru Et Şimha Malkenu Tamid. Ki Hol Pe Leha Yode, Vehol Laşon Leha Teşabeah, Vehol Ayin Leha Titspe, Vehol Bereh Leha Tihra, Vehol Koma Lefaneha Tiştahave. Vealevavot Yirauha, Veakerev Veakelayot Yezameru Lişmeha, Kadavar Şeneemar: Kol Atsmotay Tomarna, A-do-nay Mi Hamoha. Matsil Ani Mehazak Mimenu, Veani Veevyon Migozelo. Şavat Aniyim Ata Tişma, Tsaakat Adal Takşiv Vetoşia; Vehatuv: Ranenu Tsadikim B'A-do-nay, Layşarim Nava Teila.

İşte onlar - İsmin'e daima şükranlarını sunacaklar ve Onu daima mübarek kılacaklar, methedecekler ve onurlandıracaklardır ey Kralımız! Zira her ağız Sana şükredecek, her dil Seni methedecek, her göz Seni gözleyecek, her diz Senin için bükülecek ve her sırt Senin önünde eğilecektir. Ve kalpler Senden çekinecek, tüm iç organlar ve böbrekler İsmin için şarkılar söyleyeceklerdir. Pasukta söylenen şu söz gibi: "Tüm kemiklerim şöyle diyecekler: Aşem, kim Senin gibidir - ey zavallıyı kendisinden güçlü olandan, fakir ve düşkünü kendisinden çalandan kurtaran!" (Teilim 35:10). Zavallıların sesini Sen duy, muhtacın haykırışını dinle ve onu kurtar. Ve başka bir pasukta şöyle yazılıdır: "Ey Tsadikler; Aşem'in önünde neşeli şarkılar söyleyin. Dürüstlere, Tanrı'ya yönelik övgüler söylemek yakışır" (Teilim 33:1).

Befi Yeşarim Titromam;
Uvsifte Tsadikim Titbarah;
Uvilşon Hasidim Titkadaş;
Uvkerev Kedoşim Titalal.

Dürüstlerin ağzında övülürsün;
Tsadikler'in dudaklarında mübarek kılınırsın;
Sadıklarının dillerinde kutsanırsın;
Kutsalların içinde yüceltilirsin.

Bemakelot Rivevot Ameha Bet Yisrael. Şeken Hovat Kol Aytsurim Lefaneha A-do-nay E-lo-e-nu V'E-lo-e Avotenu Leodot, Lealel, Leşabeah, Lefaer, Leromem, Leader Ulnatseah, Al Kol Divre Şirot Vetişbahot David Ben Yişay Avdeha Meşiheha. Uvhen;

Halkın Yisrael Ailesi'ne mensup onbinlerce kişilik topluluklarca methedilirsin ey Tanrımız ve atalarımızın Tanrısı Aşem; çünkü Senin önünde - kulun, meshedilmişin Yişay oğlu David'in tüm şarkı ve methiyeleriyle teşekkür etmek, yüceltmek, methetmek, onurlandırmak, övmek, ululamak ve şarkılar yazmak - tüm yaratılanların görevidir. Böylece;

Yiştabah Şimha Laad Malkenu AE-l Ameleh Agadol Vaakadoş Başamayim Uvaarets Ki Leha Nae A-do-nay E-lo-e-nu V'E-lo-e Avotenu Leolam Vaed; Şir Uşvaha, Alel Vezimra, Oz Umemşala, Netsah, Gedula Ugvura, Teila Vetiferet, Keduşa Umalhut, Berahot Veodaot Leşimha Agadol Veakadoş, Umeolam Vead Olam Ata E-l.

İsmin sonsuza dek methedilecektir ey Kralımız! Ey Tanrı; göklerde ve yeryüzünde Büyük ve Kutsal olan Kral! Çünkü, Tanrımız ve atalarımızın Tanrısı Aşem, sonsuza kadar, şarkı ve övgü, ilahi ve melodi, güç ve iktidar, zafer, büyüklük ve cesaret, metih ve güzellik, kutsiyet ve krallık, Kutsal ve Büyük İsmin'e yönelik berahalar ve teşekkürler, sadece Sana yaraşır; ve ezelden ebediyete kadar Tanrı Sensin!

יְהַלְלוּךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כָּל־מַעֲשֶׂיךָ וַחֲסִידֶיךָ וְצַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ, וְעַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּם בְּרִנָּה יוֹדוּ וִיבָרְכוּ וִישַׁבְּחוּ וִיפָאֲרוּ אֶת שֵׁם כְּבוֹדֶךָ. כִּי לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת וּלְשִׁמְךָ נָעִים לְזַמֵּר וּמֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה אֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, מֶלֶךְ מְהֻלָּל בַּתִּשְׁבָּחוֹת.

ישתו בהסבה כוס רביעי, ואחריו מברך:

בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, עַל הַגֶּפֶן וְעַל פְּרִי הַגֶּפֶן, וְעַל־תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה, וְעַל־אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחָבָה, שֶׁרָצִיתָ וְהִנְחַלְתָּ לַאֲבוֹתֵינוּ לֶאֱכֹל מִפִּרְיָהּ וְלִשְׂבּוֹעַ מִטּוּבָהּ. רַחֵם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וְעַל יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירֶךָ, וְעַל הַר צִיּוֹן מִשְׁכַּן כְּבוֹדֶךָ, וְעַל מִזְבְּחֶךָ וְעַל הֵיכָלֶךָ. וּבְנֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ וְשַׂמְּחֵנוּ בְּבִנְיָנָהּ וּנְבָרֶכְךָ עָלֶיהָ בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה.

בשבת: וּרְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ בְּיוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה.

וְשַׂמְּחֵנוּ בְּיוֹם חַג הַמַּצּוֹת הַזֶּה בְּיוֹם טוֹב מִקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה. כִּי אַתָּה טוֹב וּמֵטִיב לַכֹּל וְנוֹדֶה לְךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרִי גַפְנָהּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה, עַל הָאָרֶץ וְעַל פְּרִי גַפְנָהּ.

➢ *Eğer geceyarısı geçilmişse sıradaki paragrafın en sonundaki beraha söylenmez. Bu bağlamda "geceyarısı" ile kastedilen, önceki sabah gün doğuşu ile akşam gün batışı arasındaki sürenin tam orta noktasının 12 saat sonrasıdır.*

Yealeluha A-do-nay E-lo-e-nu Kol Maaseha. Vahasideha Vetsadikim Ose Retsoneha, Veameha Bet Yisrael Kulam Berina Yodu, Vivarehu, Vişabehu, Vifaaru Et Şem Kevodeha. Ki Leha Tov Leodot, Ulşimha Naim Lezamer, Umeolam Vead Olam Ata E-l. Baruh Ata A-do-nay, Meleh Meulal Batişbahot Amen.

Tüm eserlerin Seni yüceltsinler ey Tanrımız Aşem. Ve Sadıkların, İsteğin'i yerine getiren Tsadikler ve halkın Yisrael Ailesi - hepsi neşeli şarkılarla, Onurlu İsmin'e şükretsinler, onu mübarek kılsınlar, methetsinler, onurlandırsınlar ve şarkıyla ansınlar. Zira sadece ve sadece Sana teşekkür etmek iyidir; sadece ve sadece İsmin'e şarkı söylemek güzeldir. Ve ezelden ebediyete kadar Tanrı Sensin. Methiyelerle övülen Kral, Sen, Aşem; Mübareksin.

➢ *Dördüncü şarap kadehi burada sola yaslanılarak içilir. Şarap berahası söylenmez.*
➢ *Bardağın yarısından fazlasını içmeye gayret edilmelidir.*
➢ *Son olarak, kadehin yarısından fazlası içildiğinde söylenen şu beraha söylenir:*

Baruh Ata A-do-nay, E-lo-e-nu Meleh Aolam Al Agefen Veal Peri Agefen Veal Tenuvat Asade, Veal Erets Hemda Tova Urhava Şeratsita Veinhalta Laavotenu Leehol Mipirya Velisboa Mituva. Rahem A-do-nay E-lo-e-nu Alenu Veal Yisrael Amah, Veal Yeruşalayim İrah, Veal Ar Tsiyon Mişkan Kevodah, Veal Mizbahah Veal Ehalah, Uvne Yeruşalayim İr Akodeş Bimera Veyamenu. Veaalenu Letoha Vesamehenu Bevinyana, Unvarehaha Alea Bikduşa Uvtaora

Evrenin Kralı, Sen, Tanrımız! Bağ ve bağın meyvesi sebebiyle ve toprağın ürünü sebebiyle, meyvesini yiyip, iyiliği ile doymamız amacıyla, bir miras olarak atalarımıza bahşettiğin ve lütfettiğin hoş, iyi ve ferah Ülke sebebiyle Mübareksin. Ey Tanrımız! bize, Halkın Yisrael'e, şehrin Yeruşalayim'e, ikametin Tsiyon Dağı'na, sunağına, mabedine merhamet et ve Kutsal Şehir Yeruşalayim'i hemen ve günümüzde inşa et. Bizi içine yükselt, inşasıyla sevindir, ve Seni orada kutsiyet ve saflıkla mübarek kılalım.

[Şabat ise: Urtse Veahalitsenu Beyom Aşabat Aze].

[Şabat ise: Bu Şabat gününde bize lütfet ve bizi güçlendir.]

Vesamehenu Beyom Hag Amatsot Aze, Beyom Tov Mikra Kodeş Aze. Ki Ata Tov Umetiv Lakol, Venode Leha Al Aarets Veal Peri Agefen [***Şarap Erets Yisrael'den ise onun yerine:*** Gafna]. Baruh Ata A-do-nay, Al Aarets Veal Peri Agefen [Gafna].

Bu Matsa Bayramı'nda, bu kutsal toplantı ve Bayram gününde bizi mutlu et.
Çünkü sen İyisin ve herkese iyilik yaparsın; Sana Ülke için, bağ ve [***Şarap Erets-Yisrael'den ise:*** Ülke'ye ait] bağ meyvesi için teşekkür ederiz. Sen Aşem, Ülke sebebiyle ve [Ülkeye ait] bağ meyvesi sebebiyle, Mübareksin.

NİRTSA נרצה

Nirtsa... Non koman i non bevan salvo agua i kafe asta la manyana
Sabaha kadar su ya da kahveden başka bir şey yiyip içilmez

- *Seder'in ardından bile Mısır'dan Çıkış'tan bahsetmek tüm gece boyunca mitsvadır.*
- *Sabaha kadar, çay, kahve ya da su gibi hafif içecekler dışında başka bir şey içilmez. Ayrıca meyve, tatlı vs. de dahil olmak üzere hiçbir şey yenmez.*

לְשָׁנָה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה׃

LEŞANA ABAA BİRUŞALAYİM ABENUYA!	GELECEK YIL, İNŞA EDİLMİŞ YERUŞALAYİM'DE!

Beşinci Bardak

Birçok cemaatte, Seder'in bu en son bölümünde masanın ortasına beşinci bir bardak şarap yerleştirilir. Bu bardak, "Eliyau'nun (Eliyau Anavi) Kupası" ya da "Ümit Kupası" olarak adlandırılır. Burada bazı kişiler, çağımızda, yaşadıkları ülkelerdeki sert rejimler sebebiyle özgürlüklerini tam olarak yaşayamayan Yahudiler için dua ederler. Bu bardak Son Kurtuluş'u simgeler. Şarap doldurulduktan sonra sokağın kapısı açılır. Bazı kişiler bu hareketin, Tanrı'ya ve böylesine bir gecede bizleri her yönüyle koruduğuna olan güvenimizin bir sembolü olduğunu; bazıları da Eliyau Anavi'nin eve girebilmesi için gerektiğini belirtirler. Eliyau neden mi duvardan geçemiyor? Bunu bilemiyoruz. Ama bildiğimiz şey, bu hareketin, insanın kurtuluşu oturduğu yerden beklemek yerine, hareketleriyle yakınlaştırması gerektiğine dair bir ders olduğudur. Tanrı, kurtuluşu, ancak biz onu istediğimizi hareketlerimizle gösterdiğimiz zaman getirecektir.

Kapının açılması için, pek de mutlu sayılmayacak bir başka sebep daha vardır: Ortaçağda, (1144 Norwich - İngiltere / 1171 Blois - Fransa) Pesah aynı zamanda "geleneksel cinayet suçlamaları"nın sık sık görüldüğü bir zamandı. Yahudiler, Matsa imalatında kanlarını kullanmak için Hıristiyan çocuklarını kaçırıp öldürmekle suçlanıyorlardı. Ne kadar inanılmaz gelse de, bu tip iddialar 19; hatta 20. yüzyılda bile ortaya atılmış ve sonuçta galeyana gelen halk birçok Yahudi'yi katletmiştir. Ve ne yazık ki günümüzde de Yahudiler hakkında bu tip önyargılara sahip kişilerin sayısı hiç de azınmsanamayacak düzeydedir. Bu tip olaylar sebebiyle kapılar açılır ve görmek isteyen herkese yemekte herhangi bir çocuğu yemediğimiz ilan edilir.

Bunun ardından, Seder sona ermiştir. Masanın etrafında bulunan diğer fertlere "***Başana Abaa Biruşalayim*** *- Gelecek Yıl Yeruşalayim'de*" dileklerinde bulunulur. Peki zaten Yeruşalayim'de bulunan kişiler ne derler? Yeruşalayim'dekiler "***Başana Abaa Biruşalayim Abenuya*** *- Gelecek Yıl Yeniden inşa edilecek olan Yeruşalayim'de*" dileklerinde bulunurlar. Bu dilek, Bet-Amikdaş'ın tekrar inşa edildiği, kurtuluş sonrası Maşiah dönemi içindir.

Seder'in bitiminden sonra Şelomo Ameleh'in "**Şir Aşirim** - Şarkılar Şarkısı" kitabını okumak ve "**Had Gadya** - Un Kavretiko" gibi çeşitli geleneksel şarkılar söylemek adettir. "**Had Gadya**" basit bir folk şarkısı olmanın çok ötesinde anlamlar taşır. Şarkının sözlerine ve basamaklarına dikkatlice bakıldığında Yahudi tarihinin çeşitli evrelerine yapılan göndermeler fark edilecektir. Başka fikirlere göre oğlak, her basamakta Tanrı'ya yaklaşan insanın ruhunu temsil etmektedir. Hangi sembolu kullanmak isterseniz kullanın, her iki bakış açısına göre de, ölüm ve savaşın sona ereceği, sonsuz barışın hakim olacağı Kurtuluş zamanına yönelik derin bir özlem, şarkının sözlerinde hissedilir. Barış... Sonsuz Barış...

İKİ GELENEKSEL ŞARKI

Ken Supyense?

Ken supyense i entendyense; alavar al Dyo kreense. Kualo es el Uno?
Uno es El Kriador; Baruh U Uvaruh Şemo.

Ken supyense i entendyense; alavar al Dyo kreense. Kualo son los dos?
Dos Mose i Aaron; Uno es El Kriador; Baruh U Uvaruh Şemo.

Ken supyense i entendyense; alavar al Dyo kreense. Kualo son los tres?
Tres muestros padres son; dos Moşe i Aaron; Uno es El Kriador; Baruh U Uvaruh Şemo.

Ken supyense i entendyense; alavar al Dyo kreense. Kualo son los kuatro?
Kuatro madres de Yisrael; tres muestros padres son; dos Moşe i Aaron; Uno es El Kriador; Baruh U Uvaruh Şemo.

Ken supyense i entendyense; alavar al Dyo kreense. Kualo son los sinko?
Sinko livros de la Ley; kuatro madres de Yisrael; tres muestros padres son; dos Moşe i Aaron; Uno es El Kriador; Baruh U Uvaruh Şemo.

Ken supyense i entendyense; alavar al Dyo kreense. Kualo son los seş?
Seş livros de la Mişna; sinko livros de la Ley; kuatro madres de Yisrael; tres muestros padres son; dos Moşe i Aaron; Uno es El Kriador; Baruh U Uvaruh Şemo.

Ken supyense i entendyense; alavar al Dyo kreense. Kualo son los syete?
Syete dias de la semana; seş livros de la Misna; sinko livros de la Ley; kuatro madres de Yisrael; tres muestros padres son; dos Moşe i Aaron; Uno es El Kriador; Baruh U Uvaruh Şemo.

Ken supyense i entendyense; alavar al Dyo kreense. Kualo son los oço?
Oço dias de la Mila; syete dias de la semana; seş livros de la Mişna; sinko livros de la Ley; kuatro madres de Yisrael; tres muestros padres son; dos Moşe i Aaron; Uno es El Kriador; Baruh U Uvaruh Şemo.

Ken supyense i entendyense; alavar al Dyo kreense. Kualo son los mueve?
Mueve mezes de la prenyada; oço dias de la Mila; syete dias de la semana; seş livros de la Mişna; sinko livros de la Ley; kuatro madres de Yisrael; tres muestros padres son; dos Moşe i Aaron; Uno es El Kriador; Baruh U Uvaruh Şemo.

Ken supyense i entendyense; alavar al Dyo kreense. Kualo son los dyez?
Dyez mandamyentos de la Ley; mueve mezes de la prenyada; oço dias de la Mila; syete dias de la semana; seş livros de la Mişna; sinko livros de la Ley; kuatro madres de Yisrael; tres muestros padres son; dos Moşe i Aaron; Uno es El Kriador; Baruh U Uvaruh Şemo.

Ken supyense i entendyense; alavar al Dyo kreense. Kualo son los onze?
Onze ermanos sin Yosef; dyez mandamyentos de la Ley; mueve mezes de la prenyada; oço dias de la Mila; syete dias de la semana; seş livros de la Mişna; sinko livros de la Ley; kuatro madres de Yisrael; tres muestros padres son; dos Moşe i Aaron; Uno es El Kriador; Baruh U Uvaruh Şemo.

Ken supyense i entendyense; alavar al Dyo kreense. Kualo son los doce?
Doce ermanos kon Yosef; onze ermanos sin Yosef; dyez mandamyentos de la Ley; mueve mezes de la prenyada; oço dias de la Mila; syete dias de la semana; seş livros de la Mişna; sinko livros de la Ley; kuatro madres de Yisrael; tres muestros padres son; dos Moşe i Aaron; Uno es El Kriador; Baruh U Uvaruh Şemo.

Ken supyense i entendyense; alavar al Dyo kreense. Kualo son los trece?
Trece son los Ikarim; doce ermanos kon Yosef; onze ermanos sin Yosef; dyez mandamyentos de la Ley; mueve mezes de la prenyada; oço dias de la Mila; syete dias de la semana; seş livros de la Mişna; sinko livros de la Ley; kuatro madres de Yisrael; tres muestros padres son; dos Moşe i Aaron; Uno es El Kriador; Baruh U Uvaruh Şemo.

Kavretiko

Un kavretiko ke me lo merko mi padre por dos levanim.

İ vino el gato, i komyo a el kavretiko, ke me lo merko mi padre por dos levanim.

İ vino el perro, i modrio a el gato, ke komyo a el kavretiko, ke me lo merko mi padre por dos levanim.

İ vino la vara, i aharvo a el perro, ke modrio a el gato, ke komyo a el kavretiko, ke me lo merko mi padre por dos levanim.

İ vino el fuego, i kemo a la vara, ke aharvo a el perro, ke modrio a el gato, ke komyo a el kavretiko, ke me lo merko mi padre por dos levanim.

İ vino la agua, i amato a el fuego, ke kemo a la vara, ke aharvo a el perro, ke modrio a el gato, ke komyo a el kavretiko, ke me lo merko mi padre por dos levanim.

İ vino la vaka, i bevyo a la agua, ke amato a el fuego, ke kemo a la vara, ke aharvo a el perro, ke modrio a el gato, ke komyo a el kavretiko, ke me lo merko mi padre por dos levanim.

İ vino el Şohet, i degoyo a la vaka, ke bevyo a la agua, ke amato a el fuego, ke kemo a la vara, ke aharvo a el perro, ke modrio a el gato, ke komyo a el kavretiko, ke me lo merko mi padre por dos levanim.

İ vino el Malah Amavet, i degoyo a el Şohet, ke degoyo a la vaka, ke bevyo a la agua, ke amato a el fuego, ke kemo a la vara, ke aharvo a el perro, ke modrio a el gato, ke komyo a el kavretiko, ke me lo merko mi padre por dos levanim.

İ vino Akadoş Baruh U, i degoyo a el Malah Amavet, ke degoyo a el Şohet, ke degoyo a la vaka, ke bevyo a la agua, ke amato a el fuego, ke kemo a la vara, ke aharvo a el perro, ke modrio a el gato, ke komyo a el kavretiko, ke me lo merko mi padre por dos levanim.

Bir çocuk şarkısı

Seder sona ermiştir. Tam arkanıza yaslanıp, Pesah gecesini gerektiği gibi geçirmiş olmanın rahatlığıyla keyif yapmayı beklediğiniz bir anda, içtiğiniz dört bardak şaraptan kaynaklanan hafif uykunuzdan, bir anda masa etrafındakilerin neşeli ve yüksek bir sesle söylemeye başladıkları geleneksel şarkıyla silkinirsiniz: "*Had Gadya - El Kavretiko*". Kendi kendinize, "*Gecenin bu saatinde, Seder'den sonra durup dururken bu çocuk şarkısını acaba niye söylüyoruz?*" diye düşündüğünüz olmuştur. Pesah gecesi neredeyse tüm Yahudi evlerinde değişik müzik ve dillerde herkesin söylediği bir şarkı var ve nedense kimsenin bu şarkının Pesah'la ne ilgisi olduğuna dair en ufak bir fikri bile yok! Bu, gerçekten düşündürücü bir durumdur. Acaba "*El Kavretiko*", yuvalarda çocuklara öğretilen "*damdan düşen bir kurbağa titretti kuyruğunu vs.*" diye devam eden sonsuza yakın bir tekerlemenin başka bir çeşidi midir gerçekten? Yoksa dört bardak şarabın etkisini ölçmek amacıyla kendi kendimizi test mi ediyoruz? Ya da, Pesah gecesine özel bir şarkı olmasından kaynaklanarak, "*El Kavretiko*"nun daha derin anlamları da mevcut mudur?

Gelin önce şarkıya yüzeysel olarak bir göz atalım. Had Gadya'nın on tane maddesi vardır:

1. Babam bana, iki *levanim* *(Levanim)* : Eski bir para birimi vererek bir **oğlak** aldı.
2. Ve **kedi** geldi, ve babamın bana, iki levanime aldığı **oğlağı** yedi.
3. Ve **köpek** geldi, ve babamın bana iki levanime aldığı **oğlağı** yiyen **kediyi** ısırdı.
4. Ve **sopa** geldi, ve babamın bana iki levanime aldığı **oğlağı** yiyen **kediyi** ısıran **köpeği** dövdü.
5. Ve **ateş** geldi, ve babamın bana iki levanime aldığı **oğlağı** yiyen **kediyi** ısıran **köpeği** döven **sopayı** yaktı.
6. Ve **su** geldi, ve babamın bana iki levanime aldığı **oğlağı** yiyen **kediyi** ısıran **köpeği** döven **sopayı** yakan **ateşi** söndürdü.
7. Ve **inek** geldi, ve babamın bana iki levanime aldığı **oğlağı** yiyen **kediyi** ısıran **köpeği** döven **sopayı** yakan **ateşi** söndüren **suyu** içti.
8. Ve **şohet** geldi, ve babamın bana iki levanime aldığı **oğlağı** yiyen **kediyi** ısıran **köpeği** döven **sopayı** yakan **ateşi** söndüren **suyu** içen **ineği** kesti.
9. Ve *Malah Amavet* *Malah Amavet* : Ölüm Meleği geldi, ve babamın bana iki levanime aldığı **oğlağı** yiyen **kediyi** ısıran **köpeği** döven **sopayı** yakan **ateşi** söndüren **suyu** içen **ineği** kesen **şoheti** öldürdü.
10. Ve **Kutsal Ve Mübarek Olan** (Tanrı) geldi, ve babamın bana iki levanime aldığı **oğlağı** yiyen **kediyi** ısıran **köpeği** döven **sopayı** yakan **ateşi** söndüren **suyu** içen **ineği** kesen **şoheti** öldüren **Malah Amavet'i** öldürdü.

Had Gadya şarkısının tam olarak anlamı yukarıdaki gibidir. Ve gerçekten de insan, bu sözlere bakarak, bunun bir çocuk şarkısından başka bir şey ifade etmekte olmadığı fikrine kapılabilir. Hele Pesah bayramı ve Mısır'dan Çıkış'la hiçbir bağlantı kesinlikle görülmemektedir. Fakat her bir madde, tarihe çeşitli dönemlerde hükmetmiş çeşitli krallıkları simgelemektedir. Bunlar sırasıyla şöyledir:

1. Yaratılış'tan önce Tanrı.
2. Nimrod'un krallığında (Avraam dönemindeki) Babil Krallığı
3. Mısır Krallığı
4. I. Bet-Amikdaş'ın yıkılışına kadar Bene-Yisrael
5. Nevukadnetsar'ın yönetimindeki Babil İmparatorluğu
6. Pers ve Med Krallıkları
7. Yunan ve Makedonya İmparatorlukları
8. Roma İmparatorluğu
9. Maşiah
10. Tanrı

Şimdi bu simgeleri biraz daha detaylı bir şekilde inceleyeceğiz:

"Babam bana, iki levanim vererek bir oğlak aldı."

Tanrı, her şeyi yaratmadan önce tek başına idi. Bu açıdan ilk "krallık" Tanrı'ya aittir. Avraam Avinu, "Baba"nın (Tanrı) iki levanim vererek "satın aldığı", "kavretiko"dur. Bir şey satın aldığınızda, verdiğiniz para aldığınız malın tam karşılığıdır. Avraam Avinu'nun değeri "iki levanim"e eşittir. Bu iki para birimi yeryüzü ve gökyüzüne denk gelir. Avraam Avinu Tanrı'yı tanıyan ilk kişi olduğu ve dünya Tanrı'nın Onuru adına yaratıldığı için, yeryüzü ve gökyüzü Avraam Avinu için yaratılmış gibidir. Böylece Avraam, yaratılışın hem temeli hem de amacıdır. Bu amaç insanın Yaratıcısı'nı tanımasında gizlidir.

"Ve Kedi geldi, ve oğlağı yedi..."

Bizim İspanyolca olarak söylediğimiz şarkının orijinali Aramcadır ve "kedi" kelimesinin Aram dilindeki karşılığı "*Şunra*"dır. Tanrı dünyayı yaratıp, geri plana çekilerek insanların hakimiyetine bıraktığında, tüm insanlık üzerinde gücünü hakim kılan güç Babil krallığı oldu. Tora'da Babil Kulesi'nin inşası ile ilgili bölümde, Kral Nimrod tarafından inşası emredilen kule için, tüm insanlığın "Şinar Diyarı"nda toplandığı belirtilir (Bereşit 11:2). Şinar, dönemin Babil Krallığı'nın başkenti idi. Şehre bu adın verilmesinin bir başka sebebi de, Kral Nimrod'un "*Sone Ra - Kötü ve Nefret Dolu*" olarak tanımlanmasıdır. Nimrod Tanrı'dan ve O'nun dünya üzerindeki temsilcisi Avraam'dan nefret ediyordu. Midraş'a göre, Nimrod kendisini tanrı ilan etmişti ve bu fikre karşı çıkan tek kişi olan Avraam'ı ateşin içine atmıştı. Bu şekilde "Şunra-Kedi", "Gadya- Oğlak"ı yedi. Daha doğrusu yediğini düşündü. Fakat Avraam mucize sonucu ateşten sağ olarak çıktığında, artık Nimrod'un "tanrı" olduğu düşüncesi tümüyle zedelenmiş oldu.

"Ve Köpek geldi, ve kediyi ısırdı..."

"*Tıpkı bir köpeğin kendi kusmuğuna dönmesi gibi, bir aptal da aptallığına döner.*" Bir aptalın dönüp dolaşıp aynı hataları durmadan tekrarlamasına, dönemin mutlak süper gücü Mısır'ın kralı Paro'dan daha büyük bir örnek olamaz. Mısır üzerine ardı ardına gelen belalara rağmen, Paro hatasını düşüncesizce ve aptalca davranarak tekrarladı. "Köpek", Babil'in "kedisi"ni ısıran Mısır Krallığı'nı simgelemektedir. Kendisinden önce geniş topraklara hakim olmuş olan Babil Krallığı karşısında Mısır, medeniyeti ve zenginliğiyle çok üstün bir konumdaydı. Fakat hiçbir zaman bu iki krallık muharebe meydanında karşı karşıya gelmemişti. Bu sebeple köpek kediyi sadece "ısırdı" fakat "yiyemedi".

"Ve Sopa geldi, ve köpeği dövdü..."

Sopa, Moşe'nin Mısırlılar üzerine belaları getirirken kullandığı "Tanrı'nın Asası"dır. Moşe bu asayı kullanarak Mısır'ı vurdu. Yılana dönüşerek Mısırlı sihirbazların asalarını yiyen, Nil üstüne yükselerek sularını kana çeviren ve Paro'nun tüm ihtişamını sıfıra indiren asa işte buydu. "Sopa", dünya üzerinde etkin olan dördüncü krallığı, Yisrael Krallığı'nı simgeler. Yisrael, I. Bet-Amikdaş'ın inşa edildiği Şelomo Ameleh döneminde ihtişamının doruğuna ulaştı. Fakat "asa Yeuda'dan ayrıldığı" zaman (Bereşit 49:10), Yisrael, Tanrı'dan uzaklaştığı zaman... ateş geldi.

"Ve Ateş geldi, ve sopayı yaktı..."

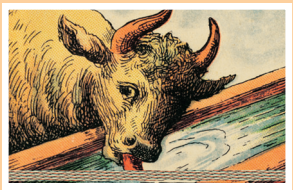
Bene-Yisrael Tora yolundan saparak günah işlemeye başlayınca, göklerden kaynaklanan bir ateş belirdi. Bet-Amikdaş'ta, Bet Kodeş Akodaşim'i ayıran perde olan Parohet üzerinde ateşten bir aslan görüldü. Bu ateşten aslan, Babil İmparatoru Nevukadnetsar'dan başkası değildi. Nevukadnetsar, Yisrael'i hakim kılan "asa"yı ateşiyle yaktı. Babil İmparatoru, Tanrı'nın, Bene-Yisrael'i cezalandırmakta kullandığı bir araçtı. Bir zamanlar, dünyanın dört bir köşesinden insanların görmek için geldiği Bet-Amikdaş, tüm ihtişamı ile birlikte yakıldı; Bene-Yisrael köle olarak sürgüne gitti. Fakat ateş, su ile söndürülecekti...

"Ve Su geldi, ve ateşi söndürdü..."

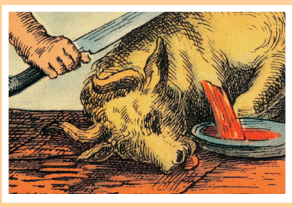
Dünya üzerinde hakimiyetini kabul ettiren altıncı güç, servetin ve zenginliğin denizin suları kadar bol olduğu Pers ve Med İmparatorluğuydu. Peygamber Yirmeyau. Babil İmparatorluğu'nun sonun getiren Persleri tanımlarken şu sözleri kullanır: "*Onların sesleri denizin dalgalarının sesi gibi kükreyecektir*." Pers İmparatorluğu zamanında, Yisrael'in asasını yakan ateş sönmüş, ve Bene-Yisrael tekrar topraklarına dönerek II. Bet-Amikdaş'ı kurmuştur.

"Ve İnek geldi, ve suyu içti..."

Midraş'a göre, Bene-Yisrael haricindeki her milletin kaderi astrolojik hareketlerle bağlantılıdır. Taurus (boğa) Tanrı tarafından Yunan-Makedon İmparatorluğu'nun kaderini belirleyen burçtur. Yahudi felsefesinde Eski Yunan, manevi karanlıkla eşdeğerdedir. Yunanlılar, Bene-Yisrael'in gözlerini, Tanrı ile aralarındaki bağı, altın buzağı günahı ile ihlal ettiklerine inandırarak boyamak istediler. Bene-Yisrael'i kendi tanrılarına tapınmaya zorlarken, onları "*bir boğa boynuzuna, Yisrael'in Tanrısı'nda hiçbir paya sahip olmadığınızı yazın*" diyerek aşağılıyorlardı. Makedonya İmparatorluğu, Pers İmparatorluğu'nu ezip geçti ve böylece, Yunan boğası, Pers suyunu yudum yudum içmiş oldu...

"Ve Şohet geldi, ve ineği kesti..."

Makedonya, gelmiş geçmiş en kanlı İmparatorluk olan "kasap" Romalılar tarafından yok edildi. Hiçbir halkın sicili Romalılar kadar kanlı değildir. Astrolojik sembolü "kızıl gezegen" Mars tarafından yönlendirilen Romulus Krallığı, doğduğunda her tarafı "kızıl" kıllarla örtülü olan Esav'ın manevi torunu sayılır. Roma, maddiyatçı dünyanın gücünü simgeler. "Bu dünyaya" ait olan her türlü fiziksel kavram, Roma'nın kişiliğinde bütünleşir. Maneviyatı hiçe sayan Roma İmparatorluğu, kültürel mirasçıları yardımıyla günümüz dünyasının da hakimidir.

"Ve Malah Amavet geldi, ve Şohet'i öldürdü..."

Maşiah'ın gelişine çok az kala, dünyada inanılmaz bir kargaşa yaşanacağı belirtilir. Her şey alt üst olacaktır. İnsanların davranışları olması gerektiğinin tam aksi yönde gelişecektir. Yaşlılar gençlerin önünde eğilecek, çirkinlik, güzellik olarak sunulacak, güzel olan ise, iğrenç olarak damgalanacaktır. Barbarlık geçerli kültür olarak tanımlanacak, gerçek medeniyet ise değersiz sayılarak yok edilecektir. Tüketicilik ve maddi zenginlik için duyulan istek sınırsız bir şekilde artacak, bu duyguların tatmini ise gittikçe imkansızlaşacaktır. Fakat Esav/Roma/Maddiyatçılık Krallığı öylesine büyüyecek ki kendi kendisini yiyecek ve zayıflayacaktır. Bu boşlukta, David'in soyu tekrar yeşerecek ve toz toprağın içinde büyüyen çiçek misali kendini kabul ettirecektir. Üç tane karmaşa savaşı gerçekleşecek ve sonunda gerçek krallık yönetimi ele alacaktır: Maşiah Krallığı.

"Ve Kutsal ve Mübarek Olan geldi, ve Malah Amavet'i öldürdü..."

Dünya tarihinin son bölümünde, Tanrı dünya üzerindeki manevi zehiri tamamen silecektir. İnsanı günah işleme yolunda teşvik eden ve Ölüm Meleği ile simgelenen Yetser Ara'yı yok edecektir. Ardından her yüzdeki gözyaşlarını silecek ve yönetimi tekrar üstlenecektir. Böylece başlangıçtaki noktaya geri gelinerek daire tamamlanacaktır. Bunun sonucu olarak da mutluluk, bir annenin çocuklarıyla sevinmesi misali, dünyaya hakim olacaktır.

Had Gadya... El Kavretiko.. Seder'in ardından bizleri uykuya uğurlayan hoş bir çocuk şarkısı. Öyle bir ninni ki... Dünya tarihini, zamanın başlangıcından sonuna kadar olan her anını kapsayan basit (?) bir ninni...

SÖZLÜK

Afikomin: Bu sözcük Aramca "***Apiku Mine Metika** - Tatlı Yiyecekler Çıkarın [=Getirin]*" ifadesinin kısaltmasıdır. Genel olarak, ana yemekten sonra ağzın tatlı kalmasını sağlama amaçlı meyve ya da tatlıları ifade eder. Bet-Amikdaş döneminde Pesah Sederi'nin en sonunda Pesah Korbanı yenir, bunun ardından herhangi bir Afikomin yenmezdi. Başka bir deyişle, Pesah Korbanı, Afikomin yerine geçerdi. Günümüzde bunu anısına bir Kazayit miktarında Matsa yenir.

Agada: "Anlatı". Pesah gecesi okunan Pesah Agadası'nda, Mısır'dan Çıkış olayı baştan sona ele alınır ve bu şekilde Tora'nın, Pesah gecesinde Mısır'dan Çıkışı anlatmayı emreden mitsvası yerine getirilir.

Alaha: "Kural". "***Alah** - Gitmek*" kökünden gelir ve bu kurala göre "gidildiği; hareket edildiği" ma-nasını verir. "Yahudi Kanunu".

Alel: "Övgü; methiye". Teilim kitabının 113-118 bölümlerine bu isim verilir. Pesah Sederi sırasında da bu bölümlerin okunduğu aşama, yine "Alel" ismini alır.

Amen: "Gerçektir; kesinlikle" anlamındaki onay sözcüğü. Bu sözcük "inşallah olur" anlamında değildir. "***Emet** - Gerçek*" sözcüğüyle aynı kökten gelir ve tam bir güven ifade eder. Bir dua ya da beraha sonrasında "Amen" denmesi o duanın "inşallah gerçekleşeceğine" dair bir dileği değil, o dua sonucunda Tanrı'nın her konuda en doğru kararı verip, en uygun sonucu getireceğine dair sarsılmaz güveni yansıtır. Bu, bazen duanın kabul edilmemesi şeklinde bile olabilir.

Aşem: Tanrı'nın İsmi yerine kullanılan sözcük. Tanrı'nın İsmi'nin boş yere kullanılması ciddi bir yasaktır; *Tora*, bunu yapan kişinin kolay kolay temizlenmeyeceğini vurgulamaktadır (Şemot 20:7). Bu sebeple Tanrı'nın Dört Harfli İsmi, hiçbir şart altında ağza alınmamalıdır. Bu konudaki tek istisna *Bet-Amikdaş* döneminde Koen Gadol'un *Yom Kipur*'da yaptığı özel uygulamalarda Tanrı'nın İsmi'ni olduğu gibi telaffuz etmesidir. Bu sebeple Yahudiler, dualarında bile Tanrı'nın İsmi'nin geçtiği yerler-de "***A-do-nay** - Efendimiz*" sözcüğünü kullanırlar. Dualarda kullanılan bu İsim de kutsaldır ve günlük konuşmalarda ağza alınmamalıdır. Bu açıdan, günlük konuşmalarda Tanrı'dan bahsedildiği zaman "***Aşem** - İsim [Tanrı'nın İsmi]*" sözcüğü tercih edilmelidir.

Bareh: "Mübarek Kıl". Pesah Sederi'nde yemek sonrasında Tanrı'yı mübarek kılma aşamasına ve-rilen isim.

Behor: Bir kişinin doğan ilk çocuğu erkekse, bu çocuğun aldığı ünvan.

Bene-Yisrael: Yisrael-çocukları. Yaakov'un soyundan gelen ya da Yahudiliği sonradan kabul etmiş kişilerin oluşturduğu halk. Yahudiler.

Beraha: "Mübarek kılış / Mübarek ilan ediş". Tanrı'ya teşekkür, övgü vs. için söylenen sabit metin-li cümle/paragraf.

Bet-Amikdaş: "Kutsal Ev; Kutsiyet Evi". Yeruşalayim'de iki kez inşa edilmiş ve yıkılmış olan Tapınak. I. *Bet-Amikdaş*, Kral Şelomo tarafından 2928 [MÖ 832] yılında inşa edilmiş, Babil İmparatoru Nevuhadnetsar tarafından 3338 [MÖ 422] yılında yıkılmıştı. II. *Bet-Amikdaş* 3408 [MÖ 352] yılında halkın lideri Zerubavel, peygamberler Ezra ve Nehemya tarafından inşa edildi ve Romalılar tarafından 3828 [MS 68] yılında yıkıldı. *Maşiah* geldiği zaman III. ve son Bet-Amikdaş, ebediyen ayakta kalmak üzere inşa edilecektir.

Diaspora: Erets-Yisrael dışındaki yerleri tanımlayan sözcük.

Erets-Yisrel: "Yisrael Ülkesi". Tanrı'nın, Avraam, Yitshak ve Yaakov'un çocuklarına vermeyi vaad ettiği ülke.

Erev Pesah: "Pesah Arifesi". Yahudi takvimine göre 14 Nisan günü.

Geonim: "Dahiler". Talmud'dan sonraki dönemde yaklaşık olarak 6-10. yüzyıllarında varlık göstermiş olan büyük Yeşiva'ların başkanlarına verilen genel ad. Tekil: Gaon. Bu ünvan günümüzde de, üst düzey Yahudi din bilginlerine verilir.

Hamets: "Mayalı / mayalanmış madde". Buğday, arpa, yulaf, çavdar ve darı'nın birinin ya da [un gibi] herhangi bir türevinin su ile temasından sınra hareketsiz olarak 18 dakika durması halinde, Hamets durumu gerçekleşir. Pesah'ta bir Yahudi'nin Hamets olan herhangi bir yiyecek maddesini yemesi ya da bulundurması kesin bir yasaktır.

Hova: "Yükümlülük". Bir mitsvanın yerine getirilişindeki gereklilik. Genel olarak, bir kişi bir mitsvayı asgari gerekliliklerine uygun olarak yerine getirdiği zaman, o kişiyle ilgili olarak "Hovadan çıktı" terimi kullanılır.

Kadeş: "Kutsa". Pesah Sederi'nin, bayramın bir kadeh şarapla kutsandığı Kiduş duasını içeren ilk aşamasına verilen ad.

Karpas: "Kereviz". Pesah Sederi'nde, bir parça kereviz yaprağının [ya da başka bir sebzenin] tuzlu suya [ya da Kaşer Lepesah sirkeye] batırıldığı aşamaya verilen ad.

Kaşer: "Uygun; geçerli". Dini kurallara uygun. Genel olarak yenebilir yiyecekleri ifade eder. Ayrıca herhangi bir dini objenin ritüelde kullanımına uygun oluşunu belirten bir sıfattır. Bir yiyeceğin Kaşer olup olmadığına dair kuralların tümüne **Kaşerut** adı verilir.

Kaşer Lepesah: "Pesah için uygun". Pesah'a özgü Kaşerut kurallarına uygun yiyecekleri tanımlayan terim. Bu kurallar, yıl içindeki tüm kuralların yanında, bir yiyeceğin Hamets olup olmamasıyla da ilgilenir.

Kazayit: "Zeytin kadar". Bu, Yahudi kanun literatüründeki standart bir ölçüdür. Bu ölçü hakkında iki farklı görüş vardır. Birine göre 18gr., diğerine göre 27gr.dır. Bir yiyeceğin "yenmiş olduğunu" söyleyebilmek için, o yiyecekten 4-7 dakika içinde Kazayit kadar yemiş olmak gerekir. Pesah Sederi'nde bu ölçü, asgari Matsa ve Maror yeme miktarını belirlediğinden, söz konusu mitsvaları ye-rine getirebilmek için Kazayit ölçüsü önemlidir. Fakat her iki görüşe de hiçbir şüphe olmadan uyulabilmesi için, 27gr. olan fikre göre davranmak tercih edilir. Zira 27gr. yemiş bir kişi, 18gr.ı da yemiş olacaktır.

Kiduş: "Kutsama / Kutsal ilan etme". Ya da "ayırma; ayrıcalıklı kılma; ayrıcalıklı olduğunu ilan etme". Şabat ve bayramlarda, bu günlerin normal günlerden farklı olduğunu ilan eden kutsama duası.

Korban: "Yakınlaştırıcı". "***Karov*** *- Yakın*" sözcüğüyle bağlantılıdır. Tanrı'ya "yaklaşmayı" amaçlayan, bazen hayvan kesimiyle, bazen pişirilen un işleriyle yapılan sunu. *Korban*, diğer bazı inançlardan farklı olarak, "kızgın Tanrı'yı yatıştırmak için rüşvet" ya da daha kötüsü, "Tanrı'nın yararlanacağı bir hediye" değildir. Tanrı'nın hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. *Korban*lar'ı tam olarak anlayamasak da, basit düzeyde, amacın, bizlerin kendimizi Tanrı'ya yakın hissetmemiz, *Korban* olarak sunulan hayvanın başına gelenleri dikkate alıp bundan sonuçlar çıkarmamız olduğu söylenebilir.

Koreh: "Sandviç". Pesah Sederi'nde, Tora'nın, "Matsa ve Maror'la yiyeceksiniz" şeklindeki emrine uygun olarak, Matsa, Maror ve Haroset ile yapılan sandviçle ilgili aşama.

Magid: "Anlatan". Pesah Sederi'nde Mısır'dan Çıkış'ın anlatılmasına dair mitsvayı yerine getirmekte kullanılan Agada'nın okunduğu aşama.

Man: Bene-Yisrael'in 40 yıllık çöl yolculuğu boyunca gökten yağan mucizevi yiyecek.

Maror: "Acı bitki". Genel olarak marul kullanılsa da, "***Mar*** *- Acı*" sözcüğüyle bağlantılı olan bu sözcük, acı otları ifade eder. Pesah Sederi'nde, marulun Haroset'e bandırılarak yendiği aşama bu ismi alır.

Maşiah: "Meshedilmiş". Gelecekte Yahudi Ulusu'nu kurtaracağına inanılan Kurtarıcı. Bu kurtarıcı, aynı zamanda kral olacağı için *Maşiah* ismiyle bilinir; zira krallar yağla meshedilirdi.

Matsa: Mayalanmamış ekmek. Pesah boyunca ekmek yerine Matsa yenir. Pesah Sederi'nde Matsa yemek doğrudan bir yükümlülüktür.

Mikve: "Su havuzu". 40 sea (yaklaşık 750lt.) doğal su ile dolu olan su havuzu. Bu herhangi bir havuz değildir ve bazı ölçütleri gerektirdiğinden, dini yetkililerin onayını gerektirir.

Mişkan: *Bene-Yisrael*'in, çölde inşa ettikleri portatif Buluşma Çadırı. Sözcüğün kökü "***Şahan*** *- Barınmak"tır ve Mişkan*, Tanrı'nın Kutsal Varlığı'nın (*Şehina*) *Bene-Yisrael* arasında barındığını ifade eden bir somut yapıdır. *Mişkan, Erets-Yisrael*'e girildikten sonra Şilo'da sabitlendi. Daha sonra sırasıyla Nov ve Givon'da hizmet verdi ve Kral Şelomo'nun *Bet-Amikdaş*'ı inşa etmesiyle görevi sona erdi.

Mişna: "Öğreti". Sözlü Tora'nın Moşe Rabenu'dan itibaren nesilden nesile aktarılan detay ve kurallarının toplandığı, ard arda gelen birkaç nesil Tanaim tarafından düzenlendikten sonra, Rabi Yeuda Anasi [kısaca *Rabi* olarak adlandırılır] tarafından derlenerek kitaplaştırılan öğretiler. *Mişna*, 2. yüzyılın sonlarına doğru tamamlanmıştır ve Talmud'un temelini oluşturur. *Mişna, altı "**Seder** - Düzen/Bölüm*"den oluşur. Her *Seder* alt ünitelere [*Masehet*; çoğ. *Masahtot*]; her *Masehet* pa- ragraflara [*Perek*]; her *Perek* de *Mişnalar*'a [Mişnayot] bölünür. "*Mişna*'yı düzenleyen kişi, öğretileri Yazılı Tora'ya dayandırmıştır" (*Talmud Yeruşalmi - Pesahim* 30:4). "Rabenu Akadoş [Rabi Yeuda ANasi], Moşe Rabenu'dan duyulup öğrenilen ve her nesildeki Bet-Din'de bir sonraki nesle sıkı bir şekilde aktarılan, Tora'nın tümü hakkındaki tüm öğretileri, kanunları, açıklamaları ve detayları derle -yerek *Mişna* kitabını yazdı ... ve tüm hayatı boyunca kendisi ve tüm Bet-Din'i bunu halka öğrettiler" (Rambam, Yad *Ahazaka* önsözü).

Mitsva: "Emir". Tora'daki mitsvaların sayısı 613'tür. Bunlar 248 tane "yap", 365 tane de "yapma" şeklindeki emirden oluşur.

Motsi Matsa: "Matsa Çıkaran". Pesah Sederi'nde ilk olarak Matsa yenen aşamaya verilen isim. Burada normalde ekmek için de söylenen "***A-Motsi Lehem Min Aarets** - Topraktan ekmek Çıkaran*" berahasının yanısıra, Matsa için özel bir beraha olan "***Al Ahilat Matsa***" söylenir.

Nirtsa: "İstekle kabul edildi". Pesah Sederi'nin sonunu işaretleyen sözcük. Tüm Seder'in sonunda, kutlamanın gerektiği şekilde yapılması sebebiyle Tanrı'nın bunu istekle kabul ettiğini belirten sözcük.

Nisan ayı: İbrani takvimindeki ilk ay. Genel olarak Miladi takvimdeki Mart-Nisan aylarına denk gelir. Pesah bayramı bu ayın 15'inden itibaren kutlanır.

Paro: "Firavun". Mısır kralı.

Pasuk: Tora'da geçen cümle.

Peraşa: Tora'nın belirli zamanlarda okunan bölümlerine verilen genel isim.

Pesah Korbanı: Bet-Amikdaş döneminde 14 Nisan günü öğleden sonra yapılan korbana verilen isim. Bu korban, Pesah Sederi'nin sonunda, kesimden önce üzerindeki payı belirlenmiş kişiler tarafından yenirdi ve kendine özgü birçok kurala sahipti.

Reviit: "Çeyrek". "Log" adı verilen sıvı ölçüsünün dörtte biri. Bu miktar 86gr.a denk gelir ve Pesah gecesinde içilen dört kadeh şarapta olduğu kadar, Kiduş yapılan her zamanda 86gr.ın çoğunluğunu bir kerede içmeye gayret edilmelidir.

Rohtsa: "Yıka". Pesah Sederi'nde, Matsa yemeden önce ellerin ritüele uygun şekilde [yani Netilat Yadayim ile] yıkandığı aşamaya verilen ad.

Roş Hodeş: "Ay başlangıcı".

Seder: "Düzen". Pesah akşamı yapılan düzenli kutlama da, içerdiği bariz yapı sebebiyle "Seder" olarak bilinir.

Şulhan Oreh: "Masa Kur". Pesah Sederi'nde bayram yemeğinin yendiği aşama.

Tahanunim: "Yaranmalar". Günlük dualar içinde Tanrı'dan af dilenen ve günahların itiraf edildiği bölümler.

Talmud: "Öğrenim". Mişna'daki öğretilerin genişletilerek ele alındığı temel kitap. İki tane Talmud vardır. Bir tanesi Erets-Yisrael'de derlenmiş olan Talmud Yeruşalmi, diğeri de Babil'de derlenmiş olan Talmud Bavli'dir.

Tanaim: Mişna'da öğretilerine yer verilen Hahamlar'a verilen genel ünvan. Tekil: "Tana". Bu Hahamlar MÖ 3. yüzyılın sonlarından, MS. 3. yüzyılın başlarına kadarki dönemde yaşamışlardır.

Tefila: "Dua".

Teilim: Tanah'taki kitaplardan biri. Bu kitap genel olarak Kral David tarafından yazılmış olsa da, kendisinden önceki nesillerden süregelmiş bazı bölümleri de içerir.

Teşuva: Sözlük anlamı "dönüş/kaynağa geri geliş"tir. Yahudi geleneksel dilindeki anlamı ise "pişmanlık duymak, hatadan vazgeçmek, doğru yola dönmek" şeklindedir.

Tevila: "Dalış". Manevi arınma amacıyla Mikve'ya dalmak.

Tosefta: "Ekleme". Rabi Yeuda Anasi'nin, çeşitli sebeplerle *Mişna*'ya katmadığı ve son *Tanalar* Rabi Oşaya ve Rabi Hiya tarafından derlenen "dışta kalmış *Mişna*lar"dan [=*Baraytot*; tek. *Barayta*] oluşturulmuş eser. Buradaki öğretiler *Mişna*'dakilerle neredeyse eşdeğerdirler ve onların anlaşılmasında yardımcı ya da karşılaştırma yaparken dayanak niteliğindedirler. Fakat yine de *Mişna*'da yer almış olan öğretilerle çeliştikleri görülürse, kabul edilen taraf *Mişna*'dır.

Tsafun: "Gizli". Pesah Sederi'nde, Yahats bölümünde ortadaki bütün Matsa'nın kırılmasından sonra masa örtüsünün altına gizlenen yarım matsanın yendiği aşamaya verilen ad.

Tsaraat: Cüzzam benzeri belirtiler gösteren, fakat gerçekte manevi sebeplere sahip özel bir rahatsızlık.

Tuma: Tora'nın, belirli şartlar altında bazı kısıtlamaları öngördüğü durum. "Kirlilik, murdarlık" gibi sözcükler Tuma'yı tam olarak karşılayamamaktadır. Bu sözcük "***Atum*** *- Kapalı*" kelimesiyle ilişkilidir ve kutsiyet ve saflıkla arasında bir tür manevi engeli tanımlar. Ladino'da "Enkoniyo".

Urhats: "Ve Yıka". Pesah Sederi'nde kereviz yaprağının yenmesinden önce ellerin ritüele uygun şekilde ama beraha söylenmeden yıkandığı aşamaya verilen ad.

Yahats: "Bölecek". Pesah Sederi'nde üç bütün Matsa'dan ortadakinin bölündüğü aşamaya verilen ad.

Yom Tov: "İyi Gün". Bayramlarda, çeşitli işlerin yapılmasının yasak olduğu ve Kiduş yapmayı gerektiren özel günlere verilen ad. Pesah ve Sukot bayramlarında Yom Tov olmayan günlere "***Hol Amoed*** *- Bayramın Normal Günleri*" adı verilir. Şavuot bayramı ise tamamen Yom Tov'dur.